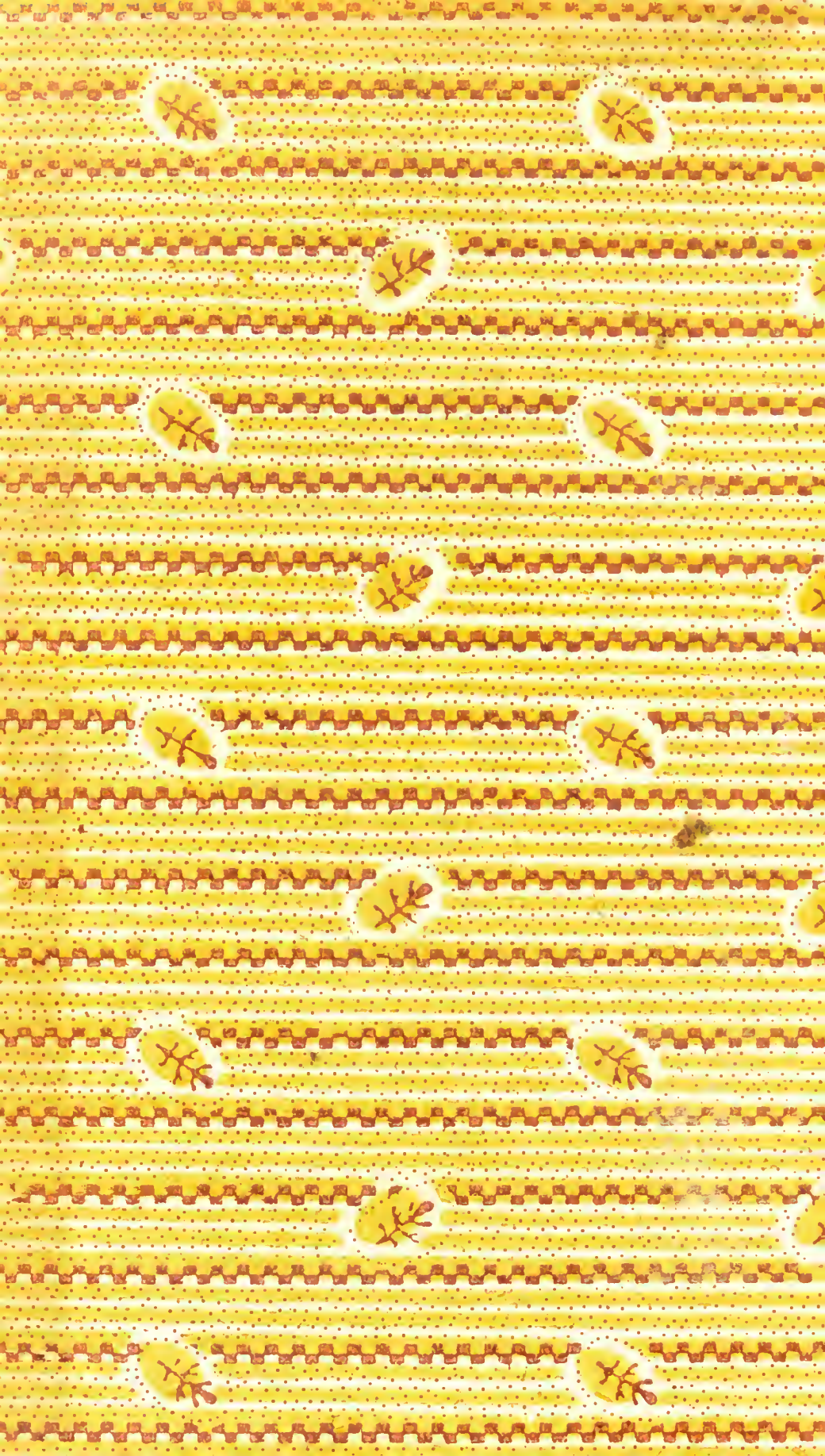

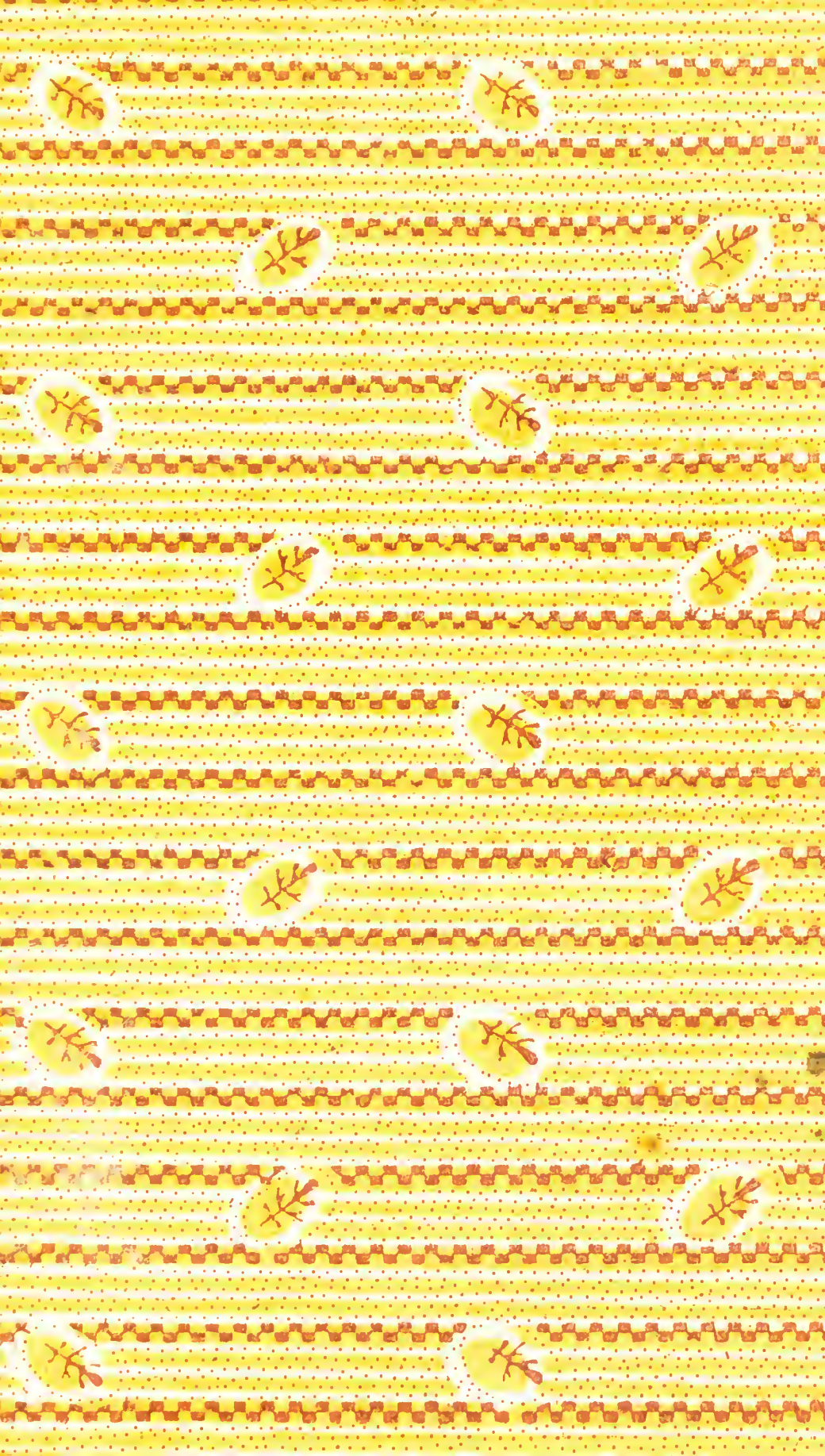

32583/E

H. x
18/

BESCHRIJVING

VAN ALLE DE

HEELKUNDIGE

OPERATIEN,

Naar de beste en nieuwste wijzen,

DOOR

L. LE BLANC,

Heelmeester te Orleans e. z. v.

In het Hoogduitsch uitgegeeven, en met aanmerkingen verrijkt,

DOOR

DR. C. F. LUDWIG,

Hoogleeraar der Geneeskunde, te Leipzig.

En nu in het Nederduitsch vertaald, en met veele aanmerkingen vermeerderd,

DOOR

WILLEM LEURS,

Heelmeester te 's Gravenhage, Chirurgijn Major bij de Gardes du Corps van zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prince van ORANGE *en* NASSAU *&c. &c. &c. Lid van het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam, en van de Haagsche en Utrechtsche Letterkundige Maatschappijen.*

TWEEDE DEEL.

Met koperen Plaaten.

TE UTRECHT,

BIJ G. VAN DEN BRINK, JANSZ.

Stadsdrukker en Boekverkooper over het Stadhuis.

MDCCXC.

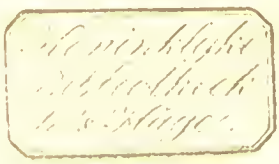

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b28769727_0002

VOORBERICHT

VAN DEN

NEDERDUITSCHEN VERTAALER.

In den aanvang der vertaaling van dit werk, was ik voorneemens, het zelve in *drie deelen* te ſplitſen, en als dan het derde deel aan te vullen, met de Beſchrijving van zodanige Operatiën, welken van den Heer LE BLANC onäangeroerd gebleeven zijn.

Ik heb echter, bij nadere overweeging, hier van afgezien: te meer, daar in den langen tusſchentijd, in welken het eerſte en dit tweede deel is afgedrukt, *het derde deel der Oeffenende Heelkunde* van den Heere D. VAN GESSCHER is uitgegeeven; in welk deel *alle de Heelkundige Operatiën*, geleerd, oordeelkundig en volgens de nieuwſte en beste wijzen worden voorgeſteld. En naar welk werk ik alle Nederlandſche Heelkundigen, die een volledig ſamenſtel over dit onderwerp begeeren, met alle verzekering van voldoening wijzen kan.

Met dit alles nogthans twijfel ik niet, of dit tweede deel van den Heer LE BLANC, tot welker volmaaking wij onze poogingen, even als bij het eerſte deel, hebben aangewend, zal ook den Nederlandſchen Heelkonſtoefenaar bevallen. —— De onderwerpen daar in zijn over het geheel gewigtig, en door de kundige ſchrijver met dat oordeel, op ondervinding gegrond, uitgevoerd, dat zij allezins een groot Heelmeester kenſchetſen.

Ik heb ook dit deel aangevuld met *twee verhandelingen* van de *Wel Ed. zeer geleerde Heeren* G. TEN HAAFF en F. A. SCHENCK; zynde de eerſte *een vertoog over de wijze op welke de Cataracta, na meer dan dertig jaaren ondervinding, thans door den eerstgemelden Heere wordt uitgeöeffend:* —— de tweede bevat *eene waarneeming, door welke de mogelijkheid eener waare omkeering en uitzakking der Baarmoeder, door den laatstgenoemden Heere, bevestigd wordt.* —— Voor welke vriendelyke mededeelingen, ik hun Wel Ed. hier openlijk dank zegge.

INHOUD

DER

HOOFDSTUKKEN

VAN HET

TWEEDE DEEL.

XXII. HOOFDSTUK.

Van de Operatie der Polypen. bladz. 1.

PROEVEN over de Polypen, omkeering, uitzakking en overbuiging der Baarmoeder, nevens eenige aanmerkingen om deze ongemakken te leeren onderſcheiden. . . 2.

NIEUWE AANMERKINGEN over de verplaatzingen der Baarmoeder en de middelen om dezelven te geneezen, van den heer LEVRET. . . . . 46.

§. 1. *Van de uitzakking der Baarmoeder in het algemeen.* 47.

§. 2. *Van eene byzondere verplaatzing der*

bladz.

Baarmoeder, van welke de ſchryvers geen gewag gemaakt hebben. . . . 61.

§. 3. *Van eene aanmerkelijke verlenging, waar aan de hals der Baarmoeder zomwijlen blootgeſteld is.* . . . 71.

NIEUWE MANIER om de afbindingen op diepe plaatſen te doen, nevens beſchouwende en oeffenende Waarneemingen hier over van den heer LEVRET. . . . . 85.

§. 1. *Nieuwe verbeteringen der oude manier om de Baarmoeder Polypen af te binden.* . . . . 86.

§. 2. *Nieuwe manier om de Polypen der keel af te binden.* . . . . 115.

§. 3. *Wijze om de Neuspolypen af te binden.* . . . . 132.

XXIII. HOOFDSTUK.

Over de Operatie van de ſtaar, (cataracta). . . . . 152.

bladz.

AANMERKINGEN over de Operatie van de ſtaar, door middel van de uithaaling, van den heer DURAND. . . . . 154.

KORTE BESCHRYVING van de operatie en behandeling van de ſtaar, van den heer JANIN. . . . 163.

Van de Operatie van de ſtaar volgens de manier van den heer GRANDJEAN. 175.

XXIV. HOOFDSTUK.

Van de plaatſen, waar men fontanellen kan zetten, van de wijze om zulks te doen, van het gebruik der bloedzuigers en der kopglazen. . . . . 178.

XXV. HOOFDSTUK.

Van de Operatien der Breuken. . . 188.

NIEUWE MANIER om de Breuken te opereeren. . . . 216.

§. 1. *Van de voornaamſte grondſtellingen in de geneezing der breuken en van de*

bladz.

voorui tzigten, welken men in deze operatie moet hebben. . . . 218.

§. 2. *Bewijzen welke de ondervinding bevestigd.* . . . . . 223.

§. 3. *Theoretiſche bewyzen nevens bevestigingen van andere ſchrijvers.* . . 261.

AANMERKINGEN, op het gebruik dezer methode by de inklemming van de Navel- en Buik-breuk . . . . 281.

VERKLAARING der PLAATEN 289.

KORTE BESCHOUWING

DER

HEELKUNDIGE

OPERATIEN.

XXII. HOOFDSTUK.

Van de Operatie der Polypen (a).

VOOR dat ik de behandeling in deze operatie beſchrijve, zal ik hier eene verhandeling invoegen, wel-

(a) [Op het gezag van CELSUS, GALENUS, ÆGINETA en meer anderen der beroemdſte Heelkundigen van vroeger eeuwen, noemden men zekere uitwasſen, in den neus, met den naam van *Polypus* of veelvoet; om dat men vooronderſtelden, dat deze uitwasſen meer dan één beginſel hadden; en uit dien hoofde bij het *dier* van dien naam vergeleken wierd. Dan laatere en beroemde Heelkundigen hebben getoond, dat dit eene dwaaling was; en deze uitwasſen op zig zelven beſchouwd, ieder maar één beginſel hebben. —— Het aangevoerde van den Heer GESSCHER, uit de *Obſerv. ſur la Cure radical. de plus Polyp. &c. Auct.* LEVRET, doet dit aangaande alles af; „ Hunne dwaaling (zegt hij) in dit op-„ zigt, was zeer groot: want, als het gezwel enkel is, „ heeft het nooit meer dan één eenig beginſel; en als 'er „ verſcheiden tevens plaats hebben, die naauwkeurig van „ elkander onderſcheiden zijn, hebbenze ieder op zig zelve „ één beginſel, en niet meer. Het is niettemin waar, en „ de ondervinding bevestigd zulks, dat één eenig dergelijk „ gezwel, ſomwijlen verſcheiden aanhangſels heeft: maar, „ wanneer men geduurig deeze waarneeming vervolgt, zul-„ len wij altoos zien, dat die aanhangſels allen uit éénzelf-„ de beginſel voortſpruiten: dat zij voor hun allen, niet „ meer dan eenen zelfden oorſprong hebben; en dat zij ge-„ meenlijk eene gedaante aanneemen, overeenkomſtig met „ die der holte, in dewelke zij begreepen zijn." Zie zijne *Proeve over de voorn. langduurige Gezwellen*, bladz. 106 en volg.

ke ik in het jaar 1746 aan de koninglijke akademie der heelkunde overgegeven heb, en van dewelke men ook reeds een uittrekſel van eenige waarneemingen vindt, aan het einde der verhandeling van den Heer SABATIER over deze ſtof, in het derde deel der *Memoires* dezer akademie.

Proeven over de Polypen, omkeering, uitzakking en overbuiging der baarmoeder, nevens eenige aanmerkingen, om deze ongemakken te leeren onderſcheiden.

Zou men de wanvrugten, welken lang in de baarmoeder blijven, en door eenen ſteel ten nauwſten daar mede vereenigd zijn, niet als polijpen of vleeschuitwaſſen kunnen beſchouwen? De groote waarneemer RUISCH heeft ons hier van een denkbeeld gegeven in de agt en vijftigſte waarneeming. Hij verſtaat door eene wanvrugt een wanſtaltig ſtuk vleesch, hetwelk door eene onvolmaakte ontvangenis voordgebragt is; en

Naderhand heeft men den naam van *Polypus* aan alle vleeschachtige uitwaſſen, niet alleen die van den neus, maar ook en vooral die der Lijfmoeder en derzelver ſchede, gegeeven: zomwijlen zelf, worden bloedklonters in de ſtammen der groote bloedvaten, met den naam van *Polypi* beſtempeld.

Het woord *Polypen*, zegt dan, zekere vleeschagtige uitwaſſen, welke uit de binnen- en vleezige oppervlakten dier deelen, in welken zij gevonden worden, voortkomen. — Hunne oorzaaken zijn zeer verſchillend; dan wel eens ontſtaan zij door eene uitwendige beledigíng van kneuzende of kwetzende werktuigen, waar door de vaste zamenhang dier deelen verbroken word, en dus gelegenheid tot onbeperkte uitgroeijingen geven kunnen: dan ook, en meeſtal, ontleenen zij hunnen oorſprong van inwendige oorzaaken, 't zij door eene zieklijke hoedanigheid der vogten, of wel der vezelen zelve.

De nadere onderſcheiding, zo ten aanzien van hunnen aart, als ten opzigt haarer kenmerken en genezing, is wijders, in het beloop dezer voortreflijke verhandeling, genoegzaam aangetoond.]

vraagt, hoe de jonge maagden, van dewelken men dit niet kan vermoeden, en de oude vrouwen zulke gewasſen kunnen bekomen. Hij verzekert, dat hij er verſcheiden in dergelijke gevallen uitgehaald heeft, en beſluit daaruit, dat deze gewasſen niet anders zijn dan vleeschgewasſen of vleeschuitwasſen, en dat hij dezelven in de baarmoeder gevonden heeft, die aan eenen ſteel vast zaten. Verdienen deze vleeschgewasſen nu niet den naam van polijpen der baarmoeder? (*b*).

(*b*) [Een *mola* of zogenaamde *wanvrugt*, is een klomp vleeseh, die zijn oorſprong uit de vermenging van man en vrouw, en dus uit eene waare bevrugting neemt: het wordt derhalven altoos van buiten aangebragt; daar een *Polypus* of *vleesch uitwasch*, in het liehaam van de baarmoeder of derzelver ſehede zelve, zijn begin neemt.

De naaste oorzaak tot de vorming eener wanvrugt, komt, onzes bedunkens, hier op neêr:

Het bevrugte eitje, door de *Fallopiaanſche* buizen in den *Uterus* vallende, hegt zich door zijn buitenſte vliesje aan den bodem der Baarmoeder vast; en eene verdere ongehinderde natuurlijke ontwikkeling, ter dezer plaatze, van dit eitje, brengt ten beſtemder tijd, een welgemaakt kind voort. —— Edoch, dit eitje zich in de Baarmoeder vastgehecht hebbende, en in zijne vrije en natuurlijke ontwikkeling, door eigen zieklijke hoedanigheden, of door bijkomende omſtandigheden, belemmerd wordende, zal in plaats van een welgemaakt liehaam, een wanſehepſel of wel een vleesehklomp vormen. Dit laatſte onderſeheid hangt af van eene vroegere of laatere vernietiging zijner natuurlijke ontwikkeling: bij voorbeeld: zo in de eerſte tijden der ontwikkeling van de vrugt, het *lamsvogt* (waar in het vrugtje voor alle uiterlijke beledigingen vrij is) ontbreekt, of door eene ſeheuring der tedere vliezen verlooren gaat; zo kunnen de tedere en zagte deeltjes van het vrugtje, niet behoorlijk ontwikkelen; maar zullen in tegendeel, door de omringende drukking, die zij onophoudelijk ondergaan, ſlegts in een inëengedrongen vleeschklomp vervormen; die, naar maate dit deel, (door de inmondingen, die het in de Baarmoeder gemaakt heeft,) gevoed wordt, zal opgroeijen en groot worden. —— Deze, zo evengenoemde inmondingen zijn het, welke aan de *mola*, een min of meerdere vastnechting aan

Wegens de overeenkomst, welke deze vleeschgewasſen met de polijpen van den neus kunnen hebben, noemt dezelfde ſchrijver (*) *Polijpen der baarmoeder*, zulke vleeschachtige uitwasſen, welken hij in het jaar 1673. bij eene vrouw vond, die den witten vloed had, en van dewelken aan de opening van dit ingewand elk aan eenen ſteel vast zat. Hij voegt er nog bij, dat een heelmeester hem nog andere polijpen der baarmoeder gezonden had, welken eene vrouw op onderſcheiden reizen kwijt geraakt was.

Het vleeschachtig gewas, waar van in de Ephemeriden der Duitſchers gewag gemaakt word (**), en het welk eene vrouw vijf jaaren lang bij zig droeg, was aan de baarmoeder vastgegroeid, hing uit de ſchede uit, en werd er gelukkiglijk uitgehaald. Zou men hetzelve niet voor eene polijp der baarmoeder kunnen houden?

Hildanus (***) verhaalt, in twee waarneemingen, de geſchiedenis van twee vleeschgewasſen, die hij uit de baarmoeder gehaald heeft, aan dewelke zij op het nauwſte met eenen ſteel vast waren. Als men deze waarnemingen met aandacht leest, ziet men, dat deze vleeschachtige lichaamen, die hij *molæ* noemt, veeleer voor polijpen moeten aangezien worden. De *mola*, of, liever, de polijp, die hij in de vijf en vijftigſte

de Baarmoeder geeft: dan het is ook ondervindelijk bewezen, dat nimmer deze wanvrugten zodanig vast aan de Baarmoeder vereenigd zijn, als men doorgaans bij de vleeschuitwasſen van dit deel waarneemt: ja niet zelden vallen deze wanvrugten, na verloop van eenigen tijd, of geheel, of gedeeltelijk en bij verſtorven ſtukken, uit de Baarmoeder.

Dit weinige zij genoeg, om door eene opmerkende te doen beſlisſen, in hoe verre men een *mola* of *wanvrugt* een *Polypus* noemen kan.]

(*) Ruisch *Obſerv. VI.*

(**) *Dec. ann.* 2 *Obſ.* 79. *p.* 153 *ſeqq.*

(***) *Cent.* 2. *Obſ.* 52. & 55.

waarneeming beſchrijft, gelijkt omtrent naar die, welke de jonge DEJEAN aan den heer LEVRET zond (*c*).

J. MARINELLO DE FORMIE (*)-ſpreekt van gewaſſen, welken langen tijd in de baarmoeder bleeven en er door eenen ſteel zeer naauw mede vereenigd waren; kunnen deze gewaſſen, welken langen tijd in de baarmoeder blijven, en er aan vast zijn, niet voor polijpen der baarmoeder gehouden worden?

ALEXANDER BENEDICTUS (**) noemt eenen vleeschklomp, dien eene vrouw te Venetie in de zevende maand haarer zwangerheid kwijt raakte, eene polijp.

Ik wil hier door juist niet beweeren, dat er in het geheel geen wanvrugten zijn, en dat alle vaste lichaamen, welken uit de moederſchede hangen, altijd polijpen moeten wezen. Dus doende zou men zijn gevoelen te verre uitſtrekken, en ik zou, in plaats van te veel te bewijzen, in het geheel niets bewijzen. Ook zou dit gevoelen zeer ras niet alleen door de meeste ſchrijvers, maar ook door de dagelijkſche ondervinding,

(*c*) [Bij het naleezen van de voornoemde waarneemingen van HILDANUS, kunnen wij niet vinden, dat die vleeschachtige lichaamen in den waaren zin, *Polypen* zouden geweest zijn, zo als LE BLANC hier voorſteld; maar wel, dat zij te regt door HILDANUS *molæ* of *wanvrugten* genaamd zijn.

Ik zelf, heb voor eenigen tijd, een ſoortgelijke *wanvrugt*, als waar van HILDANUS in de 52 waarneming van zijn 2. boek, melding maakt, bij eene zwangere vrouw, waargenomen. Deze vrouw, kreeg in de vijfde maand haarer zwangerheid, na voorafgaande hevige pijnen, eene miskraam; de vrugt en nageboorte, wierden, in haar geheel, vrij ſpoedig ontlast; doch de pijnen bleven tot den volgenden dag voortduuren, wanneer onder eenen ſterken bloedvloed, een aanmerklijk ſtuk vast vleesch te voorſchijn kwam. Hier na ſtilde de pijnen, en de vrouw herſteide vrij ſpoedig, zonder eenige verdere toevallen. —— Hebben wij vrijheid, om deze en ſoortgelijke vleeschklompen, *Polypen* te noemen?]

(*) *De morbis mulierum.*

(**) *Vide Sennert Oper. Medicin. Tom.* 3. *p.* 609.

welke ons zo veele voorbeelden aan de hand geeft, verworpen worden. Niettemin zal ik gelegenheid hebben om aantemerken, dat de wanvrugten, of ſchoon zij door eene onvolmaakte ontvangenis voordgebragt waren, nogthans, doordien zij, als zij lang in de baarmoeder blijven, zeer naauw met de baarmoeder vergroeijen, voor polijpen kunnen gehouden worden.

Men leest in de Ephemeriden der Duitſchers (*), dat eene vroedvrouw vleeschachtige uitwasſen, welken aan de baarmoeder vast zaten, met geweld afſcheurde, waardoor eene ontſteking veroorzaakt werd, aan dewelke de lijderes moest ſterven. Zouden deze uitwasſen en vleeschgewasſen eigenlijk geen polijpen der baarmoeder geweest zijn?

FREDRICK HOFFMAN (**) ſpreekt van een ſponsachtig gewas, welk de grootte van een ganzenëi had en in de ſchede eener vrouw gevonden werd, welke daardoor eene aanmerklijke bloedſtorting kreeg. Was dit uitwas ook geen polijp der baarmoeder?

AMBROSIUS PAREUS (***) vond bij de opening van het lijk eener vrouw, welke zeventien jaaren lang eene wanvrugt gedragen had, een hard gezwel van de grootte van een kalkoenëi, hetwelk de opening der baarmoeder, waaraan het vast zat, beſloeg. Zou men van dit gezwel ook niet kunnen zeggen, dat het eene polijp der baarmoeder geweest zij.

MANGET (****) merkt aan, dat er uitwasſen zijn, welken uit de rimpels der ſchede ontſtaan, en van tijd tot tijd grooter worden; dat dezelven zomwijlen buiten de lippen uitgroeijen en tot over de halve dije afhangen; hetwelk ook de reden is, dat zeer veele

(*) *Dec. 2. ann. 2. Obſ.* 186. *p.* 413. *ſqq.*
(**) *Tom.* 3. *p.* 300. *Edit.* 1740.
(***) *Livre de Génération p* 771.
(****) *Biblioth. Medico-practica. Tom. III. p.* 609.

waarneemers dikwijls dergelijke vleeschgewasfen voor eene uitzakking der baarmoeder gehouden hebben; dat men zulke vleeschgewasfen onderfchept en met goed gevolg weggenomen heeft; dat de meesten, welken deze operatie ondernamen, zig verbeeldden, de baarmoeder weggenomen te hebben, tot dat bij de opening van eenige lijken van vrouwen, aan welken men deze operatie gedaan had, bleek, dat de baarmoeder nog geheel was en geene verandering in haare ligging ondergaan had. Zou men zulke vleeschgewasfen geen polijpen der fchede kunnen noemen?

Dezelfde fchrijver (*) verhaalt, volgens de aanmerking van KERKRING, dat men vleeschgewasfen gevonden heeft, welken hunnen oorfprong van den mond der baarmoeder genomen hadden. Zou men dezelven ook geen polijpen der baarmoeder kunnen noemen?

Wanneer de polijpachtige klompen eenen grooten omtrek beflaan, hebben zij veel overeenkomst met het lichaam eener omgekeerde baarmoeder, hetwelk veele groote mannen bedrogen heeft.

LA MOTTE (**) fchijnt ons hiervan een voorbeeld gegeven te hebben. De omgekeerde baarmoeder, waarvan hij in zijne waarneeming fpreekt, is, naar ik geloof, geen omgekeerde baarmoeder. Indien hij na den dood der vrouw, welke het voorwerp dezer waarneeming was, de deelen nauwkeuriger onderzocht had, zou hij hebben moeten bekennen, dat hij zig bedrogen had. En in de daad, deze waarneeming met aandacht doorleezende, ziet men zeer gemaklijk, dat het geen hij waarneemt, eerder eene polijp, dan eene omgekeerde baarmoeder geweest is. Zo merkt hij aan, dat dit ongemak allengs na eene kraam gekomen was, eene omftandigheid, welke men wel in

(*) *Biblioth. Medico practica. Ton. III. p.* 609.
(**) *Traité des accouchemens, Obf.* 421. *p.* 306.

acht moet neemen, ten einde de polijpen der baarmoeder van de omgekeerde baarmoeder te onderſcheiden.

Meer andere ſchrijvers (*) verzekeren ons, dat men de baarmoeder met gelukkig gevolg weggenomen heeft, en veele vrouwen, aan welken men deze operatie gedaan heeft, en heeft zien doen, zijn weêr herſteld, en hebben vijf jaaren, en langer, geleefd.

Om deze zo gewigtige gebeurde zaaken te ſtaaven, hadden deze ſchrijvers, gelijk MANGET, de lijken dezer vrouwen moeten ontleden, om te zien, of de baarmoeder bij haar in de daad ontbrak, hetwelk men egter bij niemand van hun leest. De allerzeldzaamſte geſchiedenis onder dezen is die, in welke een ſchrijver verhaalt, dat hij de baarmoeder heeft zien wegneemen, waarop de lijderes weêr volkomen herſteld werd, en vervolgens gedurende tien jaaren geregeld haare maandelijkſche reiniging had gehad. Ik moet nog aanmerken, dat ik, onaangezien de bekwaamheid en kunde van PAREUS (**) en van hun, die hij bij de operatie verzogt tegenwoordig te zijn, mij zelven niet kan overreden, dat het deel, welk hij wegnam, het lichaam der baarmoeder was.

Indien men het geen deze groote mannen en ontelbaar veele anderen van de ganschlijke afſcheiding der baarmoeder verhaalen, naar de letter wilde neemen, zou men in verzoeking komen, van te geloven, dat zij niet alleen met gelukkig gevolg weggenomen zijn, maar, dat deze vrouwen naderhand ook nog ontvangen en kinderen teelen konden.

SEVERINUS (***) maakt gewag van een voorbeeld uit

(*) *Vid. Jo. Schenkii Obſ. Med. rarior. p.* 644. —— 647. *Jacob Wolfi. Ephem. Germ. dec.* 2. *ann.* 9. *Obſ.* 64. *p.* 160. *ſqq.*
(**) *Livre de generation. p.* 799.
(***) *De efficacri medicina, Cap. V. p.* 10.

MI GORDÆUS, den uitlegger van HIPPOCRATES, waarin hij verzekert, dat hij de baarmoeder met goed gevolg heeft zien wegneemen en de vrouwen, welken men dezelven weggenomen had, hadden weêr ontvangen en kinderen geteeld. Dezelfde schrijver (*) verhaalt, op eene andere plaats, hetzelfde geval uit ANDREAS CESALPINUS.

Deze waarneemingen bij de boven verhaalde voegende en de eene met de andere vergelijkende, kan men ligtlijk begrijpen, dat deze groote mannen zig bedrogen hebben, en dat het geen zij voor het lichaam der baarmoeder gehouden hebben, niets anders is geweest, dan een vleeschgewas of eene polijp der baarmoeder.

VOLKAMER (**) verhaalt eene waarneeming van eene uitzakking der baarmoeder, welke uit de buitenste teeldeden van een meisje ter grootte van eene vuist uitkwam; hij liet deze gewaande baarmoeder digt bij het teellid onderscheppen en door deze onderschepping werd deze vleeschachtige klomp afgescheiden, en de lijderes werd hersteld. Hij wil ons overtuigen, dat deze klomp het lichaam der baarmoeder geweest is; maar deze waarneming met aandacht lezende, ziet men, dat het veeleer eene polijp der schede, dan eene uitzakking van dezelve was.

WEPFER (***) maakt van een geheel bijzonder ongemak der baarmoeder gewag, hetwelk hij voor eene uitzakking der baarmoeder houdt. Hij bemerkte namelijk, dat eenige dagen na de verlossing eenig deel in de schede afzakte, hetwelk er zig menigmaal buiten vertoonde en zig ook weer in liet brengen, op dezelfde wijze als men de uitgezakte baarmoeder terug

(*) *De effic. medic. Cap. LXXXIX. p.* 112.
(**) *Ephemerid. Dec.* 1. *ann.* 6. *&* 7. *Obs.* 73. *p.* 99. *sqq.*
(***) *Ephemerid Dec.* 2. *ann* 5 *Obs.* 150. *p.* 306. *seqq.*

ſchuift; zo, dat dit vreemd lichaam van tijd tot tijd bloedsvloeijingen veroorzaakte, welken met ſterke witte uitvloeijingen eindigden, en dat, toen deze vrouw weêr zwanger werd, de bloedvloeijing zeer toenam, weshalven ook eene ontijdige geboorte van een kind, dat de grootte van eene hand had, volgde, waarop dit vreemd lichaam in eene aanmerklijke grootte buiten het ſchaamlid uitkwam. Er kwam eene ontſteking bij en hij liet zo hoog als mogelijk was, eene onderſchepping maken, ſneed het vreemd lichaam beneden de onderſchepping door en nam het weg: het woog twee en een half pond. Dit vreemd lichaam liet zig niet eerder affcheiden, dan na dat het deel, waaraan men de onderſchepping gedaan had, met een zeker geruisch in de ſchede terug gegaan was. Veertien dagen daarna viel, door middel der verettering, het gedeelte, waaraan men de onderſchepping gemaakt had, nevens het bindſel af, en de lijderes werd weêr volkomen herſteld.

De geheele geſchiedenis toont duidelijk, dat hier eene polijp der baarmoeder was, en ondanks de kentekens, welken deze van eene omgekeerde baarmoeder en van eene uitzakking van dezelve onderſcheiden, geloofde WEPFER niet te min, dat deze vleeschige klomp het lichaam der baarmoeder was. Ja, hij is niet te vreden in deze waarneeming daarvan te ſpreeken, hij maakt er nog op eene andere plaats gewag van (*), daar hij insgelijks dezen vleeschigen klomp voor het lichaam der baarmoeder houdt.

ZWINGER (**) verhaalt bijna eene dergelijke waarneeming van een ongemak der baarmoeder; doch met verſchillende omſtandigheden. Eene vrouw van twee en vijftig jaaren verloor zeer veel bloed, had hevige ſnijdingen, als of zij kramen moest, en maakte bewe-

(*) *Ephemerid. dec. 2. ann. 7. Obſ. 54 p. 98. ſeqq.*
(**) *Ephem. Tom. I. ann. 1727. Obſ. 60. p. 172. ſeqq.*

gingen, als of zij een kind zou krijgen. Deze bewegingen dreeven de baarmoeder uit en wel zo verre, gelijk deze ſchrijver verhaalt, dat zij ter grootte van een hoenderëi buiten het teellid uithong. Eene vroedvrouw, welke er bij geroepen werd, drukte dit uithangend deel, terwijl zij werkte om het in te brengen, te veel ſamen. Men haalde een heelmeester, welke dezen klomp tot de helft ontſtoken en van de grootte van een kinderhoofd vond. Hij leidde aan het bovendeel een band aan, en haalde dit dagelijks hoe langer hoe meer toe, zo dat deze klomp den vierden dag afviel en drie en een half pond woog. De band bleef nog verſcheiden dagen in de ſchede, tot dat dezelve door verettering afviel, en de vrouw werd genezen. Hij merkt ook nog aan, dat twee jaaren te voren de maandelijkſche zuiveringen bij deze vrouw opgehouden hadden.

Seger (*) beſchrijft eene waarneeming, die veel overeenkomst met deze heeft. Na vooraf gezegd te hebben, dat vleeschachtige uitwaſſen, welken uit de ſchede der lijfmoeder uithongen, dikwijls door kundige mannen voor uitzakkingen der baarmoeder waren gehouden, levert hij ons de geſchiedenis van zulk een uitwas, welk buiten het teellid hong en door den heelmeester weggenomen werd. Verſcheiden geneesheeren werden er bij geroepen, om dit gewas te onderzoeken. Allen, uitgezonderd éénen, beweerden, dat het de baarmoeder was, welke men weggenomen had; maar de lijderes aan deze operatie overleden zijnde, ondervond men bij de ontleding van het lijk, dat dit vreemd lichaam niets anders, dan een vleeschgewas geweest was, hetwelk van de vouwen der ſchede zijnen oorſprong genomen had. Indien deze vrouw na de operatie was herſteld geworden, zou on-

(*) *Ephemerid. dec.* 1. *ann.* 2. *Obſ.* 121. *p.* 199. *ſqq.*

getwijfeld het groot getal van ſtemmen over de ééne gezegepraald hebben, en men zou deze waarneeming mede geteld hebben onder dezulken, welken ſchijnen te bewijzen, dat men de baarmoeder met gelukkig gevolg kan wegneemen.

JUNCKER (*) geeft derhalven eenen zeer goeden raad, wanneer hij aanmerkt, dat men de vleeschachtige uitwaſſen, die als een meer of minder aanmerklijke klomp uit de ſchede der lijfmoeder uithangen, niet met eene uitzakking der baarmoeder moet verwisſelen. Hij voegt er bij, dat de bekwaamſte geneesheeren en heelmeesters zig zomwijlen in het onderſcheiden van zulke uitwaſſen kunnen bedriegen.

Dezelfde ZWINGER, van wien ik boven eene waarneeming bekend gemaakt heb, zegt (**), dat een heelmeester, eene vrouw verloſſende, den bodem der baarmoeder uittrok en dezelve zo omkeerde, dat zij als ter grootte van een kinderhoofd buiten de ſchede uithong. Toen er het koud vuur aan kwam, ſneed men ze af, en de vrouw overleed twee dagen daarna. Bij het openen van het lijk ontdekte men, dat de baarmoeder op de helft doorgeſneden was.

Een beroemd ſchrijver (***) beweert, dat de baarmoeder niet zonder levensgevaar kan weggenomen worden, en dat eene vrouw deze wreede operatie niet kan overleven. Hij verhaalt twee gevallen, die dit bewijzen (****).

Een heelmeester werd bij eene vrouw gehaald, en haar onderzoekende, vond hij, dat uit haar ſchaamlid een vleeschige klomp uithong van eenen aanmerklijken omtrek, welken hij voor het lichaam der baar-

(*) *Conſpectus Chirurgiæ. p.* 185.
(**) *Ephemerid. Tom. I. ann.* 1727. *p.* 152.
(***) *Ruysch Theſaurus anatomic. liv.* 8 *n.* 102. *p.* 25. *ſqq.*
(****) *Ruysch Theſ anat. liv.* 8. *n.* 102. *p.* 25.

moeder hield; hij deed derhalven eene onderſchepping aan de bovenſte deelen. Ruijsch, die er ook bij gehaald werd, hield dezen vleeschigen klomp ook voor het lichaam der baarmoeder. Maar toen men de gewaande baarmoeder weggenomen en nauwkeurig onderzogt had, zag hij, dat het een vleeschgewas was. en de lijderes overleefde de operatie. — In de tweede waarneeming verhaalt hij, dat een heelmeeſter in een gasthuis te Amſterdam eene baarmoeder wegnam, welke operatie tot gevolg had, dat de lijderes den volgenden dag overleed. Hij raad derhalven de heelmeeſters, deze operatie nooit te onderneemen, wijl de lijderes altijd eenige dagen daarna ſterfr. Wanneer wij nu nog hierbij tellen het voorbeeld, welk in de *Memoires de l'Academie de Paris* (*) vethaald is, zijn wij overreed, dat het een zeer zeldzaam geval is, dat eene vrouw de ganschlijke doorſnijding der baarmoeder kan overleven (*d*).

(*) *Ann.* 1741. *p.* 74.

(*d*) [Behalven deze, door LE BLANC aangevoerde ſchrijvers, vinden wij nog bij meer andere oude beroemde Genees- en Heelkundigen, dit zelfde vreemde gevoelen, in hunne ſchriften heerſchen. Bij voorbeeld: AVENZOAR *lib.* 2. *trac.* 5. *Cap.* 4. ROUSSET, *lib. de part. Cæcar.* BAUHINUS *in append. lib. Rousſet.* PLEMPIUS, *anat. Cabrol. Cap.* 34. ÆGINETA, *de art. med. lib.* 3. *Cap.* 72. DU LAUREUS, *de part. gen. lib.* 7. *Cap.* 11. PARACELSUS *lib.* 4. CARPUS *tom.* 2. LANGIUS *epiſtol.* 39. FERNELIUS *de part. morb. Cap.* 37. PAREUS in zijn 24*ſte* boek en meer anderen, welken door voorbeelden hebben willen bewijzen, dat de Baarmoeder bij vrouwen met een goed gevolg is, en kan worden weggenomen; ja eenige dezer voegen er bij, dat deze vrouwen zelfs kunnen zwanger worden en kinderen baaren.

Het gebrek eener genoegzaame ontleedkundige kennis, geeft eene zekere maate van verſchooning aan hunne misſtellingen; wij ontveinzen niet te zeggen, dat, wanneer men de meeste hunner waarneemingen inziet, en ſommige derzelver afbeeldſels gadeſlaat, men zeer ligtelijk in dezelfde dwaaling zoude vervallen, en geloven dat er wezentlijk om-

Het kan gebeuren, dat bij eene uitzakking van de ſchede der lijfmoeder eene ontſteking komt, waar door dezelve grooter van omtrek word, en dit is de reden, dat zeer veele waarneemers dezelve voor het lichaam der baarmoeder houden. Wanneer hier bij het koud vuur kwam, zou deze klomp met goed gevolg weggenomen kunnen worden.

De waarneeming, welke FELIX PLATER (*) verhaalt, kan ons hier tot een voorbeeld dienen, ſchoon

gekeerde en uitgezakte Baarmoeders waren weggenomen. Dan, wij twijffelen niet; zo voornoemde Waarneemers haare lijderesſen, na den dood, geopend hadden, of zij zouden gezien hebben (gelijk onzen ſchrijver te regt aanmerkt) dat zij ſlegts vleeschige uitwasſen voor Baarmoeders hadden weggenomen.

De ontleding na den dood, heeft aan veelen hier omtrend veel licht gegeeven. Wij vinden buiten de aangehaalde gevallen van LE BLANC, hier van nog een bewijs bij BARTHOLINUS, welke in het Gasthuis te *Padua* een vrouw heeft zien openen, die men geloofden voor tien jaaren, bij eene zwaare verlosſing de Baarmoeder uitgezakt te zijn. —— Intusſchen men raadpleegde deze gewaande Baarmoeder weg te neemen, is de vrouw komen te overlijden; en bij de ontleding zag men de lijfmoeder in haare behoorlijke plaats, welgeſteld, en men bevond een uitwas, in de ſchede uithangende.

Een tweede van dien aart vinden wij bij JOB VAN MEEKEREN *Heel- en Geneesk. aanm. 55. Hoofdſtuk*, welke aan hem, door den Geneesheer VAN DER SCHAGEN is medegedeeld. Deze Geneesheer opende eene vrouw, die lang een vermeende uitzakking der baarmoeder had omgedragen; doch bij zijn ontleedkundig onderzoek bleek het, dat de Baarmoeder wel en behoorlijk op haar plaats lag; maar dat alleen de *vagina* beursgewijs gerekt en nederwaards geſchooten was. —— Wijders nog verhaald deze zelfde Waarneemer, in het zo even genoemde Hoofddeel, twee gevallen, die hij zelve heeft bijgewoond; en waar in bleek, dat de gewaande Baarmoeders uitzakkingen, na de ontleding, niet anders dan polijpen, of uitzakkingen der ſchede, wierden bevonden, te zijn.]

(*) *Lib.* 3. *p.* 764.

hij zegt, dat de baarmoeder weggenomen was. In de boven aangehaalde waarneemingen van PARÈUS en ZWINGER zou het wel hetzelfde geval kunnen geweest zijn. Gelijk zommige groote mannen zig grootlijks vergiſten, wanneer zij een vleeschgezwel of eene polijp der baarmoeder voor eene omgekeerde baarmoeder hielden, even dus vervielen anderen in eenen nog minder verſchoonlijken misſlag, wanneer zij eene omgekeerde baarmoeder voor eene wanvrugt of een vleeschgewas aanzagen.

JOHANNES BAUHINUS (*) levert ons hiervan een voorbeeld. Hij werd namelijk bij eene vrouw gehaald, welke even in de kraam gekomen was. De vroedvrouw zeide tegen hem, dat aanſtonds na de verlo ſing een groote klomp vleesch te voorſchijn gekomen was, van denwelken zij de nageboorte losgemaakt had. Niettegenſtaande dit kenteken, welk dit toeval zo duidelijk onderſcheid, dat men zig nauwlijks kan vergiſſen, bekent BAUHINUS nogthans, dat hij dezen klomp voor eene wanvrugt had gehouden, welke aan de baarmoeder vastzat; en dus van gevoelen was geweest, om denzelven afteſnijden: maar de lijderes gaf hem geen tijd, om deze wreede operatie te doen, wijl zij plotslijk ſtierf en men vond bij de opening van het lijk, dat het geen hij voor eene wanvrugt had aangezien, het lichaam der omgekeerde baarmoeder was (*e*).

(*) *Joh Schenk. Obſ. med. varior. p.* 641.

(*e*) [De onwetenheid of onöplettenheid van ſommigen, heeft ten allen tijden, mede in deze gevallen, veele ongelukkige ſlagtöffers gemaakt, —— dikwerf zag men de omgekeerde en uitgezakte Baarmoeder voor een polijp, andermaal weder voor een *mola* of valſche vrugt aan; en men tragte, of door uittrekking, of door afſnijding enz. deze gebreken te herſtellen, wanneer weldra de dood der lijderes, ſpoedig op deeze verkeerde en ongelukkige handelwijze volgde. —— Zie hier van, onder anderen, ook voorbeelden bij

Eene omgekeerde baarmoeder ontſtaat zeer ſchielijk, inzonderheid zeer dikwijls aanſtonds na eene verlosſing, terwijl eene polijp der baarmoeder allengs groeit en eerst na drie, vier, zes tot agt dagen naar eene omgekeerde baarmoeder gelijkt; daarenboven ſtaat eene vrouw, welker baarmoeder omgekeerd is, des te heviger pijn uit, hoe minder de baarmoeder teruggebragt is, en als men zulk eene vrouw niet oogenbliklijk helpt, ſterft zij. (*f*). Ik heb zulk een geval gezien bij eene vrouw, bij welke ik gehaald werd, doch die ik, toen ik bij haar kwam (*), reeds ſtervende vond. De vroedvrouw, welke haar, vier uuren te voren, van een gezond kind verlost had, zeide mij, dat onder de verlosſing eene groote klomp vleesch uitgeſchoten was, welke nog tusſchen de dijen nederhong, en dat, zedert dat deze klomp uitgezakt was, de lijderes in flaauwte was gevallen, welke den dood had veroorzaakt. Ik onderzogt het lijk dezer vrouw, en zag duidelijk, dat deze klomp het lichaam der omgekeerde baarmoeder was, en kon, toen deze deelen weer ſlap geworden waren, de baarmoeder zeer ſchielijk weer te rug brengen. Indien men dezer

MAURICEAU *Ziektens der zwangere vrouwen, in het VI. Hoofddeel van het III. boek.*

(*f*) [LE BLANC wil hier zeker zeggen: *meest altijd*; — want er zijn voorbeelden genoeg voor handen, dat een omgekeerde en uitgezakte Baarmoeder, die niet weder heeft kunnen ingebragt worden, of bij welke de vrouw niet oogenbliklijk genolpen is, egter altoos geen dodelijk gevolg heeft gehad.]

(*) *Jo. Marinello de Formie de morbis mulierum, lib. 2. Mauriceau livr 3. Chap. 6. p. 392. edit. 1694.* [Nederduitſche uitgaaf van *Mauriceau*, door CAMPER, bladz. 298. en volg.] *Saviard, Obſ. 15. p. 85. Dionis traité des accouchemens, liv. 4 p. 341. Portal, Obſ. 70.*

dezer vrouwe, op het oogenblik dat de baarmoeder omkeerde, hulp geboden had, geloof ik, dat zij niet zou geſtorven zijn.

La motte (*) verhaalt een dergelijk geval, dat eene baarmoeder zig onmiddellijk na de verloſsing omkeerde, welke hij egter met weinig moeite weêr terugbragt, zo dat de vrouw weêr herſteld werd.

De heer du creux heeft mij een geval verhaald van eene vrouw, die hij zou verloſsen, bij welke de bodem der baarmoeder in de verloſsing uitſchoot, zig geheel omkeerde en buiten de groote lippen van de ſchede uitſtak. Hij moest derhalven de nageboorte, welke nog vastzat, met de vingers losmaken, waarop hij vervolgens de baarmoeder zo terugbragt, dat deze vrouw weêr volkomen herſteld werd.

De meeſte ſchrijvers (**) zijn van gedagten, dat de baarmoeder zig alleen in het oogenblik der verloſsing of aanſtonds daarna omkeert (*g*); ondertuſschen

(*) *Traité des accouchemens, Obſ.* 422,

(**) *Mauriceau, liv.* 3. *Ch.* 6. *p.* 390. [Nederduitſche uitgaaf, bladz. 299.] *La motte, Traité des accouchemens, liv.* 5. *Ch.* 10 *p.* 808. *Ruisch, Obſ.* 10.

(*g*) [De reden, welke de meeste ſchrijvers hier van geven, is deze: om dat nimmer de Baarmoeder kan omkeeren en uitzakken, ten zij derzelver mond verwijderd en haare bodem merkelijk vergroot of uitgezet is. —— Dit derhalven heeft juist bij het tijdſtip der geboorte plaats, en buiten dezen tijd zijn er zelden zodanige omſtandigheden, welke dit beiden uitwerken.

De omkering der Baarmoeder is niet algemeen; en dit is de reden dat veelen er zelfs aan getwijffeld hebben: getrouwe Waarneemers egter hebben ontegenzeglijk er de waarheid van bewezen; —— men zie zelfs de afbeeldingen bij ruijsch *in zijne* I. VII. IX en X. Waarneeming; als ook hoffman en schacher *in een programma anatomicum* A°. 1721. Zie ook de 2 *fig.* van de 24 *pl.* bij Heister *Heelk. onderwyzingen.*

Ik heb het genoegen, ook hier bij eene waarneeming, ter bevestiging der mogelijkheid eener omkeering en uitzak-

heb ik evenwel een voorbeeld, dat zij zig in eene bloedvloeijing omkeerde.

king der Baarmoeder te voegen, welke aan mij, door mijnen Hooggeachten vriend, den Wel-Edelen Heer F. A. SCHENCK, *Lijf Chirurgijn van Haare Doorl en Koningl. Hoogheden, de Prinsen en Princessen van* ORANGE en NASSAU &c. &c. &c. dus woordelijk is medegedeeld:

„ Den 8*sten Febr.* 1775. is hier in *'s Hage*, de vrouw van een kledermakers knecht, 26 jaaren oud, voor de vierde maal bevallen. De verlossing was bijzonder schielijk, doch met behulp van eene vroedvrouw: volgens verzekering van deze vrouw, wierd het kind, als in een oogenblik geboren. De *funiculus umbilicalis* bevond zij tweemaal om den hals, en één's om een been en een arm geslingerd; de *Placenta* is eensklaps tot in de *Vagina* mede gevolgt, dewelke zij gemaklijk daar uit trok; de bloeding was niet overtollig. De vroedvrouw bezorgde daar na moeder en kind. De kraamvrouw was redelijk wel; uitgenomen, dat zij, van tijd tot tijd, sterke persingen tot afgang en wateren voelde. Omtrend 24 uuren na de verlossing, deed zij sterke drukkingen om het water te lossen, waar mede eenklaps een rood zwaar lichaam, buiten de teeldeelen viel. Niet zonder reden ontstelde de kraamvrouw, wegens dit zonderling verschijnsel: er wierd een uur daarna een Vroedmeester geroepen; deze bevond, bij onderzoeking, dat dit lichaam eene volkomen omwenteling en uitzakking der baarmoeder zelve was. Hij stelde alles in het werk, om, was het mogelijk, den *Uterus* op zijn plaats te rug te brengen. De ondoenlijkheid deed hem daar van afzien; het groote *Volumen*, de hardheid van den *Uterus*, de sterke *Constrictie* van het *Os*, het *Collum Uteri* en de sterke bloeding, uit de plaatze, waar de *Placenta* had vastgezeten, waren de verhinderings-oorzaaken. In hoop dat de *Uterus* verkleinen zoude, wierd eene *fomentat. resolv. & antiseptica* daarom gelegd, en met het *Suspensorium* tegengehouden."

„ Den 12*den* zag de Vroedmeester eene *superficiële gangræna*, op de plaats, waar de *placenta* gezeeten had; hier op wierd een *ung. digestiv.*, en om den geheelen *Uterus* eene *fomentatio* uit de *Cortex* gelegd."

„ Den 19*den*. De *gegangræneerde* plaatzen waren gesepareerd en geneezen. Het geheele gezwel was glad, bleekrood en iets slijmerig; de kraamvrouw vrij wel, uitgenomen, dat zij zonder gebruik van de *Catheter*, geen water lossen konde."

In Januarij 1734 wierd ik bij eene vrouw gehaald, welke in arbeid was, toen ik kwam, zeide

„ Den 28*ſten*. De *Uterus* had bij aanhoudendheid eene verſche kleur; maar was harder, en kleinder te ſaamen getrokken. De Vroedmeester had, in tegenwoordigheid van *Doctoren* en *Chirurgijns*, andermaal getracht den *Uterus* terug te brengen; maar vruchteloos. De voorengenoemde *fomentatie* wierd geëontinuëert."

„ Den 12*den Maart*. De *Uterus* was van goede kleur en niets veranderd. De Vroedmeester bracht den *Uterus* in de *Vagina*, en hield denzelven met eene ſpons daar in; maar nadien de vrouw over ſterke pijn aan den *Uterus* en *Vagina* klaagde, en de linker dije opzwol, zo liet de Vroedmeester den 7*den* dag, door eene zagte perſing, die de vrouw maakte, den *Uterus* wederom uitvallen. De oorzaak van de pijn ontdekte zich aanſtonds; want door de ſcherpigheid der vogten was de *Uterus* rondom *geëxulcereerd:* de vrouw bevond haar toen veel gemaklijker en zonder pijn. De *excoriatie* was in eenige dagen genezen. De *fomentatie* uit de *Cortex* wierd weder, als vooren, omgeſlagen. De linker dije is allengskens geſlonken; en de waterloſſing van dien tijd af, dat de *Uterus* in en wederom uit de *Vagina* geweest is, natuurlijk."

„ Den 22*ſten Maart* was de vrouw redelijk welvaarende, en de *Uterus* onbeſchadigd. De Vroedmeester bragt, op verzoek van de vrouw, den *Uterus* weder zo hoog in de *Vagina* als mooglijk was; en op het laatst van den maand *Meij*, was, volgens bericht, de *Uterus* veel verkleint en hoog in de *Vagina* te voelen: de vrouw was voor 't overige gezond en verriehte haar huiswerk. De Man exerceerde van tijd tot tijd den *Coitum* met haar."

„ Van den verderen uitſlag dezer zaak heb ik wijders niets meer vernomen; —— waarſchijnlijk is het, dat deze ongelukkige vrouw nooit tot haare voorige gezondheid zal terug gekomen zijn."

„ Aanmerking."

„ Het is allerwaarſchijnlijkst, dat de *fundus Uteri* bij de eensklapſche verloſſing, tot in het *Os Uteri internum* is getrokken geworden; want de *funiculus*, door de omſlingeringen verkort zijnde, heeft de *Placenta* met de *fundus Uteri* tot tuſſchen het *Os Uteri* medegenomen, en op die plaats is zekerlijk de *Placenta* van den *Uterus* afgeraakt, en den

zij mij, dat zij reeds zedert drie maanden de maandelijkſche zuiveringen niet had gehad, en zedert vier uuren een geweldig ſnijden had geleden, daar nog eene aanmerklijke bloedvloeijing was bij gekomen; verder, dat bij eene hevige pijn het hoofd van het kind was voorgekomen, en inzonderheid was zij verwonderd, dat in drie maanden tijds het kind zo groot was geworden, dat de ſchouders niet konden doorgaan. Toen ik haar onderzogt, bevond ik duidelijk, dat het geen hoofd van het kind was, en geloofde derhalven ten eerſten, dat het eene uitzakking der baarmoeder zou kunnen wezen: maar nauwkeuriger onderzoek doende, en geen ingang der baarmoeder, zo als men dien gemeenlijk in eene uitzakking beſpeurt, voornaamlijk als dezelve nog geheel verſch is, gewaar wordende, werd ik overtuigd, dat deze

laatstgenoemden hier in geklemd gebleeven. Op deze wijze was het mogelijk, dat de reeds afgezakte Baarmoeder, door de ſterke perſingen, den volgenden dag, buiten de teeideelen konden uitgedrukt worden."

„ Meest alle Waarneemers, die over de omkeering en uitzakking der Baarmoeder geſchreeven hebben, zijn het eens, dat indien de *Uterus* niet aanſtonds na den uitval, kan te rug en op zijn plaats gebragt worden, naderhand, de te ſaamentrekking van het *Orificium Uteri* de inbrenging onmogelijk maakt. Het komt mij derhalven voor, dat ook dit geval den Vroedmeesters en der Vroedvrouwen tot waarſchouwing dienen kan, in gevallen daar de verlosſing eensklaps geſchied, de *funiculus umbilicalis* kort is, gevolglijk de *placenta* in eens ſterk naar beneden getrokken word, dat zij als dan zich in gedaehten brengen, dat daar door de *fundus Uteri* mede naar beneden kan komen, en behoorden daarom de kraamvrouw nooit te verlaaten, zonder alvorens met de hand, wel onderzoeht te hebben, of den *Uterus* al of niet op zijn plaats is: gebeurde het dan eens, dat eene doorzakking van den *Uterus* gevonden wierd, zo zoude hij gemaklijk te herſtellen zijn; en de vrouw voor een gevaarlijk en ongelukkig gebrek, als waar van wij hier hebben melding gemaakt, bewaaren."]

klomp, welke de grootte van een kinderhoofd van zes of zeven maanden had, eigenlijk het lichaam der omgekeerde baarmoeder was. Ik bragt dezelve dus weêr terug volgens de voorſchriften der kunst. Hierop zogt ik alle de doeken nauwkeurig door, welken men onder de lijderes gelegd had, om het bloed te onderzoeken en te zien, of 'er misſchien geen vaſte lichaamen mede uitgegaan waren, doch ik vond niets, dan ſtukken geronnen bloed. Deze vrouw is volkomen herſteld, en heeft zedert dien tijd nog verſcheiden kinderen gehad (*h*).

Indien ik dit voorbeeld van eene omgekeerde baarmoeder gedurende eene bloedvloeijing niet gezien

(*h*) [Wij hebben in het jaar 1783 een bijna dergelijk geval bij eene vrouw waargenomen. —— De lijderes had in geen drie maanden haare *menſtruæ* gehad, en geloofde zwanger te zijn; dan, in het begin der vierde maand gevoelde zij hevige pijnen in de lendenen, welke zig tot de Baarmoeder uitſtrekte, en zig van oogenblik tot oogenblik verhefte, 't welk alles aan haar voor eene miskraam deed vreezen. Dit duurde omtrend drie of vier dagen, wanneer de pijnen zig zeer verhefte en eene hevige bloedvloeijing uit de Baarmoeder te voorſchijn kwam. Men verzoekt in dit tijdſtip mijn hulp; doch niettegenſtaande alle aangewende middelen, bleef deze vloeijing met veel pijn voortduuren. De mond der Baarmoeder was zeer verwijderd, en nu en dan, wanneer de pijnen zig zeer verhefte, voelde de lijderes telkens iets tusſchen denzelven inſchieten, 't welk, zo dra de zamentrekking verminderde, zig ook weder terug trok. Er bleef geen twijfel over, of dit was het hoofdje eens kinds: dan, hoe verwonderd was ik, bij de onderzoeking bevindende, dat dit inperſende deel geen kinds hoofdje, maar uit alle de tekenen, de bodem der Baarmoeder ſcheen te zijn. —— Na het gebruik van eenige verzagtende middelen, bedaarde de pijnen, de bloedvloeijing verminderde en de Baarmoeder hield op, van tusſchen derzelver mond in te zakken. —— In het geheel hebben wij geen de minſte bewijzen eener miskraam ontdekt; en het vervolg toonde insgelijks, dat 'er als toen ook geene zwangerheid plaats had]

had, zou ik het nauwlijks kunnen geloven, wijl voornaamlijk twee zaaken allernoodzaaklijkst zijn, om dit verſchijnſel voordtebrengen. Vooreerst moet de mond der baarmoeder zig aanmerklijk uitzetten, ten einde het lichaam van dit ingewand 'er door kunne glijen: ten tweeden moet de baarmoeder door eene geweldige beweging door dezen ingang geſloten worden, ten einde zij zig kunne omkeeren en 'er uitſchieten, gelijk ik dit bij deze vrouw zo vond. Het geval is geheel anders, wanneer de baarmoeder zig na de verlosſing omkeert; want alsdan is de mond of ingang uitgezet, en de nageboorte uithalende, kan men zeer ligt den bodem der baarmoeder omkeeren, en veroorzaken, dat dezelve door den ingang uitſchiete.

De toevallen, welken eene omgekeerde baarmoeder aanduiden, zijn zeer onderſcheiden van die, welken men bij eene polijp der baarmoeder ontdekt. De polijp, welke de heer DEJEAN aan den heer LEVRET zond, bewijst dit inzonderheid. Op het eerſte gezigt had men in de daad deze polijp voor eene uitzakking of voor eene omgekeerde baarmoeder kunnen houden, maar dezelve nauwkeuriger onderzoekende en derzelver ontſtaan en wasdom en de toevallen overweegende, welken in eene uitzakking of in eene omkeering der baarmoeder plaats hebben, kon men ze voor niets anders dan voor eene polijp houden. Indien men aan het onderſte gedeelte van dezen vleeschklomp met den vinger of op eene andere wijze den mond der baarmoeder waargenomen had, dan was het buiten allen twijfel geweest, dat het geen uitzakking of verſlapping der baarmoeder was, maar deze was nog in de ſchede. Dit zou op een oogenblik hebben kunnen veroorzaken, dat men de verſlapping der baarmoeder of de uitzakking van dezelve met de polijp

der baarmoeder zou hebben kunnen verwisselen, wijl beiden allengs ontstaan; maar, het wezenlijkste onderscheidingsteken is, dat in de verslapping of uitzakking der baarmoeder de mond van dit ingewand altijd zeer duidelijk aan het onderste gedeelte gevoeld word, terwijl men bij dergelijke polijpagtige gewassen dezen mond in het geheel niet ontdekt.

Eene volkomen uitzakking der baarmoeder komt zelden voor. LA MOTTE (*) zegt, dat hy er nooit eene gezien heeft en niet kan begrijpen, hoe de baarmoeder geheellijk kan uitzakken. Indien hij verscheiden schrijvers (**) nagelezen had, welken hiervan waarneemingen aangetekend hebben, zou hij bij zig zelven overtuigd zijn geweest, dat eene volledige uitzakking der baarmoeder plaats kan hebben, en dat het zelfs bij jonge meisjes kan gebeuren, die nog reine maagden zijn.

Maar LA MOTTE is de eenigste niet die van dit gevoelen is. ETTMULLER (***) en VERDUC (****) beweeren insgelijks, dat de baarmoeder niet geheellijk kan uitzakken, en dat de verscheiden soorten van uitzakkingen der baarmoeder niets anders, dan

(*) *Traité des accouchemens. liv. 5. p. 811.*

(**) *Vid. Jo. Schenkius. Obs. med. rarior. p. 641. Felix Platerus Obs. lib. 3. p. 760. & seq. Laz. Meissonier edit. 1654. Tom. I p 361. Ephem. Germ. dec. 2. ann. 1. Obs 84. p 197. & seq Ibid. dec. 2. ann. 6. Obs 91 p. 180. Fabric. Hildanus cent 4. Obs. 60. 61. & 62. George Wolfgang Wedel in act. erud. Lips. 1700. p. 370. Saviard Obs. 15. p. 70 & 93. Ruijsch Obs. 9.* Men vind laater voorbeelden in het *Journal de Medicine, Tom. XXXIII*, alwaar DU BOUEIX eene volkomen uitzakking der baarmoeder beschrijft. Verders zie men W. J MÜLLERS zeldzaame en allermerkwaardigste waarneeming van eene met het kind uitgevallen baarmoeder na eene zwangerheid van negen maanden. — Nurnberg. 1771. 8. L.

(***) *De morbis mulierum. Tom. I p. 490.*

(****) *Pathalog. Chirur. Tom II. chap. 42.*

uitzakkingen van de ſchede der lijfmoeder zijn geweest (*i*).

Ik heb een voorbeeld van eene volkomen uitzakking gezien. Den 7 May 1746. verzogt de heer DU BUISSON mij, om met hem eene vrouw te gaan bezoeken. Wij gingen zamen bij haar, en deze vrouw, welke vier en dertig jaaren oud was, zeide ons, dat zij zedert vier en een half jaar, dat zij gelukkig verlost was, eenigen tijd na de verlosſing eene zwaarte op de plaats der baarmoeder beſpeurd had, en dat zes maanden daarna, als zij opſtond, door de groote lippen van haar ſchaamlid een groote vleeschklomp uitgeſchoten was, welke, zo dra zij was gaan liggen, terug ging; doch dat dezelve zedert drie en een half jaar niet meer terug was gegaan, het welk haar veel ongemak veroorzaakte, voornaamlijk, daar zij daarenboven zedert dien tijd haar water niet meer kon houden. Haar onderzoekende vond ik, dat de baarmoeder volkomen uit de buitenſte teeldeelen uitgeſchoten was; zij hing tusſchen de dijen af, en was grooter dan een kinderhoofd, doch een weinig langwerpiger; de ſchede der lijfmoeder omvatte dezelve, en men voelde aan het onderſte gedeelte zeer duidelijk de opening van dit ingewand. Zij zeide mij, dat zij maandelijks door deze kleine opening de afvloeijing haarer zuivering had. De pis, welke bij aanhoudendheid over dezen vleeschklomp afliep, veroorzaakte aldaar eene brandende pijn, zo dat de lijderes veel moest uitſtaan. Ook waren op de oppervlakte van dezen vleeschklomp tien of twaalf zweeren, welken door de ſcherpte des waters ſcheenen veroorzaakt te zijn. Deze uitzakking der baarmoeder

(*i*) [Van dit zelfde gevoelen zijn ook LINDANUS, HORNE, VAN MEKEREN, BARBETTE BECKE, RHOONHUIZEN, ALLEN, SAINT HILLAIRE en meer anderen.]

geleek zeer naar die, waarvan RUYSCH in de negende waarneeming ſpreekt, en had ook dezelfde geſtalte, als die, welke hij daar heeft laaten afbeelden.

Ik bezorgde dezer vrouwe eene bekwaame gelegenheid om naar Orleans te komen, ten einde ik haar des te eer zou kunnen helpen, en zij liet zig den volgenden 17den Junij derwaard brengen. Ik liet haar ader; diende haar gedurende agt dagen des avonds en des morgens verkoelende klijſteeren toe; ſtoofde de baarmoeder met weekmakende middelen, en lei er pappen van weekmakende kruiden op, ten einde deze verharde en als inëen gerimpelde baarmoeder weer week te maken. Den agtſten dag bragt ik dezelve zonder veele moeite terug en, ten einde dezelve zo in te houden, lei ik eenen moederring aan. Toen ik de baarmoeder ingebragt had, ontdekte ik den pisweg, aan welks opening een ſteen ſcheen te zitten; ik nam derhalven eene ſleufſonde, bragt derzelver einde zo ver ik konde tuſſchen den ſteen en de wonden van de pisbuis. Doordien deze ſteen week was, drong het einde mijner ſonde zeer ſchielijk in deszelfs zelfſtandigheid, hetwelk mij gelegenheid gaf, om deze ſonde als eene ſoort van hevel te gebruiken en den ſteen uittehalen, welken ik aan den heer LEVRET vereerd heb.

De meeſten mijner amptgenooten, welken tegenwoordig waren, verwonderden zig over de grootte des ſteens, welke geſtadig vooraan in de pisbuis ſcheen gezeten te hebben. Ik onderzogt ook behoorlijk met de ſonde, of er ook nog andere ſteenen in de blaas waren. Deze vrouw werd volkomen herſteld, kon haar water weer houden; de ſluitſpier der blaas en de pisbuis hebben haare vorige veerkragt weêr gekregen, en na verloop van agt dagen kon zij weêr naar haar dorp keeren, zonder eenig ongemak meer te voelen, ja zij is volkomen weêr herſteld. In 1773, toen zeſtig jaaren

oud zijnde, bevond zij zig nog volmaakt wel en droeg nog denzelfden moederring.

RUYSCH (*) merkt aan, dat eene volkomen uitzakking der baarmoeder geen plaats kan hebben, zonder dat tevens de pisblaas uitzakt, wijl deze beide ingewanden zo nauw zamen vereenigd zijn. Dat dit in de daad zo is, bewijst de waarneeming, welke ik zo even verhaald heb. Na dat ik de baarmoeder te deeg week gemaakt had, bemerkte ik, toen ik dezelve inbragt, eene zeer duidelijke fluctuatie, welke in een punt des omtreks vrij aanmerklijk was. In het eerst dacht ik, dat het eene lijmphatieke verzaameling in het celleweefzel van de ſchede der lijfmoeder zou kunnen zijn; maar toen ik er met den vinger op drukte, liep er eenig vogt uit de opening der pisbuis, hetwelk niets anders dan pis was; dit was een duidelijk bewijs, dat de blaas met de baarmoeder bij de uitzakking gevolgd was. Deze verplaatzing der blaas van haare natuurlijke plaats kon niet geſchieden, zonder dat tevens de bisbuis van boven naar beneden moest gebogen worden en deze bogt kon ook gelegenheid tot vorming van den ſteen gegeven hebben, want de pis kon niet dan met veel zwarigheid door deze bogt loopen, en moest er ook te lang vertoeven. Daarenboven drukte de grootte en de omtrek der uitgezakte baarmoeder de pisbuis zamen: deze drukking hield de pis zo veel te langer in de pisbuis en door het verblijf der pis ontſtond zonder twijfel deze ſteen (*k*).

(*) *Theſaurus anatomicus*, *lib.* 8. *no.* 102. *p.* 25. *& ſeq.*

(*k*) [Het is zeer natuurlijk, dat, wanneer de Baarmoeder naar onderen of zelfs buiten de ſchede zakt, de blaas als dan volſtrektlijk mede zal doorzakken; eensdeels om dat dezelve aan de voorſte oppervlakte der Baarmoeder, door een celachtig vlies verbonden is, en dus, wanneer dit deel naar onderen zakt, allerwaarſchijnlijkst zal mede gevoerd worden; maar ten anderen en wel voornamentlijk, om dat

BREBISIUS (*) verhaalt een voorbeeld van eene volkomen uitzakking der baarmoeder, welke hij bij eene bejaarde vrijſter had waargenomen. Men kon deze nooit weêr inbrengen, maar zij had zedert de jeugd van deze vrijſter altijd buiten het ſchaamlid gehangen. Hij beſchouwt ze om die reden ook als een gebrek der eerſte vorming. Het vuur kwam er aan, ſcheidde door de verettering de korst af en de lijderes werd herſteld.

Eene volkomen uitzakking der baarmoeder heeft dus, gelijk wij aangemerkt hebben, zo wel bij meisjes, als bij vrouwen, plaats (*l*). Maar, het geen

wanneer de blaas zijn ſteunpunt misſende, door de ſteeds aanperſende ingewanden der buik, vooral der darmen, naar onderen zal gedrukt, en dus met de Baarmoeder te gelijk uitgedreven worden. Dat dit zo is, zien wij bij de aangevoerde waarneming van RUYSCH. —— Zie dit aangaande ook bij MAURICEAU *in zijne* 51. *waarneming.* —— Dat er bij de uitzakking der Baarmoeder eene *waare darmbreuk*, en zomwijlen eene *blaasbreuk* tevens daar bij plaats heeft, heeft CAMPER *in zyne Voorreden voor Mauriceau* bladz. 64. aangetoond — Zie ook D. VAN GESSCHER *Oeff. Heeik.* §. 905. — Ook vinden wij dit zelfde reeds door eenige oude Nederlandſche ſchrijvers opgemerkt als ZOLINGEN *in zijn* 50 *waarneming*, VOGEL, *over de breuken* bladz. 48, SCHLIGTING, *in zyne aant. op* VERBRUGGE, 9 *druk*, bladz. 435. en meer anderen.]

(*) *Ephem Tom.* 3. *ann.* 1773. *Obſ.* 96. *p.* 312.

(*l*) [Dat bij een kind van vier jaaren, de baarmoeder was uitgevallen, vinden wij, in *de Proeven van Edenburg* 3 deel, bladz. 191 door den hoogleeraar MONRO beſchreven. —— MAURICEAU verhaald van twee vrijſters, de eene 23 en de andere 24 jaaren oud, welke beiden zedert een geruimen tijd een baarmoeders uitzakking hadden omgedragen. Zie zijne 96 *waarn.* Een dergelijke vinden wij medegedeeld, door een gezelſchap van *Utrechtſche Heelmeeſters in eene verh. over de uitzakking der lijfmoeder enz.* bladz. 34. —— Dan bij vrouwen die reeds gebaard hebben, is dit geen vreemd verſchijnſel; en ſchoon veelen dit hebben willen tegenſpreeken, gelijk wij reeds gemeld hebben, zo moet echter de ondervinding van alle tijden, hier in eene genoegzaame

nog merkwaardiger is, is, dat vrouwen dezelve kunnen krijgen in de laatſte maanden haarer zwangerheid. PORTAL (*) levert ons een voorbeeld van eene uitzakking der baarmoeder, in welke het kind, de nageboorte en het water nog beſlooten waren. Hij verwijderde allengs den mond der baarmoeder, haalde er het kind uit, het welk nog twee jaaren in het leven bleef. Na dat hij de nageboorte ook uitgehaald had, bragt hij de baarmoeder weêr in. De vrouw werd eindelijk weêr herſteld, en hij meld niet, dat hij eenen moederring aangebragt heeft.

SAVIARD (**) verhaalt een dergelijk voorbeeld van eene uitzakking der baarmoeder, dat hij het kind er uithaalde, de nageboorte wegnam, de baarmoeder inbragt en met eenen moederring inhield.

HARVÉE (***) verhaalt ook van eene uitzakking der baarmoeder, in welke het kind beſlooten was. Dus leest men eene geſchiedenis van eene volkomen uitzakking der baarmoeder, in welke men het kind door middel van eene inciſie, welke men in de opening van dit ingewand gemaakt had, ten einde dezelve te vergrooten, uithaalde (****). Toen men er het kind en vervolgens de nageboorte uitgehaald had, bragt men de baarmoeder weêr in, en de vrouw werd gelukkig herſteld.

waarborg zijn. Zie ook, buiten de aangehaalde ſchrijvers van LE BLANC en LUDWIG de waarnemingen van ÆTIUS, ÆGINETA, FABRICIUS AB AQUAPENDENTE, PLEMPIUS, LANGIUS, FERNELIUS, SANDONIUS en meer anderen. —— Onze Nederlandſche lezers, zenden wij, na de afbeeldingen hier van, bij de Heeren RUYSCH en HEISTER, zeer naauwkeurig gegeven.]

(*) *Obſ.* 10. *p.* 63.

(**) *Obſ.* 15. *p.* 83.

(***) *Exercice de partie &c. p.* 518 *& ſeq.*

(****) *Ephem. Germ. Dec.* 2 *ann* 3. *Obſ.* 193. *p.* 375. *& ſeq.*

De heer DU CREUX heeft mij een dergelijk geval verhaald. Hij werd bij eene vrouw geroepen, om haar in de verlosſing behulpzaam te zijn, en terwijl hij bij haar ſtond, gevoelde zij eensklaps eene hevige pijn, en ſchreeuwde: *ach alles gaat mij af.* Haar onderlaſſende, bevond hij in de daad, dat de baarmoeder buiten de groote lippen van het ſchaamlid uitſtak, en dat zij als eene groote blaas tusſchen de dijën afhing. Hij verwijderde de opening allengs met de vingers, deed het water breeken, en haalde er het kind uit. Na dat de verlosſing geëindigd was, bragt hij de baarmoeder weer in. Deze vrouw werd volkomen herſteld, en leeft nog zonder verpligt te zijn, eenen moederring te dragen (*m*).

Behalven de uitgezakte en omgekeerde baarmoeder, van welke wij hier voorbeelden bijgebragt hebben, brengt de heer PUZOS in eene verhandeling, aan de akademie voorgelegd, nog eene ſoort van omkering der baarmoeder bij, welke hij de *inverſie* [overbuiging] der baarmoeder noemt (*). De inverſie is ook in de daad van de omkering onderſcheiden; en wel daarin, dat in deze [de omkering namelijk] de baarmoeder als een omgekeerde beurs, welker bodem

(*m*) [Wij vinden bij den beroemden vroedkundigen VAN DEVENTER, nog eene dergelijke waarneming. Eene vrouw, in arbeid zijnde, wierd het kinds hoofd, tot de ſchouders toe van de baarmoeder omringd, buiten het ſchaamlid gedreven; alleenlijk was het hoofd met de kruin voor den moedermond zichtbaar, zijnde het overige nog binnen de uitgezakte Baarmoeder beſlooten. —— De vroedvrouw wist hier geen weg mede, dan VAN DEVENTER verloste de vrouw en bracht alles weer zagtjens binnen, zie H. VAN DEVENTER, *nieuw licht voor de Vroedmeesters en Vroedvrouwen*, bladz. 159.]

(*) Zie *de Laumier & de Fr. A De leurye Th. de Utero inverſo. Paris* 1758 4°. Zomwijlen is de baarmoeder ook naar achter geboogen. Zie *Ignatius Witzeck de Utero retroflexo* Pragæ 1777. L.

door de opening des ingewands in de ſchede der lijfmoeder doorgaat en tusſchen de dijën afhangt, omgeſlagen is; daar in tegendeel in de inverſie de bodem der baarmoeder over de ſchaambeenen heen gaat en als een omgekeerde zak op de dijen der lijderes valt. Als dan is de bodem der baarmoeder om laag en de opening om hoog. Eene voornaame oorzaak van de inverſie is een in de baarmoeder tegenwoordig kind: want ik kan mij nauwlijks overreden, dat zij bij eene vrouw kan plaats vinden, die niet zwanger is.

Ik kan verſcheiden voorbeelden van eene inverſie der baarmoeder bijbrengen. De vrouw M** heeft eene aanmerklijke inverſie, ſchoon zij niet zwanger is, en haar buik hangt haar over de dijen af. Deze vrouw heeft een en twintig kinderen gehad, en ik heb haar van het laatſte verlost. Ik onderzogt haar nog voor de verlosſing. Haar buik hing haar tot over de helft der dijën af. Zij ligtte denzelven voorzigtig om hoog en hield hem met eenen band. Toen ik haar ondertaſtte, bemerkte ik, dat de mond der baarmoeder even boven het ſchaamlid lag, en dat de bodem zig daarover boog en op de dyën viel. Schoon dit eene natuurlijke geboorte was, die zeer ſchielijk toeging, liet ik haar egter op een bed leggen, de zitting verhogen, de borst laager leggen, en het haar, ten einde de verlosſing van het kind gemaklijker te maken, den buik met eenen handdoek om hoog heffen. Onder de veele kraamen welken zij gehad had, had zij veele zeer zwaare en verſcheiden onnatuurlijke geboorten gehad.

De vrouw G*** heeft ook eene inverſie, en ik heb ze egter, onaangezien deze overbuiging der baarmoeder over de ſchaambeenen, tweemaal allergelukkigst verlost. Ik bezorgde haar telkens eene bekwaame ligging en liet haar den buik met eenen doek terug houden.

Behalven deze ſoort van inverſie verhaalt SENNERT (*) nog van eene geheel zonderlinge inverſie. In het jaar 1610 kreeg eene vrouw eenen geweldigen ſlag in de linke ſchaamlies. Kort daar op werd zij zwanger en kreeg een gezwel in dezelfde lies. Dit gezwel was het lichaam der baarmoeder, welke uit den buik geſchoten en enkel met het celleweefzel en de huid bedekt was. Naar mate dat het kind wiesch, nam ook het gezwel toe; zo dat ten einde der zwangerheid de baarmoeder tot over de halve dije afhing, en men de beweging van het kind kon beſpeuren. Men moest haar eenen band aanleggen, ten einde deze zwaarte te onderſchraagen. De tijd der verlosſing naderde. SENNERT en zijne amptgenooten namen het beſluit, de keizerlijke ſnede te onderneemen, wijl zij zagen, dat het onmogelijk was, het kind weêr in den buik te brengen en het door den gewoonen weg te haalen.

Zou men zulk eener inverſie, wegens de plaats, die zij beſloeg en daar de baarmoeder doorgekomen was, den naam van eene baarmoeder-liesbreuk (*hyſterobubonocele*) wel kunnen geeven?

Dezelfde ſchrijver (**) verhaalt een ander voorbeeld van eene baarmoeder-liesbreuk, welke eene arme vrouw had, bij dewelke dezelve tot op de knie afhing, en waarbij men de keizerlijke ſnede moest doen. HILDANUS verhaalt dezelfde waarneeming (*n*).

(*) *Sennert, Oper. Med. Tom.* 3. *p.* 520.

(**) *Oper. medicin. Tom.* 3. *p.* 520.

(*n*) [Eene dezer aanmerkelijke waarneemingen van eene overbuiging der baarmoeder bij eene zwangere vrouw, vinden wij door DORINGIUS, aan FABRICIUS HILDANUS, achter zijne *Genees- en Heelkundige waarneemingen bladz.* 503 medegedeeld.

Een bijna dergelijk geval, verhaald ons MEIGERIUS, van eene vrouw, die reeds agt kinderen, volgens den gewoo-

Er zijn nog andere ongemakken, welken eenigermaate met de omkering en de uitzakking der baarmoeder overeenkomen, en daar naar gelijken; als bij voorbeeld de verflapping der baarmoeder, welke de baarmoeder tot uitzakkingen geneigd maakt, en de uitzakking der fchede. Doch deze ongemakken zijn te gemeen, dan dat ik voorbeelden daarvan zou bijbrengen. Zij die de vroedkunde oefenen, krijgen dikwijls zulke gevallen te zien. Ik zal hier alleenlijk nog aanmerken, dat de moederringen, waar van men zig gemeenlijk in de verflapping en in de uitzakking der fchede bedient, niet altijd in de uitzakking der baarmoeder met goed gevolg kunnen aangewend worden, doordien zij dezelve niet in haaren ftand kunnen houden; en dat, fchoon men eenen ring aanlegt, de lijderes egter eene groote zwaarte, eene fnijding in de nieren en eene pijn in de dijen voelt, ja zelfs niet wel gaan kan.

Onder anderen weet ik een voorbeeld van eene jonge vrouw, wier baarmoeder verflapt was. Zij fchreef aan haaren vroedmeester, den heer BOURGEOIS te Parijs, en deze gaf haar den raad, dat zij eenen ring zou aanleggen. Ik lei er haar eenen van kork aan met wasch bekleed en in het midden doorboord,

nen loop, had ter waereld gebragt; van de eerfte bevruchtiging af, gevoelde zij een gezwel in de linker lies; doch het zelve fcheen haar geen hinder aan te brengen; dan bij de neegende zwangerheid wierd dit gezwel, hand over hand grooter; gelijkende na een osfen-blaas, die met wind gevuld is; hangende eindelijk tot aan haar kniën. Naar maate de tijd der verlosfing naderde, befpeurde men fteeds duidelijker, dat er in dezen zak een levend fchepfel befloten was. Men raadpleegde over de wijze, hoe deze vrouw te verlosfen, dan er fchoot met over als de openfnijding van het gezwel: —— dit gefchiede; doch drie dagen daar na ftierf de vrouw en het kind leefde anderhalf jaar.]

boord, zo als dezelven gemeenlijk gemaakt worden. Deze ring hielp een weinig; maar zij behield nog altijd eene ſnijding omtrent de nieren, pijn in de dijen, en kon niet gaan, zo dat zij altijd in het bed moest blijven. Ik zag wel, dat deze toevallen veroorzaakt werden, door dien de ring de baarmoeder niet hoog genoeg naar boven ligtte; ik liet haar derhalven naar Parijs gaan, haar hoop gevende, dat zij in deze groote ſtad wel hulp zou vinden. Toen zij daar kwam, vergaderden de heeren BOUDOU, MALAVEL en BOURGEOIS, onderzogten de lijderes, en de heer BOUDOU nam er zelf den ring uit, welken ik aangebragt had, en zij rieden haar allen, dat zij zig van eenen zilveren ring volgens de uitvinding van den heer SURET te Parijs, welken de gedaante van een *bilboquet* (*) had, zoude bedienen. Zedert dien tijd draagt zij dien ring, kan zig gemaklijk bewegen en voelt geen verſlapping meer. Vier of vijf maanden daarna zag ik haaren man, welke mij zeide, dat zijne vrouw door middel van eenen ring, dien zij altijd droeg, en welken hij mij beſchreef, van haar ongemak genezen was. Deze ring is omtrent gemaakt als het werktuig van SAVIARD (**), het welk hij in eene volkomen uitzakking der baarmoeder aanbragt, wanneer dezelve zig door den gewoonen ring niet liet inhouden.

In het laatst van April 1746 vraagde eene vrouw, welke eene verſlapte baarmoeder had, mij om raad. Ik liet eenen ring maken volgens de beſchrijving, welke men mij van den zilveren ring gegeeven had, welks ſteel doorgeſlagen was, en aan

(*) Hierdoor zal zonder tegenſpraak een werktuig moeten verſtaan worden, zo als RÖDERER, BRAMBILLA (*Inſtrum. Chirurg. Viennenſe Tab.* XXXI.) en meer anderen beſchrijven. L.

(**) *Obſ.* 12. *p.* 58.

welks bovenëinde ik een klein eirond plaatje liet maken, het welk even als de knop van een *bilboquet* uitgehoold, en met eene opening, op die van den ſteel paſſende, voorzien was: aan het ander einde van den ſteel liet ik een ander plaatje maken, het welk zo doorboord was, dat deszelfs opening op die van den ſteel paſte; hier maakte ik vier kleine ſtevige draaden vast, ten einde twee van dezelven van vooren en twee van agter aan eenen gordel te doen. Zo dra zij dezen aangebragt had, gevoelde de lijderes geen pijn meer, geen ſnijding omtrent de nieren en geen pijn in de dijen, en kon gemaklijk gaan; daar zij te voren, ſchoon zij eenen ring droeg, ſchier geen voet kon verzetten, zonder te ruſten, wijl zij oogenbliklijk moede werd (*o*).

(*o*) [Men heeft van alle tijden bijzondere inſtrumenten, voor de uitzakkingen der Baarmoeder of derzelver ſchede, van verſchillende grootte en gedaante, uitgedacht, gelijk bij PAREUS, SCULTETUS, VAN SOLINGEN, HEISTER en bijna alle Heelkundigen, welke over dit ongemak handelen, te zien is. De ſtoffe hier toe was onderſcheiden; dan wel eens waseh, hout, tin, zilver, ijvoor, doch meeſtäl kurk met wasch overtrokken. De eerſten wierden langwerpig of bolrond, zonder eenige opening gebezigd, zie hier van de afbeelding bij PAREUS, in zijn 24. boek: doeh deze belette de vrije uitvloeijing van het maanſtondelijke bloed, en men bedaeht platte, drie vierkante of wel ronde ringen, in welker midden eene groote opening was; gelijk de afbeeldingen van bovengemelde ſchrijveren aanduiden. Dan ook dezen, ſchoon lang in de practijk gebezigd, verwekte niet zelden toevallen; want haare opening, die vrij groot was, gaf veelmaalen gelegenheid, dat de Baarmoeder, welke zij moest ophouden, 'er menigmaalen in bekneld raakte en gevaarlijke gevolgen naar zig ſleepten. Zie hier, onder anderen, over, de aanmerklijke gevallen, medegedeeld door SAVIARD in zijne *Heelkundige waarneemingen.*

Het werktuig van den Heer SURET, waar van LE BLANC hier ſpreekt, was zeker wel bij de voorigen te vergelijken, beter; maar niet alleen dat het ook het gebrek eener groote opening had, zo was het daar en boven vrij omſlagtig zamengeſteld. —— De Hoogleeraar CAMPER zegt, aangaan-

Op eene reis, die ik in het begin van April 1746 naar Parijs deed, verzogt ik den heer LEVRET mij zijne

de dit inſtrument: „In Parijs zijnde, vond ik bij den vermaarden SURET een *Peſſarium*, beſtaande uit een ring, welke op drie ſchuinſche ſtijltjes, in een ſteel uitloopende, rustede. Aan het einde van dezen ſteel was een bal, welke in een huisje draaide, op de wijze als de *Aſtrolabiums* op den ſtok draaijen. Onder dit huisje waren twee lange banden kruisſchings geheeht, welke langs de liezen van vooren, en agter over de billen loopende, gebonden wierden aan een band, welke rondom het liehaam loopt, en met een gemeene knoop en knoopsgat is vastgemaakt.

„Ik zond er een naar DR. SMELLIE, en nam er zelf proeven van; SMELLIE ſchreef mij, dat hij eens de *Uterus* binnen in den ring, en tusſchen de ſtijlen gezakt, bevonden hadde; dat het huisje of dopje, daar de bal in draait, ſchielijk onklaar was en vervuilden, en de banden zo ſterk ſchreinden, dat de vrouwen ze van zelf aflieten. Ik bevond, behalven de knelling, welke in eenen eenvoudigen ring kan voorvallen, omtrend het zelfde. De opmerking van VAN DER HAAR is van meerder belang; hij ondervond, dat, wanneer de *Prolapſus* grooter was, de *Uterus* over het *Peſſarium* heen ſchoot, en evenwel uitzakte." Zie de oordeelkundige verhandeling dezes hoogleeraars, voor de laatſte uitgaaf van MAURICEAU, *Ziektens der zwangere vrouwen* &c.

Deze zelfde hoogleeraar heeft derhalven dit inſtrument merklijk verbeterd en minder omſlagtig gemaakt. Zijn Ed. liet uit een ſtuk ijvoor een holle ſchijf draaijen, breed over het kruis omtrend twee rhijnlandſche duimen, iets meer of minder, na maate de omſtandigheden vereisſchen; zijnde de ſchijf voorzien, in plaatſe van één met drie kleine gaten, nogthans zó, dat de vogten 'er vrijelijk kunnen doorvloeijen, en egter de Baarmoeder er niet kan uitzakken. — In het onderſte midden van deze ſchijf vind men eene dunne ſteel aan dezelve vereenigd, wier onderrand rond en met twee gaatjes voorzien is. Zijnde dit geheele *Peſſarium* $5\frac{1}{8}$ duimen lang.

Wij zullen gemakshalve voor den Lezer, de wijze, langs welke de Heer CAMPER dit *Peſſarium* inbrengt en inhoud, woordelijk van Zijn Ed. overneemen.

„Eer het *Peſſarium* aangelegd word, doet men een linnen band, drie vingeren breed, met twee knoopen en knoopsgaten voorzien, om het lijf van de lijderesſe; de-

werktuigen tot de afbinding der pelijpen te laten zien, het welk hij ook de goedheid had van te

„ ze band behoort voorzien te zijn op de zijden, juist
„ midden op de heup, van twee bandjes, ieder ¼ el lang. —
„ Daarenboven haalt men twee banden, een pink breed en
„ één el lang, door de gaten in het platte der steel gemaakt. —
„ Men plaatst de lijderes op den rug, met het onderlichaam
„ verheven, en brengt eerst de *Uterus* in, wanneer dezel-
„ ve uitgezakt is. Vervolgens vat men het *Pessarium*, met
„ *ung. pomatum* rondom wél besmeerd, bij den steel, en
„ brengt eerst de schijf op haar kant in de sleuf, daarna
„ drukt men het nederwaards, en hier door verwijdering
„ verkregen hebbende, brengt men het *Pessarium* opwaards
„ in de *vagina*. —— De twee randen van het platte onder-
„ stuk des steels, moeten de eene naar het *os pubis*, en de
„ andere naar het *os coccigis* gekeerd zijn. —— Verzekerd
„ zijnde, dat alles zig wel bevind, bind men de twee ein-
„ den van den band, gehaald door het voorste gat van het
„ platte onderstuk des steels, aan de twee banden, welke
„ aan den breeden band zijn, zodanig, dat zij langs de lie-
„ zen loopen. Men bind vervolgens het eene einde van den
„ tweeden band, gehaald door het agterste gat van het plat-
„ te onderstuk des steels, aan een der bandjes van den bree-
„ den band; eindelijk doet men de lijderesse opstaan, om
„ het *pessarium* wel te plaatsen, en bind het tweede eind
„ van dien zelfden band, aan het overgeschoote bandje van
„ den breeden band." Zie zijne voornoemde verhandeling voor het zo even genoemde werk, bladz 68.

Dan, niettegenstaande de oplettenheid van dezen beroemden Vroedkundigen, heeft men ondervonden, dat het steeds inblijven van den steel dezes werktuigs, bij eenige lijderesses veel hinder, en wederom bij anderen schrijning, ontvelling &c heeft veroorzaakt. Dit derhalven heeft een gezelschap van *Utrechtsche Heelmeesteren* aangespoord, dit ongemak te verbeteren, met de uitvinding van een werktuig, 't welk ingebragt zijnde, den steel kan uitgenomen, en weder, des begeerende, ingezet worden. —— Aan ons is voor weinig tijds een zodanig *pessarium* ter hand gesteld, en wij hebben met veel vrucht, van hetzelven gebruik gemaakt. —— Wij zullen, om dat mogelijk dit nuttige werkje (ten tijtel voerende: *Ontleed en Heelkundige verhandeling over de Uitzakkingen en Uitwassen der Lijfmoeder en schede*, uitgegeven door een gezelschap van *Utrechtsche*

doen, mij tevens tonende de wijze, hoe men er zig van moet bedienen.

Heelmeesters, onder den zinspreuk: *Juvenes Diligentia Discunt.* Utr. 1767.) niet in ieders handen onzer Lezeren mogt zijn, de beschrijving uit hetzelve, daar van mededeelen.

„ Aan de juiste bepaaling van het zamengestelde werktuig „ van den Heer CAMPER, zullen wij ons kunnen houden; „ wij vooronderstellen in alles eene evengelijke grootte en „ lengte, zo van schijf als steel; maar de wezentlijke ver„ andering bestaat hier in, dat, wij kunnen het zamenge„ steld laaten, en 'er ook weder eenen enkelvoudigen ring „ van maaken; en zulks zo wel binnen als buiten de *va*„ *gina* verrigten. Zie hier 'er de beschrijving van: men „ laat van ijvoor eene enkelde ronde schijf draaijen, wel„ kers bovenste gedeelte wat uitgehold is, en derzelver „ rand glad, eenigzins naar onderen rondloopende, afge„ draaid; de schijf heeft, min of meer een halven duim „ dikte, naar maate men dat verkiest. Dezelve is van „ boven doorboord met vier kleine ronde gaten. In het „ midden dezer schijf, daar de steel van het *pessarium* van „ den Heer CAMPER vastzit, is een veel ruimer gat, 't wel„ ke egter niet geheel doorgaat; in deze opening is een „ schroef, waar in de steel, die insgelijks aan zijn bovenste „ uiteinde een schroef heeft, word vastgedraaid." Iets verder vervolgen hun Ed. hoofdzaaklijk: dat wanneer dit werktuig ingebragt is, tot op eene genoegzame en sluitende hoogte, deze sluiting genoegzaam in staat is, om de steel te kunnen uitdraaijen; waar door, de schijf dan maar alleen inblijvende, aan zodanige lijderessen de hinder van de steel en het schrijnen der banden benomen word. De steel kan ook, wanneer men de ring wil uitneemen, als een handvat dienen, de opening daar dezelve moet ingeschroefd worden, onderscheid zig genoegzaam door het gevoel, bij de anderen; zodanig zelfs, dat de lijderessen dit zelve, vrij gemaklijk kunnen verrigten. Zie over het een en ander nader het voornoemde werkje, bladz. 75 en volg.

Om de moeijelijke inbrenging dezer voorgestelde Instrumenten te ontgaan, en ingebragt zijnde, aan dezelven het uitschieten te beletten, zo heeft men nog een soort van *pessaria* uitgedacht, van een bijzonder maaksel. Men zie hier van een voorbeeld in *het derde deel der Edenburgsche Proeven*, van den Hoogleeraar SIMSON; en afgebeeld op de vijf-

Op mijne terugreis kwam ik door Touri, alwaar men mij verzocht, eene vrouw van dertig jaaren te onderzoeken.

de plaat dezes deels. —— De Haagſche Hoogleeraar TH. SCHWENCKE, overtuigd van het weinig voordeel der meeste moederringen, heeft op het voetſpoor van SIMSON een veêrachtig *peſſarium* voorgeſteld, doch merkelijk geſchikter dan het voorgaande. Het beſtaat uit eene zilveren buis, waar uit vier zilveren veêren voortkomen, die, als het ingebragt is, opengaande, door middel van gewaschte draaden de Baarmoeder onderſchraagen. Zie deszelfs beſchrijving en afbeelding in de *Verhandelingen van de Hollandſche Maatſchappij der Wetenſchappen vijfde deel bladz.* 206. en volg. — Een derde, verbeterd veêrachtig *peſſarium*, word ons door het meergemelde gezelſchap van *Utrechtſche Heelmeeſters* medegedeeld. Het beſtaat insgelijks als dat van SCHWENCKE, uit zilver; en wel uit twee ronde kokers, die in elkander ſchuiven: aan het bovenſte gedeelte der buitenſte koker heeft men 13. of 14. inſnijſels, welke, gelyk de uitſpringende veêren van het *peſſarium* van SCHWENCKE zijn omgeboogen; bij ieder inſnijſel is een ſtuk zilver uitgenomen, ter breedte, als dat geenen, 't welk overgelaaten is; aan het bovenſte deel der binnenſte koker is een veêr geheecht, en welke te gelijk aan een ſtijl der inſnijdinge van de buitenſte koker verbonden is. De binnenſte koker is van onderen een weinig langer dan de buitenſte, en heeft aldaar eenen inſchuivenden ring, welke dient, om de bewerking, wanneer men het zelve wil uitdraaijen, te gemaklijker te maaken; en tevens om met zijne losſe ſtiften, tuſſchen de pinnetjes, die in het onderſte der buitenſte koker gemaakt zijn, ingedrukt te kunnen worden, om daar door de uitzetting van boven op alle afſtanden te bepaalen. —— Het geheele werktuig word met dun gewascht leder overtrokken; en heeft verder dit bijzonders, dat het aan deszelfs bovenſte gedeelte, eenen volkomen ring vormt: welke ring op een zeer gemaklijke wijze, van minder dan een duim over het kruis, tot meer dan drie duimen kan vergroot worden; en deze omtrek kan van $\frac{1}{2}$ tot $\frac{1}{4}$ van een duim bepaald worden. —— Jammer is het dat deze Heelkundigen buiten de gelegenheid geſteld waren, om alvoorens eenige proeven met dit werktuig te neemen, of volgens hunne belofte het in geen plaat hebben laaten afbeelden, nadien het veelal moeilijk is, een ſamen-

Ik vond haar in het bed, haare pols was zwak en klein, en haar aangezigt en de lippen waren zo bleek, dat men zou gemeend hebben, dat zij zeer nabij den dood was. Zij verhaalde mij met eene zwakke ſtem, dat zij zedert tien maanden dat zij verlost was, eene aanhoudende bloedvloeijing had gehad, welke haar zo verzwakt had; en ſchoon zij eene zeer voorſpoedige verlosſing had gehad, had de nageboorte zo vast aan den bodem der baarmoeder gezeten, dat de vroedvrouw, die dezelve wilde halen en te ſterk aan den navelſtreng trok, de baarmoeder omkeerde en de nageboorte eerst los maakte, toen de baarmoeder reeds geheel buiten de groote lippen gekeerd was. Men had ten eerſten eenen heelmeeſter gehaald; en deze verzekerde mij, dat hij zeer wel had gezien, dat de baarmoeder omgekeerd was geweest; en hij had dezelve zo goed als hij konde, weêr in haare natuurlijke ligging gebragt. De lijderes bevond zig ook gedurende agt of tien dagen zeer wel, zonder eenig ander ongemak te voelen; dan het geen elke vrouw na de verlosſing heeft.

Den tienden dag gevoelde zij hevige kolijkpijnen, gevolgd van eene ſterke bloedvloeijing, welke de baarmoeder andermaal omkeerde. De heelmeeſter, welke haar de eerſte reis weêr ingebragt had, was niet tegenwoordig en men moest eenen anderen halen. Deze matte de lijderes ten uiterſten af en veroorzaakte haar, onder het inbrengen der baarmoeder geweldige pijn; doch hij bereikte egter zijn oogmerk, en onmiddellijk daar op bevond de lijderes zig in denzelfden toeſtand, als te voren, eer de baarmoeder omgekeerd was. Zedert dien tijd had de bloedvloeijing gedurende zes maanden niet opgehouden; waarop

geſteld werktuig, genoegzaam uit eene enkelde beſchrijving te leeren kennen.]

dezelve veertien dagen of drie weeken ophield, en de lijderes weêr kragten bekomende, wilde haar man den huwlijkspligt aan haar volbrengen: doch zij leed hierbij hevige pijn en de bloedvloeijing kwam weder, en hield bij aanhoudendheid aan. In dezen ſtaat was het, dat ik haar op den 4 April 1746 vond.

Dit verhaal deed mij vermoeden, dat hier eene polijp zou kunnen wezen. Ik ſtelde de lijderes voor, haar te onderſlaan. Bij een nauwkeurig onderzoek vond ik, dat ik niet kwalijk gegist had. Ik voelde zeer duidelijk eene tamelijk groote polijp, welker ſteel aan den bodem der baarmoeder vast ſcheen te zijn en door haare opening uitging, en onderſcheidde zeer ras de opening, welke de mond der baarmoeder maakt en door welke de polijp, die zo groot als een vinger was en tot de grootte van eene peer opzwol, midden doorging en eenen klomp vormde ter grootte van een kalkoenëi.

De operatie, zo als de heer LEVRET dezelve doet, welke mij nog versch in het geheugen was, ſcheen mij het eenigst middel te zijn, dat men in het werk kon ſtellen, zo wel om de bloedvloeijing te ſtillen, als ook om de polijp weg te nemen. Dit bij mij vastgeſteld zijnde, zeide ik tegen mijne lijderes, dat ik naar Parijs zou ſchrijven, om de nodige werktuigen tot af binding der polijp, en dat ik haar berigt zou geven, zodra men mij dezelven zou gezonden hebben.

Ik ſchreef derhalven aan den heer LEVRET, die mij zeer beleefdlijk antwoordde en de gevraagde werktuigen zond; ik gaf er mijne lijderes kennis van, doch die niet wel tot de operatie kon beſluiten. Toen zij er toe beſloten had, vertrok ik naar Touri en vond haar nog ſteeds in denzelfden toeſtand, waarin ik haar gelaten had. Drie der heelmeeſters van die plaats bevoelden de polijp en twee van hun hielden

dezelve voor eene omgekeerde baarmoeder, welke door den moedermond uitgezakt was. Ten einde hen van het tegendeel te overtuigen, vergeleek ik den tegenwoordigen toeſtand met dien, waarin zij de deelen gevonden hadden, toen de baarmoeder nog in de daad omgekeerd was. Zo lang de baarmoeder nog omgekeerd was, leed de lijderes zeer hevige pijnen, welken toenamen, toen men beproefde, dezelve weêr intebrengen; terwijl zij in den tegenwoordigen toeſtand integendeel geen pijn meer had en niet eens voelde, wanneer men dit polijpachtig lichaam met de nagels aanraakte. Indien dit lichaam de baarmoeder was geweest, zou deszelfs buitenſt celleweefzel, dat met veele zenuwen voorzien is, zuik eene drukking daarop niet hebben kunnen verdragen, zonder eene pijn te verwekken, ten minſten zou de lijderes de drukking van de nagels gevoeld hebben; maar dit lichaam, het welk een vleeschachtig uitwas, uit bloedvaten en lijmphatieke vaten zamengeſteld zijnde, was, kon voor het gevoel niet geſchikt zijn. Verders gaf ik hun gelegenheid optemerken, dat eene omgekeerde baarmoeder oogenbliklijk ontſtaat en dat zij alsdan buiten de groote lippen uitkomt, terwijl integendeel dit lichaam allengs ſcheen ontſtaan te zijn en boven in de ſchede der lijfmoeder lag. Egter was deze ligging in het bovengedeelte van de ſchede der lijfmoeder geen voldoend teken, om te beſlisſen, dat het eene polijp is, wijl PORTAL (*) een voorbeeld aanhaalt van eene omgekeerde baarmoeder in het bovengedeelte van de ſchede der lijfmoeder: maar de baarmoeder keert zig, gelijk ik reeds aangemerkt heb, oogenbliklijk om en is van geheel bijzondere toevallen verzeld. Deze redenen overtuigden hen, en deeden

(*) *Obſ.* 76.

hen hun vooroordeel afleggen en geloven, dat het eene polijp was.

Ik deed dus in hunne tegenwoordigheid, den 9 April 1746, de operatie met de werktuigen van den heer LEVRET. Ik ontmoette in het aanwenden van dezelven in het geheel geen zwarigheid, uitgezonderd, dat ik de handvat van den draad niet ten eerſten kon doorbrengen, doch met een weinig geduld bereikte ik mijn oogmerk. Toen ik den draad doorgebragt had, trok ik denzelven langzaamerhand toe, zonder den leider van de handvat wegtenemen. Hierdoor verminderde ik haare grootte derwijze, dat ik het werktuig met meer gemak in de hoogte aan den ſteel kon brengen, namelijk geheel digt aan de plaats, daar de polijp aan de baarmoeder vast was, hierop trok ik den draad langzaamerhand meer toe, tot dat ik bemerkte, dat het einde des leiders zig niet meer zijdwaards kon bewegen; ik nam dus den leider door middel van zijne veder af, nam de werktuigkundige tang weg en lei eenen vaſten knoop.

Naar mate ik den draad, om de grootte der handvat te verminderen, ſamendraaide, verkortte ik ook even zo veel de draaden, door den knoop, welke dezelven tusſchen de ringen van den knoopprangervastmaakte, los te doen; hier op knoopte ik ze zo kort, als mogelijk was: door deze verkorting kreeg ik des te meer kragt, om den ſteel toe te draaijen; toen ik den eerſten knoop gelegd had, maakte ik de draaden tusſchen de beide ringen los, liet ze langzaam uit de eerſte kloof gaan, trok toen met zeer ligte bewegingen den knoopprangerzo toe, dat ik den knoop, dien ik aan den ſteel gemaakt had, niet liet losgaan; hierop maakte ik eenen tweeden knoop, trok de draaden door de

klooven van den knooppranger, en dezelven tusſchen de ringen aangebragt hebbende, trok ik dezen tweeden knoop over den eerſten toe, wel acht gevende, dat ik de draaden niet toetrok, wijl zelfs de minſte drukking den eerſten knoop, zonder dat men het merkte, zou kunnen los gemaakt hebben, waardoor de operatie geheel vrugtloos zou geworden zijn. Na geëindigde operatie ſneed ik de draaden twee vinger breed van de groote lippen af.

De lijderes gevoelde niets, ſchoon ik den knoop met geweld toetrok, ten einde de tegenwoordig zijnde heelmeeſters te overtuigen, dat het niet het lichaam der baarmoeder, maar eene polijp was; want, indien het de baarmoeder was geweest, zou ik denzelven niet hebben kunnen toehaalen, zonder pijn te veroorzaaken. De bloedvloeijing, welke aanhoudend geduurd had, hield oogenbliklijk op.

Den 25 April bezocht ik haar weder en vond haar zeer wel gemoed, haare kragten namen allengs toe, de bloedvloeijing was geheel weg gebleven en de verloren eetlust kwam weder. Ik onderzogt de polijp en bevond, dat zij harder was geworden, en dewijl ik vreesde, dat de draad te los zou worden, doordien de polijp ter plaatze, daar ik den draad toegetrokken had, kleiner en ſmaller werd, bragt ik er eenen tweeden gewaschten draad in, welken ik vast toetrok, om de afvalling van de polijp des te eer te bevorderen. Bij deze tweede operatie nam ik dezelfde omſtandigheden waar, op dezelfde wijze, als bij de eerſte.

Den zevenden dag bezocht ik de lijderes weder en vond de polijp zeer hard, en uit de teelleden vloeide eene rotachtige ſtof, hetwelk een teken was, dat de polijp begon te rotten. Ik bragt er derhalven nog eenen draad over heen, en trok denzelven

ſterk toe; dit veroorzaakte der lijderes een weinig pijn, die egter ſpoedig ophield.

Ik bediende mij in deze afbinding liever van den heelkundigen, dan van den eenvoudigen knoop, wijl de eerſte niet zo ligt los gaat, als de laatſte.

Hier door, denk ik, word voorgekomen, dat de eerſte dubbele knoop, daar ik mijne draaden over den knoopprangen ſchik, om den tweeden enkelen knoop te leggen, en over den eerſten toetetrekken, niet zo ligt los gaat, als wanneer hij enkel was; gelijk ik ook overtuigd ben, dat ik met eenen eerſten dubbelen knoop den ſteel der polijp beter kan ſamentrekken, dan met eenen enkelen.

Ik heb ook opgemerkt, dat men den tweeden knoop met den eerſten ſamentrekken of eenen zogenoemden kruis- of weversknoop maken moet. Anders, geloof ik, kan de tweede knoop niet wel over den eerſten toegetrokken worden, maar zelfs los gaan, en om mij nu eindelijk in het geheel niet te bedriegen, maakte ik, voor dat ik den draad nog aanlei, denzelfden knoop op eenen waschſtok, welken ik omvatte en vast toetrok. Deze waschſtok diende ſlegts tot een model om te zien, of ik den kruisknoop te deeg aanlei.

Geen tijding krijgende, dat de polijp afgevallen was, bezogt ik den 21 Junij mijne lijderes weêr. Zij bevond zig wel, had goeden eetlust en kon op de been wezen, doch de polijp wilde niet afvallen. Ik onderzogt dezelve en vond, dat de draad om den ſteel los geworden was, weshalven ik beſloot, om er nog eenen vierden draad aantebrengen, welken ik te deeg vast toehaalde. Hierop vloeide eene groote menigte van eene etteragtige ſcherpe ſtof af, welke zo lang aanhield, tot dat de geheele polijp, den 15 Julij, afviel.

Deze polijp viel, door verrotting, bij ſtukken af. Men zond mij twee ſtukken van dezelve; een zeer klein den 12 Julij, en een grooter den 16 dier maand. Het laatſte ſcheen het lichaam van de polijp geweest te zijn, want de draaden, waarmede ik dezelve afgebonden had, vielen te gelijk daarmede af. Men heeft mij geſchreven, dat zedert het afvallen der polijp de mond der lijſmoeder zig volkomen geſloten had, en dat er in het geheel geen ſtof meer uitliep. Gedurende de geheele geneezing liet ik inſpuitingen maaken in de ſchede met een aftrekzel van woudkruiden.

Indien ik gelegenheid had gehad, om de lijderes meermaalen te bezoeken, zo ben ik verzekerd, dat de polijp eer afgevallen zou zijn, maar, tien mijlen van haar verwijderd zijnde, kon ik haar zo dikwijls geen bezoek geeven, als het wel nodig zou zijn geweest.

Deze waarneeming toont, dat men van tijd tot tijd op nieuw draaden om de polijp moet doen, wijl een draad, hoe vast dezelve toegehaald is, na verloop van eenige dagen weêr losſer word, doordien de ſteel ter plaatze, daar hij gebonden word, uitdroogt.

De ondervinding heeft mij zedert geleerd, dat, wanneer de ſteel van eene polijp der baarmoeder hard en vast is, men de af binding moet uitſtellen, tot dat dezelve weeker is geworden. De operatie is in zulk een geval niet dringende, want als de polijp met geen bloedvloeijing gepaard gaat, beduid dit gemeenlijk niet veel. Bij eenen harden ſteel brengt de afbinding omtrent dezelfde toevallen te weeg, als wanneer men in de caſtratie den knoestachtigen zaadſtreng afbind. Ik heb gevaarlijke toevallen zien volgen op de afbinding van eene polijp, welker ſteel hard was, ſchoon dezelve uit den bodem der baarmoeder uitwies.

Naderhand heb ik naar de wijze van LEVRET nog veele

polijpen van onderſcheiden ſoort met het gelukkigst gevolg afgebonden, zo wel met de eerſte werktuigen, welken hij in 1749 heeft bekend gemaakt, als met de omgedraaide zilveren draaden, welken hij beſchreven heeft in eene verhandeling, die in het jaar 1757 door de akademie der heelmeeſters in het derde deel der *Memoires* bekend werd gemaakt. Zedert dien tijd zijn er denklijk weinig bekwaame heelmeeſters geweest, welken deze wijze niet nagevolgd hebben.

Om niets over deze ſtof van de uitgezakte en omgekeerde baarmoeders voorbijtegaan, zal ik hier de aanmerkingen van LEVRET over de verplaatzingen der baarmoeder en de middelen, om dezelven te geneezen, uit het geneeskundig dagboek, Auguſtus 1773, invoegen.

NIEUWE AANMERKINGEN

Over de verplaatzingen der baarmoeder en de middelen, om dezelven te geneezen, van den heer LEVRET.

Wij vooronderſtellen bij de verhandeling dezer ſtof, dat onze lezers genoegzaam onderrigt zijn van de deelen, welken de teelleden der vrouwen uitmaken, gelijk ook van de geſtalte der baarmoeder en de plaatzing van dit ingewand in het bekken van een volwaſſen vrouwsperſoon.

Dit vooronderſteld zijnde, zal ik mijne aanmerkingen in drie hoofdverdeelingen afdeelen. De eerſte zal de waare ſoorten van eene uitzakking der baarmoeder bevatten; in de tweede zal ik van eene bijzondere ſoort van verplaatzing van dit ingewand, waarvan geen ſchrijver nog geſproken heeft, handelen; en in de derde zal ik eene andere ſoort van onnatuurlijken

ſtaat van dit deel, welke tot heden nog weinig bekend is, verhandelen; terwijl ik bij elke afdeeling eene geneeswijze zal voegen, die op waarneemingen gegrond is.

EERSTE AFDEELING.

Van de uitzakking der Baarmoeder in het algemeen.

Door eene uitzakking der baarmoeder verſtaat men eene verplaatzing der baarmoeder, welke vereischt, dat men dezelve weer op haare natuurlijke plaats moet brengen en daar houden. Doch, dewijl er niet alleen verſcheiden ſoorten van dit ongemak zijn, maar deze ſoorten ook trapswijze van elkander verſchillen, en elke ſoort haare bijzondere kentekens heeft, waaraan men ze kent, gelijk dit ook ten aanzien van haare verſchillende trappen plaats heeft, zo is het noodzaaklijk deze verſchillende kentekens den lezer, doch zeer kort, zo als de dagelijkſche ondervinding en het lezen der beſte ſchrijvers ons dezelven geleerd heeft, voor oogen te leggen.

Men onderſcheid in het algemeen twee ſoorten van uitzakking der baarmoeder, eene namelijk, waarin het lichaam van dit ingewand omgekeerd en naar den hals en den mond der ſchede gerigt is, en eene tweede, waarin de baarmoeder niet omgekeerd is. Maar alle deze ſoorten van verplaatzing moeten van boven naar beneden gerigt zijn, anders kan men ze niet volkomen van de waare darmbreuken onderſcheiden. Men zal in het vervolg zien, waarom ik mij op die wijze uitdruk.

Van de beide hoofdſoorten van eene uitgezakte baarmoeder derhalven, waarvan de ſchrijvers ſpree-

ken, heeft elke eenen trap van verwijdering van de natuurlijke plaats van dit ingewand, en daar, waar dezelve het aanmerklijkst is, noemt men de uitzakking eene *volkomene*, al de anderen noemt men onvolkomenen en geeft geen acht op den trap van verwijdering, als dezelve maar niet zo groot is, dat de baarmoeder uit de teelleden uitgegaan is.

Verder komen deze ſoorten in zekere toevallen overeen, doch anderen zijn elke ſoort in het bijzonder eigen. Tot de gemeene toevallen kan men alle trappen van verplaatzing der deelen van de kleinſten tot de grootſten rekenen, het trekken, het welk de verſcheiden trappen naar evenredigheid der breede en ronde banden der baarmoeder ondergaan, gelijk ook het meer of minder drukkend gewigt naar den aars en op de uitwendige teeldeelen e. z. v., de omkeering der ſchede, welke dikwijls naar evenredigheid van deze trappen in deze beide ſoorten van verplaatzing der baarmoeder volgt. Belangende de bijzondere kentekens van elke ſoort, gelijk ook derzelver onderſcheiden trappen, daar zullen wij hier na van ſpreeken.

Betreffende de oorzaaken van de uitzakkingen der baarmoeder, wij willen dezen zeer gaarn met ſtilzwijgen voorbijgaan, zo, om dat dezelven bij andere ſchrijvers breedvoerig behandeld worden, als ook, om dat de aanwijzingen ter geneezing altijd dezelfden zijn. Maar, wijl alle ſchrijvers, zonder MAURICEAU en LA MOTTE uittezonderen, de verſlapping van de ligamenten der baarmoeder mede onder de oorzaaken geteld hebben, en eene veeljaarige ondervinding mij overtuigd heeft, dat deze oorzaak, welke men van oudsher voor eene der gemeenſte oorzaaken aangezien heeft, integendeel allerzeldzaamst voorvalt, ja ik zelfs twijfel, dat het nooit het geval

is

is geweest, oordeel ik verpligt te zijn, het volgende aantemerken (*p*).

1. Dat in alle waare uitzakkingen der baarmoeder, geene uitgezonderd, niet flegts een meer of minder pijnlijk trekken der banden van dit ingewand plaats heeft, maar dat ook tevens de pijn, welke het trekken veroorzaakt, met de uitzakking toeneemt en trapswijze vermeerdert. Deze waarneeming gaat zeer zeker, wijl het wegneemen der fpanning een zeker middel is om de pijn te verdrijven. Ook ziet men dagelijks, dat, zodra de baarmoeder weêr op haare natuurlijke plaats gebragt is, door welk middel het ook mag wezen, het zij in korten of langen tijd, het trekken en de fpanningen oogenbliklijk ophouden, gelijk ook, wanneer deze banden verflappen, de pijnen oogenbliklijk verdwijnen en als weggetoverd zijn. Indien de fchrijvers op deze te allen tijde geftaafde waarheden eene genoegzaame oplettendheid

(*p*) [Het is een lang heerfchend gevoelen geweest, dat tot eene voornaame oorzaak van de uitzakking der Baarmoeder, de verflapping der ronde banden geteld wierden; doch de beroemde ontleedkenner CAMPER heeft bewezen dat deze banden altoos flap bevonden zijn; en dus niets, tot, de in haar plaats houding der Baarmoeder, aanbrengen. Zie de Voorreden van dezen Hoogleeraar, voor MAURICEAU, *Ziektens der zwangere Vrouwen*, bladz 18 en 64.

„ De naaste oorzaak (eener uitzakking der Baarmoeder, zegt de Heer CAMPER, op een der zo evengenoemde bladzijden) fchijnt te zijn eene verflapping der *Heilig-* en *Zitbeens-banden*, en der fluiting aan de onder en voorkant van het bekken, welke inzonderheid door de *Conftictor Cunni* gemaakt wordt. — Gebeurt eene uitzakking eenklaps, dan wordt deze fpier met geweld geopend, en de ziekte geneest wanneer de *Uterus* ingebragt wordt, 't geen egter in zommige gevallen zeer moeilijk te doen is. Zakt de Lijfmoeder langzaam uit, dan is de genezing moeilijk, om dat men niet alleen de uitwendige deelen moet verfterken, maar teffens den *Uterus* ophouden, en daar door beletten, dat de *fpinder* niet weder van vooren af aan verwijderd word."]

geveſtigd hadden, zouden zij voorzeker de verſlapping van de banden der baarmoeder niet onder de oorzaaken der uitzakking van dit ingewand geteld hebben; want dit is het gewrocht voor de oorzaak houden.

2. Men moet ons niet tegenwerpen, dat, gelijk men dit reeds dikwijls gedaan heeft, het door het openen der lijken van vrouwen, welken volkomen uitzakkingen der baarmoeder gehad hadden, bewezen is, dat de banden van dit ingewand altijd langer waren, dan in den natuurlijken ſtaat; want wij ontkennen dit niet, maar zeggen alleenlijk, dat deze verlenging geen oorzaak der uitzakking zal geweest zijn, gelijk al de ſchrijvers, die over deze ſtof geſchreven hebben, hebben geloofd.

3. Diende men voortaan deze gewaande oorzaak van de uitzakking der baarmoeder ſchier altijd als zulk eene aan te zien, die nooit beſtaan heeft, en in plaats van deze de werking daarvoor houden, met welke men deze verandering ondernoomen heeft, de werking namelijk, welke van het ongemak onaffcheidelijk is. Dit is eene gewigtige waarheid voor de heelkunde; want, wijl men de oorzaak met het gewrocht verwisſelde, gaf zulks gelegenheid, dat men in de boeken, welken van dit ongemak handelden, zeer breedvoerig van de middelen ſprak, welke men kon aanwenden om de banden der baarmoeder te verſterken, en wel van middelen, die niet alleen niet beäntwoorden aan het oogmerk, waartoe men ze voorſloeg, maar integendeel dikwijls ſtrijdig tegen de aanwijzing en ſchadelijk waren. Ik kan, na eene lange ondervinding, die mij al het geen ik hier voordraag, heeft leren kennen, en die mij, door mij den ſluijer der dwaling van de oogen wegtenemen, in ſtaat geſteld heeft, de waarheid daarvoor in de plaats te ſtellen, betuigen, dat ik in dergelijke

omſtandigheden er altijd op bedagt ben, hoe ik de baarmoeder weêr inbrengen en door den moederring op haare plaats houden zal.

Ten aanzien der kentekens, welken de beide ſoorten van uitzakkingen der baarmoeder, van welken wij hier ſpreken, onderſcheiden, zullen wij, ten einde dezelven duidelijk in het daglicht te ſtellen, de eene met de andere vergelijken en drie klaſſen vaſtſtellen. In de eerſte zullen wij de kentekens van den eerſten trap eener verplaatzing der baarmoeder voorſtellen, in de tweede, die van den tweeden trap en in de derde, die van den laatſten.

4. In den eerſten trap van eene uitzakking der baarmoeder, daar de bodem van dezelve in haaren hals omgekeerd is, is de moedermond in het geheel niet verplaatst, haar bodem is ſlegts meer of min in de holte der baarmoeder gezakt, welke, zonder dat de ſchede der lijfmoeder verſchoven is, een gewelf dreigt te maken of in de daad maakt. Daar integendeel in eene uitzakking, waarin de bodem der baarmoeder niet omgekeerd is, de mond van dit ingewand meer of min de uitwendige teeldeelen nadert en de bodem van de ſchede der lijfmoeder naar evenredigheid afhangt; daarënboven ſchijnt in de eerſte ſoort de hals der baarmoeder eerder verkort, dan verlengd te zijn, in de tweede vind het tegendeel plaats, in de laatſte is het bovengedeelte van den hals der baarmoeder niet verwijd, maar wel in de eerſte.

5. In den tweeden trap van de eerſte ſoort der uitzakkingen van de baarmoeder zet de hals van dit ingewand zig uit, om den bodem, die dwars door deze holte door kruipen wil, te ontvangen, en al deze deelen ſamengenomen, naderen meer of min de uitwendige teeldeelen, zonder dat de ſchede der lijfmoeder ſchier van haare plaats wijkt; daar integendeel in

de tweede ſoort de moedermond zig digt bij de uitwendige teeldeelen naast den bodem van de ſchede der lijfmoeder bevindt; daarenboven is in de tweede ſoort de mond der baarmoeder tevens geſloten en ligt diep, daar hij in de eerſte zeer weinig van zijne plaats verſchoven, maar naar evenredigheid van den omtrek des bodems, welke hier in de gedaante van eene ſtompe wig inzakt, uitgezet is.

6. In den laatſten trap, van deze beide ſoorten van eene verplaatſte baarmoeder, is dit ingewand geheel tusſchen de dijen der vrouw afgezakt, in de eerſte is de bodem onder, daar hij in tegendeel in de tweede boven is; in beide gevallen is de baarmoeder peervormig met dit onderſcheid, dat zij in het eerſte geval naar boven eenen kleinen omtrek beſlaat en in het tweede naar beneden; daarenboven is in dit laatſte de moedermond op zijne regte plaats in het eerſte is hij in het geheel niet aanwezend; hij ligt namelijk het naast bij de uitwendige teeldeelen, is door de ſchede der lijfmoeder bedekt, welke als een handſchoen half omgekeerd is; terwijl zij volkomen in tegengeſtelden ſtaat is, wanneer zij het einde van de opening der baarmoeder volgt, met welke zij vereenigd is.

7. Onder de vrouwen, welken eene volkomen uitzakking der baarmoeder hebben, zijn er, bij welken het weêr inbrengen van dit ingewand nog mogelijk is, doch bij zommigen kan zulks niet meer verrigt worden; doch, zo wel de eerſten, als de laatſten, zijn dikwijls aan eene ſoort van moeilijke watermaking onderhevig, ja zomwijlen kunnen zij in het geheel geen water maken, en alsdan moet men de lijders zomtijds met den Catheter helpen. Alsdan is de rigting van den pisloop over het geheel naar voren veranderd en ik heb er veelen gezien, welken niet alleen regt vooruit haar water konden maken, gelijk de mansperſoonen

gemeenlijk hun water lozen, maar welken, ſchoon zij ſtonden, het water op den buik lieten lopen, en dit geſchied, wijl de hals der pisblaas in plaats van naar onder gekeerd te zijn, gelijk hij in den natuurlijken ſtaat ligt, van onder naar boven gekeerd is, doordien het kanaal der pisbuis met de uitzakking voordgetrokken is en zig aan het einde zo buigt, dat de pisſtraal eene tegenſtelde ſtrekking neemt (*q*).

8. Wanneer de uitzakking der baarmoeder, welke het ook mag wezen, nog weêr ingebragt kan worden, heeft men niet altijd nodig den Catheter te gebruiken, ſchoon er eene opſtopping des waters bijkomt (*); maar men kan dit gemeenlijk niet vermijden, ingeval de reductie niet meer mogelijk is, en alsdan is het dikwijls met veele zwarigheden verzeld, indien men zig van geen holle waschkaarsjes of buigzaame Catheters bedient of van eenen Catheter, welke gemaakt is naar die, welken men voor de mannen gebruikt, (maar zij moeten zo wel daar zij gebogen zijn, als daar zij het niet zijn, de helft korter wezen) vooronderſteld, dat men denzelven van boven naar beneden herombrengt, even als wanneer men een' mansperſoon over den buik den Catheter aan-

(*q*) [Niet alleen het Canaal der Pisbuis, word in de nederzakking der Baarmoeder, naar beneden getrokken; maar de geheele blaas zakt met de Baarmoeder naar onderen; gelijk wij op bladz. 26. reeds hebben aangetoont.]

(*) De vrouwen helpen zig gemeenlijk in het waterlozen door zig op de knien en elleboogen te leggen, wijl in deze houding, de baarmoeder aanmerklijk naar den buik terug kerende, de buiging van den hals der blaas zig grootſtendeels ontwikkelt en alsdan loopt de pis, wanneer men op den hals agt geeft, ongehinderd uit, ſchoon de bodem van dit ingewand neerwaard hangt, waaruit volgt, dat de opſtopping van het water van de aanmerklijke buiging van dit deel afhangt.

brengt en denzelven ook even zo weêr te rug haalt (*r*).

9. Dezen zijn de wezenlijke kentekens, waar door wij niet ſlegts de beide gewoone hoofdſoorten van uitzakkingen der baarmoeder, maar ook tevens die, welken aan deze beide ſoorten zelfs naar de verſchillende trappen van verplaatzing, gemeen zijn, onderſcheiden, en men heeft kunnen opmerken, dat de kentekens van den laatſten trap in elke van deze ſoorten het meest met elkander overeenſtemmen: niet te min, daar er eene verplaatzing van het binnenſte vlies der ſchede van de lijfmoeder is, welke, tot denzelfden trap aangegroeid zijnde, ons zomwijlen zou kunnen bedriegen, agt ik het nodig, een woord hierover te zeggen, ten einde de eens begonnen ſtof zo duidelijk mogelijk te verhandelen.

10. Ik maak derhalven hiermede bekend, dat het vlies der moederſchede, welke men onmiddellijk met de vingers kan voelen, zomwijlen geheel alleen voor de teeldeelen kan gedreven zijn, en wel uit hoofde, dewijl na herhaalde kinderbaring dezelve ſteeds ſlapper word en haare plooijen allengs verdwijnen; hierdoor word dezelve meer uitgezet, dan het daar onder liggend, en daarenboven zwelt het celleweefſel, hetwelk deze beide vliezen vereenigt, langs zijne uitbreiding zeer ligt het zij door ſlijmige aanzettingen of door pap- of honiggezwellen e. z. v. (*s*)

(*r*) [In deze gevallen, raaden wij ten gebruike aan, de Catheters uit de *harst van Caijenne* gemaakt. —— Zie hier over onze aantekening op bladz. 90. van het 1. deel dezes werks.]

(*s*) [De uitzakkingen der ſchede, zijn eene van de meestgewoone ongemakken der Baarmoeder; en op zich zelve niets anders dan een verlenging van derzelver binnenſte bekleedſel.

Doch dat zij van eenig *beursgezwel* (*pap of honig-gezwel*,

11. Gelijk nu het vlies omgebogen is en op eene aanmerklijke wijze uit de buitenſte teeldeelen te voorſchijn komt, zo gebeurt het, dat hetzelve zig in den geheelen omtrek meer of min omſlaat, of, dat ſlegts een gedeelte, het zij het voorſte of het agterſte gedeelte of de zijdedeelen zig omſlaan en uitwendig een gezwel veroorzaaken. In het eerſte geval vind men eene opening in het onderſte gedeelte van het gezwel, hetwelk men zeer ligt voor eene volkomen uitzakking der baarmoeder van de tweede ſoort zou kunnen houden en wel des te eerder, hoe minder het onmogelijk is, dat men de maandelijkſche reiniging door deze opening ziet uitvloeijen, daar men in zulke gevallen veele voorbeelden van dien aart heeft. Doch, wanneer men dan oplet, zal men vinden, dat behalven dat het deel, waarin men deze opening vind, zo groot is, deze zelfde opening in plaats van verheven randen te hebben, ingetrokkene rimpelagtige en ſpitstoelopende zal hebben.

12. In het tweede geval vind men deze opening insgelijks, maar zij heeft haare plaats aan eenen rand van den omtrek van het gezwel en niet in

zegt de heer LEVRET; doch het is bewezen, dat dit een en het zelfde is, en alleen den naam van *pap* of *honig* van de invattende coleur der ſtof afhangt.) in de *membrana Celluloſa* der ſchede ontſtaan kunnen, is mogelijk: dan wij gelooven, dat zulks eene der minſte en zeldzaamſte oorzaaken zijn zal. —— Veeleer gelooven wij dat de meest gewoone oorzaaken van de uitzakking der ſchede, moeten gezocht worden, in eene inwendige verſlapping der vezelen, waardoor haare natuurlijke zamenhang vernietigd word; in zwaar hoesten, perſen, tillen, paardrijden, doch vooral in de gevolgen eener zwaare baaring, waar door derzelver vezelen haare veêrkragt verlooren hebben. —— Zo ook kunnen uitwendige beledigingen, vooral de kneuzingen van dit deel, gelegenheid tot uitzakkingen geven. —— Van welk een en ander, bij veele Heelkundige ſchrijvers genoegzaame voorbeelden voorhanden zijn.]

het middenpunt van het diepst liggend deel: daarenboven beſpeurt men in deze beide gevallen geen pijnlijk trekken van de banden der baarmoeder, noch eene zwaarte naar den kant van den pisbuis, noch eene opſtopping der pis, zelfs geen veranderde rigting van den pisſtraal, en wel uit oorzaak, dat de baarmoeder niet uitgezakt is, maar alleenlijk een van de vliezen der moederſchede, hetwelk te ſlap geworden is.

13. Wij hebben daar even gezegd, dat in beide de gevallen, in welken het met plooijen voorziene vlies der moederſchede verſchoven is, gemeenlijk geen pijnlijk trekken van de banden der baarmoeder plaats heeft. Maar, daar wij ons van het woord gemeenlijk zo bediend hebben, dat wij er eene uitzondering onder verſtaan, zo moeten wij ook de reden bijbrengen, waarom wij dit gedaan hebben. Er zijn namelijk gevallen, dat onmiddellijk met eene omgekeerde moederſchede eene uitzakking der baarmoeder gepaard gaat en alsdan heeft er meer of min een trekken van de banden der baarmoeder plaats; zo dat het mogelijk is, dat de moederſchede volkomen omgekeerd, doch de uitzakking onvolkomen is; alsdan word de daarmede gepaard gaande gedeeltlijke uitzakking de oorzaak van het pijnlijk trekken, hetwelk maakt, dat dit geval gemengd en op deze wijze van het voorgaande onderſcheiden is.

14. Er is over deze ſtof tusſchen de ſchrijvers een verſchil ontſtaan, hetwelk voornaamlijk daarin beſtaat, om te onderzoeken, of in dergelijke gevallen de moederſchede de baarmoeder mede voordtrekt, dan of deze door haare uitzakking de eerſte noodzaakt zig omtekeeren, en wel, om in deze complicatie hetgeen voordtrekt van hetgeen mede voordgetrokken word, even als men het gewrocht van deszelfs oorzaak vind te verſchillen, te onderſcheiden en om het eene uit den weg

te kunnen ruimen, ten einde het andere daarmede wegtenemen. Indien dezelfde ſchrijvers ten aanzien der gewaande verflapping der baarmoeder niet gedwaald hadden, welke zij voor de oorzaak van de uitzakking derzelve hielden (*), zouden zij zig in het beſliſſen dezer vraag in geen verlegenheid gevonden hebben; dewijl, wanneer de uitzakking der baarmoeder eerder plaats heeft, dan die der moederſchede, de pijnen in de ſtreek van het heiligbeen, van het heupbeen en in het weeke van den buik, welken met eene zwaarte in het bekken verzeld zijn, de verplaatzing der baarmoeder, voor dat men de verplaatzing der moederſchede nog waargenomen heeft, zouden aangeduid hebben; indien integendeel deze het eerst haare plaats veranderd had, zouden de pijnen en de voorgemelde zwaarte het laatst plaats gehad hebben, en derzelver begin zou te kennen gegeven hebben, dat de baarmoeder nu verplaatst was. Daarenboven keert zig in het eerſte geval het bovenſte gedeelte der ſchede, zo als de moedermond afzakt en het gedeelte der moederſchede, dat aan denzelven vast is, met zig voordtrekt, het eerst om, en haar onderſte gedeelte het laatst; waartegen in het tweede geval het tegendeel plaats vind: hieruit volgt nu, dat men in dit laatſte den moedermond niet kan zien, wijl hij onder in het bekken verborgen blijftliggen; terwijl in het eerſte deze mond aan het onderſte gedeelte van het gezwel zigtbaar is. Men ziet hier zeer duidelijk, dat de eene dwaling de andere heeft voordgebragt, en hoe beide de geenen, welken dezelven als in de heelkunde aangenomen en goede grondregels volgden, konden handelen. Ik denk derhalven eenen goeden dienst aan het menschdom gedaan te hebben, door uit het getal der oorzaaken van de uitzakkingen der baarmoeder de verflap-

(*) Zie No. 1 — 4.

ping der banden van dit ingewand en dienvolgens ook het daarop gegrond gebruik van verſterkende middelen uit de heelkunde verbannen heb.

15. Door de vergelijking van de kentekens der volkomen uitzakkingen van de baarmoeder en de moederſchede, welke wij zo even verklaard hebben, is men in ſtaat, deze ſoorten van ongemakken zeer gemaklijk te onderſcheiden; doch het is niet altijd eveneens in de onvolkomen uitzakkingen der baarmoeder, voornaamlijk, wanneer het die ſoort is, waarin de bodem van dit ingewand niet in zijne holte omgekeerd is, enz. Want de trap daarvan niet aanmerklijk zijnde, kan men zig volgens déze en géne omſtandigheden, welken hiervan de bepalende oorzaaken worden, zeer ligt laten bedriegen. Het zal derhalven nuttig zijn, wanneer ik deze omſtandigheden verklaar, op dat men zig uit onkunde of wegens gebrek aan genoegzaame opmerkzaamheid niet laate misleiden.

16. Om deze kundigheid zig des te gemaklijker eigen te maaken, moet men niet vergeeten, dat zo dra het eene uitzakking is, het om het even is, in welk eenen trap de banden der baarmoeder meer of minder van de uitzetting lijden, hoe zeer ook dit ingewand dezelven mag trekken; want zo dra de lijderes ſtaat, verwekt het trekken der banden pijnen, welken ophouden, zodra men de lijderes in evenwigt legt; hieruit volgt, dat indien de lijderes altijd in evenwigt lag, nooit geen pijnen zou hebben, daar zij in tegendeel, hoe meer zij overeind ſtaat, ook des te meer pijn en ook eene drukking tegen den aars gewaar word. Deze toevallen kunnen ook door andere voorbijgaande omſtandigheden vermeerderd worden, als door verſtopping, ontlasting der vuiligheid in den grooten darm of ook door de aannadering der maandelijkſche zuivering e. z. v.

17. In geval, dat eene vrouw verſtopt is en dat het onderſte gedeelte van den aarsdarm vol verharde vuiligheid is, ontſtaan de hevigſte pijnen, en als er flegts eenige vuiligheid is, worden zij niet meer gevoeld, zelfs wanneer de lijderes lang overeind ſtaat, wijl de vuiligheid, die de baarmoeder naar boven drukt, de ſpanning van dit ingewand en bij gevolg de pijn wegneemt; want, gelijk wij No. 1. en 2. gezegd hebben, de pijn ontſtaat niet uit de verſlapping, maar uit de uitzetting der deelen, wijl het eene het andere opheft. Dit leert, dat men de vrouwen, die een begin van eene uitzakking der baarmoeder hebben, ſtaande of knielende moet ondertasten en liever des avonds, dan des morgens vroeg, ten einde den trap des te beter te kunnen waarneemen, wijl er veel aan gelegen is, te bepalen, of het eene halve uitzakking is of niet, en men zig anders zeer ligt zou kunnen bedriegen. Wanneer het onderſte gedeelte van den aarsdarm met harden drek gevuld is, kan hij indedaad hetzelfde verrigten, dat een moederring verrigt, want hij houd de baarmoeder in haare waare plaats en belet ons de halve uitzakking te onderſcheiden. Eveneens is het gelegen, wanneer de vrouw in evenwigt ligt, voornaamlijk wanneer zij, als men haar onderzoekt, gelijk dit in veele gevallen het gebruik is, de knieën om hoog getrokken heeft; want in deze houding drukken de ingewanden des buiks niet meer op de baarmoeder, noch de buikſpieren dezelven zamen; de baarmoeder neemt van zelve haare plaats weêr, door de wet der zwaarte te volgen der aan zig zelven overgelatene lichaamen.

Eindelijk, wanneer men de lijderes des morgens vroeg onderzoekt, zullen de banden dit werktuig telkens een weinig geſterkt zijn geworden, dienvolgens in menig opzigt minder uitgezet zijn, dan des avonds;

zodat van de tegenwoordigheid of afwezenheid van deze verſchillende omſtandigheden de waarheid van het geen ik gezegd heb, afhangt. (*t*).

(*t*) [De onderſcheidende kenmerken van eene baarmoeders uitzakking en die der ſchede; en weder van deze beiden met het vleeschig uitwas dier deelen, word door veelen duister voorgeſteld, door anderen verward opgegeeven, en van ſommigen als zeer gemaklijk van elkanderen te onderkennen, aangewezen. —— De ondervinding van alle tijden egter, leert ons dat eene juiste onderſcheiding in veele gevallen zo gemaklijk niet is, als men in het algemeen voorgeeft; van daar de menigvuldige dwaalingen en misſlagen, welke zo veele beroemde Mannen van allen tijden hier in gehad hebben; en van welke wij nog in onzen leeftijd dikwerf getuigen zijn. Ik behoèf dit met geen voorbeelden te bevestigen; ieder oeffenend Heelkundige, die deze en ſoortgelijke gebreken bij onderſcheidene Lijderesſen beſchouwd heeft, zal hier van eene genoegzaame getuige zijn.

Verſchillende oorzaaken, een bijzondere zaamenloop van verzellende omſtandigheden, buitengewoone toevallen, en meer andere zaaken, kunnen de onderſcheidings tekenen zodanig veranderen, dat er meer dan eene gewoone opletten-heid nodig is, het waare van het valſche te onderkennen.

Wij zullen alleen, ten dien einde hier bij aanmerken: dat men, om zeker van het ſoort des gebreks te zijn, deszelfs oorzaaken, aanwas, voorafgaande toevallen en nog plaats-hebbende verſchijnſelen, met den anderen naauwkeurig moet overwegen; en daar uit, door de ontleedkundige kennis dier deelen geſterkt, beſluiten, wat het ongemak, dat wij voor ons hebben, zijn moet. —— Op deze en ſoortgelijke gronden, zal men in de duisterſte gevallen den meest zekerſten weg inſlaan.]

TWEEDE AFDEELING.

Van eene bijzondere verplaatzing der baarmoeder, van welken de ſchrijvers geen gewag gemaakt hebben.

1. De verplaatzing der baarmoeder, waar van hier geſproken word, heeft ſchier niets gemeen met die, van welke wij gehandeld hebben; geen der mij bekende ſchrijvers heeft er gewag van gemaakt; ik zelf heb ze, even als veele anderen, in het eerst ontkend, maar het openen van het lijk eener vrouw na de operatie van de ſteenſnede, welke zij liet doen, om van eenen ſteen verlost te worden, dien men meende in de blaas ingeſloten te zijn, opende mij de oogen. Hier bevond ik, dat de baarmoeder dwars in het bekken lag, haare opening was tegen de helft van den aarsdarm en het bovenſte voorſte deel van haar lichaam tegen den bodem der blaas gekeerd, zo dat dit een verheven gezwel van binnen naar dit ingewand veroorzaakte, door deszelfs vliezen terug te ſtooten, een gezwel, hetwelk men bij het leven van deze ongelukkige vrouw voor eenen beſloten ſteen had gehouden, dien men met de ſonde niet bloot kon raaken. Men was ook des te eerder in deze dwaling vervallen, wijl, volgens het getuigenis der geenen, die haar onderzochten, er kentekens van de ſteenziekte waren. Doch de opening van haar lijk leerde, dat haare blaas volkomen gezond, en de verplaatzing der baarmoeder alleen oorzaak van de ziekte was. Men poogde, in dit lijk de oorzaak van deze verplaatzing te ontdekken, en kon geen andere beſpeuren, dan gering gezwel in de zelfſtandigheid van den voorſten wand des lichaams en bodem van dit ingewand: de ronde banden waren dikker en korter dan zij het natuurlijker wijze moesten zijn.

2. Om mij van het begin en de duuring van deze ziekte te onderrigten, deed ik verſcheiden vraagen aan de omſtanders; en onder het weinige, dat ik kon ervaaren, vernam ik, dat deze vrouw, welke nu dertig jaaren oud was, nooit haare maandelijkſche zuivering geregeld gehad had; dat zij na eenen val op de knie na verloop van meer dan tien jaaren over moeilijk wateren en pijn, als zij ter ſtoel wilde gaan, klaagde, en dat zij, ſchoon zij nooit kinderen had gehad, zig dikwijls zowel wegens de ongeregelde maandelijkſche reiniging, als ook wegens de pijn, welke zij ſchier altijd meer of min ſterk in den buik beſpeurde, voornaamlijk als zij ſtond, verbeeld had, zwanger te zijn. Al het geen ik zag en hoorde, deed mij, het gebeurde in overweging nemende, vermoeden, dat ik dit geval wel eens kon gezien hebben, zonder hetzelve gekend te hebben; dit maakte mij oplettend voor het toekomende, en zie hier het geen ik zedert dien tijd waargenomen heb:

3. In het jaar 1743 werd ik bij eene vrouw van omtrent vijftig jaaren geroepen, welke mij zeide, dat zij verſcheiden kinderen had gehad, doch, dat zij noch bij eene der verlosſingen, noch ook naderhand eenige buitengewoone toevallen had beſpeurd; behalven dat zij in de laatſte voor omtrent tien jaaren eenen ſterken witten vloed en eene ongewoone maandelijkſche zuivering daar van gehouden had; doch deze toevallen waren zedert omtrent een jaar weêr volkomen verdweenen; verders verhaalde zij mij, dat zij zedert dien tijd eene ſtompe pijn in den buik beſpeurd had, welke van eene drukking tegen den aarsdarm verzeld was, inzonderheid, als zij ter ſtoel wilde gaan, en dat zij daarenboven met veel moeite haar water maakte, en dat eindelijk haar water van tijd tot tijd ſlijmig, brandig en vol van een zetzel was geworden. De plaats

der blaas was in de daad geſpannen en pijnlijk bij het aanraken, voornaamlijk op zijde in het dunne van den buik, ter plaatze daar zij voorgaf als twee geſpannen peezen gewaar te worden, welken veroorzaakten, dat zij, als zij lag, altijd haare dijën aan den buik moest trekken, en als zij ſtond, dezelven een weinig naar vooren moest buigen; wat meer is, deze vrouw verzekerde, dat zij, zo dikwijls als zij wilde opſtaan, bemerkte, als of er een hard lichaam in de blaas nedervïel, hetwelk haar wel tot wateren noopte, doch haar tevens daarin hinderlijk was; maar dat, wanneer zij ging liggen, dit lichaam te rug pleeg te gaan, en de pis als dan eenen vrijen loop had. De heer SOUMAIN, welken deze vrouw te vooren te hulp geroepen had, meende dus, dat zij mogelijk eenen ſteen zou kunnen hebben. Hij bragt derhalven, na dat hij haar had doen gaan liggen, ten eerſten den catheter in, en niets vindende, liet hij haar, zonder de ſonde uitrehalen, nederknielen en beſpeurde een als met vleesch overtrokken lichaam, tegen hetwelk zijne ſonde ſtiet; hij geloofde nu, dat eenig uitwas oorzaak van dit ongemak was. Hij gaf er mij berigt van, en als ik mij de opening van het lijk herinnerde, welke het voorwerp der vorige waarneeming uitmaakte, en welke ik voor eenige jaaren gemaakt had, maakte ik dezelve aan mijnen amptgenoot bekend, welke mij verzekerde, dat hij van hetgeen ik hem verhaalde, in het geheel geen kennis had, en dat het hem niet eens in de gedagten gevallen was, deze vrouw door de moederſchede te onderzoeken. Doch mijne waarneemingen hem bekend gemaakt hebbende onderzocht hij haar in mijne tegenwoordigheid en kon den mond der baarmoeder, ſchoon de aarsdarm ledig was, niet bereiken. Toen wij dit onderzoek deeden, was het avond, wij leiden de lijderes in evenwigt op haaren rug en lieten haar de

kniën gebogen houden. Ik kon zelf nauwlijks in de moederſchede, doch wel in den aars komen; want op dezen weg kwam ik zeer gemaklijk tot zo ver en vond ten eerſten de verhevenheid, welke de opening der baarmoeder maakte, en den wand des aarsdarms binnenwaard naar deszelfs holte buigende, kreeg de lijderes aanſtonds eene neiging tot wateren. De heer SOMMAIN beveſtigde deze ontdekking en bragt dezelfde werking op de blaas te weeg, hetwelk mij in mijn denkbeeld verſterkte. Wij ſloegen derhalven het gebruik van den moederring voor; dit middel werd goedgekeurd en met zulk een goed gevolg aangewend, dat deze vrouw, welke alleen om dit ongemak naar Parijs was gekomen, kort daarop volkomen voldaan naar haare woonplaats terugkeerde. Zij ſchreef ons eenige weeken daarna, dat zij volkomen herſteld was van het ongemak der pisblaas, doch dat zij zeer gekweld was met den witten vloed, welke haar te vooren te gelijk met de maandelijkſche zuivering verlaten had, en dat men haar geraden had den moederring afteneemen, want de geenen die haar dezen raad gaven, beweerden, dat de moederring oorzaak van den witten vloed was. Ik bewilligde er niet in, maar mijn ampтgenoot, welke toegevender was, veroorloofde het haar. Niet lang daarna berouwde het haar, dat zij het gedaan had, en wijl zij daaromſtreeks niemand kon vinden, die haar den moederring weêr aandeed, zag zij zig genoodzaakt, weêr naar Parijs te keren. Ook konden zij, bij welken zij zig vervoegd had, volſtrek niet inzien, dat een moederring eenig nut kon doen, daar geen dadelijke uitzakking der baarmoeder was, weigerden haar dus veeleer dezen dienst, wijl zij, gelijk wij reeds gezegd hebben, meenden, dat de moederring oorzaak was van de wederkering van den witten vloed: met een woord, wij deeden haar den moe-

moederring weêr aan en de lijderes keerde weêr terug, overtuigd, dat de raad van haare dorpgenooten niet goed was. De witte vloed verminderde van tijd tot tijd en hield eindelijk geheel op, en haare gezondheid werd weêr herſteld. Een jaar daar na kreeg zij eene hardlijvigheid, en zeer ſterke persſing ter ſtoelgang doende, verſchoof niet alleen de moederring, maar zij verloor denzelven ook. Dit ontdekte zig ſpoedig en maakte de vrouw zeer ongerust, en zij was reeds bedacht om weêr naar Parijs te gaan. Ondertusſchen, daar zij den volgenden dag in het geheel geen ongemak, waarvoor de moederring aangelegd was, beſpeurde, berustte zij met het ons te ſchrijven. Wij rieden haar, haare reis opteſchorten, ten einde zij zig kon verzekeren, of zij eenen nieuwen moederring zou kunnen misſen, en kreegen na verloop van omtrent eene maand eenen brief van haar, waarin zij ons berigt gaf van haare volkomen geneezing.

4. Zedert dien tijd hebben verſcheiden vrouwen buiten Parijs mij om raad gevraagd, van dewelken het mij voorgekomen is, als of zij deze ſoort van verſchoven baarmoeder gehad hadden; doch daar ik de aanwezenden hier van niet heb kunnen overtuigen, heb ik de voldoening niet gehad, van te verneemen, hoe het met deze ongemakken gelegen is geweest. Doch de heer COUTAVAUX riep mij eens bij een vrouwsperſoon, welke een dergelijk ongemak had, waarvan ik hier eene beſchrijving zal geeven.

5. Dit mensch, hetwelk nog ongehuuwd was, had den ouderdom van omtrent vijf en veertig jaaren bereikt en leefde in het tijdpunt, in hetwelk de vrouwen haare maandelijkſche zuivering geheel kwijt raaken. Haare gezondheid was dus zeer wankelbaar geworden, zo dat zij uit hoofde der hevige pijn in het weeke van den buik en inwendig in den onderbuik nauwlijks kon

gaan. Zij beſpeurde hier eene zwaarte, welke haar toeſcheen, eerder in de pisblaas, dan in eenig ander deel te zijn. De moeilijkheid in het watermaaken, voornaamlijk als zij ſtond, of op de knieën rustte, verſterkte haar in dit denkbeeld, dat zij geloofde, eenen ſteen in de blaas te hebben. Zij raadpleegde derhalven met den heer COUTAVAUX en deze kon met den Catheter niets ontdekken. Niettemin voelde hij met het einde der ſonde een rond lichaam, hetwelk niet op zijne natuurlijke plaats was, en wijl verder deze perſoon veel minder leed, wanneer zij lag, dan wanneer zij ſtond, en het haar alsdan ſcheen, als of de zwaarte, welke haar ongemak veroorzaakte, zig van vooren naar agteren verſchoof, onderzocht mijn amptgenoot haar, ten einde zig te verzekeren, of zij niet misſchien eene uitzakking der baarmoeder had. Doch bij dit onderzoek niet tot aan den mond van dit ingewand kunnende komen, kon hij de verſchuiving niet ontdekken Hij zeide derhalven tegen de lijderes, dat het nodig was, dat een vroedmeeſter haar onderzocht, en na dat hij haar daartoe overreed had, werd ik gehaald. Na een nauwkeurig onderzoek vond ik, dat deze lijderes zig in hetzelfde geval bevond, waarvan wij hier handelen. Ik had moeite, om mijn amptgenoot van deze ſoort van uitzakking te overtuigen; ondertuſchen gaf hij evenwel eenigzins gehoor aan mijne redenen. Ik lei haar derhalven eenen moederring aan, die voor haare omſtandigheid gepast was, en had omtrent eene maand daarna het genoegen, dat dit mensch, welke te vooren nauwlijks dertig ſchreden kon doen, zonder wegens de geweldige pijn in flaauwte te vallen, nu eenen verren weg kon afleggen om bij mij te komen en mij te bedanken.

Deze lijderes zeide mij egter, dat de witte vloed, die

haar lastig was, haar eenigzins bekommerde, voornaamlijk wegens de brandige pijn, dien dezelve veroorzaakte. Ik ſtelde haar daaromtrent gerust, gaf haar behoorlijken raad, ten einde haar dit ongemak te verzagten; deze vloed duurde egter nog langer dan een jaar, doch verminderde allengs, haare gezondheid werd volkomen herſteld, alle voorgaande toevallen verdweenen eindelijk en ik nam den moederring, die van geen nut meer was, weg. Deze moederring zou waarſchijnlijk niet, gelijk bij de vorige lijderes, uitgevallen zijn, al was er zelfs eene dergelijke oorzaak bijgekomen, wijl de omtrek van het maagdevlies, toen wij haar voor de eerſte maal onderzochten, en de plooijen der moederſchede nog volkomen aanwezende waren, daar integendeel in het voorgaande geval deze allen door de herhaalde kraamen als vergaan waren.

6. Wanneer men nu deze drie gevallen met elkander vergelijkt, zal men de overeenkomst, welken zij onder elkander hebben, niet kunnen ontkennen. In alle drie de waarneemingen hadden de lijderesſen eene op dezelfde wijze verplaatſte baarmoeder; in alle drie was ook de bodem van dit ingewand omgedraaid of naar de blaas gebogen; en de oorzaak hiervan was zonder tegenſpraak de nevens haare ronde banden gezwollen baarmoeder. In het eerſte geval konden wij er ons volkomen van overtuigen, en in de beide andere waarneemingen konden wij wel wegens de toevallen, welken deeden gelooven, dat er een ingeſlooten ſteen in de blaas was, als ook wegens de vermindering der zwelling, welke de baarmoeder gedurende dat de moederring aangelegd was, onderging, hetzelfde vermoeden en met grond onderſtellen, dat, indien men het ongemak van de eerſte vrouw gekend en haar daarvan afgeholpen had, gelijk ik bij de twee anderen deed, dezelve ook weêr herſteld zou kunnen geworden zijn.

7. Wanneer men de oorzaak zowel, als ook de uitwerking van deze ſoort van verplaatzing der baarmoeder overweegt en de middelen, welken het best daartegen kan aanwenden, zal men volgens de drie gevallen, die wij verhaald hebben, zien, dat het zwellen van het voorſte gedeelte van dit ingewand tegelijk met het zwellen der ronde banden, dit ingewand zo kunnen verplaatzen, als wij het beſchreven hebben. Maar, veroorzaakt dit zwellen altijd dit ongemak en kunnen ook geen andere oorzaaken hetzelfde doen? Men zal dit mogelijk met den tijd ontdekken, en met dit oogmerk maaken wij het geen wij toevallig ontdekt hebben, aan de beoefenende genees- en Heelkundigen bekend.

8. Men zal ook verder bemerken, waarin deze verplaatzing der baarmoeder onderſcheiden is van alle dezulken, van welken de ſchrijvers ſpreeken, en dat men ze niet onder uitzakkingen kan rekenen, doordien dit ingewand niet afgezakt is. Ook kan men ze nog veel minder uit hoofde der buiging van het lichaam der baarmoeder naar vooren onder de omkeeringen plaatzen; maar zou men in dit geval de uitdrukking der *dwarsſche omkeeringen* niet kunnen gebruiken, ten einde deze benaaming niet te verwisſelen met die, welke reeds aangenoomen is, om eene andere ſoort van omkeering te kennen te geeven, welke reeds lang bekend is en van dewelke ik in de eerſte afdeeling No. 4. geſproken heb.

9. Ook zal men bemerken, dat deze ſoort van verplaatzing der baarmoeder kentekens heeft, die er aan eigen zijn, als de pijnlijke aandoening, welke dezelve geſtadig in de pisblaas te weeg brengt, en die zomwijlen zo ſterk is, dat men zig verbeeld, dat in de holte van dit ingewand een ſteen aanwezend is, gelijk de proeven bevestigen, die men met den catheter gemaakt heeft.

Wanneer de lijderes ſtaat, of op de kniën ligt, is de pijn aanmerklijker, dan wanneer zij op den rug ligt. Als men hier nu nog bij rekent, dat men niet dan met veel moeite de opening der baarmoeder onmiddellijk kan bereiken, en dat men ze zomtijds, om er bij te komen, door den aarsdarm moet voelen, zo zal men overtuigd zijn, dat deze kentekens, welken, zo veel ik weet, nergens beſchreven zijn om de verplaatzing der baarmoeder te betekenen, aan de ſoort, die wij hier bekend maaken, geheel eigen zijn.

10. Verder zal men nog een misſchien met verbaasdheid waarneemen, dat de moederring, welke altijd als een middel om de verplaatzingen en uitzakkingen der baarmoeder te geneezen, opgegeeven is, in deze ſoort van omkeering nuttig is; doch de verwondering zal, naar ik geloof, in alle gevallen verminderen, als men overweegt, dat, wanneer men de vrouw, om haar den moederring aantedoen, op den rug laat gaan liggen, het bekken hooger, dan de borst en de kniën gebogen, het lichaam der baarmoeder van dat der blaas afwijkt en in de holte van het heilig been zakt en dat wanneer nu de baarmoeder grootſtendeels naar den as van het kleine bekken teruggebragt is, zo dat de moedermond naar het middenpunt der moederſchede afgezakt is, of dat, wanneer men in het oogenblik, waarin men de opening der baarmoeder op het midden van den moederring (*) brengt en door middel van denzelven de moeder op eene plaats houd (**), men voelt, dat het lichaam der baarmoeder niet meer, gelijk dit te vooren geſchiedde, op hét lichaam der blaas kan rusten en dat dus de pijn van dit ingewand moet ophouden.

11. Dezen zijn de gebeurde zaaken en onmiddellijke gevolgen, welken men tot nog toe uit dezelven

(*) *Journal de Medicine, Tom. XXXIV. p. 444. & ſuiv.*
(**) *Ibid p. 428.*

kan trekken. Doch er blijft zekerlijk nog het verlangen over, om te weeten, hoe het bloot gebruik van den moederring onze beide lijderesſen, bij welken de oorzaak van het ongemak eene dwars gerigte omkeering der baarmoeder was, kon geneezen. Wij zullen niet onderneemen, hier van redenen opregeeven, egter zullen wij herinneren, dat beide de lijderesſen langen tijd eenen witten vloed gehad hebben, en dat zij zig, na dat de witte vloed van zelven ophield, weêr herſteld bevonden hebben, en dit zal genoeg zijn, om ons te veröorloven, om het zelfde middel in eene dergelijke kwaal aan de hand te geeven. (*u*).

(*u*) [Eêne ſcheefliggende Baarmoeder, is bij de Vroedkundigen geen vreemdverſchijnſel. Bijna in alle hunne ſchriften maaken zij er gewag van: dan ook maar alleen ten tijden der zwangerheid. Meeſtal in deze gevallen nogthans is de mond der Baarmoeder naar eene der zijden gekeerd; ſchoon men ze ook naar agteren, bij de endeldarm waarneemt. — Ingevallen nu, daar de Baarmoeder door eenige ziekelijke of toevallige ongeſteldheden, kan opzetten en zwaar worden, zo kan ook derzelver bodem, naar de eene of andere zijde, overvallen; en ſchoon niet bezwangerd zijnde, eene ſcheefligging aanneemen, en de daar uitvolgende toevallen veroorzaaken, zo als bij de aangehaalde waarneemingen van LEVRET gebleeken is.

Dat de Baarmoeder, wanneer zij gezond en in haare natuurlijke grootte is, naar eene of andere zijde zoude kunnen overhellen, komt ons niet zeer aanneemlijk voor: en wij gelooven, zo de heer LEVRET in de gelegenheid had geweest, zijne *Lijderesſen*, na hunnen dood, te openen, hij zoude gevonden hebben, dat hunne Baarmoeder, op eene of andere wijze, meer dan natuurlijk groot en zwaar ware geweest.

Dit egter neemt de nuttigheid der opmerking, in deze gevallen, van den heer LEVRET niet weg: wij zijn dezen voortreflijken Heelmeester, voor de ontdekking, allen lof verſchuldigd. En ſchoon wij deze dwersligging, alleen in eene (buiten de zwangerheid) ziekelijke Baarmoeder, mogelijk ſtellen; zo is nogthans de wijze van herſtelling, volgens de aanwijzingen van den heer LEVRET, door den moederring, de eenige, die in deze gevallen kan te pas komen.]

DERDE AFDEELING.

Van eene aanmerklijke verlenging, waar aan de hals der baarmoeder zomwijlen blootgeſteld is.

Ik ben deze ontdekking aan den heer HOIN verſchuldigd, met wien ik briefwisſeling hield, en geef de ziektegeſchiedenis hier zo op, als de heer HOIN mij dezelve den 19den van zomermaand 1749 medegedeeld heeft.

„ HOIN werd den 20ſten april 1744 bij een ongehuuwd vrouwsperſoon van omtrent vijf of zes en veertig jaaren geroepen. Zij toonde hem een cijlindervormig lichaam van omtrent tien duim lang en zeven duim breed, hetwelk zig van de groote lippen der teeldeelen tot midden op de dijën uitbreidde. Dit lichaam was zo hard, als een vleeschbreuk gemeenlijk is; was naar vooren tamelijk gelijk en had de koleur der huid, want het was van zijne opperhuid beroofd en een weinig koud; maar naar agteren was het twee derde van deszelfs lengte en doorgaans op zijde vol zweeren; en van deze met zweeren bezette oppervlakte vloeide eene ichoreuſe etter. Dit lichaam was verder naar het ſchaambeen grooter, dan naar deszelfs punt, hetwelk in eene halve ſpheroide eindigde, bijna een duim lang was, eene rooder en levendiger koleur, dan het cijlindervormig deel had, en in het midden door eene opening van omtrent vier of vijf lijnen, welker lippen eenen kleinen rand hadden, doorboord was. Deze halve ſpheroide was ook bijna rondom met eenen rand omringd, welke zeer veel overeenkomst had met den rand der voorhuid, als zij de kroon van het hoofdje niet overtrekt. De heer HOIN begreep zeer wel, dat eene volkomen omkeering der moe-

„ derſchede dit cijlindervormig lichaam vormde, dat
„ de baarmoeder, door eene uitzakking, de halve ſphe-
„ roide, welke doorboord was en het einde van dit
„ gezwel uitmaakte, voordbragt, dat de wrijving van
„ dit lichaam tegen de dijën hetzelve ter zijde en naar
„ agteren gekwetst had en de etter alleen daarvan ver-
„ oorzaakt was; want de halve ſpheroide was droog
„ genoeg en daar liep niets uit, als men ze drukte.
„ Hij bragt eene ſonde van vijf en een halven duim
„ door den mond der baarmoeder in en vond daar
„ zelfs nog geen grond, waarover hij zeer verwonderd
„ was. Hij vraagde derhalven de lijderes, hoe dit
„ gezwel ontſtaan was en hoe het allengs toegenomen
„ had. Zij verhaalde hem, dat voor vier jaaren, als
„ zij ijs hakte, haare beide beenen buitenwaard uitge-
„ gleeden waren, zo dat zij dezelven tot eene aanmerk-
„ lijke wijdte van elkander geſperd had, waarop zij
„ eene hevige pijn in den buik had gevoeld; zij was
„ egter niet gevallen en had haaren arbeid voordgezet."
„ Doch eenigen tijd daarna beſpeurde zij tuſschen
„ de teeldeelen een gezwel, hetwelk zig buiten de uit-
„ wendige lippen vertoonde, haar in het gaan hinder-
„ de, en eene ſtompe pijn veroorzaakte; zij bragt der-
„ halven van tijd tot tijd dit gezwel, het welk alleen-
„ lijk als zij ſtond of zat, te voorſchijn kwam, weêr
„ in. Van dit ongemak niet willende ſpreeken, bragt
„ zij agttien maanden in dezen ſtaat door, telkens het
„ gezwel, zo dikwijls als het er uitzakte, weêr in-
„ brengende. Maar kort daarop beproefde zij te ver-
„ geefsch om hetzelve weêr intebrengen; het lichaam,
„ welk zig uitzette, overtrof in de breedte de gewoo-
„ ne opening der lippen, en allengs na verloop van
„ meer dan twee en een half jaar, na dat zij het de
„ laatſte maal ingebragt had, was zij in den toeſtand
„ geraakt, dien ik hiervoor beſchreeven heb. De

„ lijderes ondervond enkel eene zwaarte en een aan-
„ merklijk jeuken aan het agterſte deel van dit lichaam,
„ doch het werd haar wegens het wrijven van het met
„ zweeren bezette gedeelte tegen de dijën ongemeen
„ moeilijk te gaan en deszelfs grootte ſperde de dijën
„ zeer van elkander; ja zij kon zelfs niet eens op eenen
„ ſtoel, maar alleenlijk op den rand zitten."

„ Dit vrouwsperſoon, aan welker deugd, gelijk de
„ heer HOIN verzekert, niet te twijfelen was, zou haar
„ ongeluk nog langer verborgen gehouden hebben,
„ indien men haar niet had aanbevolen, hulp te zoe-
„ ken. Zij verrigtte, onaangezien dit ongemak, haar
„ huislijk werk, ſchoon het haar zeer zwaar viel;
„ ook verhaalde zij den heer HOIN, dat zij altijd haare
„ maandelijkſche ontlastingen had gehad, en wel altijd
„ op den gezetten tijd, en dat dezelven door de ope-
„ ning van het halfkogelrond gezwel geſchiedde, ge-
„ lijk hij zelf gedurende de behandeling gelegenheid
„ had, waarteneemen."

„ De heer HOIN begreep wel de noodzaaklijkheid,
„ om dit uitgezakte lichaam weêr in te brengen, aan-
„ gezien de groote zomerhitte naderde, en het was
„ niet zonder reden, dat hij vreesde, dat de reeds
„ met zweeren bezette moederſchede en de geknelde
„ baarmoeder door verſterving zouden aangetast wor-
„ den; doch de grootte en hardigheid van dit lichaam
„ lieten hem weinig hoop over, dat hij hetzelve nog
„ ſpoedig zou kunnen inbrengen. Hij poogde ver-
„ geefsch het grootſte gedeelte intebrengen; het half-
„ ronde lichaam bewoog zig niet van zijne plaats, hij
„ beſloot derhalven ook, dit gedeelte langzaamerhand
„ intebrengen."

„ Tot dit einde deed hij haar eene aderlating op den
„ arm, en liet haar geſtadig in eene bekwaame hou-
„ ding in het bed liggen, dat is, de dijën en het bek-

„ ken hooger dan de borst, en het hoofd omtrent zo
„ hoog als de dijën; wegens de verettering van het
„ gezwel maakte hij geen bekommering; wijl de lij-
„ deres ſtil lag en het gezwel met linnen omwonden
„ was, had hij niets meer te vrezen van de wrijving.
„ Hij maakte derhalven zijn werk om dit uitgezakt
„ lichaam ſlap te maken, omwond het met kompres-
„ ſen in weekmakende en verdelende afkookzels ge-
„ doopt, welken hij dag en nagt, zo dra zij droog
„ werden, telkens weêr versch liet opleggen. Na
„ verloop van eenige dagen bemerkte hij, dat de kom-
„ preſſen minder met de etter der zweeren bezet wa-
„ ren, doch dat het gezwel nog niet verminderd was;
„ hij beproefde derhalven het gebruik van weekma-
„ kende klijſteeren en maakte ſtovingen van denzelfden
„ aart op den buik en zag, dat na verloop van drie
„ of vier dagen de baarmoeder een weinig in de moe-
„ derſchede terug getrokken was; maar geheel kon hij
„ ze, zo als de eerſte reis, niet inbrengen. Onder-
„ tuſſchen hoopte hij, daarin te ſlagen, liet de lijde-
„ res te dien einde eenen ſtrengen leefregel in agt nee-
„ men, en vleeschſoppen, melk en gerstewater wa-
„ ren al wat hij haar veroorloofde. Agt dagen daarna
„ beſpeurde hij hiervan ook de goede uitwerking; het
„ gezwel verminderde en rimpelde zig, en niettegen-
„ ſtaande hij het alle dagen beproefde, kon hij het er
„ egter niet geheel inbrengen. Eindelijk den 22 Mai,
„ eene maand na de begonnen genezing, vond hij het
„ tot op de helft verminderd, bragt het ook geheel in
„ en hield het ook, door middel van eenen moeder-
„ ring, dien hij ten eerſten aanlei, en dien de lijde-
„ res ook haar ganſche leven door droeg, gelukkig in."

Men vind bij SAVIARD, in de vijftiende waarneeming, eene dergelijke gebeurdnis, welke in de wezenlijke omſtandigheden overeenkomt met die, welke wij hier

beſchreven hebben. In beide gevallen was het gezwel der baarmoeder omtrent negen of tien duim lang en nabij de uitwendige teeldeelen zeven duim breed, doch naar de punt was het dunner: dit deel, het welk het einde van het gezwel maakte, was doorboord, en door die opening vloeide alle maanden de zuivering geregeld; daarenboven kon eene ſonde van vijf of zes duim lang, door deze opening ingebragt, den bodem bereiken; bij beiden was het gezwel door de omgeſlagen huid der moederſchede bedekt. De perſoonen, welken door dit ongemak aangetast werden, waren beiden vrijsters, het gezwel was bij beiden reeds oud, toen men de genezing ondernam; bij beiden handelde men op dezelfde wijze, en werden de gezwollen deelen op de behoorlijke wijze ingebragt en door middel van eenen moederring op derzelver plaats gehouden, met één woord, beiden leefden nog lang, na dat zij geneezen waren.

Bij deze twee gevallen, welken zo volkomen met elkander overeenkomen, zal ik er nog een paar andere bijvoegen en als dan de kentekens van dit ongemak behoorlijk verklaaren.

Voor tien jaaren werd ik bij een ongehuuwd vrouwsperſoon te Parijs ontboden, van welke men mij zeide, dat zij eene baarmoederpolijp had van eene aanmerklijke grootte. Volgens dit berigt voorzag ik mij van eene baleinen ſonde, waarvan ik mij reeds lang bediende in gevallen, daar mijn vinger den bodem der moederſchede niet kon bereiken, om den omtrek van het bovenſte gedeelte van zulke gezwellen te onderzoeken. Toen ik bij deze lijderes kwam, vond ik haar in het bed, en zag, dat zij in plaats van eene baarmoederpolijp, gelijk men mij gezegd had, een peervormig gezwel tusſchen de beenen had; dit gezwel was op beide zijden plat gedrukt, doch naar boven meer dan

naar onder, en voor en agter was het halfrond, hier en ook op zijde was de opperhuid afgeſchuurd en van deze ontbloote plaatzen vloeide eene ſoort van etter ſtof, welke eenen viezen reuk had. De grondvlakte van dit gezwel, welk bijna zo vast was als eene ſpier, bevond zig in de uitwendige teeldeelen: herzelve had omtrent eenen omtrek van zes duim, en van vooren ook even zo veel lengte, doch naar agteren was het een weinig korter, zo dat het omtrent driemaal zo lang als breed was. Zo ver als het niet van de huid beroofd was, had het eene bleeke vleeschkoleur en hier en daar eenige vaale vlekken, voornaamlijk, daar het dunner werd: daarenboven was ſchier de geheele oppervlakte van dit gezwel geheel onregelmatig met kleine dwarslijnen bezet, welken kleine cirkelſtukken van verſchillende wijdte van twee tot drie lijnen tot vijf en zes lijnen verbeeldden. Eenigen van deze ſegmenten waren in kleine wrongen verheeven, anderen waren verdiept, hetwelk aan het gezwel de gedaante van een zeer groot manlijk lid gaf, hetwelk eene aanmerklijke paraphimoſis had, te meer, daar het voorſte gedeelte niet kwalijk naar een roeden hoofd geleek. Dit voorſte gedeelte was tevens knoestig en omtrent een duim lang, naar welke ſtrekking men het ook mogt meeten; deszelfs oppervlakte was roodagtig en gladder dan het overige gezwel; daarenboven ſcheen er de huid aan te ontbreeken, welke het geheele overige gezwel bekleedde, en van vooren had dit gedeelte eene eivormige opening, welke een weinig openſtond en met ſlijm bezet was; de groote middenlijn van deze eivormige opening ging van de eene dije tot de andere.

Ik bragt mijne ſonde van agt duim lang en die wél met vet beſtreeken was, zeer voorzigtig in deze opening en voerde ze er bijna geheel, uitgezonderd de greep, zonder veel moeite in, doch zonder egter den

bodem te raaken. Doch dit geheele onderzoek diende nergens anders toe, dan om bij ondervinding te weten, dat het geen SAVIARD en HOIN waargenoomen hadden, in de daad zo was, wijl de waarneemingen van deze groote heelmeesters mij in dit geval onderrigt hadden. Dit arm vrouwsperſoon was, gelijk ik naderhand vernam, waterzugtig en men had het haar reeds verſcheiden maalen afgetapt. Zij ſtierf omtrent zes maanden na dat ik haar onderzogt had.

Al hetgeen ik in die ééne reis, dat ik deze lijderes gezien heb, heb kunnen waarneemen, was, dat zij reeds zeer lang deze ſoort van uitzakking had gehad. Zij ſchreef de oorzaak van dit ongemak toe aan eenen val van het paard en verhaalde daarbij, dat dit gezwel eerst naar binnen gehangen had, doch zig langzaamerhand ook van buiten had vertoond, maar dat zij uit beſchaamdheid nooit tegen iemand daarover geſproken had, ook zeide zij, dat zij voor haare ziekte dit gezwel telkens, als het uitgezakt was, weêr ingebragt had, doch dat zij, zedert dat zij verſcheiden jaaren waterzugtig was geworden, het nooit zo ver had kunnen terugbrengen, als alleenlijk dan, wanneer men haar het water afgetapt had.

Mijne tweede waarneeming over dit ongemak is nieuwer. De vrouw S. A., eene non uit het klooster *****, welke eene weduwe was, verſcheiden kinderen had gehad en zedert haar huuwlijk altijd met den witten vloed was gekweld geweest, had verſcheiden ongemakken der baarmoeder, welken door onderſcheiden heelmeesters, die allen in het aanwenden van hulp eenen verkeerden weg ingeſlagen hadden, behandeld waren; dit deed haar beſluiten om met geneesheeren raadtepleegen, die van oordeel waren, dat, dewijl men van haar overleden man gelijk ook van haare kinderen vermoedde, dat zij door de venusziekte waren

aangetast geweest, het veiligst middel voor deze lijderes een voorzigtig gebruik van het ſpecifiek middel was, hetwelk eene bijzondere kragt tegen dit vergif heeft, doch zonder zeer goede werking aangewend werd. Men ging derhalven tot het gebruik der ezelinnen melk over, welke van eene betere uitwerking ſcheen te zijn. Ondertusſchen hield de witte vloed evenwel niet op, egter was dezelve, daar hij voor het gebruik der geneesmiddelen groen geverfd en zeer ſcherp was, thans zagter geworden en meer van eenen lijmphatieken aart. Toen deze lijderes in dien toeſtand was, had zij het ongeluk van eenen trap te vallen en het zitbeen te verſtuiken, hetwelk haar meer dan een jaar lang zeer hinderlijk was. Dus kwam bij den witten vloed nog eene aanmerklijke zwaarte in den bilnaad, welke, wijl zij tegelijk met de pijn aan den aars verzeld waren, maakten, dat zij geloofde, dat het eene van het andere afhing, en dat dit alles zamen zou verdwijnen. In dezen toeſtand ging zij in het klooster en wel eerst als kostgangſter, doch kort daarop kreeg zij ook genegenheid om kloostervrouw te worden. Weinig tijds na dat zij haare gelofte gedaan had, ontdekte zij, dat er iets uit haare uitwendige teeldeelen wilde uitdringen; zij bevoelde niet zonder veel gewetensſchroom dit deel, en hield het als een geheim bij haar: verſcheiden maanden daarna moest zij de warme doeken, welken zij geſtadig droeg, eensdeels, wijl de witte vloed zo ſterk vloeide, anderdeels, wijl het wrijven van het linnen de deelen tusſchen de groote lippen der uitwendige teeldeelen van de huid ontblootte, los maaken: hierop werd dit lichaam langer, en naar mate dat het langer werd, liet de lijderes de warme doeken meer los, zo dat dezelven ten laatſten haar ſchier tot niets meer dan tot een zamenhoudend en ondersteunend middel waren. Zij bragt derhalven dit

vleeschagtig gedeelte in eene foort van linnen koker, welke van onder open was, dezelve had aan zijne einden twee longuetten, waarvan de eene voor, de andere agter aan eene foort van lijfband vast gemaakt werden. Deze koker werd dagelijks verwisseld. In dezen ſtaat nu en omtrent tien jaaren na den val, dien zij gedaan had, werd ik bij haar geroepen om te zeggen, wat dit vleeschachtig, buiten de teeldeelen hangend lichaam was. De vrouw, welke mij verzogt, deze lijderes te onderzoeken, verhaalde mij dit alles breedvoerig en voegde er op mijne navraag bij, dat deze lijderes vijf of zes en veertig jaaren oud was, dat zij van gezonde en ſterke ouders gezond geboren was, dat zij haare maandelijke zuivering van zelve had gekregen tusſchen haar veertiende en vijftiende jaar, dat zij dezelve, ten tyde haarer zwangerheid uitgezonderd, zeer geregeld had gehad, en dat zij ze zelfs nu nog, niettegenſtaande de veele ongemakken, telkens geregeld had, doch dat zij ſchier niet uit haar bed kon komen, en dat zij, gehoord hebbende, dat indien haar ongemak eene polijp was, ik haar daar af kon helpen, beſloten had, zig te laaten onderzoeken.

Volgens dit berigt voorzag ik mij van alles, wat tot afbinding van eene polijp nodig was, ingeval het er eene ware, en vergat derhalven ook mijne baleinen ſonde niet. Toen ik bij de lijderes kwam, die ik te bed vond, onderzogt ik het gezwel en vond zo veel overeenkomst met het voorgaande geval, dat ik, ten einde niet te breedvoerig te worden, alleenlijk gewag zal maaken van hetgeen, waarin dit gezwel van het voorgemelde verſchilde.

Uitwendig beſchouwd, was hetzelve ten aanzien der geſtalte hetzelfde, uitgezonderd, dat het gezwel een weinig kleiner van omtrek en minder rimpelig was en dat uit deszelfs oppervlakte, waaraan het oppervlies

in het geheel niet ontbrak, niets etterachtigs liet uitvloeijen; daarenboven was het beter en gelijker van kleur, doch veel gevoeliger, zonder het egter al te zeer te zijn. Ik onderzogt het met de fonde, en vond hetzelve omtrent een halven duim dieper, fchoon het zo lang niet was als het hier voorgemelde. Men verzekerde mij, dat dit gezwel agt dagen te voren grooter van omtrek was geworden, voornaamlijk naar boven, en dat zulks alle maanden gebeurde, wanneer de tijd der maandftonden naderde, welken nu eerlang geheel ftonden oprehouden, ook voegde men er bij, dat dagelijks uit de opening aan het einde van het gezwel bloed kwam. Men kon deze opening volgens al de kentekens der natuurlijke vorming van deze deelen voor niets anders, dan voor den mond der baarmoeder houden.

Ik zeide derhalven, gelijk men ligt kan denken, dat dit gezwel geen polijp, maar eene verlenging van den hals der baarmoeder zelve was, welke door de moederfchede bedekt en als een zak naar binnen gebogen was, tevens verzekerde ik, dat dit ongemak niet ten eenemaale ongeneeslijk was, dat men haar in het begin veel gemaklijker zou hebben kunnen helpen, dat ik egter hoopte, haar te kunnen geneezen, indien zij in alle opzigten mijn voorfchrift wilde volgen, gelijk zy beloofde.

Ik beval de lijderes, het bed niet te verlaten, voor dat het gezwel volkomen ingebragt zou zijn, liet haar vervolgens ader op den arm, fmeerde haar den buik, die haar pijnlijk was, met oliën, liet haar weekmakende klijfteeren zetten, en het gezwel met doeken, in een afkookzel van lijnzaad en een weinig wijn gedoopt, beleggen. De genezing ging zo voorfpoedig, dat ik voor de agt dagen, het gezwel, hetwelk rondom wel de helft kleiner was geworden, volkomen kon inbrengen. Ik

Ik beproefde het inbrengen niet eerder, wijl de buik zeer geſpannen was, en dit was zeer goed. Want, den hals der baarmoeder en de moederſchede ingebragt hebbende, en door middel van eenen moederring inhouden willende, kon de lijderes dit middel niet verdragen; ik moest het derhalven wegneemen en nog agt dagen daarmede wagten. Gedurende dezen tijd hield ik met de ſtovingen en de weekmakende klijſteeren aan, ook maakte ik inſpuitingen in de moederſchede met laauwen wijn, het welk ik alle vijf of zes uuren liet herhaalen. Hier op beproefde ik op nieuw, om den moederring te zetten, en nu hield dezelve zonder ongemak te veroorzaaken. Het is thans drie jaaren, dat zij zig in dezen ſtaat bevind. Zij heeft langen tijd ezelinnemelk gedronken, ook is haare gezondheid veel verbeterd, zij heeft haare maandelijkſche zuivering geregeld, egter met dit ongemak, hetwelk zij ook gemeenlijk voor dit toeval had, namelijk met pijn in den buik, welke de maandelijkſche zuivering altijd aankondigde en dezelve ook meer of minder verzelde, doch met dezelve ook weêr ophield. Zij is nog niet geheel van den witten vloed bevrijd, doch zij heeft dien zo ſterk niet meer, ook is hij zo dun niet meer, als te voren, zodat men kan zeggen, dat deze vrouw bijna volkomen herſteld is, ten minſten is dit waar van de ſoort van uitzakking, welke zij had, toen ik bij haar gehaald werd, en tot meer had ik haar geen hoop gegeven.

Doch laaten wij tot het ſlotgevolg komen. Wij hebben reeds in het begin aangemerkt, dat wij een tot hiertoe nog geheel onbekend ongemak der baarmoeder wilden beſchrijven. Dit ongemak nu is, gelijk men uit het geen ik gezegd heb, kan zien, eene volkomen omkeering der moederſchede nevens eene aanmerklijke verlenging van den eigenlijken hals der

baarmoeder, zonder dat het lichaam van dit ingewand ten zelfden tijde eenig ongemak ondergaan heeft. In het algemeen kan men aanmerken, dat deze vier foorten van gezwellen, waarvan wy hier gefproken hebben, in de volgende hoedanigheden met elkander overeenkomen; vooreerst in de kegelvormige geftalte, welker kleinfte omtrek onder was; ten tweeden, dat aan de afhangende deelen bij elke de mond der baarmoeder was; ten derden, dat uit deze opening de maandelijkfche zuivering vloeide; ten vierden, dat eene fonde door deze opening ingebragt, zes duim diep en nog verder inging, eer men op den grond kwam, en eindelijk ten vijfden, dat de rimpelige huid der moederfchede de uitwendige huid van deze foorten van gezwellen maakte.

Doch deze gezwellen zijn onderfcheiden vooreerst van die, welken enkel uit de moederfchede gevormd worden, en wel hierin, dat in deze foort de mond der baarmoeder nooit aan het onderfte gedeelte van het gezwel, maar geheel boven aan en ook in het kleine bekken is.

Ten tweeden zijn zij ook van eene volkomen uitzakking der baarmoeder zonder omkeering onderfcheiden, door dat de fonde, fchoon de mond der baarmoeder indedaad aan het onderfte gedeelte des gezwels is, wanneeer men ze door de opening inbrengt, niet boven de twee duim diep ingaat, daar zij integendeel, in de voorverhaalde gevallen, zes duim en zomtijds nog dieper kon ingebragt worden.

Ten derden zijn zij van eene volkomen uitzakking der baarmoeder met eene omkeering onderfcheiden, door dat bij dezen geen natuurlijke opening aan het afhangend deel des gezwels plaats vind, en dat deze niet door de moederfchede omgeeven is, daar dit integendeel in al de ongemakken, die wij verhaald heb-

ben, het geval was, met dit onderſcheid, dat aan het onderſte gedeelte van het gezwel eene natuurlijke opening was.

Wanneer derhalven deze ſoorten van gezwellen wezendlijk van de omgedraaide en geheel tuſſchen de dijën der vrouw afhangende moederſchede, alsmede van de volkomen uitzakking der baarmoeder zonder omkeering en van die zonder omkeering van haaren bodem door haar lichaam, hals en mond onderſcheiden zijn, moet men ze niet met één der drie reeds genoeg bekende ſoorten verwisſelen: hieruit volgt, dat de beſchreven gezwellen eene vierde ſoort van baarmoedergezwellen uitmaaken, hetwelk uit de omgekeerde moederſchede en den verlengden hals der baarmoeder zonder het lichaam van dit ingewand beſtaat.

Op deze wijze meen ik dit ongemak der baarmoeder genoegzaam in een behoorlijk licht geſteld te hebben, ik zal er alleenlijk nog bijvoegen, dat dit onderſcheid tot heden nog weinig is bekend geweest, en dat de ſchrijvers, enkel uit gebrek aan juiste tekens van onderſcheiding, over de uitzakking der moederſchede in verſchil geweest zijn, doordien zij de moederſchede met de baarmoeder en zo ook wederom de laatſte met de eerſte verwisſeld hebben (*v*).

(*v*) [Bij het lezen dezer gevallen, herinnerde ik mij de zeldzaame waarneemingen, welke PARÉ in zijn 25 boek verhaald; *van vrouwen* namentlijk, *die in mans gedegenereerd zyn.* —— De eerſte dezer, verhaald hij uit LUSITANUS, zijnde een meisje, dat, ten tijden bij haar de ſtonden voor den dag moesten komen, in plaatze van die, eene mannelijke roede uit de ſchede is komen uitgroeijen. —— Een twede verhaald hij, uit den mond van ANTHONIJ LOQUETEUX, dat een meisje, op haar 14 jaar, op een morgen, onder het ſtoeijen met de dienſtmaagd, eene mannelijke roede ten lijve uitkwam. —— Een derde heeft PARÉ zelve gezien; zijnde een meisje, bij welke op haar 15 jaar,

Om met SAVIARD te beginnen, bij gelegenheid van het gewaande manwijf van Toulouſe, welk hij te regt voor een gezwel der baarmoeder hield, zo ziet men wel, dat SAVIARD het onderſcheid, dat wij vastgeſteld hebben, niet gemaakt heeft, en dat VERDUC, wiens gevoelen hij met grond betwist, zig liet misleiden, door hetgeen hem de oogen had moeten openen. Om die reden heeft geen van beiden de zaak duidelijk ingezien. En wat den heer HOIN betreft, deze is nader aan de waarheid gekomen, doch heeft ze niet volkomen bloot gelegd. En SABATIER (*) insgelijks, die zig van deze waarneeming bediende, vergat eene voornaame omſtandigheid, welke dit ongemak van de anderen onderſcheid. ——

bij gelegenheid dat zij over een gragt ſprong, eene mannelijke roede ten lijve uitſchoot. Een vierde, van dien zelfden aart verhaald hij ook uit PLINIUS *lib.* 7. *Cap* 4.

Alle deze Perſoonen, zijn, door de vreemdheid van het geval en het bijgeloof dier tijden, van dien tijd af, dat men dit verſchijnzel bij hun waarnam, onder de mannelijke ſexe gerekend; en op nieuws met mannelijke doopnaamen genoemd —— Zouden deze verſchijnſelen nogthans wel anders dan polijpen of uitzakkingen der moederſchede zijn geweest? —— Vergelijk hier mede, de door LEVRET aangehaalde waarneeming van SAVIARD. —— Zie ook *de* 25 *Heelkundige waarneeming* van dezen Heelmeeſter.]

(*) *Memoires de l'Academie de Chir. Tom. III.* 4°.

NIEUWE MANIER

Om de afbindingen op diepe plaatzen te doen, nevens beſchouwende en oefenende waarneemingen hierover van den heer LEVRET.

Ik gaf mijne waarneemingen over de geneezing van de polijpen der baarmoeder, van de keel en den neus enz. voor het eerst in het jaar 1749 ter drukpers. Eenige jaaren daarna droeg de akademie der heelmeeſters, welke vernoomen had, dat ik aan eene nieuwe uitgaaf bézig was, mij op, om eene verhandeling over deze ſtof te ſchryven en ik gebruikte hiertoe den voorraad, dien ik had. Ik voegde er mijne eigen waarneemingen bij en gaf de geheele verhandeling in het derde deel der uitgaave in 4°. van de *Memoires* dezer akademie, 1757.

Desniettemin moest ik, wijl de eerſte druk van mijn werk uitverkogt was, in 1759 eenen tweeden doen opleggen.

Hier zal ik voornaamlijk een inſtrument beſchrijven, hetwelk ik zedert de eerſte uitgaaf van mijn werk uitgevonden heb, en hetzelve met een ander vergelijken, hetwelk ik ook zedert dien tijd, om mijne manier om de baarmoeder polijpen te opereren, als zij nog in de moederſchede zijn, nog volmaakter te maaken, uitgevonden heb, en zal van het gebruik van deze inſtrumenten bij de afbinding der polijpen van de keel en den neus ſpreeken.

EERSTE AFDEELING.

Nieuwe verbeeteringen der oude manier, om de baarmoeder polijpen af te binden.

De verbeteringen, welken wij gemaakt en waarvan wij ons met voordeel bediend hebben, beſtaan in twee zilveren pijpjes en eenen zilveren draad. De beide pijpjes zijn van denzelfden omtrek, als de catheters van volwasſenen, doch regt, agt duim lang en in de lengte zamengeſmeed, naar boven eindigen zij traanvormig en aan het ander einde zijn op zijde twee kleine ringen geſmeed, zo als aan de gewoone ſonden.

Om dit werktuig aanteleggen, bragt ik eenen gebranden zilveren draad, welke omtrent een vierde van eene lijn in deszelfs middenlijn had, door de bovendeelen der pijpjes en reeg dezelven er geheel in de lengte aan, het eene einde maakte ik vast aan eenen ring en omwond het daar aan de binnenzijde, en het andere liet ik los hangen.

Alles op die wijze in orde gebragt hebbende, maak ik den ſtrik van den draad zo, dat dezelve omtrent eenen duim middellijns heeft, breng op de eene zijde der moederſchede het einde der pijpjes aan den rand van dezelve, en ſchuif allengs den vrijen knop van den draad naar voren; hierdoor word de ſtrik vergroot, en als dezelve groot genoeg is, zo dat ik de polijp er door kan brengen, vat ik dien, om mij dus uittedrukken, met dezen ſtrik vast, terwijl ik het bovenſte gedeelte der pijpjes op de zijde breng tegen over die, daar ik den draad heb ingebragt. Zo verre gekomen zijnde, druk ik de pijpjes zeer langzaam en voorzigtig in, terwijl ik met de andere hand tevens den loshangenden draad aantrek, tot dat ik tegenſtand voe-

le; hierdoor tragt ik, den ſtrik van dezen draad kleinet makende, den ſteel der polijp geheel te omvatten. Daarop draai ik de beide einden van den zilveren draad, welke aan het einde der beide pijpjes is, dagelijks meer zamen, omwinde meer of minder ſchielijk, doch altijd op het nauwkeurigſte, den ſteel van het gezwel, hetwelk op deze plaats moet afvallen.

Maar de dadelijke oefening, de moeder van alle waare kundigheden, heeft mij geleerd, dat, wanneer het gezwel van eenen grooten omtrek en hard was, men de regte pijpjes niet dan met moeite op de beſtemde plaats konde brengen, en dat, wanneer de ſteel tevens groot en vast was, een zilveren draad, hoe wel dezelve bereid ware, door het geweld, waarmede men hem draait, ligtlijk brak, zo dat ik op een middel bedagt was, om dat ongemak te verhelpen, ten einde mijne laatſte behandeling tot meer volmaaktheid te brengen. En deze gedagte heeft mij zedert altijd bezig gehouden. Schoon nu de regte pijpjes, als men het zeer nauwkeurig onderzoekt, niet altijd hinderlijk zijn, en ſchoon het breken van den draad ſlegts een gering ongemak is, hetwelk ons alleenlijk verpligt, eenen nieuwen draad over den eerſten te brengen, zo is het egter een gebrek te meer, en dit was voor mij genoeg, om bedagt te zijn op eene voorziening daar in, zo dat ik niet alleen al het nuttige van deze wijze van behandeling behield, maar er ook nog de kromming der pijpjes bijvoegde.

En hierin beſtaan de nieuwe verbeteringen. Ik bedien mij namelijk niet meer van eenen zilveren draad, om de baarmoeder polijpen af te binden, maar verkies liever eenen ſterken wél gewaschten linnendraad; ik draai den draad ook niet meer om, en maak ook geen knoop meer in de moederſchede; mijne pijpjes zijn niet meer regt en zamengeſmeed, maar krom (Pl. IV.

fig. 1. 2. 3. 4.) gelijk de meeſte tangen aan elkander vereenigd en zijn aan de einden met ringen voorzien. Deze beide pijpjes hebben dus met de voorgaanden niets gemeens meer, dan alleen dat zij even zo ſterk zijn, van boven traanvormig eindigen, doorboord zijn, en ſtompe randen hebben.

Ten aanzien der lengte en kromte der bovendeelen van het werktuig, van de plaats, daar de beide deelen vereenigd zijn, zijn zij, gelijk in de afbeeldingen 2. 3 en 4, zo wel volgens de verſchillende wijdte en diepte der ſchede, daar men ze inbrengt, als ook, volgens den verſchillenden omtrek der polijpen, welken men moet omvatten, onderſcheiden (*).

Door middel van deze verſchillende modificatien mijner pijpjes, welken dienen om den draad over den ſteel der moederpolijpen in de moederſchede te brengen, ben ik in ſtaat, om even zo wel en met dezelfde vaardigheid de grootſte en de kleinſte, de zagte en vaſte polijpen te omvatten, van welke gedaante zij ook mogen wezen, vooronderſteld zijnde, dat het bovenſte gedeelte eenen kleiner omtrek heeft, en wel zonder te behoeven te vrezen, dat men op nieuw eene afbinding zal moeten doen, om het gezwel geheel los te maken. Als de nood het vereischt, kan men ook gemaklijk en naar goedvinden den aangelegden draad wegneemen.

Ten aanzien van het gebruik van dit nieuw werktuig, moet men eerst eenen draad hebben van ten minſten vier voet lang: men zal in het vervolg zien, waarom deze draad ſchier altijd zo lang moet wezen; ten tweeden moet men van de drie werktuigen dat kiezen, welk het best geſchikt is voor het geval, het welk ons

(*) Die van de middenmatige proportie zijn ſchier altijd voldoende, en ik heb met dezelven polijpen afgebonden, welken de geheele ruimte der moederſchede beſloegen.

voorkomt; ten derden moet men de hoofden van den wel met wasch bekleeden draad van boven naar onder trekken en wel door elk pijpje in het bijzonder; ten vierden dezelven, na dat men de einden der pijpjes tegen elkander gebragt heeft, gelijk maken; ten vijfden eenen tamelijk vaften lijfband van omtrent vier vinger breed aanleggen (*); ten zesden moet men de bovendije met eene drie of vier dubbele fervet in de lengte, omwinden: ——— ik zal aanftonds zeggen tot wat einde ———; ten zevenden moet men ook nog twee kleine banden, omtrent zo als die, welken men tot het aderlaten gebruikt, in gereedheid hebben. Dit is de geheele toeftel; maar de behandeling in de operatie is de volgende:

Zo dra de lijderes zig zo geplaatst heeft, dat men de operatie kan doen, vat de heelmeefter het werktuig aan, even als eene gefloten tang, die hij wil openen, laat de hoofden van den draad vrij hangen, en dan brengt hij zeer voorzigtig het zij door het onderfte gedeelte der moederfchede, of op de eene of andere wijze het werktuig daarin en wel tot op den grond der fchede. Zodra hij zo verre gekomen is, opent hij de armen van het werktuig zo veel nodig is, en laat door derzelver uitgehoolde bogt het lichaam van de polijp gaan, hetwelk zeer gemaklijk gefchied, wanneer men eenen vinger van de andere hand aan het begin der moederfchede inbrengt, om het lichaam van het gezwel zijdewaard naar het werktuig te brengen, terwijl men dit geheel open van de andere zijde er over heen brengt. Als dan laat hij de hand, waarmede hij het werktuig houd, afzakken, en omvat den fteel van de polijp te deeg en draait daarop het werktuig half zijdewaard om, zo, dat de beide einden, van

(*) Dezelve behoeft flegts van linnen te zijn, doch wat dik, ten einde niet als een touw inteknijden.

den ſtrik des draads elkander kruiſen en denzelven vast maken. Men begrijpt ligt, dat, wanneer de omtrek der polijp niet al te groot is, men deze halve omdraaijing gemaklijk kan doen, zonder dat men het werktuig van den grond der ſchede behoeft te verwijderen; maar, dat, wanneer het gezwel de geheele moederſchede beſlaat en zeer vast is, men, ten einde alle zwarigheden te vermijden, het toegemaakt werktuig een weinig naar zig halen moet, doch hierbij moet de heelmeeſter wel acht geeven, dat hij met zijne andere hand de beide afhangende hoofden van den draad eenige duimen onder de pijpjes vasthoud, want op die wijze word de halve omdraaijing veel gemaklijker gemaakt, en dit geſchied zijnde, ligt hij het werktuig weer zo veel op, als hij het had laaten zakken. Dit gedaan zijnde, maakt hij aan het einde der beide pijpjes met de beide einden van den draad, welken afhangen, eenen knoop, van welken het eene einde tweemaal door den handvat, welken men met het ander einde maakt, moet gaan, en wend alsdan het werktuig naar de zijde, die hij het bekwaamst oordeelt (*), geheel om, omwind de eene dije met den draad en voor dat hij dien hier nog vast maakt, neemt hij eenen kleinen draad, ſteekt de hoofden van denzelven elk door de ringjes van het werktuig, omwind de beide onderſte einden van deze beide pijpjes boven en onder en

(*) In groote polijpen is het gemeenlijk de zyde, op welke de ſtrik eindigt, en in de kleinen de tegengeſtelde zijde. In het algemeen bepaalt de rigting van het werktuig, wanneer het, na dat men de afbinding gemaakt heeft, aan zig zelven gelaten word, gemeenlijk de zijde, die men moet kiezen. Want de groote polijpen maken, dat het werktuig blijft ſtaan, daar men het ingebragt heeft, terwijl in de kleinen het werktuig, hetwelk ſcheef gaat ſtaan, aanſtonds aantoont, dat men het op de tegengeſtelde zyde moet aanleggen.

maakt boven eenen eenvoudigen knoop op het midden van den draad Deze knoop moet altijd op zijde der dije, op welke men het onderſte gedeelte des werktuigs vast gemaakt heeft, gelegd worden. Alsdan maakt hij den draad aan de buitenſte zijdedeelen der dije door eenen eenvoudigen knoop en bovenwaard door eenen ſtrik vast, en maakt met den kleinen draad even zo veel knoopen. Deze moet in deszelfs uitwendige en zijde deelen door den tweeden kleinen draad omſlingerd worden, ten einde aan den lijfband vastgemaakt te kunnen worden. Ten laatſten neemt hij de ſervet, welke over de andere dije gelegt was, en dekt alles daarmede, zo dat niets in wanorde kan geraken.

Als de operatie op deze wijze geëindigd is, laat men de lijderes weêr in het bed op den rug gaan liggen, want deze plaatzing is boven alle anderen te verkiezen, zo lang namelijk als het werktuig in de moederſchede is. Zo dikwijls de lijderes haar water moet maaken of ter ſtoel gaan, bedient men zig altijd van een onderſteekzel. Men moet de lijderes altijd voorzigtig opbeuren, op dat zo min het verband verſchoven, als het werktuig in de moederſchede los gemaakt worde, en de polijp dus niet eer affcheide, dan ten regten tijde en enkel door het zamentrekken van den draad. Dit alles hindert de lijderes in het geheel niet om zittende te eeten, te drinken en andere kleinigheden te verrigten.

De leefregel moet over het geheel zo als van een gezond mensch zijn, behalven, wanneer er geheel bijzondere aanwijzingen plaats hebben, en als er dergelijken zijn, moet de heelmeester die met alle oplettendheid in acht neemen. De meer of minder dikwijls herhaalde inſpuitingen zijn naar maate van den kwaaden reuk, die in zulke gevallen altijd onvermijdlijk is,

van groot nut; voornaamlijk ten aanzien van de ſcherpheid der vogten, welken uit het gezwel uitdringen. Deze ſcherpheid veroorzaakt nu en dan roosagtige vlekken op de deelen, die zij bevogtigt. Deze inſpuitingen het voornaamſte in de geneezing niet zijnde, kan men een vogt verkiezen, dat men ſlegts geſchikt oordeelt, vooronderſteld, dat men zig van geen zamentrekkende en terugdrijvende middelen zal bedienen.

Het verband moet alle dagen, des avonds en des morgens, omtrent alle twaalf uuren vernieuwd worden. Men moet namelijk eerst het gedeelte van het werktuig, dat buiten de moederſchede is, bloot maken, en aanſtonds de ſervet, die het geheele verband bedekt, wegneemen; hier op van buiten tusſchen de beide pijpjes den draad doorſnijden, die het werktuig aan de dije vast maakt, en wegneemen; want het is zeer goed, dien telkens bij elk verband te verwisſelen, en de knoop moet onder en niet boven het werktuig gelegd worden, ten einde men dezen draad des te gemaklijker op de beſtemde plaats kunne doorſnijden. Verders moet men, wanneer men de hoofden van den draad losmaakt, om op nieuw eenen knoop te leggen, ten einde den ſteel van het gezwel daar den draad aangelegd is, dieper zamentetrekken, voorzigtig te werk gaan; men moet namelijk met de eene hand het werktuig houden, ten einde het niet waggele, en met de andere hand de hoofden van den draad naar zig houden, zonder den knoop zelven lostemaken, om dus te zien, hoe ſterk men den draad nog moet aantrekken. Als men dit nu weet, trekt men den het eerstgemaakten knoop, zonder dien los te maken, of er eenen anderen over heen te leggen, allengs, hoewel vast aan, en dan legt men het verband op nieuw aan, zo als de eerſte reis. En dit doet men bij elk vernieuwd ver-

band, tot dat het gezwel nevens zijnen ſteel geheel afgeſcheiden is.

Als het gezwel zig niet van zelve afſcheid, het zij oogenbliklijk of bij den ſtoelgang, of door het gebruik der klijſteeren, dan moet men beproeven, om het er met eenen of twee vingers uit te halen, en dit niet willende gelukken, gelijk dikwijls gebeurt, wanneer het gezwel te groot is, of te knobbelig, zo dat het onder de vingers weggleid en men het niet vast kan houden, of ingeval, dat het nergens meer aan vast houd en in de moederſchede heen en weer bewogen word, of het zij, dat al deze oorzaaken zamenkomen, moet men het vreemd lichaam met wijde tangen vatten, zo als die, welken tot de ſteenſnijding gebruikt worden. Ik gebruik dan gemeenlijk mijne tang met valſche tanden, welke des te beter aan dit oogmerk beantwoord, wijl haare bledden doorgaat zijn (*). (*w*).

(*) Men zie de 12 en 13 afbeelding op de tweede plaat in mijn werk: *Obſervations ſur les cauſes & les accidens de pluſieurs accouchemens la borieux &c.*

(*w*) [Sints de uitvinding der Inſtrumenten van den Heer LEVRET, tot afbinding der polijpen van de Baarmoeder, zijn ook nog andere zeer geſchikte werktuigen, ten dien einde ontdekt en beſchreven. —— De besten dezer egter zijn (onzes bedunkens) door den Heer HERBINIAUX voorgeſteld; en in een tractaatje in den jaare 1771. onder de tijtel: *Parallele de differens inſtruments, avec les Methodes de ſ'en ſervir pour pratiquer la ligeture des polijpes dans la matrice &c.* — Wij zullen ten genoegen onzer Nederduitſche lezers, de beſchrijving van dit werktuig en deszelfs gebruik, hier medeelen:

Beſchrijving van het werktuig.

Dit werktuig werd gemaakt van zilver, en is ſamengeſteld uit twee ſtukken, een voornaam, en 't andere aangevoegd, 't welke gepast en gevoegd word op het eerſte.

Het voornaamſte, geheeten *Inleider* of *Toetrekker*, beſtaat in eene platte pijp ter lengte van zeven duim, en een ſoort

AANMERKINGEN.

In het eerſte deel van mijn werk over de polijpen, derde druk, heb ik de polijpen der baarmoeder in drie

van hol Hegt, 't welk vervat een *Draaiſpil*, een *Draad-rad* en een *Veer*.

Wij zullen er in beſchouwen twee oppervlaktens, een binnenſte die bol is; en twee uiterſten, waar van wij 't eene noemen het Hoofd, en 't andere de Steel of Hegt. Deze Pijp is ter grootte van eene zeer dikke ſchrijfpen, en moet zoo ſteevig zijn dat ze niet buigt in de Operatie. Zij moet gebogen wezen na de binnenſte zijde, van het midden af, tot aan het Hoofdje, op de wijze van een flaauwe C, om te kunnen volgen de holligheid van het Heiligbeen, en om dat men het werktuig kan brengen langs het ſteeltje van den uitwas, zo zulks nodig waare, tot in de mond der lijfmoeder; de holligheid gemaakt tot de doorbrenging der twee einden van den draad, welke de luts maakt die den uitwas moet afbinden, eindigt aan de binnenſte zijde van het Hoofdje.

Aan 't midden der binnenſte zijde zijn twee hoogtens, op de wijze van langwerpige knopjes, welke tuſſchen beide een klein langwerpig reetje maaken, geſchikt om te omvatten en vast te houden op den Toetrekker of het voornaamſte ſtuk, het aangevoegde ſtuk of den Luts-Leider, waar van wij hier naa ſpreeken zullen; dat veel gemak toebrengt tot het inbrengen van het werktuig in de ſchede, en in de baarmoeder.

Het Hegt is ter dikte als den duim, gemaakt van twee plaatjes, twee vingerbreed lang, en één vinger breed; buitenwaards gerond, en laatende tuſſchen beide van vooren en van agteren een wijde opening over hunne geheele lengte, om te kunnen zien, de draaiſpil, en 'er den draad op vast te kunnen maken; deze twee plaatjes voegen zig van boven te ſamen door een ſoort van gewelf en uit het midden van dat gewelf komt een klein buisje, 't welk ſchiet tot in de Pijp, om het er in te kunnen vast maken en uithalen naar welgevallen; om redenen die menhier na zal zien.

Boven aan dat Hegt, omtrend het midden van 't bovenſte gedeelte, moet gemaakt worden een half maanswijze groef-

ſoorten verdeeld, waarvan de eerſte in de holte des lichaams van dit ingewand, de tweede aan

je regt, tegen over de ſpleet van de Pijp, om er de Luts-Leider in te doen en vast te maken.

Tuſſchen de twee plaatjes komt de Draaiſpil, welke door alle beide in haar midden doorgaat; deze Draaiſpil is een ronde rol ter dikte van een ſchrijfpen, op den welken den draad moet gewonden worden, in de operatie; en is in 't midden doorboord met een klein rond gaatje, om den draad door te ſteeken die de Luts maken moet tot de afbinding, en aan een zijner einden buiten uit het hegt, is gemaakt een vierkantgat om de ſleutel in te ſteeken, daar men de ſpil mede omdraaid, die men er weder uitneemt als de Operatie gedaan is; binnen in dat hegt is ook het draad-rad, 't welk rond om de draaiſpil vast is, gemaakt van ſtaal of koper, en komt juist aan een veer en een rust, die vast gemaakt zijn tegen een plaatje, om te beletten dat de ſpil niet te rug ſpringt en los draaid, ook dat men altoos na welgevallen de ſpil kan los draaien, om de vastbinding van de ſtrik te verminderen; aan de rust van het rad zit een knopje, 't welk buiten het onderſte deel des hegts uitſteekt, 't welk men te rug duwende, opwipt, om 't rad en de ſpil alleſins te kunnen draaien.

Het aangevoegde ſtuk, genaamd *Luts-leider*, is niet anders dan een platte *groeve*, een weinig gebogen aan 't boven eind, van gelijke ſtevigheid als het vorige, op dat het niet buige; het is ter lengte van negen à tien duim om het gemakkelijk te kunnen vast houden, buiten de ſpleet na de inbrenging, in de werking die men er mede moet doen, wanneer men de afbindings-luts zet. Zijn benedenſte deel is voorzien met een ring om zijn bolle zijde te kunnen kennen in de operatie, en moet minder gebogen zijn dan den toetrekker, ten einde zijne kromte niet hindere, wanneer men met het zelve rondom den uitwas gaat; zijn bovenſte deel moet ook gerond zijn, zo als het hooſdje van de toetrekker, om deelen die het aanraakt, niet te kwetzen. Naa beneden maakt men het hoe langer hoe grooter en dikker, zo voor 't gemak om 't vast te houden als om de ſterkte die het hebben moet.

De holligheid dezer groeve vervat een taai zilver draad, aan wiens uiterſte een oogje gemaakt is, zo wijd dat men 'er gemakkelijk den draad die de Luts tot de afbinding maakt, kan doorhaalen, welk oogje gelegd word, tegen

deszelfs hals, en de derde aan het einde van hetzelve pleegt vast te zitten. In het derde deel der *Memoires de l'Aca-*

het boven eind van den Luts leider door dat zelfde zilverdraad, hetwelk men aan 't ander eind van het werktuig vast maakt, 't zij dat men het opwind, of dat men het om de groeve draaid of met een touwtje vastbind. Dit zilverdraad moet dun en buigzaam zijn, om dat het in de fchede moet blijven zo lang dat den uitwas afvalt.

Gereedmaking van den Toeftel.

Het aangevoegde ftuk gelegt en gebonden op het eerfte, en den draad die de luts tot de afbinding moet maken, en aangedaan, is de gantfche Toeftel.

Men zal beginnen te leggen het aangevoegde ftuk of Lutsleider in de groeve en het reetje van den Inleider, en die te zamen vastbinden met een koordje, dat men er verfcheiden maalen omwinden dan vast ftrikt. Het hoofdje van den Inleider moet een weinig overfteeken, over dat van den Luts leider, om het te gemakkelijker onder het accident te kunnen brengen. De draad moet van goede hennip zyn, weinig gedraaid, dun, en wel met wasch beftreeken, om te gemakkelijker door het oog van het zilverdraad te loopen, wanneer men hem om den uitwas moet draaien, en moet wezen een el lang: te lang kan niet hinderen, integendeel, vermits de Luts twee of drie voet omtrek zou kunnen vereisfchen, en het altoos in de magt van den Operateur is om die in de operatie te verkorten, wanneer hij zulks goed vond; 't welk hij doen kan, trekkende het eind, 't welk los is in 't gaatje van de draaifpil, na zig toe; één eind van den draad dan wel vast gemaakt aan de draaifpil ter zijde van het daar in gemaakte gaatje, neemt men het ander en fteekt van beneden naar boven in de groeve van den toetrekker, en dat haalende door de opening van het hoofdje zo ver 't kan komen, en vervolgens fteekt men het door het oog van 't zilverdraad, om het dan weder te rug te fteeken, van boven na beneden, door dezelve groeve, tot aan de draaifpil, alwaar men het door het daar in zijnde gaatje fteekt, het hangende eind los laatende onder het hegt van het werktuig, om redenen die wij alreeds gezegt hebben. Men moet gedenken, alvoorens aan 't werk te gaan, om eenige teekentjes aan den draad te maken, om te kunnen zien de vor-

l'Academie Roijale de Chirurgie in 4to vind men de drie ſoorten in haare natuurlijke gedaante afgebeeld: op de

vordering der toetrekking, zo onder de operatie als ten tijde der afvalling des uitwas; deze tekentjes maakt men met geringe moeite, met ſtukjes draad van andere kleur om den langen draad aan zijn een eind te knoopen op drie of vier plaatzen, acht gevende dat die tekentjes gemaakt worden aan het los hangende eind, anders zouden ze van minder nuttigheid wezen, men maakt ze een duim van elkander zodanig dat ze komen aan het onderſte deel van den toetrekker, naar maate dat men er het losſe eind nittrekke, wanneer men de Luts die den uitwas omvangt, toehaald, om na die te ſchikken, wanneer men den toeſtel vervaardigd, trekt men aan het losſe eind, zo lang tot 'er een luts blijft van drie duim omtreks, of één duim middellijns, dan knoopt men een tekentje aan dat hangende eind bij de opening van de pijp, in het hegt van den toetrekker, vervolgens vergroot men de luts één duim, en men plaatst wederom een tekentje, 't welk dan een duim van 't eerſte komt te ſtaan; en zo voorts met de anderen; dus de 4 tekentjes alzo geſteld zijnde, bekomt men een luts van 6 duim omtreks, waar omtrend men te werk gaat zo als de omſtandigheid vereischt dat men dus weete hoe groot het lienaam is dat de luts omvangt.

Behandeling der Operatie.

De toeſtel aldus vervaardigd zijnde, plaatst men de Lijderes en de helpers in diervoegen, dat den Operateur niet gedrongen nog verhinderd worde, geduurende de operatie; de beste ſchikking is dat men de Patient achter over, dwars op een bed legge, 't welk om gemakkelijk te zijn, niet hooger dan 3 voet moet wezen: de dijen gantsch uit het bed, zodanig dat de vrouw even boven de billen op deszelfs kant ruste, de beenen moeten afhangen en van elkander gehouden worden, met de voeten rustende op twee bankjes of iets anders van gelijke hoogte; het hoofd en de ſchouders moeten wat hooger leggen om haar het ademhaalen niet te verhinderen; er moeten ten minſten drie helpers wezen, waar van men er één ſteld op het bed om de ſchouders der zieke tegen te houden, haar belettende te rug te trekken of op te kruipen onder de operatie; de twee andere moeten zitten voor het bed aan beide zijden der Lijde-

XVII plaat ziet men eene van de eerſte ſoort, zo als zij ontſtaat, op de XIV eene zeer groote van de

res om de dijen wel van elkander te houden en die niet los te laaten tot dat de operatie verrigt zij.

De Operateur moet ſtaan tuſſchen de dijen van de Patient: dan legt hij de kromte van het werktuig op de palm van zijn linkerhand, het hoofdje of boven einde op den middelſten vinger, de luts voor de afbinding die hij zeer ruim laat, zal overgeſlagen zijn op het inſtrument naa het hegt toe, zodanig dat die ruimte verdeeld legge aan beide zijde der groeve: aldus gereed zijnde, vat hij het hegt met de andere hand, op de wijze als men een been van een kromme tang aanvat, en ſteekt zagtjes twee vingers van de éérſte met het hoofdje van het werktuig in de mond der ſchede, en met het einde der vingers voortgaande in de ſchede tot aan den uitwas, dat hij een weinig zal opligten, zo het doenlijk is, om des te gemakkelijker met het werktuig 'er onder te komen langs het heilig been; en zal het door die twee vingers zo hoog brengen als mogelijk zij, het zelve draaiende en waggelende, na vereisch, om het hooldje los te houden uit de plooijen van 't vlies der ſchede, en uit de ongelijkheid van den uitwas.

Wanneer nu het hoofdje van 't werktuig gebragt is tot aan 't midden van den uitwas, zal den Operateur zijn rechterhand uit de ſchede haalen en nog eventjes opligten, zorg dragende, om het niet in het toe eind van de ſchede te ſtooten; maar zal tragten om het in de mond der baarmoeder te brengen, ingevalle die open genoeg zij, en zo niet, zal hij daar tegen ophouden.

Waar na men den Luts-leider losbind en die van den toe trekker verwijderd met de regterhand, onderwijlen hij met de linkerhand het eerſte vast houd tegen het heilig been, om aldus met den Luts-leider te doorloopen den omtrek der ſchede rondom den uitwas, links af na de geleding van 't ſchaambeen, en weder na de regterzijde toedraaiende: na dat hij aldus dezen kring doorloopen heeft, zal hij beide de inſtrumenten wel tegen elkander vast houden met de linkerhand, en dan met de rechter het losſe eind van den draad na zig toehaalen door het gaatje van de draaiſpil tot dat de vaantſche luts in de ſchede gekomen is: en wanneer dezelve boven den uitwas gebragt is, zal hij nog reehts en links rond om den uitwas draaien met de inſtrumenten, die opheffende tot aan de zijden van de baarmoeder, zo hij nog

tweede ſoort, en op de XV en XVI eene andere aanmerklijk grootere van de derde ſoort. Thans zullen wij alleenlijk aanmerken:

1.° Dat de polijpen, welken inwendig in het lichaam

zo verre niet gekomen ware, waar na hij de ſleutel van de draaiſpil zal omdraaien, zonder echter die te veel toe te draaien in de eerſte maal, om dat hij wel naauwkeurig moet letten of 'er geen gelegenheid is, om hooger te komen of dat de ſteel van den uitwas ook komt van eene zijdelingſche plaats van de baarmoeder, alwaar hij het dan moest volgen zo hoog als mogelijk waare, draaiende de hoofdjes der werktuigen naar die kant, ten einde er de Luts om te krijgen; deze twee kromme inſtrumenten zullen kunnen heen en weerdraaien om den uitwas, zo menigmaal men begeerd, waar na men zorg moet draagen om den Lutsleider tegen over den toetrekker te plaatſen, om zamen de luts los te maaken en te laten zakken, zo 't noodig was.

Eindelijk zal de Operateur de ſleutel gantsch toedraaien: en vervolgens het zilverdraad van den Luts leider afwinden, om dit inſtrument er uit te haalen, 't welk niet meer noodig is, laatende het zilverdraad in de ſchede, zo als gezegd is. De toetrekker moet 'er ook inblijven om alle dagen de toetrekking der luts te vermeerderen zo veel noodig is, tot eene volkomen afvalling des uitwas; alles moet uitgevoerd worden, geduurende de operatie na vereisch van omſtandigheden, het is des Heelmeesters zaak er voor te zorgen; zo ook geduurende den tijd dat de afbinding blijft, tot de afvalling des uitwas.

Zo tegen den 6den of 8ſten dag na dat de operatie verrigt was, het gebeurde, dat het hegt van het werktuig de lijderes verhinderde geduurende de afvalling des uitwas, kan men het zelve zo als ik het reeds al gedaan heb, van de groeve afneemen, en die er in de plaats laaten om de noodige afbinding in ſtand te houden; om zulks nu wel te verrigten zal men den draaiſpil eenigzins los draaien om er den draad af te krijgen, waar na men het hegt zagtjes van de groeve draaid, en dan de twee einden van den draad na zig toe trekt om den uitwas weder zo vast te binden als van te vooren, men maakt de einden van den draad vast door middel van een houten pennetje, 't welk men wel vast in de opening der pijp duuwd, of wel op een andere wijze zo als men 't gemakkelijkſte zal bevinden.]

der baarmoeder ontſtaan, gemeenlijk van het begin af eenen ſteel hebben, welke vrij veel overeenkomst heeft met den ſteel van een kampernoelje, gelijk bij voorbeeld het polijpagtig uitwas, hetwelk op de aangehaalde zeventiende plaat afgebeeld is. Zulke polijpen, eenen genoegzaam grooten omtrek bekomen hebbende, om den moedermond te doorbooren, en zig tot in de moederſchede uitteſtrekken, zijn in alle opzigten het gemaklijkst te geneezen, hoe groot dezelven ook zijn, en wijl zij door de afbinding tot het afvallen gebragt worden, kan men het overgebleven ſtuk van den ſteel, niettegenſtaande er altijd een meer of minder groot ſtuk van terugblijft, niet vinden; maar de opening der baarmoeder ſluit zig eerst allengs, en zomwijlen blijft zij lang als openſtaan, zonder dat zulks de ziekte nog doet aanhouden.

2. Eene polijp, die aan den eigenlijken hals der baarmoeder vast zit, is, wanneer dit deel niet te zeer gezwollen is, even als de voorgaande ſoort geneeslijk, ſchoon zij den mond der baarmoeder misvormt en als van binnen naar buiten, namelijk daar, waar de ſteel der polijp daar uit komt, omgekeerd is. Als deze ſoort zig afſcheid van de plaats, daar zij vastzat, kan men het kleine ſtuk van den ſteel, hetwelk teruggebleven is, uitſteekt en als afgebroken is, en het zij vroeger of laater naar de verſcheidenheid des omtreks en der vaſtigheid verettert en afvalt, voelen.

3. Met eene polijp van de derde ſoort is het niet altijd op dezelfde wijze gelegen, want daar dezelve gemeenlijk met de zwelling van een meer of minder groot deel van den baarmoedermond verzeld gaat, kan men dezelve niet afbinden, zonder meer of min dit deel te gelijk te vatten, voornaamlijk wanneer het gezwel zeer groot is en de moederſchede vult. Want, dewijl als dan dit gezwel tegen het deel, daar het aan

vast zit, als aanstoot, kan men het met een stuk der lip van den mond, daar hetzelve begint, verwisselen, waaruit volgt, dat zulke polijpen zeer zelden eenen regt afgezonderden steel hebben, en dat men ze, wanneer zij goedaartig zijn en kwaadaartig worden, voor ongeneeslijk moet houden, wijl de hals der baarmoeder van hetzelfde ongemak kon aangetast worden.

4. Waarschijnlijk is het geval altijd geheel anders, wanneer eene kankeragtige polijp in de holte der baarmoeder ontstaat; want dezen hebben altijd eenen meer of minder langen steel, en schoon dezelve nu grooter, dan kleiner is, zo is hij egter altijd duidelijk, zo dat men zig altijd kan vleijen, de lijderes te genezen, als men de afbinding maar niet te lang uitstelt.

5. Wanneer eene polijp, welker steel van binnen in de baarmoeder vastzit, in deze holte zeer groot word, drijft zij den bodem van dit ingewand om hoog, tot dat zij eindelijk zo groot word, dat zij den mond derzelve opent en in de moederschede zakt: als dan neemt de bodem der baarmoeder weêr bijna geheellijk haaren natuurlijken stand aan; maar, wanneer de polijp door de opening der uitwendige teeldeelen reeds doorgedrongen is, keert de bodem der baarmoeder zig ten deele naar den mond der baarmoeder om, tot bijna aan de groote lippen der buitenste deelen toe: Wanneer het eerstgemelde geval plaats heeft, is het gezwel in de streek onder den navel, de buik is meer of minder pijnlijk, en de lijderes gevoelt eene knijping en krimping omtrent het weeke van den buik en de heupen. In het tweede geval is de pijn in den buik zo hevig niet meer, en dezelve is minder gezwollen, en in het derde geval doet de pijn zig omstreeks de lendenen voelen.

6 Wanneer de polijp inwendig aan de baarmoeder vast zit, en, gelijk dit zeer dikwijls het geval is, de

wanden van dit ingewand met zig door deszelfs opening voert, zodra het lichaam van het gezwel door de uitwendige teeldeelen doorgedrongen is, zo trekt zij ten minſten de moederſchede niet mede door, waar tegen eene polijp, die met den moedermond vereenigd is, het bovenſte gedeelte der moederſchede tot voor de groote lippen trekt, dezelve even als een kous of handſchoen omkeerende.

7. Eene polijp, welke uit de inwendige baarmoeder komt, houd de opening en den hals van dit ingewand altijd kringrond open, zo dra dezelve ſlegts groot genoeg is, om een van beide, de deelen van binnen te vullen; daar in tegendeel de geenen, die uitwendig van een deel dezes ingewands ontſtaan, den hals niet verwijden, maar altijd de vorming van den mond veranderen en dezelven gemeenlijk eene gedaante geeven, welke veel overeenkomst heeft met het mondſtuk van eene klarinet, en dit gebeurt, wanneer het gezwel nog niet groot genoeg is, om de geheele moederſchede te vullen, of wanneer hetzelve reeds eenigen tijd uit deze ſchede uitgegaan is: want in de tegengeſtelde omſtandigheden kunnen zig ook zeer verſchillende toevallen opdoen, gelijk men zulks op de XV. en XVI. plaat van onze aangehaalde verhandeling kan zien.

8. Alle polijpen, welken var binnen in de baarmoeder met haaren ſteel vast zitten, zijn glad en glimmend, ſchoon haare oppervlakte ongelijk is en men bemerkt, dat er alleenlijk zweeren aan komen, wanneer er eene uitwendige oorzaak bijkomt, uitgezonderd de knoestachtige polijpen, welken tot kanker overſlaan. Even eens is het met de polijpen, welken inwendig of uitwendig van den hals der baarmoeder ontſtaan, ja ook zelfs met die, welken haaren oorſprong van den bodem der baarmoeder neemen, gelijk zulks het geval is van zulken, welken men polijpen der baarmoeder

en moederſchede noemt. Deze aanmerking is van veel gewigt voor de oefening, want hier door word bewezen, dat in alle gevallen de weg tot de afbinding altijd vrij blijft.

9. De meeste polijpen, die op den bodem der baarmoeder vast zitten, hebben, wanneer zij eenmaal door de opening van dit ingewand doorgedrongen zijn, drie onderſcheiden ſtaaten gehad, waarvan elke van eene bijzondere uitwerking is. In het begin gaan deze polijpen ongehinderd door de uitwendige teeldeelen; namelijk zulken, welker ſteel dun en tevens lang is; en welken de vrouwen met weinig moeite zelve weêr inbrengen. Maar, wanneer zij naderhand te hard en te vast en van eenen te grooten omtrek geworden zijn, om gemaklijk door de moederſchede te komen, dan blijven zij daar te rug. In dit geval drukken zij zomwijlen zeer ſterk op den aarsdarm en veroorzaaken opſtoppingen van het water: en als zij eindelijk de geheele moederſchede en het bekken vullen, drukken zij gemeenlijk de uitwendige teeldeelen van een, en de buitengemeene omtrek, dien zij dan in korten tijd beſlaan, houd zomwijlen niet alleen het water op, maar veroorzaakt ook, dat men de ſonde of den catheter niet in de blaas kan brengen.

10. Men moet het afbinden van eene groote polijp, als hij plotslijk uit de moederſchede dringt, niet uitſtellen, voornaamlijk in geval de ſteel van het gezwel inwendig uit de baarmoeder ontſpringt, anders heeft men van het hevig nijpen van den wand dezes ingewands, waar aan de ſteel der polijp vast is, gevaarlijke toevallen te vreezen. Dit toont duidelijk aan, dat men het gezwel zonder vertoeven noodzaaklijk moet wegneemen, zodra de afbinding geſchied is; doch, om tegen eene bloedſtorting te voorzien, indien er eene plaats mogt vinden, is het goed, zig niet enkel met de afbinding

door middel van den ſtrik te vergenoegen, maar men moet den ſteel van het gezwel, voor dat men dien omvat, kruislings doorbooren, op dat de afbinding niet afſchiete en te vroeg afvalle, wanneer men het gezwel weggenomen heeft.

11. Eene polijp, die in de holte der baarmoeder vastzit en in de moederſchede afhangt, beſlaat eenen meer of minder grooten omtrek, is nu meer, dan minder hard, en hangt aan eenen meer of minder dunnen ſteel, welke nu meer, dan minder vast is; doch in het algemeen hangt de vastigheid des ſteels van de oudheid des ongemaks af, en deszelfs middenlijn ſtaat veeleer in evenredigheid met den eerſten ſtaat van het gezwel, toen het door de opening der baarmoeder drong, dan met den wasdom van hetzelve in de moederſchede. Men ſtelle bij voorbeeld een polijpagtig gezwel, dat overal eenen gelijken omtrek heeft; was de polijp in het begin week, zo zal ook haar ſteel zeer lang en dun zijn, integendeel zal dezelve groot en kort zijn, wanneer het gezwel van het begin af hard en vast is geweest. Dienvolgens zal in het eerſte geval het uitwas weinig dagen na de afbinding afvallen; maar in het tweede geval zal de afſcheiding langzaamer gaan.

12. Daar zijn baarmoederpolijpen, welken men levenden zou kunnen noemen. Zulke uitwaſſen moeten in de daad, ſchoon zij naar het uiterlijk aanzien goedaartig zijn; (want zij zijn gemeenlijk zo wel van alle krimpende pijnen, als ook van ſcherpe of jeukende uitvloeijingen vrij, alleenlijk hebben er ſchier altijd, gelijk bij de meeste goetaartige polijpen, bloedſtortingen bij plaats) niet te min voor ongeneeslijk gehouden worden, wijl zij gemeenlijk niets anders dan groeijingen van zweeren zijn, die van binnen in de baarmoeder ontſtaan. Ik heb er zeer veelen van beide de ſoorten, die ik aanſtonds zal beſchrijven, gezien. In

de eene ſoort zijn de groeijingen vingervormig, meer of minder dik, en meer of minder lang, zomtijds zijn zij ook zeer talrijk aanwezend, en van tijd tot tijd vallen geheele ſtukken van dezelven af, waar door de ſtaat der lijderes verbeterd word. De tweede ſoort heeft dit bijzondere, dat zij ſlegts één ſtuk verbeeld, maar egter met dit onderſcheid, dat de geheele klomp gemeenlijk halfrond is, weshalven de baarmoeder naar de verſchillende tijden van het ongemak nu meer dan minder groot en pijnlijk is, en ſchoon de moederſchede daarmede gevuld is, is de baarmoeder egter niet ledig. Zulke gezwellen hebben geen ſteel en beſlaan veel plaats in de baarmoeder, welke van binnen misvormig zwelt.

13. Het is derhalven een verlooren arbeid, wanneer men dezelven op de eene of andere wijze meent afteſnijden, doordien het gemeenlijk onmogelijk is, de onmiddellijke oorzaaken van deze ſponsagtige gewaſſen wegteneemen. De ondervinding heeft mij daarvan overtuigd, en ik heb gezien, dat dezelven, zo als ik ze affneed, weer te voorſchijn kwamen. In zulke gevallen kan men dus tot de afbinding geen toevlugt neemen, wijl men door dit middel zijn oogmerk niet altijd kan uitvoeren, en wel te meer, hoe meer een ongelukkig gevolg van deze operatie dezelve in de gevallen, welken er door geneezen kunnen worden, zou kunnen doen in waarde verliezen. Tot deze aanmerkingen behoort ook, dat behalven de beide tekens, welken ik van de baarmoeder zwammen, namelijk van de *levende* en ongeneeslijke, gegeeven heb, de zwammen der baarmoeder in het geheel geen huid hebben, of ten minſten, dat zo er eene om is, dezelve zo fijn is, dat men eerder zou gelooven, dat er geen huid tegenwoordig is; in plaats, dat de waare polijpen altijd eene huid hebben, die men in het geheel niet

kan lochenen, en die dikwijls zeer dik is, gelijk men zulks zien kan uit de beſchrijvingen der polijpagtige gezwellen, die ik in mijne verhandeling gegeeven heb.

14. De voorgaande aanmerkingen leiden ons natuurlijk tot de onderzoeking, waarom men in tegendeel enkel door de afbinding zo ſchielijk en zo gemaklijk polijpen van eene ongemeene groote zomtijds kan geneezen. In dit laatſte geval namelijk is de baarmoeder niet met zweeren bezet en is enkel in een punt van haare zelfſtandigheid digt bij de binnenhuid gezwollen. Wanneer dit gezwollen punt allengs eenen grooteren omtrek beſlaat en de binnenhuid der baarmoeder, welke zig des te meer uitzet, hoe meer het ledige van deze holte de verheffing en het zwellen van dit klein gezwel naar buiten begunſtigt, zig allengs verheft, zo volgt hieruit, dat dit gezwel, wanneer het eenmaal aan zijne eigen zwaarte in de moederſchede overgelaaten, of zelfs buiten de uitwendige teeldeelen gezakt is, zelfs de binnenhuid der baarmoeder naar zig trekken en naar evenredigheid verlangen. Dienvolgens verwijdert het oorſpronglijk gezwollen plaatslijk punt van den wand van dit ingewand zig des te meer van de eigen zelfſtandigheid van dit ingewand, hoe aanmerklijker het trekken is geweest, en hoe minder de huid der baarmoeder in den omtrek van het polijpagtig gezwel, welke het rondom omringt, opgezet is.

15. De verklaring der oorzaaken toont duidelijk, dat de ſteel der polijpen meestendeels enkel door de binnenhuid der baarmoeder gevormd word, en dat deze dikke huid, welke zig door de afbinding en den ſtrik bevind, zig zomwijlen zo plotslijk terugtrekt, dat men nauwlijks nog een overblijfzel van den ſteel kan vinden. Ja, wat meer is, deze huid word dikwijls ter plaatze, daar het gezwel vast zit, zeer ligt en in weinig dagen weêr geheel.

16. Men moet niet geloven, dat, wijl wij gezegd hebben, dat de polijp van de inwendige, dikke, uitgezette en verlengde huid der baarmoeder bedekt word, hier uit volgt, dat na het afvallen der polijp van de afbinding de zelfſtandigheid der baarmoeder op de plaats, daar het gezwel vast zit, ongedekt terugblyft, namelijk, als of deze huid aldaar met een ſchoenmakers mes doorboord was; want, daar er geen holte in den ſteel is, kan ook geen ſtuk der zelfſtandigheid onbedekt blijven, en wijl de afbinding den omtrek dezer huid altijd naar het middenpunt van den ſteel trekt, zo vergroeit dezelve na de afſcheiding van het gezwel met de zelfſtandigheid der baarmoeder van buiten naar binnen toe. Om die reden is eene volkomen geneezing mogelijk, zonder dat de zelfſtandigheid der baarmoeder eenig ander hoe genaamd verlies lijd, dan dat van het eerst oorſpronglijk gezwollen punt, welk de oorzaak van het plaatslijk ongemak van dit ingewand was.

17. Dan zijn de ſteelen dun en vliezig, dan zijn zij dik en vleeschig. Naar maate bij deze een ſtuk ſponsagtige ſtof van de polijp overblijft, welke door de afbinding zamengedrukt is, zo gaan zij in langer of korter tijd tot verettering over, naar dat namelijk de ſteel meer of minder dik is, en naar dat er meer of minder van overblijft; daar in tegendeel de anderen gemeenlijk zo weinig verettering vertonen, dat men dikwijls moeite heeft om te beſpeuren, of er iet uitvloeit, ſchoon er natuurlijk eenigen, doch gemeenlijk ſlegts zeer korten, tijd iet moet uitvloeijen. Ik geloof, dat men mijne redenen zeer ligt gegrond zal achten, wanneer men de moeite wil nemen, om de meeste waarneemingen, welken ik in mijne verhandeling opgegeeven heb, met aandacht te leezen. De zo even opgegeeven beſchouwing ſchijnt de kentekens, volgens

welken met kennis van de oorzaaken de geneeslijkheid der baarmoederpolijpen in dergelijke omſtandigheden kan bepalen, duidelijk genoeg aantetoonen, gelijk men door de tegenredenen de ongeneeslijkheid der ſponsagtige uitwaſſen, welken door de baarmoeder voordgebragt en onderhouden worden, kan voorzien.

18. Wanneer het lichaam der polijp wel bewaard en geheel is, naamlijk, wanneer er nog niet aan-geſneeden is en haar ſteel door de afbinding wel zamengetrokken is, zal het gezwel des te meer zwellen, hoe dikker en vaſter de ſteel zal zijn, en zal der lijderes veel ongemak veroorzaaken; hetwelk in het tegengeſtelde geval, wanneer de ſteel dun of het lichaam der polijp met zweeren bezet is, geen plaats zal hebben. Voor het overige belet men het aanhouden van deze ongemaklijkheid, welke alleen door eene ſpannende pijn van de wonden der moederſchede en der uitwendige nabuurige deelen veroorzaakt word, zeer gemaklijk, wanneer men de afbinding meer en zo dikwijls aantrekt, als de lijderes het uithouden, en zo lang de ſteel medegeeven kan. Maar men moet wel acht geeven, dat men dit telkens met behoorlijke omzigtigheid doe, en liever den daartoe nodigen tijd beſteede, dan dat men het te ſchielijk tragt te volbrengen, want op die wijze alleen kan men het kwetzen van den ſteel des gezwels vermijden.

19. Wanneer de polijp op zijne oppervlakte met zweeren bezet is, zwelt zij niet, of ſlegts zeer weinig na de afbinding van haaren ſteel; maar gemeenlijk vloeit er veel lijmphatieke en bloedige ſtof uit; des niettegenſtaande vermindert de menigte van deze uitvloeijing na de tweede en nog meer na de derde zamentrekking der afbinding, hetwelk voortduurt tot dat de vaten uit het middenpunt van den ſteel des gezwels volkomen zamengetrokken zijn.

20. Wat de koorts betreft, welke zomwijlen gedurende de geneezing vroeger of laater komt en korter of langer duurt, men behoeft geen bekommering daar over te hebben, te meer, daar het gemeenlijk eene etterkoorts is, welke een goed voorteken is. Men kan hetzelfde zeggen van de ligte pijn, welke zomtijds kort na het toetrekken der afbinding, die den ſteel van het gezwel omvat, in den buik der lijderes ontſtaat. Zommigen vrouwsperſoonen hebben mij verzekerd, dat zij alsdan in de baarmoeder een kloppen voelen, hetwelk overeenkomt met dat, welk men beſpeurt, wanneer de uitwendige deelen tot verettering overgaan, en ik heb opgemerkt, dat hoe vroeger dit toeval zig openbaart, des te eerder viel ook het gezwel af en genas de lijderes.

21. Ten aanzien der geneesmiddelen, welken men van de afbinding af tot aan haare volkomen afſcheiding kan gebruiken, behoeft men ſlegts alle vier, vijf of zes uuren rijklijke inſpuitingen in de moederſchede te maken, om de lijmpha, welke in dergelijke gevallen de oppervlakte van het gezwel overdekt, wegteneemen: men geeve kleine giften van kamfer in, ten einde het opſlorpen der verrotte deeltjes in het bloed en derzelver werkingen daardoor tegentegaan. Het is ook noodzaaklijk in dergelijke omſtandigheden den kwaaden reuk, welke alsdan uit het rotgeworden gezwel ontſtaat, van de lijderes te verwijderen. Ten dien einde moet men haar azijn laaten ruiken, en nu en dan een weinig daarvan in het vertrek laaten uitdampen. Voor het overige mag zij niet uit het bed komen, op dat het gezwel niet afzakke en de afbinding een trekken veroorzaake.

22. Ik moet niet vergeeten, dat zomwijlen weinig uuren na de afbinding eene zekere menigte bloeds uit de moederſchede vloeit, en dat deze vloeijing bij veele vrouwen tot herhaalde reizen weêrkomt, zo dikwijls

men de afbinding op nieuw toetrekt, maar men heeft hiervan niets te vreezen, wijl dit bloed alleenlijk uit eenige krampäderen van het gezwel, welken berſten, voordkomt: die heeft ſchier altijd plaats bij de polijpen van de eerſte ſoort, welken geen zweeren op haare oppervlakte hebben en in zulk geval niet veel meer, dan gewoonlijk, zwellen. Voor het overige verzwakt deze uitvloeijing van bloed, welke ſlegts oogenbliklijk is, de lijderes in het geheel niet, wijl dit bloed eigenlijk niet van de geheele masſa, maar alleen van eene plaats, daar het ſtaat, bijna even zo, gelijk bij de ambeijen afvloeit.

23. Aanſtonds na de afſcheiding van eene polijp, die aan den bodem der baarmoeder vastzit, het zij de ſteel week of dun, dik of vast zij, beſpeurt men, dat de mond van dit ingewand meer uitgezet is, dan in den natuurlijken ſtaat; ondertusſchen ſtaat de verwijding altijd met den omtrek van den ſteel in evenredigheid. Maar, deze ſteel zig aan den eigenlijken hals der baarmoeder bevindende, blijft de mond van dit ingewand na de afſcheiding van den ſteel ook grooter en vaſter, dan in het voorige geval; ondertusſchen trekt hij zig in het eene geval zo wel als in het andere allengs in zijnen vorigen omtrek terug.

24. Wanneer de ſteel der polijp uit de holte der baarmoeder komt, zakt het werktuig na de eerſte en tweede toetrekking der afbinding als van zelve dieper in; voornaamlijk bemerkt men dit in de eerſte dagen; terwijl in tegendeel in denzelfden tijd het werktuig hoe langer hoe meer naar buiten ſchiet, wanneer het gezwel zig aan den mond van dit ingewand bevind. Deze beide werkingen zijn des te aanmerklijker, hoe grooter omtrek het uitwas heeft, hetwelk met geen zweeren bezet is, en hoe grooter de middenlijn van deszelfs ſteel is. De réden van deze verſchillende wer-

kingen is, dat in het eerſte geval, wijl het gezwel gemeenlijk peervormig is, de afbinding zo als het gezwel zig begint uittezetten, voornaamlijk, wanneer de ſteel eenige vaſtigheid heeft, om hoog geſchoven word. Maar in het tweede geval moet het opgeblazen deel, waar aan het gezwel vast is, de afbinding naar voren ſtoten, doch zonder dezelve over het gezwel te ſchuiven. Deze waarnéming toont ons duidelijk de noodzaaklijkheid, zo in het eene als in het andere geval, om in het eerst den ſtrik der afbinding ſlegts matig toetetrekken; ten einde in het eerſte geval de afbinding, alëer dezelve eene aanmerklijke groeve in den ſteel gemaakt heeft, om hoog ſchuiven en nog minder van den ſteel zo veel, als het wézen kan, overlaaten zou kunnen; en in het tweede geval, ten einde zij, onder het afzakken, het bovenſte gedeelte een weinig zou kunnen verſchoonen.

25. Wanneer eene polijp, welke deels van de opening der baarmoeder, deels van de nabuurige deelen ontſtaat, plaats heeft, blijft gemeenlijk na de afſcheiding van het gezwel eene meer of minder aanmerklijke uitzakking over van een gedeelte der moederſchede, welke dit gezwel met zig voorgetrokken heeft. Zulk eene uitzakking laat zig met moeite inbrengen, en zomwijlen gaat zij van zelve weêr in, wanneer namelijk de gezwollen deelen zig zetten; wanneer integendeel de polijp enkel aan den mond der baarmoeder vast is, zwelt de moederſchede in het geheel niet en zakt weinig of in het geheel niet nederwaard, maar de mond der baarmoeder, welke, als hij zwelt, tegen de groote lippen ſtoot, trekt zig allengs naar zijne natuurlijke plaats terug, tot dat hij zijnen eerſten omtrek weêr beſlaat.

26. Omtrent eveneens is het met de polijpen, welken aan den bodem der baarmoeder vast zijn; namelijk de bodem van dit ingewand, welke door de zwaarte

van het gezwel dwars door den moedermond getrokken is, neemt ook zijne natuurlijke plaats weêr in: het eenige onderſcheid, dat hier plaats heeft, is, dat in het laatſte geval de polijp enkel en alleen het ongemak is, welk de onvolkomen omkéring der baarmoeder, die oogenbliklijk, als het gezwel weggenomen is, weêr ingebragt kan worden, veroorzaakt. Wij kunnen dit even zo wel van de polijpen zeggen, welken enkel van de inwendige huid der moederſchede ontſtaan, voornaamlijk, wanneer zij zeer groot zijn. In dit laatſte geval kan het lidteken van den ſteel den mond der baarmoeder verſchuiven, door denzelven op zijde te trekken.

27. Men moet wel acht geeven, het knoestgezwel van den moedermond niet te verwisſelen met de polijp, welke deels van de baarmoeder, deels van de moederſchede ontſtaat. Want men zou eenen grooten misſlag kunnen begaan, voornaamlijk, wanneer men eene afbinding van zulk een gezwollen deel wilde onderneemen. Wij hebben al de kentekens, welken de waare baarmoederpolijpen aanduiden, opgegeeven. De kentekens van het knoestgezwel zijn wezenlijk hier van onderſcheiden en wel daar in, dat de geheele moedermond een gezwel vormt, gemeenlijk omgekeerde lippen heeft, welken verheven en menigvuldig gebogen en zomtijds als bloemkool gevormd zijn, in het midden heeft dit gezwel eene opening, welke de op die wijze misvormde opening der baarmoeder is, en waar uit eene zeer ſtinkende etteragtige vogtigheid loopt. Dergelijke knoestagtige gezwellen, die zomwijlen zo hard als hoorn zijn, zijn zelden zonder pijn en gemeenlijk kankeragtig, en uit dien hoofde doorgaans met ſcherpe pijn verzeld. Aan deze kentekens moet men de kanker van den moedermond kennen, bij welke ſlegts eene ſchijnbaare genezing plaats heeft, en de noodzaaklijkheid eener afbinding geheel vervalt.

28. Ten

28. Ten aanzien van de waare polijpen der baarmoeder en der moederſchede moet ik twee wezenlijke aanmerkingen maaken met opzigt tot gebruik van het inſtrument; de eerſte is, dat men het inſtrument ten eerſten, zo ver als mogelijk is, van de tegengeſtelde zijde der plaats, daar de polijp vast zit, inbrenge; en de tweede, dat men den ſtrik der afbinding niet geheel aantrekke, gelijk wij dit bij gelegenheid der polijpen, die van eenen grooten omtrek en zeer vast zijn, aanbevolen hebben, en wel ten einde zo veel mogelijk de verlengde zelfsſtandigheid van den moedermond te verſchoonen. De polijp zal dan zekerlijk laater afvallen, doch dit ongemak komt in geen geval in vergelijking bij de anderen en is voorbij, zodra het gezwel afgevallen is. In dit geval moet men het inſtrument tegen de dije aanleggen, daar de ſteel van het gezwel aan den moedermond vast is, om dus alle omſtandigheden in acht te neemen, waarop men in dit geval moet letten, om den mond van dit ingewand te vieren. Deze neemt gemeenlijk de gedaante van het mondſtuk van een klaroen aan, gelijk men zulks zien kan op de eerſte plaat, der zevende afbeelding van de derde uitgaaf onzer verhandeling over de polijpen, alwaar ik getoond heb, dat de kortſte hellende vlakte op de zijde van den mond dezes ingewands en dat bij gevolg de langſte tegen over deze ſtaat, daar de ſtrik der afbinding eenige lijnen te kort moet ſchieten. Ondertuſſchen hindert dit aan de volkomenheid der operatie in het geheel niet, liever zal ik beweeren, dat deze wijze de bekwaamſte is van allen, welken men in dit geval kan aanwenden, zonder eenige andere daarvan uitteſluiten; want ik ben door eigen ondervinding daarvan overtuigd geworden.

29. Bij onze vorige wijze deeden zig bij de operatie der zeer groote en zeer kleine polijpen dikwijls zwa-

righeden op; bij die, welken zeer groot en vast waren, beletten de regte pijpjes gedeeltlijk het inbrengen, en als zij klein en ſtomp waren, moest men zig van zekere andere hulpmiddelen bedienen, als bij voorbeeld van tangen. Daarenboven moest men bedugt zijn, zijn oogmerk te misſen, en derhalven in zulke gevallen meer handgreepen doen, hetwelk de operatie moeilijker maakte, daar integendeel enkel door de buiging der beide pijpjes bij de kleine polijpen en door de kruisſing van den draad bij de grooten alle deze zwarigheden weggenomen zijn. Deze laatſte wijze verdient derhalven de voorkeur boven onze laatſte op ééne na, waarvan zulken best overreed zullen worden, welken, de eerſte beproefd hebbende, nu de operatie ook volgens de tweede zullen beproeven te verrigten.

30. Eindelijk ontmoette men bij de voorige wijze ook toevallige verſcheidenheden ten aanzien der toedraaijing van den zilveren draad, en wel aan het einde van het inſtrument zo wel, als ook aan de hooſden, welken den ſtrik der afbinding voltooijen. Deze beide ſtukken van den zilveren draad, welken zig tegenzijdig ſpiraalvormig omvangen, het zij na, dat deze beide zilveren draaden de een over den anderen gedraaid was, bogen zomwijlen om, als men ze nog meer omdraaide. Volgens onze laatſte wijze egter vertoont zig dit ongemak in het geheel niet, en het kan ook geen plaats hebben, dewijl de afbinding altijd en in alle gevallen op dezelfde wijze geſchied, zonder eenige toevallige verandering, hoe genaamd, en hier in heeft deze wijze insgelijks veele voordeelen boven al de anderen (*x*).

(*x*) [Wij hebben in het geheele beloop dezer uitmuntende verhandeling van den heer LEVRET, op ſlegts weinige plaatzen nodig geoordeelt, eenige opheldérende aanteke-

TWEEDE AFDEELING.

Nieuwe manier om de polijpen der keel afteebinden (y).

Deze manier is eigenlijk verder niets, dan eene aanwending van die, welke wij even hier voor beſchreeven

ningen, voor min geoeffende Lezers, te moeten maaken. — De duidelijkheid zyner leerſtellingen, gepaard met een allezins doorwrocht en ſchrander oordeel van dezen ſchrijver, maakten zulks onnodig.

Alleen zullen wij, alvorens wij geheel van de ongemakken der baarmoeder afſtappen, den jongen Heelmeeſter nog doen opmerken: dat, wanneer, na het binden eener polijp of vleeschagtig uitwas der baarmoeder of derzelver ſchede, hetzelve onder het bindzel begint te zwellen, rood en pijnlijk te worden, dit toeval, volgens het voorſchrift der meeſte Heelkundigen, met geene pijn- en ontſtekingwerende middelen, moet behandeld worden; maar ſlegts door een vaster toehaling van den omgelegden band, of wel door een nieuw en vaster aangelegd bindzel, moet worden tegengegaan; nadien dit verſchijnſel zijn oorſprong, alleen van een te los aangelegd bindzel ontleent.

Wij oordeelden deze aanmerking te meer nodig, uit hoofde wij nog onlangs een geval van dien aart hebben bijgewoond, waar in de Heelmeester, (na de binding) door de zwelling en pijn van het vleeschig uitwas, zodanig in verlegenheid geraakte, dat hij gereed ſtond het bindzel geheel los te maaken en weg te neemen; dan, na dat ik hem de reden dezer toevallen onder het oog bragt, bewilligde hij in een vaster toehaling van het bindzel; van dien tijd af weeken de toevallen; de uitwas viel na eenige dagen af en de lijderes herſtelde.]

(y) [De *keel*- en *neus-polijp* is een en hetzelfde gebrek; alleen in naam verſchillend, wegens de plaats daar deszelfs uitgroeijende klomp vleeseh zig bevind: meeſtäl ontſpruiten zij uit het bovenſtegedeelte van den neus, en ontleenen hun beſtaan uit het neus- of ſnot-vlies, dat deze deelen algemeen bekleed. —— Op alle plaatzen, waar dit vlies zig uitſtrekt, kunnen polijpen voortkomen; van daar dan ook, dat men ſomwijlen deze gebreken, in het hol der boven-

hebben; maar, daar de zamenſtelling, vorming, het gebruik en de ligging zo wel der inwendige als der uitwendige deelen van den mond zeer verſchillen van die, welken de teeldeelen der vrouwen vormen, vereiſchen deze verſcheidenheden niet alleen in de handgreepen bij de operatie, maar ook in den overigen toeſtel, zelfs in de wijze om den lijder gedurende den loop der behandeling te bezorgen, veranderingen; zo dat, ſchoon in den grond door de zamentrekking van den ſteel der baarmoederpolijpen en der polijpen van de keel op dezelfde wijze dergelijke ſoorten van gezwellen weggenomen kunnen worden, men egter op geenerlei wijze daartoe kan geraken, zonder dat men niet in derzelver behandeling aanmerklijke verſcheidenheden van het begin tot aan het einde aanwende. Deze verſcheidenheden hangen wezenlijk af van de verſchillende plaats, daar deze gezwellen gevonden worden en ontſtaan zijn: wij zullen dezelven uit dien hoofde altijd in vergelijking en in tegenſtelling brengen, ten einde daaruit bijzondere aanwijzingen ter geneezing te trekken, welken ons in de behandeling altijd zullen leiden.

1. De baarmoederpolijpen en die van de keel, welken men voor goedaartig houd, wanneer men op dezelver geſteldheid en oorzaaken acht geeft, moeten door de afbinding volkomen kunnen genezen worden; egter vooronderſtellen wij, dat deze ſoorten van gezwellen

kaak, (*antrum Higmori*) en in de voorhoofds boezems (*ſinus frontalis*) dewelken door het voornoemde vlies ook bekleed worden, heeft waargenomen.

De *keel polijpen* zijn in hunne gevolgen nogthans, van die van den neus, zeer verſchillende; door de mindere tegenſtand van hunne zitplaats groeijen zij gewoonlijk grooter uit; drukken niet zelden de luchtpijp; belemmeren de ademhaling en ſlikking; en hebben meermaalen eene doodelijke ſtikking ten gevolge gehad.]

aan die omſtandigheden onderhevig zijn, welken wij op de tweede bladzijde van de derde uitgaaf van ons werk beſchreeven hebben. Maar, wijl in de keel geen natuurlijke deelen zijn, die het gezwel daar het vast zit, zouden kunnen zamentrekken, gelijk zulks de hals en de opening der baarmoeder doet, volgt hieruit deels, dat zulk een gezwel van de keel aan geen onverwagte bloedſtorting onderworpen is, gelijk een baarmoedergezwel, deels is de ſteel der baarmoederpolijpen, wanneer beiden van even grooten zijn, gemeenlijk tevens langer en niet zo ſterk, als die der polijpen van de keel; zo dat men tot afzondering van dezen meer tijd nodig heeft, als tot afbinding en losmaaking van de eerſten.

2. Wanneer eene baarmoederpolijp de geheele moederſchede vult, verhindert dezelve den doortogt der pis, gelijk ook de afzondering der onreinigheid. Wanneer een polijp in de keel den inwendigen en agtermond vult, belet zij zo wel de ademhaaling, doordien zij de neusgroeven agterwaard ſtopt, als ook meer of min de ſtrotlap op het ſtrottenhoofd drukt, en doordien zij meer of min in het begin van de ſlokdarm zakt, word het ſlikken even gelijk het ademhalen daar door bezwaarlijk gemaakt. Daarenboven is het gemaklijker, iemand het wateren en den ſtoelgang te bevorderen, dan het ſlikken en ademhaalen, als het tot op eenen bepaalden trap belet is, te verligten; uit dien hoofde heeft men de beledigde werkingen in dit geval veel meer te vreezen, dan in de anderen.

3. Eene menigvuldige ondervinding heeft mij geleerd, dat de huid, welke de baarmoederpolijpen omkleed, gemeenlijk voor geen pijn vatbaar is, ſchoon zij een vervolg is van die, welke de baarmoeder van binnen bekleed; gelijk dezelfde ondervinding mij ook overtuigd heeft, dat de huid van den mond dikwijls ten

hoogſten gevoelig is, voornaamlijk ter plaatze, nabij den ſteel van het gezwel. Deze bekleed in eenen onafgebroken zamenhang de ganſche inwendige vlakte van den agtermond; zo wel de holten des gezigts, als de grondvlakte van de hersſenpan, de holten der oogen, de oogholten en komt eindelijk met het beenvlies van de hersſenpan te zaamen; zo dat, daar in de baarmoeder eene huid is naar eene ſpinnewebbe gelijkende, welke het ſponsagtig celleweefzel bekleed, de huid in den mond en aan de nabuurige deelen daartegen eene duidelijke vereeniging met het beenvlies ſchijnt te hebben; om welke reden dezelve ook des te meer van pijn aangedaan word, hoe onbuigzaamer de beenige deelen zijn, welke zij aan alle zijden omgeeft.

4. Hoe meer eene baarmoederpolijp in de moederſchede toeneemt, des te meer dringen haar gewigt en de tegenſtand der beenige deelen van het kleine bekken haar door de buitenſte teeldeelen uit, zo daar haar ſteel te voorſchijn komt, waar door de afbinding en het wegneemen van dezelve zonder uitſtel bevorderd word. Hoe meer omtrek integendeel eene keelpolijp krijgt, des te meer brengt zij den lijder in gevaar van te ſtikken, en des te meer neemt ook haar ſteel toe, en zij zelve klimt als omhoog, ja men heeft er zelfs gezien, die de grondvlakte van de hersſenpan deeden berſten en tot in de hersſenen drongen, gelijk men in mijne verhandeling over polijpen vind. Het is om die reden ook veel moeilijker ter plaatze, daar de polijp vast is, eenen draad aantebrengen, dien te deeg ſterk toetetrekken en den lijder er ras van te bevrijden.

5. Wanneer men in het eene geval zo wel, als in het andere tot aan de afbinding van het polijpagtig gezwel gekomen is, neemt de omtrek van de polijp toe, voornaamlijk, wanneer zij niet gekwetst is geworden, en word ſteeds grooter, tot dat de uitvloeijing des

bloeds, dat zig hier ſteeds ophoopt, geheel afgebroken word. Geduurende dezen tijd zijn de uitzakkingen, die van de drukking des polijpagtigen lichaams ontſtaan kunnen in de deelen, die aan de moederſchede grenzen, van geen groot aanbelang. Maar zo is het niet, wanneer het polijpagtig gezwel de agterſte holte des monds bekleed, want dit kan niet grooter worden, zonder niet tevens den lijder in gevaar te ſtellen van te ſtikken, indien men niet zo dra mogelijk het gezwel rijklijk ſcherft, om het ſpoedig te ontlediġen. Hieruit volgt, dat men door de afbinding in het eerſte geval het bloed, hetwelk door eene te ſterke vloeijing het leven van den lijder in gevaar zou brengen, moet ſtelpen, en dat men in het tweede geval zodra mogelijk eene bloedvloeijing moet te weeg brengen, ten einde grooter ongemakken te vermijden.

6. Na het afſterven van een gezwel der baarmoeder beletten de inſpuitingen de opſlorping en verminderen den kwaaden reuk der rottende vogten; daartegen kan in eene keelpolijp de lijder zig niet dan met groote moeite van het gorgelwater bedienen, en men kan onmogelijk beletten, dat niet eenige rotagtige ſtof in de maag komt. En dit ſtoort altijd meer of min de werkingen der dierlijke huishouding, waaruit ook dikwijls eene rotte zweetkoorts ontſtaat, welke met haare oorzaak, namelijk het afvallen van de polijp, gemeenlijk wel weêr verdwijnt, doch egter altijd, en met grond, als bedenklijk moet gehouden worden.

7. Zodra de afbinding van den ſteel der baarmoederpolijp volkomen geſchied is, dat is, zodra dezelve geheel zamengetrokken is, begint de lijderes zig in veele opzigten beter te bevinden, en de geneezing vordert hoe langer hoe beter, tot dat de polijp afvalt en weggenomen word, waarop zelden eene verettering

ontſtaat, of ten minſten is dezelve van zo weinig belang, dat men ze nauwlijks beſpeurt. Daartegen is de afbinding der keelpolijp nauwlijks geſchied, of de toevallen vermeerderen, en doen dit bij aanhoudenheid, tot dat het gezwel geheel afgevallen is. Hierop volgt eene meer of minder ſterke verettering, welke langer of korter duurt, naar de grootte van het gezwel, welk men weggenomen heeft. Men zie hierover No. 4. van deze afdeeling

8. Het is een allerzeldzaamst geval, dat eene waare baarmoederpolijp op eenige wijze hoe genaamd weer op nieuw zou aangroeijen, vooral, wanneer zij van eene goedaartige oorzaak ontſtaan is, maar het is niet volkomen zo gelegen met de keelpolijpen, welken of van haaren ſteel of op eene andere wijze weêr aangroeijen, wijl zij eerder onderhevig zijn kankeragtig te worden, dan de anderen. Ik oordeel volgens gemaakte vergelijking, wijl ik nog geen eene waare baarmoederpolijp gezien heb, welke kankeragtig was geworden, noch ook, dat een ſteel van dezelve een nieuw gezwel voordgebragt had, en ik kan in de daad zeggen, dat ik veele zulke ongemakken heb gezien; daartegen heeft onder het klein getal van keelpolijpen, welken ik gelegenheid gehad heb op menigerlei wijzen waarteneemen bij de meeſten het tegengeſtelde geval plaats gehad (z).

(z) [De redenen, waarom dat een *keel-* of *neus-polijp*, op nieuw, na de wegneeming, zo dikwerf weder aangroeit, moet, onzes bedunkens, alleen in derzelver oorzaaken gezogt worden. —— Zij toch ontſpruiten niet zelden uit een *beenbederf* van den neus; uit eene *pokkige*, *ſcheurbuikige* of *kropzeerige* ongeſteldheid der vogten; welke ongeſteldheden, van wat aart zij ook zijn mogen, zo zij voor de operatie, niet alvorens zijn opgeſpoord en verbeterd, niet zullen nalaaten, na de operatie, uit hoofde haare oorzaak blijft voortwerken, dezelfde gebreken op nieuw en veelal heviger te veroorzaaken.

9. Ten aanzien der geſchiktſte middelen, om de afbinding over den ſteel der polijpagtige gezwellen van de keel of den agtermond te brengen, moeten onze beide regte pijpjes, met welken men in veele gevallen den zilveren draad over de baarmoederpolijpen kan brengen, aan derzelver bovendeelen gekromd zijn, ten einde des te gevoeglijker aan de keelpolijpen aangelegd te kunnen worden; want, gebogen zijnde, kan de zilveren draad niet meer zo omdraaijen, zo als hij wil, wijl de bogt van derzelver verheeven zijde dien noodwendiglijk om hoog draait, bij het omdraaijen den ſtrik der afbinding belet te onregten tijde nederteſchieten, ten minſten heb ik zulks ondervonden, wanneer ik mij van dezelven bediende. Dit ongemak, hetwelk zonder tegenſpraak zeer groot is, verpligtte mij, eene andere manier te bedenken, door welke men de afbinding door de neusgaten brengt; deze manier heb ik zedert langen tijd altijd op het einde mijner voorlezingen over de Vroedkunde voorgeſteld; doch de behandeling van deze manier was zeer verward, en ik verblijde mij derhalven, dat ik een gelukkig gebruik van mijne beide gekruiſte pijpjes, zo als ik ze bij de polijpen der baarmoeder en der moederſchede gebruik, bij de keelpolijpen heb kunnen maaken.

Het is derhalven in de behandeling dezer gebreken, de pligt van den Heelmeester, de oorzaaken van het gebrek, alvorens hij iets onderneemt, op te ſpooren en zo veel mogelijk tegen te gaan. —— Hij kent dezelven aan de voorafgaande en aanwezende tekenen en toevallen; ieder der zo even genoemde ziektens eigen.

Er zijn ook polijpen, bij dewelken het raadzaamst is, geene operatie te onderneemen, en zijn meerendeels voor eene uitroeijende genezing ongeſchikt: van dien aart zijn die polijpen, welke *miskleurig*, *hard*, *ongelijk* en *kankeragtig* zijn; als ook die, welke eenen breden grond hebben. Het veiligst is, deze met verzagtende, drogende en verkoelende middelen te behandelen en te onderhouden.]

10. Men moet toeſtemmen, dat, ſchoon het eensdeels ons gemaklijk valt, door middel der nieuwe verbetering van onze manier de afbinding over den ſteel der keelpolijpen te brengen, men egter aan den anderen kant het inſtrument niet voor altijd op ééne plaats laaten, gelijk bij de baarmoederpolijpen, en wel om redenen, die al te duidelijk in het oog vallen, dan dat ik dezelven hier breedvoerig zou behoeven te ontleden, ook is het niet mogelijk en wel om dezelfde redenen, dat men zig van den blooten garen draad zou kunnen bedienen, wijl men dezen op geenerlei wijze en dus ook niet zo dikwijls, als nodig is, wanneer men zig van deze wijze van afbinding wil bedienen, kan toetrekken. Men moet derhalven in dit geval eenen zilveren draad gebruiken, ten einde men den ſtrik der afbinding des te bekwaamer om den ſteel van het gezwel kunne aanleggen, en deze ſteel door het herhaald toedraaijen, zo dikwijls als de omſtandigheden het vereiſchen, volkomen zamengetrokken worde, zo dat men, ſchoon onze pijpjes zijdwaard, ter plaatze, daar zij vereenigd zijn, tot aan derzelver midden, maar niet aan derzelver bovenëinden gebogen zijn, het toedraaijen gemaklijker, zonder den afbindingsſtrik te verſchuiven, kan volvoeren, dan wanneer deze pijpjes regt waren; zo is het des niettegenſtaande eene zeker uitgemaakte zaak, dat het ongemak, dat de zilveren draad, als men dien alleen aanlegt, gelijk wij dit bij de baarmoederpolijpen gedaan hebben, ligtlijk breekt, dan evenwel niet weggenomen is.

11. Om dit gebrek te vermijden, voeg ik tevens bij den zilveren draad eenen ſterk gewaschten garen draad van dezelfde lengte en vereenig dezen met eenen gewaschten hennipdraad, dien ik er zeer digt rondom winde. Doch deze draad moet dun, zijn, op dat de

afbindingsdraad niet te dik worde, en bij elke omwinding moet een knoop gelegd worden, ten einde, wanneer de draad breekt, het mag zijn, waar het wil, de garen draad zig niet van den zilveren afſcheiden kan; en ten einde alles tot bij het afvallen van de polijp in goeden ſtaat zij, haal ik op nieuw den geheelen draad door geſmolten wasch, en vervolgens door eenen droogen en warmen linnen lap, waar op ik dien met ongel ſmeer, op dat hij des te gemaklijker door de pijpjes gaa. Eindelijk moet men zorg draagen, de beide einden van den zilveren draad wél te ronden, voor dat men ze in de pijpjes brengt. Door middel van deze nieuwe ſoort van draad, welke ten deele veerkragtig, ten deele buigzaam is, maakt het metaalen gedeelte het brengen van den ſtrik over het gezwel tot aan den ſteel gemaklijker, en de garen draad bevordert zeer het omdraaijen zo dikwijls als het nodig is, zonder dat men behoeft te vreezen, dat de afbinding open zal gaan.

12. Wanneer men nu den draad ten minſten anderhalf voet dus bereid heeft, haalt men hem door de beide pijpjes en laat de beide hoofden van boven naar onder even lang doorgaan en bepaalt hierop de grootte van den ſtrik der afbinding over de dwarsmiddenlijn van het lichaam des gezwels: maakt dan het inſtrument vast, laat de beide hoofden van den draad van buiten aan derzelver onderſte einden vrij hangen en na dat men meer of minder de handvat der afbinding teruggeſlagen heeft, zo als het geval het kan vereiſchen, en dienvolgens dezelve eenen ſtompen hoek laat maken, welke aan het bovenêind der beide pijpjes meer of minder open kan zijn, houd men het inſtrument ſteeds vast, zo dat men ten eerſten tot deszelfs gebruik gereed is.

13. Maar om de operatie gemaklijker te maaken, bedien

ik mij, dewijl het dan nodig is, te beletten, dat de mond des lijders geduurende de operatie niet gesloten zij, zedert eenigen tijd van een zeer eenvoudig middel. Dit middel bestaat uit drie stukken, waarvan er twee van ebbenhout en een van staal is. Een van de twee eersten is het wezenlijke stuk, het andere is slegts toevallig. Het wezenlijke stuk is wigvormig, zeventien of agttien lijnen lang, en op de eene zijde tien of elf en op de andere agt of negen lijnen breed, het bovenste gedeelte is in het gemeen zes of zeven lijnen breed; zo dat deze soort van wig, welke, naar de lengte, vier oppervlakten heeft, er twee heeft, die een vierden breeder zijn dan de zijdevlakten, en het geheele stuk is in de dwarste gestreept. Het tweede stuk houts is eigenlijk een greep, die agt zijden heeft, vier grooten en vier kleinen, twee en een halven duim lang is, en waarvan de grootste dikte negen of tien lijnen in den omtrek is. De staalen steel, welke ten deele naar de lengte deze beide stukken doorkruist, is zes en een halven duim lang: en voor het overige heeft dezelve de gedaante van eene handvat van een braadspit, voornaamlijk afzonderlijk beschouwd. Zijn cijlindervormig lichaam bedraagt in de middenlijn twee lijnen en is negen lijnen lang: maar het gedeelte, dat uit de wig komt, bedraagt slegts vier lijnen, doch dat gedeelte, welk tot de greep behoort, twee duim van den steel: de beide einden van deze handvat zijn vierkant, dit zijn twee hoeken, welken, na dat men ze in de beide voorgemelde stukken hout gestoken heeft, aan derzelver einden omgebogen zijn. Elke dezer hoeken is daar zij tusschen de beide stukken hout ingaan, verheven gebogen. (zie de IV pl. 8 afbeeld.) Als ik mij van dit middel bedien, voorzie ik de wig met grove, sterke en wélgewaschte draaden, welken ik genoegzaam vast

aanleg, zo wel om er eene behoorlijke dikte aan te geeven, naar dat het geval en de omſtandigheid het vereiſchen, als ook om het beledigen der tanden te verhoeden, en eindelijk ook op dat het inſtrument op de behoorlijke plaats zou kunnen vast gehouden worden. Het laatſte inſtrument is eene ſoort van mondlepel van de gewoone grootte, doch die wat ſterk is en van zilver moet wezen. Dit is de nodige gereedſchap; en nu zullen wij de behandeling in de operatie zelve beſchouwen.

14. Men plaatst den lijder in eenen bekwaamen leuningſtoel, welks zitting eerder hooger dan laager moet zijn, op dat de heelmeeſter in de operatie niet gehinderd worde. Ook moet de leuning van den ſtoel hoog genoeg zijn, op dat het hoofd van den lijder er op kunne ruſten; maar zij moet ook niet al te hoog zijn, en wel om reden, die wij ſtraks zullen bijbrengen. Verder moet de ſtoel ſchuin tegen het daglicht geplaatst worden; ten einde de heelmeester zig zelven niet in het licht ſtaa; dit is ook de reden, waarom men het daglicht voor het kunſtige licht moet verkiezen. Twee helpers zijn bij deze operatie genoeg. Een van dezelven moet agter den ſtoel ſtaan van den lijder en met beide handen het hoofd van denzelven vast houden; ook moet hij zijne vingers kruiſen en de binnenhand op beide zijden maatig, doch egter zo veel nodig is, tegen het voorhoofd des lijders drukken: en dit is nu de reden, waarom de leuning van den ſtoel een weinig hoog, doch niet al te hoog moet zijn. De tweede helper moet op de regte of op de linke zijde van den ſtoel ſtaan, naar dat de heelmeeſter de afbinding met de regte of met de linke hand wil verrigten, en deze helper moet wel acht geven, van den heelmeeſter, die de operatie doet, niet in den weg te

ſtaan. Deze helper moet ook aanneemen, den mond des lijders gedurende de operatie te deeg wijd opentehouden door middel van eene wig, die met eenen ſteel voorzien is, waarvan wij hier voor geſproken hebben; deze wig zet hij ten eerſten tusſchen de groote baktanden, en houd dezelve bij de handvat te deeg vast, zo dat zij kan verſchuiven, en op die wijze dient dezelve tot eene mondſpalk. Al de ſtukken van den toeſtel tot de operatie behoorende in gereedheid en bij de hand zijnde, gaat men tot de operatie zelve over.

15. De heelmeeſter ſtaat voor den lijder, en zodra hij verzekerd is, dat het lichaam der polijp rondom te deeg vrij is, neemt hij met de linke hand den zilveren lepel, zet dien op de tong des lijders, en houd dit werktuig met de holte des lepels vast, dat het zig niet kan beweegen; doch met de andere hand houd hij het inſtrument als of het eene tang met ringen was, en het binnenſte der hand daaronder of daar boven houdende, naar dat hem dit het gemaklijkst valt, brengt hij aanſtonds bijna waterpas de handvat der afbinding tot onder of boven het middenſchot van het gehemelte, en laat door eene beweeging van het gewigt der hand, het welk hij om hoog houd, den afbindingsſtrik zakken, en verder naar den grond van den agtermond voordgaande, brengt hij de handvat der afbinding boven het onderſte gedeelte des lichaams van de polijp, om dezelve met den ſtrik te omvatten, hetwelk hij door de grooter of kleiner opening van het inſtrument bevordert. Hier op buigt hij het gewrigt der hand, zo veel immer mogelijk, nederwaard, ligt de vingers en tevens de olijvenvormige einden van het inſtrument op, ten einde den ſtrik, zo hoog als mogelijk is, tegen de plaats, daar de polijp vast is, aantebrengen:

deze plaats is meer aan het middenſchot van den neus, dan aan de aangrenzende deelen. Als nu de heelmeeſter zo ver gekomen is, neemt hij den lepel uit den mond, en legt dien weg, trekt de beide hoofden van den draad even ſterk naar zig, maakt het inſtrument volkomen vast, en ziet wél toe, dat hij niet misſchien de lel mede in de afbinding vat. Nu maakt hij de beide hoofden, elk op zijne zijde, vast, draait ze verſcheiden maalen tusſchen den ring en het tegenoverſtaande pijpje om, en dit is genoeg, om ze volkomen vast te houden. Hierop heeft hij verders niets te doen, dan de beide ſtukken der afbinding, welken den ſtrik van het boveneinde der beide pijpjes eindigen, omtedraaijen en dit gaat gemaklijker of moeilijker, naar dat de ſteel van het gezwel meer of minder vast is. Als hij nu den draad voor dit oogenblik genoeg omgedraaid heeft, behoeft hij ſlegts de hoofden van den draad daar, waar men elk in het bijzonder zamengedraaid had, lostewikkelen, weêr regt te maaken, uit de pijpjes te trekken en geheel uit den binnenmond te neemen zo wel als de mondſpalk.

16. Wij moeten nog aanmerken, dat de lijder, wanneer de draad over het middenſchot van het gehemelte gebragt word, dikwijls walging bekomt, als of hij wilde overgeeven, doch de heelmeester moet zig daar niet aan ſtooren, noch de operatie om die reden, ophouden, maar liever deze oogenblikken zig te nutte maaken, om den draad zo hoog te brengen als mogelijk is, want alsdan zijn de deelen op het ſterkst uitgezet. Het middenſchot van het gehemelte ligt zig dan zo ver op en verwijdert zig zodanig, dat het agterſte gedeelte van den mond en de eigenlijk zogenoemde mond één holte ſchijnen uitemaaken. Deze zo zeer gewenschte oogenblikken moet men zig ſpoedig, eger zonder iets te onvoorzigtig te waagen, te

nutte maaken. Voor het overige moet men niet vergeeten, de helpers daarop verdagt te doen zijn, op dat in dit oogenblik niets verſchuive, ook moet men behoorlijk zorg draagen, dat de lijder zijne handen niet tot zijnen wil hebbe, anders zou hij zeer ligtlijk de uitvoering kunnen beletten van het geen, daar deze oogenblikken allergunſtigst toe zijn.

17. Zodra de operatie volbragt is, vat men de beide hoofden van den draad te zamen, voegt ze beiden in de lengte bij elkander, brengt ze te zamen door eene open ruimte der tanden, wanneer er drie zijn of elk bijzonder, wanneer deze ruimten niet groot genoeg zijn, of legt de draaden in de natuurlijke tusſchenruimten tusſchen twee tanden of over de kroonen der kleine baktanden van het boven kaakebeen, buigt ze dan in eenen van beide de liphoeken naar buiten, maakt ze te zamen vast aan de wang op de zijde, die hij gekoozen heeft, en maakt eindelijk de einden der draaden vast aan eene muts, welke op het hoofd van den lijder vast moet zitten, ten einde de afbinding niet verſchoven kan worden.

18. Als de operatie nu geheel geëindigd is, kan men den lijder in den leuningſtoel laaten zitten, ook mag hij een weinig door het vertrek wandelen; doch hij mag zig met niets bezig houden, dat den geest inſpant, of het bloed in ſneller beweeging brengt. Des nagts moet de lijder zig op eene geheel bijzondere wijze leggen, ten einde de rotägtige vogten behoorlijke uitvloeijing kunnen hebben, welken aanhoudend uit het gezwel dringen, en op dat het ſpeekzel in den ſlokdarm kunne loopen. Ten aanzien der leefwijze, deze moet men met behoorlijke ſtrengheid, naar dat de omſtandigheden het vereiſchen, voorſchrijven.

19. Het zal niet nodig zijn, hier te zeggen, dat men den ſtrik der afbinding omtrent alle twaalf uuren

op

op nieuw aantrekken, de hoofden van denzelven weêr los maaken en op nieuw weêr in de pijpjes van het inſtrument doen moet, wijl dit zig van zelve verſtaat, zonder eene breedvoerige verklaaring, gelijk ook, dat men dit zo dikwijls, als het nodig is, moet herhaalen; doch men behoeft de draaden, gelijk de eerſte reis, niet telkens om de ringen van het inſtrument te draaijen, maar het is genoeg dezelven met éene hand aan het onderſte einde der pijpjes vast te houden, terwijl men het ander eind tegen den ſtrik der afbinding laat leunen, ten einde het omdraaijen te herhaalen, terwijl men den ſtrik naar zig trekt, om deels de reeds omgedraaide ſtukken niet nog eens om te draaijen, deels om de draaden door het dikwijls zamen en weêr los draaijen om de ringen van het inſtrument niet te veel te vergen.

20. Wanneer alle deze kleine aanmerkingen van gewigt zijn, moeten het die, welken wij van No. 1 tot No. 8 opgegeeven hebben, het insgelijks zijn. Men kon in de daad door de vergelijking, welke wij van de verſcheiden toevallige omſtandigheden, die in de geneezing der baarmoederpolijpen en der keelpolijpen van de afbinding af tot op het volkomen afvallen van het gezwel en zelfs op het einde der behandeling voorvallen, aangemerkt hebben, zien, hoe groot derzelver verſchil is, waaruit volgt, dat daar men gemeenlijk eene baarmoederpolijp kan afbinden, zonder de lijderesſen op eenigerlei wijze voortebereiden, en zonder eenen ſtrengen leefregel in acht te neemen, het egter zeer onvoorzigtig zou zijn, een van beide deze regelen bij het behandelen van de polijpen der keel te verwaarloozen (*aa*).

(*aa*) [Zie dit aangaande, het geene wij reeds op bladz. 120 (*z*) hier van gezegd hebben.]

22. Alle voorbehoedingsregelen zijn zonder tegenſpraak zeer wel aantewenden, egter zijn zij niet toereikend, om de lijders tegen alle toevallen te beveiligen, welken wij opgenoemd hebben; men moet derhalven geduurende de behandeling hetzelfde in acht neemen, kort na de operatie de lijders op den voet aderlaaten, en dit zelfs herhaalen, als het nodig is.

23. Daarenboven moet de lijder den mond dikwijls ſpoelen, inzonderheid, wanneer hij cenige ſpijs gebruikt heeft; dit is van het begin der geneezing af tot dat dezelve geheel volbragt is, van veel gewigt: wij hebben onder No. 6 de reden daarvan aangetoond. Om dezelfde reden moet de lijder ook niet op den rug liggen, maar op eene van de beide zijden.

24. Volgens hetgeen wij hier gezegd hebben, word men in ſtaat geſteld, om de omſtandigheden omtrent voor af te bepaalen, welken geduurende de behandeling kunnen plaats hebben.

25. Maar, ten einde de jonge heelmeeſters te onderrigten, is het dienſtig, te herhaalen, dat de lichaamen, welken kwetzen en de bouwing der lichaamsdeelen ſtukswijze vernielen, dit niet anders bewerken, dan door den omloop der vogten, welke dezelven veroorzaakt, geheel te ſtooren; verder, dat het afvallen van het verſtorvene door eene ontſteeking voorafgegaan word en wel daar, waar het geſtorven deel zig van het levende afzondert; ten derden, dat deze ontſteeking voor de verettering komt; ten vierden, dat in dergelijke gevallen de verettering niet zonder meer of minder koorts is; ten vijfden, dat de verettering volkomen voleindigd zijnde, de koorts ophoud en de doode klomp afvalt; ten zesden, dat geduurende de verettering het deel zig afſcheid en de wond begint te ſluiten; ten zevenden, dat de volkomen geneezing niet eerder

plaats heeft, dan wanneer de verettering in alle opzigt verdient voor goed gehouden te worden; waarop een goede toeheeling volgt, en dan kan men eerst met grond zeggen, dat de lijder geheel geneezen is.

26. Volgens deze zekere grondſtellingen ziet men, dat wij in onze geneeswijze, om de polijpachtige gezwellen van allerlei ſoort, die ſlegts goedaartig moeten zijn, wegteneemen, de natuur nagevolgd hebben; want de draad is een zamendrukkend lichaam, het welk de polijp vernietigt, door den omloop der vogten te beletten, zo dat het gezwel moet verſterven. Ook ziet men, dat de afzondering door eene koorts voorafgegaan word, dat deze door eene ontſteeking verzeld is, waarop eene verettering volgt boven de afbinding, daar het nieuwe vleesch begint. Verders bemerkt men, dat de ſteel van de polijp zig door middel der verettering affcheid, waardoor allengs de opheeling en eindelijk de volkomen geneezing van het ongemak bewerkt word.

27. Wijl dus deze kunſtige behandeling de wegen der natuur volgende, door de kunst ondersteund word, door der natuur gelegenheid te geeven, om het geen haar nadeelig is, afteezonderen, zo volgt uit den grond van het tegengeſtelde, dat, wanneer het een of ander dezen loop des ongemaks hindert, men aan den gelukkigen uitſlag moet twijfelen. En in de daad, wanneer men om eenige oorzaak de volkomen verdelging van den ſteel der polijp niet kon bewerken, dan kan men met geen goeden grond beweeren, dat het gezwel hierdoor afvallen zal, en wanneer, vooronderſteld, dat men dezelve bewerkt heeft, er geen ontſteeking en geen aanval van eene ééndaagſche koorts bijgekomen is, hetwelk van eene goede verettering nooit kan geſcheiden zijn, kan men

ook op geen geneezing ſtaat maaken. Want alsdan groeit de ſteel ongetwijfeld weer aan en brengt een gezwel voord onder de gedaante van eene bloemkool; dit is gemeenlijk het geval in knoestagtige polijpen, welken door de drukking verhit wordende, kankeragtig worden. Deze aanmerkingen en waarneemingen zijn van groot gewigt, en het was te wenſchen, dat wij ten aanzien der voorſpelling ons wisſere en duidelijker kentekens konden verſchaffen.

DERDE AFDEELING.

Wijze om de Neuspolijpen aftebinden.

Wij hebben hiervoor getoond, hoe gelukkig wij ons van onze beide kromme en gekruisde pijpjes tot het afbinden van de keelpolijpen bediend hebben, om dezelven wegteneemen.

Ten einde deze manier regt algemeen te maaken, zouden wij wel gewenscht hebben, dat wij dezelven ook tot de neuspolijpen hadden kunnen gebruiken; doch de neusgaten zijn niet ruim genoeg om dezelven te kunnen gebruiken. Wij moeten ons derhalven aan eene andere manier houden, die wij reeds voor vijftien jaaren uitgevonden hebben. en welke reeds voor het jaar 1737, niet alleen door ons, maar ook door verſcheiden kunstkundigen met gelukkigst gevolg is aangewend. Men vind hiervan eene onbedrieglijke proeve op bladzijde 599 van het derde deel der gedenkſchriften van de akademie der Heelmeesteren volgens de uitgaave in kwarto; maar, dewijl ik tot heden deze manier alleenlijk in mijne voorleezingen over de Vroedkunde mondeling heb voorgeſteld, heb ik het thans niet ondienſtig geoordeeld, dezelven te laaten

drukken; hetwelk tot een bijvoegzel kan dienen van deze in alle opzigten gewigtige ſtoffe, die ik verhandeld heb.

Ten einde het geen ik tot hier toe over deze ſtof gezegd heb, in eene bétere orde te brengen, zal ik vooreerst van het inſtrument ſpreeken, waarvan ik mij reeds lang tot het afbinden der neuspolijpen bediend heb, en hetwelk geen ander is, dan het geen in de aangehaalde gedenkſchriften beſchreven en in koper gebragt is, alleenlijk dat ik het kleiner heb gemaakt. Het is van hetzelve in de daad alleen daar door onderſcheiden, dat het vooreerst in plaats van uit twee parallellen in de lengte malkander geſoudeerde pijpjes zamengeſteld te zijn, gelijk op de XIII plaat, No. 3 afgebeeld is; uit één enkel pijpje beſtaat, aan welks boveneind een kleine dwarscijlinder aangeſoudeerd is, ten einde de beide hoofden van den draad van elkander te kunnen afzonderen. Ten tweeden, dat, daar de pijpjes, van welken wij ons tot de afbinding der baarmoederpolijpen bedienen, altijd agt duim lang zijn, doch dit in tegendeel ten hoogſten maar drie duim lang is, welke lengte in alle gevallen genoegzaam is; ten derden, dat dit inſtrument geen grooter dikte heeft, dan een van de andere afzonderlijk, en zelfs nog eerder eenen kleineren omtrek heeft, op dat men het des te gemaklijker in het nauwe neusgat kan brengen; ten vierden heeft dit pijpje naar beneden te weêrzijden kleine ringen, zo als alle holle ſonden die hebben, welken onder den naam van catheter bekend zijn; ten vijfden, dat men de afbinding met eenen draad van fijn zilver doet, en welke een weinig dunner moet zijn, dan die, waarvan wij ons bedienen om de baarmoederpolijpen aftebinden.

Om dit inſtrument te gebruiken, moet de draad ten

minſten een voet lang zijn. Schoon deze lengte aanmerklijk genoeg ſchijnt te zijn, om eene polijp, die zelden dieper dan een en een halven duim en nog ondieper ligt, aftebinden, zal men zig egter daarover niet verwonderen, als men de redenen nagaat, die ik bijbrengen zal. Men moet de beide hoofden van den draad van boven naar beneden door het pijpje ſteeken en de draaden regts en links door den kleinen dwarscijlinder brengen, zo dat deze tusſchen beiden moet komen. Ook moet men een van de hoofden twee of driemaal om de ringen, ter plaatze daar zij aan het pijpje geſondeerd zijn, omdraaijen en vastbinden. Het ander hoofd moet men los laaten hangen, om redenen, die ik hier na zal zeggen. Verders moet men de bogt van de afbinding naar goedvinden bepaalen, doch evenwel niet te groot, ten einde dezelve te gemaklijker te kunnen vangen. Eindelijk moet men zig ook van eene gewoone polijpentang voorzien. Dit is nu de voornaamſte gereedſchap.

Betreffende de operatie zelve, de lijder moet op dezelfde wijze geplaatst worden, als in het veertiende Nommer der tweede afdeeling beſchreeven is, van eenen lijder, dien men eene polijp in de keel afbind, en een helper moet hem op dezelfde wijze het hoofd houden; alsdan vat de heelmeeſter met de eene hand de polijptang, waarmede hij het lichaam van het gezwel, door middel der andere hand, waarin hij het pijpje houd, door den boog van den draad, dien hij voor de onderſte opening der neusgaten houd, aanvat. Vervolgens laat hij de tang door eenen bekwaamen helper vasthouden, die de polijp, doch langzaamlijk en van trap tot trap, naar zig haalen en ſteeds in den hem aangewezen ſtand blijven moet, tot dat men hem belast, dien te veranderen. Deze helper moet op zijde van den lijder ſtaan, ten

einde, den heelmeester, die de operatie doet, zo weinig mogelijk te hinderen. Als de heelmeester met de linke hand het pijpje houd, moet hij met twee of drie vingeren der regte hand het vrijhangend hoofd der afbinding houden, hetzelve allengs tusschen de polijp en den wand van den neus, als men het er door kan brengen, of op eene andere plaats, daar de boog van den draad gemaklijker, zonder zig om te buigen, ingebragt kan worden, drukken; want het middenste gedeelte van den boog moet niet alleen tot in het bovenste voorste neusgat, maar ook tot in het agterste vergroot zijn, en dit moet niet op eens volbragt worden, maar allengs door herhaalde pogingen, en ten laatsten moet men bij elken stoot zorg dragen, het hoofd van den draad geheel te laaten gaan, om te zien, of niet ergens een hinderpaal hetzelve naar buiten voere, eer men nog zo ver gekomen is, als men wenscht, of, wanneer men zo ver gevorderd is, zig daarvan te overtuigen. Alle deze voorzorgen zijn van gewigt, om de bogt van den draad in haare behoorlijke kringvormige buiging te houden, want zonder dezelve beletten de hoekige vouwen, welken er in vallen, dat men den draad niet gemaklijk door de pijpjes kan trekken, hetwelk egter noodzaaklijk moet geschieden, om de bogt van den draad te verkleinen, en op dat deze bogt, die nu in de plaats van den strik dient, den steel van het polijpagtig gezwel, als men den draad begint omtedraaijen, zou kunnen omvatten. En om die redenen is het noodzaaklijk, dat het tweede hoofd van den draad op alle wijze, zo wel in, als buiten de pijp vrij zij. Men kan ook nog aanmerken, dat in het begin der operatie, de pijp slegts tot in het begin van het neusgat mag gebragt worden, doch altijd op de tegengestelde zijde tot aan het midden van de handvat

der af binding, en dat deze pijp daar moet blijven, tot dat de bogt dieper gebragt is, doordien het zig ſteeds totaan het punt, dat wij aangewezen hebben, meer en meer vergroot; maar, wanneer er geen verwijdering en vergrooting plaats heeft, moet men de pijp allengs dieper inbrengen, naar maate, dat de bogt van den draad afneemt, terwijl men het afhangend hoofd naar zig trekt en wel zo verre, dat men het pijpje niet verder inſteeken, noch het hoofd van den draad terug trekken kan. Als men nu zo verre gekomen is, kan men zig vleijen, dat de operatie zal gelukken: maar om er zig van te verzekeren, moet men het pijpje een weinig en het vrijhangend hoofd van den draad tevens naar zig trekken, en zo wel het pijpje als ook het hoofd vasthouden: maar, wanneer het niet gelukt is, komt gemeenlijk alles weêr terug, zonder ſchier eenigen tegenſtand te vinden; alsdan is de handvat gemeenlijk nog groot genoeg, doch, doordien zij in de lengte vaſter zamengedrukt is, en er eenige plooijen gekomen zijn, die er de kringvormige gedaante aan beneemen, gebeurt het, dat deze handvat in de rondte genoegzaam afneemt en in alle opzigten eene kleiner middenlijn, dan het lichaam van het gezwel heeft. Maar als men in zijn werk geſlaagd is, houd de boog zig vast om den ſteel geſloten en men trekt het gezwel dan naar zig, waarop men den ſtrik van den draad door middel van den draad en het omdraaijen der beide hoofden kan voltooijen Om den draad op eene behoorlijke wijze omtedraaijen, moet men beginnen met het tweede hoofd van den draad om den ring, die aan deszelfs zijde zit, vasttemaaken, gelijk men met het eerſte gedaan heeft, hierop begint men allengs te draaijen en haalt het inſtrument telkens een weinig naar zig toe, zo dat men bij elke halve omdraaijing, die men doet, hetzelve geheel laat vaaren, ten

einde tijd te winnen, dat de ſtrik van den draad eene kringvormige vorme om den ſteel van het gezwel kan vormen: men merkt ook, wanneer men met het omdraaijen moet ophouden, want als men het pijpje laat gaan, ontwind zig de laatſte halve wending, welke men maakt, weer van zelve; hierdoor vermijd men, dat de draad niet van zelve ombuigt en hierop moet men vooral acht geeven, want de draad zig ombuigende, belet zulks, dat men den ſteel van de polijp ombinden kan. De helper heeft tot nu toe nog ſteeds vastgehouden en het lichaam van het gezwel een weinig naar zig toe gehaald, maar nu moet hij de tang openen en daar uit neemen, wijl zij tot niets meer dient. Als de operatie wel gelukt is, gelijk gemeenlijk geſchied, wanneer het gezwel eenigzins van eene vaste zelfſtandigheid is, zo dat de tang van boven wel kan vatten, wind men de beide hoofden van de afbinding, daar zij vast waren, het een na het ander los, maakt ze weêr regt, ten einde men het pijpje des te gemaklijker uit den neus kan neemen, en zo dra men de beide hoofden boven het pijpje kan vatten, houd men ze vast tusſchen de vingers, om dezelven, zonder te zeer te trekken en den ſtrik der afbinding te ſpannen, door het pijpje uittehaalen. Alsdan buigt men de beide hoofden der afbinding over den rand van den neusvleugel, aan welken men de operatie doet, kleeft ze aan deze zijde op de wang vast. Men moet den lijder de muts voor de operatie opzetten en met eenen band vastmaaken, ten einde zig van het eene tot het andere verband niets verſchuive, en om die reden moet de draad ook ten minſten een voet lang zijn.

Betreffende het verband, hetwelk ſlegts in weinig ſtukken beſtaat, moet men alle dagen des morgens en des avonds den ſtrik der afbinding, naar maate dat de omtrek vermindert, toehaalen, om het afvallen van het gezwel zo veel mogelijk te verhaasten.

Om dit te doen moet men vooreerst de hoofden van den draad, na dat men ze los gemaakt heeft, weer in orde, en op nieuw door het pijpje brengen, zo als men dit de eerſte maal gedaan had; ten tweede moet men het pijpje tot aan den ſteel, daar men het omdraaijen begonnen heeft, inſchuiven en even als te voren de hoofden van den draad aan de ringen weer vast maaken; ten derden moet men nu met het omdraaijen beginnen, en de regelen in acht neemen, daar wij No. 6 en 7. melding van maakten, en niet vergeeten, het lichaam van het gezwel op nieuw met de tang te vatten, en den helper, die de hoofden vasthoud, moet men belasten, dezelven naar zig te trekken, ten einde het omdraaijen der einden van den ſtrik der afbinding gemaklijker gemaakt worde, en dit moet men zo lang herhaalen tot dat het gezwel afgevallen is. Ten vierden brengt men na elke herhaalde omdraaijing alles weêr in orde, gelijk wij dit onder No. 8 en 9 gezegd hebben, en ten laaſten laat men bij elk verband, even als de eerſte reis, een aftrekzel van eenige heelende wondkruiden intrekken, waardoor de geneezing des te gelukkiger voltooid word.

Ik oordeel, hier te moeten aanmerken, dat men acht moet geeven, dat het zomwijlen kan gebeuren, dat door het inbrengen van den draad in den neus een onvermijdlijke kitteling veroorzaakt wordende, den lijder tot niezen word gebragt, en dat de ſchokken van het niezen verwekt, in ſtaat zijn, de operatie voor eenige oogenblikken aftebreeken en ook de kringvormige gedaante der afbinding te verderven, zo dat men ze niet behoorlijk kleiner kan maaken, zo als wij dit bij de operatie onder No. 3, 4 en 5 beſchreeven hebben. Doch als dit gebeurt, moet men den moed niet laaten zakken, maar de operatie weer op nieuw beginnen, tot men in ſtaat is, dezelve ein-

delijk te volbrengen. Ten aanzien van het verband heeft men dezelfde ongemakken niet te vreezen, wijl men alsdan geen bogt meer behoeft intebrengen en ook geen knoop meer behoeft gemaakt te worden, wijl deze daar onveranderlyk in blijft. Het is wel waar, dat zomwijlen onder het te ſterk omdraaijen en losdraaijen van den draad dezelve breekt, waardoor men verpligt is, een nieuw ſtuk aan het afgebroken einde aantebrengen; doch dit ongemak gebeurt zelden en is van zo weinig belang, dat het nauwlijks der moeite waard is, zig daarmede optehouden: maar zo is het niet gelegen met het geen volgt (*bb*).

(*bb*) [Over het geheel ſchijnt onze ſchrijver bij de *keel-* en *neus-polijp*, de binding boven alles de voorkeur te geven. —— En ſchoon HIPPOCRATES, en op het voetſpoor van dezen grooten Heelmeester, veele andere beroemde Mannen, de *afbinding* hebben voorgeſteld; zo is het nogthans zeker, dat ook anderen en niet minder beroemde Heelkundigen, andere hulpmiddelen hebben voorgeſteld en met een goed gevolg uitgeoeffend. —— Onder de oudſten onzer Heelkundigen, waren er eenigen, die de geneezing door *drukking*; anderen door *afſnijding*; anderen door *branding*; en weder anderen door *uittrekking* wilden verricht hebben. —— En in de daad, wanneer wij den verſchillenden aart van het gebrek nagaan, en de onderſcheide werkzaamheden van deze zo evengenoemde hulpmiddelen in overweging neemen; zo komt het ons voor, dat allen, de hier voorgeſtelde hulpmiddelen, ieder zijne verdienſten heeft; en in onderſcheide gevallen met vrugt kunnen gebruikt worden. —— „ De verſchillende vastheid (zegt de heer GESSCHER) van den neusprop; deszelfs grootte; de vermoedelijke of blijkbaare plaats zijner aanhegting; zijner van „ elders bekende oorzaak; en de lichaams-geſteldheid van „ den lijder, moeten de voornaame bepaalers zijn onzer keuze, zoo van deeze bewerkingen in het algemeen, als van „ de verſchillende wijze haarer uitvoering in het bijzonder." *Oeff. Heelk.* §. 3501.

Wij zullen dit een en ander nader ophelderen — Eene zagte ſlijm- of vleeschachtige polijp, bepaald binnen het bereik der neusholte, zou misſchien niet onmogelijk, voor eene genoegzaame en wel aangelegde drukking wijken. —

AANMERKINGEN.

1. Indien eene venusbeſmetting de gelegenheidgevende oorzaak der polijp mogt wezen, zou men moeten

Een polijp, die niet diep in de neusholte geplaatst is en eene dunne hals heeft; kan gevoeglijk en zonder gevaar, weggeſneden worden. —— Neus polijpen, die op de minſte aanraaking of minſte vermeerderde lichaams-beweeging, ſterk bloeden: als ook die, die de neusholte zodanig opvullen, dat er niets hoegenaamd kan worden ingebragt; kunnen het zekerſte door de plaatslijke branding, op de door RICHTER verbeterde wijze van PARÉ, geholpen worden. —— Polijpen, die voor een klein gedeelte de neusholte, voor het meerderdeel de keel inneemen; of die zich alleen en geheel in het laatstgenoemde deel aanbieden; eene peerswijze gedaante hebbende; en aan eene dunne ſteel verbonden zijn; kunnen gevoeglijkst door den tang afgedraaid en uitgetrokken worden. —— Als de Polijp eindelijk de holte van den neus, dermaate vervuld, dat ze nauwlijks de inbrenging van eenig werktuig toelaat; en men proefkundig verzekerd is, dat haar wortel, aan de zijde haarer aanhegting niet het grootſte gedeelte van het ſnotvlies beſlaat: als ook dezulken, welken in de keel hangende, eene klompwijze breede wortel aanduiden; of dat men reden heeft te vermoeden, dat zijn wortel de achterſte opening der neusholte ganſchelijk vervuld; zo moet men in deze gevallen, de binding boven alles de voorkeur geeven. Zie over dit een en ander meerder in het meergemelde werk des heeren GESSCHER.

Na dat de *Polijpus* is weggenomen, op wat wijze zulks ook verricht is, blijft er meestal het een of ander van derzelver grondbeginzel over. —— De ouden plagten dit met het brandyzer te vernielen; doch de ongemakken, daar door veroorzaakt, hebben laateren om andere middelen doen denken: onder dezen zijn de zagtbijtende middelen, met plukzel aangebragt. het meest nuttig. —— LEDRAN egter, in zijne *Operatien der Heelkonst bladz.* 335. heeft ten dien einde, bij de weggenomen neuspolijpen, een *ſeton* voorgeſteld, waarvan het eene einde in de mond en het andere ten neus uithing: PLATNER is ook voor deze wijze: zie zijne *Handleidinge tot de Chirurgie*, §. 797. —— Doch wij oordeelen met de beroemde Engelſche Heelmeester SHARP, dat deze wijze met de *ſeton*, ongeſchikt en vies is, en dus niet, dan

beginnen met den lijder naar de gewoone wijze te behandelen, voor dat men de afbinding onderneemt, en de polijp zonder dezelve tragten te verdrijven; en bijaldien deze de algemeene behandeling weerſtaat, kan men ze zeer ligt door de plaatſelijke behandeling uit den grond uitroeijen; en alsdan heeft men alleenlijk het vergif der venuskwaal te beſtrijden (*cc*).

2. Om eene polijp in den neus of in eenige andere holte afteebinden, moet men den draad tot aan de plaats brengen, daar het gezwel zijnen oorſprong genomen heeft, ten einde het lichaam van dit gezwel alzins van de overige deelen afgeſcheiden worde; want zo er eenige vergroeijingen in den omtrek van het neusgat waren, waar het ook mogt wezen, zou de operatie geen plaats kunnen hebben, dan na dat men dezelven zou weggenomen hebben. Men heeft maar al te dikmaals zodanige gevallen, het welk de reden

mogelijk in enkelde gevallen, in aanmerking dient te komen.

Bij de uitdraaijing of uittrekking der keel of neus-polijpen, met den tang (dat wij dit hier nog bijvoegen) hebben veele zwaarigheid gemaakt, voor de bloedſtorting, welke daar mede ſomwijlen verzeld gaat: dan wij kunnen proefondervindelijk verzekeren, dat deze bloedſtorting in dit geval, weinig of geen gevaar infuit; ſlegts is *droog plukzel* alleen, of met eenig bloedſtelpend middel voorzien, tegen de open mondjes der verſcheurde of gebrooken vaatjes aangebragt, in de meeste gevallen, genoegzaam: buiten dat, kan men ook van *ſpons*, *zwam* of *bovist*, gebruik maaken.]

(*cc*) [Het is, gelijk wij reeds op bladz. 120. (*z*) aangetoond hebben, bij de geneezing der polijpen, eene aanmerking van belang, dat men namentlijk, voor dat men de operatie, op wat wijze ook, onderneemt, alvorens de oorzaaken van dezelve opſpoort; en is het mogelijk, uit den weg ruimt. —— Doch hier van zijn uitgezonderd, zulke neus-polijpen, welke uit een beenbederf der ſponsbeenderen of andere beenderen der neusholte, voortkomen; bij dezen moet eerst de neus-polijp weggenomen, en dan het beenbederf verbeterd worden.]

is, dat ſchier alle ſchrijvers, welken van dergelijke ſoorten van gezwellen geſproken hebben, geloven, dat zulke polijpgewasſen verſcheiden wortels of voeten hebben, en dat deze vermeende wortels aan dezelven als zo veele levende bronnen dienen, daar volgens de natuur elke polijp maar eenen ſteel heeft. Het is waar, wanneer men de geneezing van zulke gezwellen beproefde en zig van bijtende middelen bediende, om dezelve te verteeren, en die, gelijk gemeenlijk het geval is, met geen gelukkig gevolg aanwendde, heeft men deze wijze verworpen, wanneer namelijk de bijtende middelen op de wanden van het neusgat dezelfde werking deeden als op de polijpen, gelijk niet zelden gebeurt, waar uit volgde, dat in het vervolg het eene ſtuk met het andere vergroeide, en men den draad onmogelijk om den ſteel der polijp kon brengen, indien men niet vooraf de vergroeijingen los maakte.

3. Wanneer ik derhalven eenen lijder krijg, die eene neuspolijp heeft, verzeker ik mij vooraf, of het lichaam van het gezwel in deszelfs geheelen omtrek afgezonderd ſtaat, en dit kan ik ras gewaar worden door middel van eene platte ſonde, welke wij bl. 457. van de derde uitgaaf van ons werk over de polijpen beſchreeven hebben, en op de IV. plaat, fig. 10, hebben laaten afbeelden; of deze vergroeijingen dadelijk plaats hebbende, neemen wij die zeer gemaklijk weg met de biſtouris, welken wij fig. 11, 12, 13 en 14. op de evengemelde plaat hebben laaten afbeelden. De beſchrijving van deze inſtrumenten nevens de wijze om ze te gebruiken, vind men bladz. 458 en 459 van hetzelfde werk.

4. In zulk een geval maak ik dergelijke vergroeijingen, wanneer er verſcheiden zijn, gemeenlijk een voor een weg, altijd het neusgat tragtende te ver-

mijden, zonder op het gezwel te letten, egter hetzelve ook niet te zeer kwetzende. Zodra de affcheiding geſchied is, ſtil ik het bloeden door middel van aluinwater, en omwind het gezwel met eene klevende plaaſter, welke men zo dikwijls als nodig is, moet vernieuwen, tot dat de wonden van den wand des neus geheeld zijn, zonder het gezwel weêr aanteraaken; en als dan kan de polijp afgebonden worden.

5. Wij zullen nu eens het geval ſtellen, dat de polijp alleenlijk nog met haaren oorſpronglijken ſteel aan het neusgat vast houd, zo moeten wij ons verzekeren, of het gezwel ſlegts een eenig is, dan of het ſlegts een ſtuk van een ander is, welk agter in de keel daar aan zit; als het een eenig is, zal het zig ras ontdekken, wanneer men het met de tang vat, want alsdan laat dit gezwel zig met weinig moeite verlengen en men bemerkt tevens, dat, hoe meer men het gezwel naar zig trekt, de agterſte opening van het neusgat des te vrijer word. In het ander geval daartegen kost het niet alleen veel moeite, wanneer men het gezwel naar voren wil trekken, maar hoe meer men trekt, hoe meer de plaats, daar de neusgroeve zig met het neusgat vereenigt, gevuld, en wijl dit aanduid, dat een ſtuk van het gezwel tegen de welving van den agtermond of van den wand des neus (*) ligt, toont zulks aan, dat men zig daarvan moet verzekeren, door een of twee vingers agter het middenſchot van het gehemelte intebrengen, hetwelk men ook ten eerſten in het begin kan doen, als men het goed vind.

6. Als de neuspolijp eenvoudig is, en zig in het eigenlijk zogenoemd neusgat bevind, hier geheel vrij

(*) Zie de 27ſte en 28ſte waarneeming van onze derde uitgaaf en *Journal de Medicine, Avril* 1770. *p.* 1770. *p.* 344 en volg.

en afgezonderd en zo vast als vleesch is, kan men den draad met weinig moeite om den ſteel brengen; daar- en boven droogt de verettering, als het gezwel afgevallen is, ligt en gemeenlijk in korten tijd in, ſchoon zulks van den grooter of kleiner omtrek van den ſteel der polijp en van derzelver meer of minder vastigheid afhangt, doch de ſteel heeft in dit geval zeer zeldzaam veel omtrek, wijl de nauwe beenachtige opening der neusgaten gemeenlijk het ſtuk van de zig hier bevindende polijp noodzaakt dun te zijn in vergelijking van derzelver lichaam, zo als zulke polijpen veeltijds hebben, en ten aanzien der geſtalte heeft zij eenige overeenkomst met de baarmoederpolijpen van de eerſte ſoort (*), wijl het natuurlijke en onophoudelijk zamentrekken van den hals en den mond der baarmoeder in deze te weeg brengt, het geen de tegenſtand van het beenachtig kanaal in de andere bewerkt, en wijl de holte van het neusgat, zo als die der moederſcheede toelaat, dat het ſtuk van de polijp, welk haar lichaam uitmaakt, eene aanmerklijke grootte kan uitmaaken. Dit is de reden, waarom alle deze polijpen peervormig zijn en dat daarënboven, daar haare grondvlakte onder is, de draad, als hij over de ſpitze gebragt is, aldaar wel vast gemaakt kan worden, waardoor men in de meeste gevallen den uitſlag der operatie moet verklaaren.

7. De neuspolijpen zijn op verre na aan zulke toevallen niet onderworpen als de polijpen van de keel; deze ſoorten van polijpen geneezen in de daad even zo gemaklijk als die der baarmoeder, want de oorzaak van beiden is goedäartig, ook behoeft men geen meer regelen van voorzigtigheid voor en na de operatie door

(*) Zie de derde uitgaaf van mijn werk over dit onderwerp, de eerſte afdeeling.

door de afbinding, ten aanzien namelijk van de voorbereiding en den leesregel, in acht te neemen.

8. Wanneer er verscheiden polijpen in één neusgat zijn, en elk polijpachtig lichaam zijnen bijzonderen steel, of een steel verscheiden afdeelingen heeft, maken wij eene afbinding voor elk bijzonder gezwel, even als wanneer in beide neusgaten polijpen zijn. Daarenboven doen wij volgens onze wijze altijd de eene afbinding na de andere, naar dat wij namelijk het eene polijpachtig gewas na het andere wegneemen. Van de voorbeelden dezer handelwijze vind men een goed voorbeeld in de agtentwintigste waarneeming van onze verhandeling over de polijpen, volgens de derde uitgaaf.

9. Het is eene aanmerking van gewigt, dat het geval zeer zeldzaam is, dat de neuspolijpen, het zij, dat zij bijzonder in de neusgaten staan, of dat zij slegts stukken van de gezwellen zijn, welken aan den boog van den agtermond zitten, van het begin af zulke afdeelingen hebben, gelijk wij nu en dan aanmerken, dezen zijn gemeenlijk toevallig en ontstaan eerst naderhand; zij komen gemeenlijk dan, wanneer men ze met de tang wil vatten; en, dit niet wél gelukkende, in stukken scheurt; in het vervolg word elk stuk grooter, en men bevind dan, dat, in plaats van een eenige massa, deze polijpen uit verscheiden vingervormige afdeelingen zamengesteld zijn.

10. Wanneer eene neuspolijp enkel een stuk van eene polijp der keel is, moet men, als dit stuk eene afbinding toelaat, het stuk, dat in den neus is, afbinden, wijl het beweezen is, dat, dit stuk aanmerklijk zijnde, het mogelijk is, dat met dit stuk tevens een nog grooter kan afvallen, wanneer beide stukken eenen gemeenen steel hebben; dit was het geval, waar van wij No. 8 en 9. eene waarneeming aanhaalden, en

na dien tijd in verſcheiden waarneemingen aangemerkt hebben. Of, daar het nog gemaklijker is, de neuspolijpen aftebinden, en te maaken, dat zij afſterven, dan de polijpen van de keel, zo is het gevoeglijk, dat men met het ſtuk in den neus begint, door hetzelve eerst aftebinden, en te beproeven, of men hier door tevens de polijp der keel verdrijven kan, zonder dezelve onmiddellijk, ten minſten niet door den mond te opereeren, wijl het altijd nog tijds genoeg is, de afbinding daarvan te onderneemen, wanneer het met de eerſte niet mogt gelukt zijn, zo dat men beiden te gelijk weggemaakt had. En daarenboven, indien men in dit geval omgekeerd wilde handelen, en met de polijp der keel beginnen, zou men dikwijls zwaarigheden ontmoeten, en het zou zelfs onmogelijk zijn, den ſtrik der afbinding vast te maaken, uit hoofde van het ſtuk in den neus, wijl dit in zulk een geval tot de polijp in de keel behoort, zo dat men duidelijk ziet, dat men deze nooit moet opereeren, voor dat men die in den neus weggenomen heeft. In dit geval moet men ſchier altijd het pijpje naar het middenſchot van den neus ſtieren en dienvolgens de bogt van den draad van de tegengeſtelde zyde, dewijl, gelijk wij verder boven aangemerkt hebben, de polijp van de keel dikwijls met het middenſchot vergroeid is en de draad als dan niet ongehinderd langs het middenſchot in de hoogte, of ten minſten niet over deze plaats heen gebragt kan worden; en dit moet geſchieden, wanneer men de operatie wil doen (*dd*).

(*dd*) [SHARP zegt; „wanneer de *polijpus* zich in de keel „ vertoont, is 't altoos raadzaam, denzelven langs dien „ weg uit te haalen; (de ſchrijver bedoelt hier *met den tang*, „ die hij in de meeste gevallen den voorrang geeft) de„ wijl men door ondervinding weet, dat hij, langs dien „ koers getrokken zijnde, veel ligter los raakt, dan door „ de neus." *Oordeelk. aanm. over de Heelkonst, bladz.* 449.]

11. Alle neuspolijpen, welken door de afbinding geneezen kunnen worden, zijn meer of minder rood en men bemerkt, dat in korten tijd na de afbinding de roode koleur, in evenredigheid dat zij toeneemen, rooder word, en deze roodheid neemt ſteeds meer toe, tot dat de polijp aan het verrotten gaat, en dan droogt dezelve uit, valt ſchubswijze af en krijgt eene bleeke koleur. Wij hebben in het voorige nommer gezien, dat, wanneer de neuspolijp eene verlenging van de keelpolijp is, de afbinding van de eene de andere niet tevens doet verdwijnen en afvallen; het is wel waar, dat men als dan de verandering, die in zulk een geval plaats vind, naar evenredigheid van het gezwel in het neusgat, niet bemerkt; maar daar is nog een geval en hetzelve is zo zeldzaam niet eens, daar wij dit zeer duidelijk kunnen zien. Dit geval is namelijk, wanneer in plaats, dat het ééne polijpachtig lichaam in de keel, het andere in de neus is, de beide neusgaten vol polijpachtige gewaſsen zijn, het zij nu, dat deze beide polijpachtige lichaamen aan de agterſte welving van den agtermond of aan het middenſchot vastzitten, of dat van deze plaats zig twee afdeelingen in de neusgaten uitſtrekken, zonder dat zij aan de keel vast zijn; want, terwijl de eene, die men afgebonden heeft, grooter in den omtrek word, en van koleur verandert, tot dat zij eindelijk bleek word, zwelt de andere in het geheel niet, haare koleur verandert weinig en ten laatſten word zij donker geel, en met een rotachtig ſlijm bedekt, waaruit men afneemt, dat zij, even als de afgebondene, zal verſterven, ſchoon men ze niet afgebonden heeft. Hieruit beſluit ik, dat in geval eene polijp van de keel zig in den neus heeft uitgebreid, en dit gedeelte in den neus zo hoog, als mogelijk is, afgebonden is, zig aan het ſtuk in de keel dezelfde toevallen zullen opdoen, ſchoon men

het niet kan zien, voornaamlijk, wanneer dit ſtuk agter het middenſchot van het gehemelte verborgen ligt en dat het om dezelfde reden afvalt, wijl verſcheiden polijpachtige gezwellen eenen gemeenen ſteel hebben; en wanneer men nu eindelijk deze uitwerking niet beſpeurt, dat namelijk de gezwellen het zij in de keel of in het tweede neusgat ten aanzien der geſtalte, verwe e. z. v niet veranderen, dan is men genoodzaakt, elk in het bijzonder aftebinden, want dan hebben beiden gemeenlijk eenen bijzonderen ſteel, in plaats van eenen gemeenen, gelijk in het voorgaande geval. Voor het overige, wanneer eene polijp in de keel afgebonden moet worden, moet men geen der regelen van voorzorg verwaarloozen, welken wij hier boven opgegeeven hebben, daar wij de polijpen der baarmoeder met die van de keel vergeleeken.

12. De zelfſtandigheid van de neuspolijp kankerachtig zijnde, zonder dat de ſteel daar door aangetast is, kan men dezelve afbinden en zig eenigermaate vleijen, den lijder te geneezen; maar de ſteel reeds door het kankerachtig vergif verteerd, en men daarvan verzekerd zijnde, zal de afbinding de kwaal niet wegneemen; want geſteld, dat de lijder de buitengemeene ſmert kan verdraagen, welke de afbinding en het zamentrekken van den ſteel van het gezwel zou kunnen veroorzaaken, zou nogthans ongetwijfeld na het afvallen van hetzelve het overgebleeven gedeelte van den ſteel op nieuw uitſchieten, gelijk dit maar al te dikwijls het geval is, wanneer men eenen kankerachtigen teelbal weggenomen heeft, wijl alsdan de ſtreng der zaadvaten door het kankerachtig vergif aangeſtoken, in de gedaante van eene bloemkool weêr aangroeit en, even of de bal niet weggenomen was, den lijder den dood veroorzaakt. Hieruit volgt, dat men volgens de vergelijking dezer ongemakken en na den ongelukkigen

uitſlag der operatie en haare gevolgen de afbinding der kankerachtige polijpen niet moet onderneemen, wanneer men verzekerd is, dat de ſteel van het gezwel door het kankerachtig vergif aangetast is, en wel te meer, om geen goed en heilzaam middel in een kwaad gerugt te brengen, wanneer men het in elk geval zonder onderſcheid wilde aanwenden.

13. Ik heb opgemerkt, dat de neuspolijpen zeer ligt tot hygrometers kunnen dienen; want zij neemen in de daad toe in grootte bij vogtig, en worden kleiner bij droog weeder. Deze waarneeming heeft mij derhalven dikwijls droog weeder doen verkiezen tot de operatie van groote polijpen, wijl dezelven als dan week en zagt zijn, en vogtig weeder voor die, welken klein en vast zijn, en zig nog niet zeer ver in de neusgaten uitgebreid hebben; in het eerſte geval kan de tang het gezwel vatten, zonder dat men behoeft te vreezen, hetzelve te beledigen, en in het tweede geval kan men hetzelve het digtst bij den ſteel vatten, hetwelk van een zeer groot nut is.

14. De blaarachtige en ſlijmige polijpen moet men niet onderneemen, aftebinden, wijl men ze niet te deeg kan vatten, en bij gevolg op geenerlei wijze kan vast maaken; hier word der kunst door de onmogelijkheid om eene afbinding te doen, perk gezet, en men moet de gewoone middelen tot derzelver verdrijving aanwenden, of het inſtrument gebruiken, dat wij voor dit geval uitgedagt hebben. Dit inſtrument is in de derde uitgaaf onzer verhandeling over de polijpen, op plaat IV. fig. 17., afgebeeld, en men vind de beſchrijving van dit inſtrument, nevens de wijze om het te gebruiken, op bl. 315 en volg. Men zal daar vinden, dat wij dit middel niet als onfeilbaar beſchouwen, maar wij beveelen het alleen aan als een

inſtrument, dat zomwijlen met voordeel kan gebruikt worden, en, zo het al geen nut doet, egter zonder gevaar kan aangewend worden.

15. Wij hebben nu aangemerkt, dat er neuspolijpen zijn, welken men niet kan afbinden, gelijk bij voorbeeld de blaarachtigen, (*ee*) en dat er ook zijn, welken het niet raadzaam zou zijn, aftebinden, ſchoon het mogelijk is, de afbinding te doen; als bij voorbeeld de kankerachtigen, welker ſteel door dit vergif aangetast is; terwijl er ook wederom anderen zijn, welken men niet kan afbinden, voordat men eerst zekere hinderpaalen uit den weg geruimd heeft. En eindelijk hebben wij gezien, dat er ook zijn, en van deze ſoort zijn de meesten, welker geneezing niet alleen mogelijk, maar ook in alle opzigten volgens onze manier gemaklijk is. Deze zelfde manier kan men ook volgen in polijpen, welken in de ooren ontſtaan en zig tot het trommelvlies uitſtrekken. Doch in elk geval moet de draad met den omtrek van den ſteel des gezwels en met de holte, waar in men den draad brengt, in evenredigheid ſtaan. Voor het overige hangt het goed gevolg der operatie van de bekwaamheid des

(*ee*) Men heeft nog een bijzonder ſoort van polijp der neus waargenomen, welke in zijn aart geheel *kraakbeenig* is. Aan dezen is natuurlijk de afbinding, zo wel als alle andere middelen ter geneezing vrugteloos. —— Deze neuspolijp egter moet, gelijk de Heer GESSCHER in zijne *Oeff. Heelk.* §. 781. wel zegt, als eene ſpeeling der natuur aangemerkt worden. —— JOB VAN MEEKEREN verhaalt in het XI. *Hoofdſtuk* van zijne *Heel- en Geneesk aanm.* eene kraakbeenige neus-polijp waargenomen te hebben; waar aan hij verſcheide vrugtelooze pogingen, ter loswrikking en uittrekking met de tang, gebruikt heeft; eindelijk nog door hem, door de mond, aan deszelfs wortel nabij den grond der opperſte en binnenſte neusholte, met een ſchaar, wierd afgeſneden.]

heelmeesters en des helpers af, die de polijp met de tang vat (*).

(*) Weinig gelegenheid gehad hebbende, om zelf eigen waarneemingen over de polijpen te maken, kan ik flegts eenige weinige aanmerkingen bij de veele voortreflijken van den heer LEVRET voegen. Vooreerst zij het mij geoorloofd, aan te merken, dat de benaaming polijp zeer oneigenlijk van de menigvuldige uitwasfen, vaatklompen en tegennatuurlijk georganiseerde bloedklompen gebruikt word, en dat het te wenfchen was, dat wij, de natuur dezer lichaamen naauwkeuriger kennende, gevoeglijker naamen daar voor hadden. Betreffende de geneeswijze der baarmoederpolijpen, het is zeker het best, dezelven aftebinden, fchoon men dezelven ook zomwijlen met gelukkigen uitflag afgefneden heeft, gelijk BERTRANDI en MILLERET (*Journ. de Medicine* 1773. *Mars*) aanmerken. En voornaamlijk geld dit van de weeke en die reeds rotachtig zijn geworden, bij welken men geen ligatuur kan aanbrengen. —— Voor de neuspolijpen bedient de heer POTT zig liefst van de tang en roeit dezelven daarmede uit, hij is niet zeer voor de afbinding en verwerpt de bijtmiddelen. Daar tegen prijst de heer RICHTER derzelver gebruik, en voornaamlijk bij zulke neuspolijpen, welken aan veel bloeden onderworpen zijn, en bij welken, uit hoofde van derzelver grootte, de afbinding niet wel plaats kan hebben. —— Behalven de inftrumenten, welken LEVRET en HERBINIAUX uitgevonden hebben en van dewelken, behalven in de gefchriften dezer mannen, in het *Journal de Medicine* 1770 en 1771 melding gemaakt word, hebben de heeren DAVID te Rouaan, en THEDEN onlangs een paar goede inftrumenten voorgeflagen. Dat van den heer DAVID dient tot het afbinden der baarmoederpolijpen, is van ftaal gemaakt en beftaat uit twee ftukken van omtrent twaalf of veertien duim lang, welken naar onder door eene fchede aan elkander gehouden worden. De fteel van elk ftuk is tien duim lang en twee of drie lijnen middenlijns dik, overal toegerond, naar boven platter en met een oog doorboord, waardoor de draad getrokken word; naar onder is aan dezen fteel een plat vierkant ftuk vastgemaakt, welks zijde van boven breeder, dan van onder is, en aan welks buitenfte hoeken een ring is, door welken men den draad trekt; in het midden, paffen deze beide ftukken zeer juist famen en worden, de ligatuur om den fteel der polijp aangelegd zijnde, onder door eene

XXIII. HOOFDSTUK.

Over de operatie van de ſtaar, (cataracta) (ff).

De operatie van de ſtaar beſtaat in het nederdrukken of verplaatzen van het kriſtallijnlichaam of in het

ſchede vast zamen vereenigd. Het inſtrument van den heer THEDEN om de keelpolijpen aftetrekken, is door den heer RICHTER beſchreeven, in zijne Beginſelen der Heelkunde I. Deel., waarvan hij ook op plaat VI. fig. 1. eene afbeelding geeft.

Behalven de ſchriften van den heer LEVRET leeze men over de operatie der polijpen: *Parallele de differens inſtruments avec les Methodes de ſ'en ſervir pour pratiquer la ligature des polypes dans la matrice, par* G. HERBINIAUX, *à la Haye*, 1771 — *Traité ſur divers accouchements laborieux & ſur les polypes de la matrice, par* Mr. HERBINIAUX, *à Bruxelles. Tom. I. II* en RICHTER ter aangehaalde plaats.

(*ff*) [De ſtaar is eene verduistering of ondoorſchijnendheid van het kristal vogt, of van deszelfs buisje. — De kentekens daarvan, zijn, uit de zo even gegeven bepaaling, genoegzaam blijkbaar. — Meestäl is haare koleur-verändering naar de *graauwe* of *grijze* gerigt: ſomwijlen echter heeft men ze *wit*, *groen*, *geel*, *ijzerachtig*, *geſtreept* en *veelkoleurig* gevonden.

Het voornaamſte onderſcheid der ſtaar hangt af van derzelver hardheid of zagtheid; rijpheid of onrijpheid; en of dezelve enkelvoudig of zamengeſteld is.

De kentekenen van eene *harde ſtaar* zijn: eene vernaauwde en bijna onbeweeglijke oog-appel; het kristal-vogt is verkleind, en meer dan gewoonlijk van het druiven-vlies verwijderd.

Eene *zagte ſtaar* kent men: aan eenen verwijdden oog-appel en deszelfs langzaame ſamentrekking, bij het invallen der lichtſtraalen; het kristal-vogt is meer dan natuurlijk vergroot en digt nabij het druivenvlies genaderd; ook is deze ſtaar meestäl *wit* of *melkächtig* van kleur.

Eene *rijpe ſtaar* noemt men: wanneer het kristal-vogt geheel verduisterd is; dat is, wanneer de lijder ſteeke blind

uitneemen van hetzelve. Daar zijn dus twee wijzen, namelijk het nederdrukken en uitneemen van het kristallijnlichaam

Om derhalven over de behandeling in deze operatie niets aan de hand te geeven, dan het geen de ondervinding en de praktijk leeren, heb ik zulke oogmeesters, welken thans het meest beroemd zijn, geraadpleegd en hen verzogt mij de behandeling in deze operatie mede te deelen. Ik zal derhalven hetgeen elk hunner mij op mijn verzoek medegedeeld heeft, hier ter nederstellen (*gg*).

is, en niets meer, dan het licht en duisternis kan onderscheiden.

De *onrijpe staar* is die: waarin het kristal-vogt nog niet geheel ondoorschijnend is; maar dat de lijder, de koleuren en voorwerpen nog meerendeels van elkanderen kan onderscheiden. Men noemt de staar *enkelvoudig*, wanneer zij een eigenäartig gebrek van het kristal vogt is, onafhanglijk van eenige andere ziekte, en niet gepaard met een of ander gebrek van het oog.

En eindelijk een *zamengestelde staar* is die, welke uit eene afgelegene en nog plaats hebbende *kropzeerige*, *veneriſche*, *zinkingächtige* of *ſcheurbuikige* ongesteldheid oorspronglijk is: ook die, bij welke tevens andere gebreken van het oog, mede verzeld gaan.

De naauwkeurige in acht neeming van alle deze onderscheidingen moet de voornaamste grondslag der operatie zijn.]

(*gg*) [Zo veele bijzondere schrijvers bijna, als wij over de wijze, om de staar, door uitsnijding, uit te neemen, raadpleegen; even zo veele verschillende wijze bijna, zien wij, door hun daar in voorgesteld en aangepreezen —— Hun verschil echter hangt meerendeels alleen af in de bijzondere samenstelling en meer of mindere hoeveelheid hunner werktuigen. —— Deze nogthans moet uit allen de verkiezelijkste zijn, *welke de meeste eenvoudigheid, zo in derzelver werktuigen, als in haare behandeling, insluit.*

Aanmerkingen over de operatie van de ſtaar door middel van de uithaaling van den heer DURAND.

De beste wijze om de operatie van de ſtaar door middel van het uithaalen te onderneemen, is zonder tegenſpraak eenvoudig en gemaklijk te verrigten, duurt niet lang en gaat ten aanzien van haare gevolgen zeker. De behandeling der wijze, welke ik reeds veele jaaren en wel met het gelukkigſte gevolg oefene, ſluit alle deze voordeelen in zig: doch alëer ik dezelve beſchrijve, zal ik nog een paar woorden over de gewoone wijzen zeggen.

Elke oogmeester heeft gemeenlijk eene bijzondere behandeling ten aanzien dezer operatie, welke hij met gewenschten uitſlag volgt. De ongelukkige uitſlag hangt niet altijd af van de gebreken en volmaaktheden der wijze; maar de toevallen, welken er de gevolgen van zijn, hebben aanleiding gegeeven tot verſcheiden middelen om die voortekomen. Wijl ik deze operatie verſcheiden maalen heb moeten verrigten, heb ik eindelijk eene wijze bedagt, welke mij deze toevallen heeft leeren vermijden.

Langen tijd volgde ik de eerſte wijze door het uithaalen te opereeren, die namelijk van den beroemden DAVIEL; maar eenige toevallen, de langduurigheid der operatie en de veelheid van inſtrumenten, waarvan deze oogmeester zig bediende, deeden mij beſluiten, deze wijze te laaten vaaren en die van TENON te verkiezen. Ik ſchreef aan dezen geleerden, en hij liet mij zijne inſtrumenten maken en zond ze mij nevens zijn geleerd verdeedigſchrift (*). Hierin handelt hij

(*) Zie *Th.* Jo. Bapt. Ant. Andouille & Jac. Ren. Tenon de Cataracta. *Paris* 1757. 6 *f.*.

van het uithaalen des ſtaars en van de operatie, welke men nu in het voorſte, dan in het agterſte bekleedzel van het kristallijnlichaam moet onderneemen. Behalven dit verdeedigſchrift heeft hij ook eene voortreflijke verhandeling over dezelfde ſtof geſchreeven, welke de Akademie der weetenſchappen in het derde deel der buitenlandſche geleerden heeft doen drukken.

De inſtrumenten, welken TENON aan het einde van zijn verdeedigſchrift in koper heeft laten brengen, zijn, behalven zijn biſtouri, niets anders dan de biſtouris van DE LA FAYE, die hij kleiner en ſmaller heeft laaten maaken. Ik bedien mij niet meer van dezelven, dewijl zij, gelijk ik aangemerkt heb, noch ſterk noch vast genoeg zijn, om het hoornvlies doorteſnijden. Daarenboven zijn zij niet bréed genoeg en als men ze door het hoornvlies ſteekt, ziet men den onderſten rand der pupil zomwijlen onder de ſnede, hetwelk nog veel hinderlijker is, hoe meer wateragtig vogt er uit geloopen is, en dikwijls hangen er zeer kwaade toevallen van af; ja veeltijds kan men de ſnede niet eens volbrengen, van welke een onvolkomen lidteken en dus ook eene witte dwarslijn overblijft, welke aan het gezigt hinderlijk is.

Van de inſtrumenten van TENON in bovengemeld verdedigſchrift, gebruik ik alleenlijk nog zijn bistouri, wijl men daarmede minder gevaar loopt, den oogappel te beledigen.

Ik ben verzekerd, dat de ongelukkige uitſlag der oogmeesters, welken van de bistouris van LA FAYE of van andere dergelijke inſtrumenten gebruik maaken, van de oorzaaken afhangen, welken ik hier bijgebragt heb. Offchoon het plat van de bistouri van LA FAYE een weinig uitgehoold is, ten einde zig des te beter naar de verhevenheid van den oogappel te voegen, belet dit egter niet, dat het regenboogvlies zig niet on-

der de ſnede van dit plat aanzet: en daarenboven ontmoet men ook zwarigheden, wanneer men de punt van de tegengeſtelde zijde wil uitbrengen. Verders, wanneer het inſtrument niet wel gewerkt is, is het niet gemaklijk, de inciſie halvemaanswijze te maaken, hetwelk de allervoordeeligſte is, om eene ſpoedige geneezing te bevorderen. Ik heb in eene verhandeling, die aan de koninglijke akademie der heelmeesteren toegezonden heb, de redenen daarvoor ontvouwd.

Meest alle de oogmeesters maaken de ſnede van het hoornvlies met de bistouri van LA FAYE, ſlegts eenigen van hun hebben er zekere veranderingen in gemaakt. De heer GUERIN te Lions beſchrijft in zijne verhandeling over de oogziekten een inſtrument van zijne uitvinding, hetwelk hij ook heeft laaten afbeelden, doch hetwelk zeer verſchillende is van dat van LA FAYE. Ondertusſchen twijfel ik aan het gelukkig gebruik van hetzelve.

De heer DES HAYES GENDRON zegt in zijne verhandeling over de oogziekten, na dat hij de verſchillende wijzen van opereeren beſchouwd heeft: „ Ik „ zou deze beide inſtrumenten, namelijk de bistouris „ van LA FAYE en van POYET, boven de beste eerſte „ bistouris, van welken DAVIEL zig bediende, om de „ ſnede van het hoornvlies te onderneemen, verkie„ zen, zij zijn hiertoe voldoende goed, zo dat men „ zijne toevlugt niet tot de ſchaaren behoeft te nee„ men. Deze beide inſtrumenten beſtaan in eene naald „ met eene puntige en met eene ſtompe ſnede; aan „ deze naalden de behoorlijke kromte geevende, kan „ men met dezelven alle mogelijke doorſnede van het „ hoornvlies maaken, inzonderheid, wanneer men „ daarop let, dat de eerſte puntige en ſnijdende naald „ breed genoeg is, zodat men ze gevoeglijk over den „ oogappel heenbrengen kan, want alsdan zal men

„ eene opening krijgen, welke groot genoeg is, om „ het krijſtallijnlichaam er door te laaten, voornaam- „ lijk, wanneer men de naald allengskens van de zijde „ des kleinen hoeks inbrengt. Geſteld, de opening „ was niet groot genoeg geworden, zo kan men de- „ zelve met de ſtompe naald vergrooten."

De voordeelen, welken men zig van deze beide inſtrumenten belooft, zijn tweeërlei, vooreerst meent men daar door het raaken en beledigen van het regenboogvlies te vermijden, ten tweeden, wijl men de operatie altijd met de regte hand verrigt, is dit een voordeel voor de geenen, welken niet met beide handen kunnen opereeren. De heer DES HAYES zegt, dat men met de bistouri eene veel juister inciſie kan maaken, hetwelk mij egter niet zo voorkomt. Ik heb geen ongelijkheden ontdekt, van welken hij ſpreekt, dat zij op de doorſnijding van het hoornvlies met de puntige ſnijdende naald ontſtaan: maar dit heb ik gezien, dat het niet wel mogelijk was, eene inciſie met dit inſtrument te maaken, welke groot genoeg was en dat de oogappel door de ſnede uitſchoot, dat het waterachtig vogt er uit liep, eer de inciſie nog geëindigd was, en dat het hoornvlies zig naderhand omboog en en ongelijkheden in de ſnede veroorzaakte, indien men zig niet alle mogelijke moeite gaf om de ſnede behoorlijk te voleinden. Met een woord moet ik bekennen, dat de puntige ſnijdende en de ſtompe naald mij nooit eene genoegzaame opening gemaakt hebben, om er het krijstallijnlichaam gemaklijk uittebrengen, zo dat ik altijd mijn toevlugt tot de ſchaar heb moeten neemen.

De heer DAVIEL, ongetwijfeld door de zwarigheid en de langduurendheid der operatie, door de menigvuldige inſtrumenten, waarvan hij zig bediende en door de toevallen, die zijne eerſte wijze verzelden, afge-

ſchrikt zijnde, heeft eene verhandeling geſchreeven, waarin hij de nieuwe verbetering zijner wijze voordroeg. Ik heb die verhandeling niet geleezen en geloof ook niet, dat zij gedrukt is. Men vind er een uittrekzel van in de *Mercure de France*, Julij 1762. in het eerſte ſtuk; „ De ſchrijver," word daar gezegd, „ vind de oorzaak der daarop volgende toevallen in „ de ſcherpe en ſchuine ſnede. Om dit te vermijden, „ moet men de halfkringvormige inciſie verwerpen; „ hij heeft verſcheiden middelen, om het hoornvlies „ te openen, beproefd en de wijze, welke hij als de „ voordeeligſte beſchouwt en bij dewelke hij zig onveranderlijk houd, beſtaat in het gebruik van eene „ kleine kromme bistouri, die hij als eene ſchrijfpen „ houd, en welker ſnede hij naar boven keert. De „ punt ſtoot hij aan het onderſte deel van het doorſchijnend hoornvlies van de zijde des grooten hoeks „ omtrent eene halve lijn van het vereenigingsvlies in. „ Als de punt van het inſtrument in de voorſte kamer „ gebragt is, ſtoot hij dezelve tot aan den rand van „ het hoornvlies aan de zijde van den kleinen hoek „ tot aan het einde der lijn, welke het hoornvlies waterpas in twee deelen ſcheid; hij doorboort het „ hoornvlies en volbrengt de inciſie, welke eene „ ſchuine lijn beſchrijft, met eene ſcherpe ſnede, die „ egter niet ſchuin mag wezen; alsdan verdeelt hij „ het hoornvlies naar boven door eene tweede ſnede, „ welke van den kleinen hoek ſchuin naar den grooten gaat, en deze ſnede maakt hij met de ſtompe „ ſchaar, welker platten met haare armen eenen ſtompen hoek maaken. Door deze beide ſneeden bekomt „ men eenen driehoekigen lap van het doorzigtig „ hoornvlies, welks baſis op zijde van den grooten „ hoek is."

De doctor COLOMBIER ſtelt deze ſnede van den

driehoekigen lap boven alle anderen, „ om dat," gelijk hij zegt, „ de heeling van eene regte wond veel „ gemaklijker is, dan eene kringvormige " Ik heb eene verhandeling over de ſtaaren in bekleedzels ingeſlooten, welke ik aan de akademie der heelmeesteren heb medegedeeld, gezegd, dat wanneer de lippen van eenige wond, van welken aart die ook mag wezen, nauwkeurig aan elkander gevoegd worden, derzelver heeling ook altijd wel moet ſlaagen. En daar de lippen der halve kringvormige wond van het hoornvlies nauwkeurig op elkander paſsen, moet men niet te ſterk op deze aanmerking ſtaan. Kan men in tegendeel niet zeggen, dat de driehoekige lap, door de bolronde gedaante van het hoornvlies niet onderſchraagd wordende, met zijne punt in de voorſte oogkamer zou kunnen ſchieten, en de wond zig uit dien hoofde moeilijk zal vereenigen en nog moeilijker zal heelen.

Ik twijfel niet, of DAVIEL heeft deze manier met goed gevolg in het werk geſteld, zijne bekwaamheid kon de gebreken, die ik er in ontdekte, wegnémen; ondertusſchen geloof ik evenwel, dat het krijſtallijnlichaam als dan zijnen uitgang veel zwaarer vind, dan door eene halve kringswijze en onderwaard gemaakte ſnede.

Ik hou ſtaande, dat in de eenvoudigheid der behandeling een voordeel der ſtaaroperatie gelegen is. Ik zal dit tragten te bewijzen, het overige zal zig zeer gemaklijklijk van zelve doen begrijpen.

Het inſtrument, waarmede ik de inſnede in het hoornvlies maak, is niets anders, dan een lancet, van vooren een weinig van het einde tot aan de punt gekromd, en welks einde niet gehard is. Dit lancet is, door middel van deszelfs hegt, vastgemaakt aan een greep van ebbenhout of ijvoor van omtrent vier duim lang (Zie Pl. I. fig. 4.) Het einde van het lan-

cet niet gehard zijnde, kan men het inſtrument gemaklijk buigen en het de kromte geven, zo als men het naar de omſtandigheid het gevoeglijkst oordeelt. De agterzijde van het plat, welke, als men opereert, naar het regenboogvliesje gekeerd is, is van haar einde tot aan de punt, gelijk ook een weinig in het midden van de eene ſnede tot de andere bol. Deze bolligheid van de agterzijde des inſtruments verwijdert onder de operatie het regenboogvliesje en belet op die wijze, dat hetzelve niet onder de ſnede komt. Met dit inſtrument alleen kan men in eene ſnede en op eens de halve kringswijze ſnede maken. Het heeft ook nog het voordeel boven dat van LA FAYE, dat men beide de oogen daarmede kan opereeren. Als de ſnede niet groot genoeg is, hetwelk egter zelden gebeurt, vergroot ik dezelve met de ſchaar van DAVIEL. Om het bekleedzel van het krijſtallijnlichaam te openen, gebruik ik het kleine mes of bistouri van TENON en eindelijk nog de curette, om het oog te zuiveren, en eene kleine tang, die met eene veer voorzien is, met welke ik het krijſtallijnlichaam vat en voorzigtiglijk uithaal, op dat ik het regenboogvlies niet ſcheure.

Ik ſtel het geval, dat de lijder zal geöpereerd worden, en dat reeds alles tot de operatie gereed is, dan laat ik hem op eenen een weinig verheven ſtoel gaan zitten, waarvan de leunig van agteren laag is en een weinig agteroverhellende moet zijn, laat hem het hoofd agter over houden, zo dat het gezigt omtrent parallel is met den horizont. In die houding laat ik hem het hoofd door eenen helper vasthouden, welke het bovenſte teruggetrokken ooglid moet vasthouden; vooronderſteld nu, ik opereerde het linker oog, dan plaats ik mij zo, dat ik mijne bewegingen volkomen vrij hebbe, vat het inſtrument met de linkerhand, en houde het even als eene ſchrijfpen, begin de inciſie

zo

zo digt als mogelijk is aan den grootſten hoek, houde met de regterhand het onderſte ooglid; druk het mes eene halve lijn van het vereenigingsvlies des oogs en boven het punt eener verticaal lijn, welke het oog in twee gelijke deelen zou ſcheiden, in, ſchuif het voord en laat het in de voorſte oogkamer indringen, tot dat de punt op zijde van den kleinen hoek weer te voorſchijn komt; alsdan maak ik de ſneede naar onder, gelijk men ze met de biſtouri van DE LA LAYE maakt, en vermijde zo veel mogelijk, dat dezelve niet ſpits eindige.

Als men het regter oog wil opereeren, houd men het inſtrument in de regterhand. Met dit inſtrument kan men het linker oog met de regterhand en het regter met de linkerhand opereeren, door de inciſie van de zijde des kleinen hoeks te beginnen, en de punt van het inſtrument in den grooten hoek te laaten uitgaan, voor het overige eindigt men de ſneede naar onder, gelijk wij daar even gezegd hebben.

Bij deze behandeling kan men de opening gemeenlijk groot genoeg maken, om het krijſtallijnlichaam er door te laaten. Zo zij het egter niet mogt zijn, breng ik de eene ſneede van de ſchaar van den heer DAVIEL in de voorſte kamer tuſchen den oogäppel en het hoornvlies en verlenge met de eene ſneede van de ſchaar de inciſie naar den grooten of den kleinen hoek toe, wanneer ik de inciſie van de zijde af moet verlengen. Indien het krijſtallijnlichaam door zagt drukken evenwel niet uit zijn bekleedzel wilde, ligt ik met den rug van de bistouri van TENON het hoornvlies een weinig om hoog, breng er dit inſtrument in en rigt zijne punt dwars over de pupilla, om het bekleedzel te openen, door eene kruiswijze inciſie daarin te maaken. Als dan ſchiet het krijſtallijnlichaam er uit en valt op de wang. Als ik nu de donkere ſtukken van het be-

kleedzel des krijſtallijnlichaams, welken zig vertoonen, weggenomen, en met de curette het oog gezuiverd heb, leg ik op de geſlooten oogleden eene kleine plaaster van *onguent de la mere*, ten einde te beletten, dat zij niet kunnen open gaan, en hier over nog twee kleine zagte kompreſſen, welken ik in een gedisteleerd water, hetwelk ik met wijngeest gemengd heb, doope, of ik leg enkel op het oog over de plaaster een weinig fijn zagt katoen. De wonde ſluit binnen agt dagen, wanneer er geen onverwagte toevallen bij de operatie komen, als braaken of ſterk niezen, welk het geheele werktuig in beweeging maakt en eene uitzakking van het regenboogvlies tuſſchen de wond kan veroorzaaken. De ſmert, welke de lijder in dit deel voelt, is een gewoonlijk teken daar van en men verhelpt dit ongemak gemeenlijk, door het oog bloot te maaken en den appel op zijne plaats te brengen. Als men bij het terugbrengen van het regenboogvlies hinderpaalen ontmoet, vergroot men de opening met de ſtompe ſnijdende naald.

Deze manier is eenvoudig; het inſtrument maakt gemeenlijk in eens de ſneede; en zij is ook gemaklijk om uittevoeren. Volgens de wijze, op welke het inſtrument ſamengeſteld is, is men altijd meester van zijne beweeging, niets kan zijne werking verhinderen, voornaamlijk, wanneer men daar op gelet heeft, dat men het oog voor alle drukking heeft beſchermd. De oogſpiegels en andere tot verzekering van het oog dienende inſtrumenten zijn in deze operatie meer hinderlijk, dan dienſtig. De operatie duurt ook niet lang, een of twee minuuten zijn genoeg om de operatie te volbrengen; ook heeft men wegens de gevolgen niets te vreezen. Men is, om zo te ſpreeken, als meester over het waterachtig vogt, zo dat het niet uit kan vloeijen, voor dat de punt op de andere tegengeſtelde zijde

doorgegaan is. Om die reden moet men de ſneede door het onderſte van het hoornvlies, gelijk ik dit uitdruklijk voorgeſchreeven heb, niet eerder maaken, dan na dat de punt van het inſtrument op de andere zijde doorgedrongen is. Op deze wijze word het druivenvlies, daar het waterachtig vogt niet kan uitvloeijen, terug gehouden en kan niet onder de ſneede komen; daarenboven verhindert dit ook de bolle rug van het inſtrument.

Zeer zeldzaam doen zig bij deze manier van opereeren kwaade toevallen op, of men moet ze op rekening van den operateur ſtellen, welke dezelven door behoorlijke kunde, oplettendheid en bekwaamheid kan vermijden. De gemeenſte kwaade toevallen zijn de ſteek in den oogappel en de onvolmaaktheid der ſneede Doch deze gebreken kan men behoorlijk verhelpen.

KORTE BESCHRIJVING

Van de operatie en behandeling van de ſtaar van den heer JANIN.

Het nederdrukken in alle ſoorten van ſtaar niet voldoende zijnde, heeft de beroemde DAVIEL tot het uithaalen van het duister lichaam doen beſluiten, en het goed gevolg daar van veel grooter zijnde, dan bij het nederdrukken, was ſchier elk gereed, om deze laatſte manier te verwerpen, en hield zig aan de eerſte. Andere te verre gaande verdedigers der oude manier verwerpen het uithaalen met verachting. Zo voorbaarig zijn de menſchen in het oordeelen; wanneer zij de zaak zonder vooroordeel onderzocht en de uitwerkingen en gevolgen van beide de manieren met elkander

vergeleeken hadden, zouden zij geen van beiden geheel verworpen hebben; want er zijn gevallen, in welken de eene manier boven de andere te verkiezen is (*hh*).

(*hh*) [De operatie om de ſtaar met de naalde neder te drukken, is waarſchijnlijk zo oud als de Heelkunde zelve; immers vinden wij, bij de vroegst bekende Heelkundige ſchrijvers, 'er ſpooren van: CELSUS heeft dezelve reeds, voor omtrend tweeduizend jaaren, beſchreeven; en in deze zijne voorgeſtelde wijze, is na verloop van zo veele eeuwen, bijna geene verändering gemaakt. —— Het voorſchrift van den heer JANIN, in dit Hoofddeel is in deze bewerking zeer nauwkeurig en allezins volgbaar. Onze Nederlandſche Leezers kunnen, hier over insgelijks zeer goede voorſchriften vinden, in de werken van de Heeren HEISTER, SHARP, PLATNER, PLENCK, GESSCHER en meer anderen.

In den jaare 1707. ſtelde de heer MERRIJ voor om het verdonkerend kristal-vogt, door eene inſnijding, uit het oog uit te neemen; en dit wierd werkelijk, in den jaare 1708 door den heer PETIT ondernomen; doch het was alleen een Cataract die door de Pupil, in de voorſte oogkamer gevallen was. Dit echter had geene verdere navolgers; tot dat in den jaare 1745, de heer DAVIEL in een zelfde geval als dat van den heer PETIT, deze operatie, met een gelukkig gevolg verrigte: deze gelukkige uitſlag deed den heer DAVIEL beſluiten, om deze zelfde operatie, ook op nog agter de *pupilla* zittende ſtaaren te onderneemen: ook hierin werd hij met eenen goeden uitſlag bekroond; en beſloot van toen af de *Cataracta*, op geene andere wijze, dan door de uitſnijding te opereeren. —— Sints dien tijd, is deze operatie, door veele beroemde mannen, door geheel Europa, nagevolgd en beſchreeven. — Men zie, over de voornaamſte dezer bijzondere voorſchriften, het uitmuntende werk van den Heer D. VAN GESSCHER, *Oeffenende Heelkunde*, 3 *deel*, *bladz.* 181. en volg.

Dan, welke bijzondere loffpraaken en voordeelen aan deze nieuwe wijze van opereeren ook gegeeven is geworden, de oude wijze nogthans heeft bij ſommigen haare waarde behouden: en in de daad, wij gelooven met den heer JANIN, dat er gevallen genoeg zijn. waar in deze laatſte, *de oude* naamlijk boven de nieuwe de voorkeur verdient. — Een oordeelkundige Heelmeester derhalven, zal zien, over

Ik acht het noodzaaklijk, dit te bewijzen, voor dat ik nog in het bijzonder van de behandeling bij deze beide manieren kan ſpreeken.

Wanneer een voorwerp tot deze operatie beſtemd, gezond is, dat is, door geen ziekte-vergift aangeta-t is, bij welk het oog zijne bolronde natuurlijke geſtalte heeft en het regenboogvlies zijne beweegingen behouden heeft; met één woord, dat de lijder nog licht en duister en de ſchaduw van ondoorſchijnende lichaamen op den afſtand van vijf of zes voeten onderſcheid; welke jaaren de lijder ook mag hebben, en of zijne ſtaar vast of vloeibaar, wit, geel, olijvenkleurig of van eenige andere verwe zij, moet men het uithaalen van het duister lichaam boven het nederdrukken verkiezen: maar, wanneer het voorwerp, waar aan men de operatie wil onderneemen, bedorven bloed heeft, het zij hetzelve door een knoestachtig, pokachtig, kankerachtig of ſcorbutiek vergift aangeſtoken zij, als dan zal men beter gevolgen van het nederdrukken zien. Insgelijks, wanneer het regenboogvlies weinig beweeglijk is, namelijk wanneer de oogappel zig ſlegts weinig uitzet, en deze opening ſchier geſtadig geſlooten blijft; dan kan, gelijk men ligtlijk begrijpt, het krijſtallijnlichaam door de opening van den oogäppel geen uitgang vinden; hieruit zou kunnen volgen en het ſtaat zeer te vreezen, dat dit zeer geſpannen vlies ſcheuren of ten minſten beledigd worden zou, waaruit zonder twijfel eene ſterke ontſteking en dikwijls de verettering van den oogäppel en zijn inzinken in de oogholte zou kunnen ontſtaan. Men zal derhalven deze toevallen vermijden, wanneer men in zulke om-

het geheel, in de verkiezing dezer operatie, naar den aart en de verzellende omſtandigheden van het gebrek regelen; en dan eens aan de nederdrukking, en andermaal weder aan de uitſnijding der ſtaar, den voorrang geeven.]

ſtandigheden, der oude behandelingen boven het uitligten den voorrang geeft.

Ten einde deze grondſtelling nog meer te ſtaaven, moet ik aanmerken, dat er voorwerpen zijn bij welken de minſte prikkeling, de minſte kwetzing veel kwaads kan veroorzaaken, namelijk eene ſterke ontſteeking, welke zomwijlen met verettering gepaard gaat; daartegen zijn er ook anderen, bij welken een dergelijk toeval niet de minſte kwaade gevolgen heeft. Men moet en kan de ſpoedige geneezing aan de goede geſteldheid des bloeds en der vogten toeſchrijven; en dit kunnende ſtellen, ziet men, waarom bij zulken, die kwalijk gemengde vogten hebben, wanneer men hen door het uitligten opereert, de wond van het hoornvlies moeilijker moet heelen, dan enkel een ſteek in het harde vlies, en dat deze dezelfde toevallen niet kan voordbrengen, welken van eene aanmerklijke kwetzing van het hoornvlies overblijven. Wanneer de wond zig niet ſpoedig ſluit, verliest dit vlies zijne doorzigtigheid; doch de verduistering van hetzelve is juist niet hetgeen men het meest moet vreezen, maar de drukking van de waterige vogtigheid en het glasvogt, hetwelk het regenboosvlies naar vooren drukt; het uitſpringen van dit vlies brengt een druifgezwel voord, hetwelk op nieuw de vereeniging van de lippen des wonds van het hoornvlies belet en niet alleen het oog mismaakt, maar ook meer of minder ſmert en eene verteering van den oogäppel veroorzaakt. Alle deze ongemakken heeft men van den blooten ſteek der naald in het oog niet te vreezen (*ii*).

(*i*) [Bij de aangevoerde gevallen van den heer JANIN, waarin de nederdrukking boven de uitneeming van het kristal-vogt, de voorkeur gegeeven word; kan men ook de gevallen volgen: waar in de lijder aan eene oogwenking, of ſtuipachtige beweeging van den oogbal onderhevig is; of

De operatie van de ſtaar vordert derhalven eene verſchillende handgreep volgens de verſchillende geſteldheid der voorwerpen. Doch de beide door ons opgegeeven manieren dulden nog eene verandering ten aanzien der behandeling na de operatie. Wij zullen hier van ſpreeken, alzo wij elke manier in het bijzonder willen beſchrijven.

Eene voornaame zorg, die men hebben moet, is, dat men een oog, met de ſtaar bezet, nooit opereere, zo lang hetzelve de voorwerpen nog kan onderſcheiden. Zou men zig zelven geen verwijtingen moeten doen, indien zig toevallen, welke misſchien zelfs niet eens van de operatie zouden kunnen afhangen, opdeeden, die den oogäppel verkleinden of mismaakten? Daar in tegendeel, wanneer de lijder de voorwerpen met zijn oog, hetwelk den graauwen ſtaar heeft, niet meer ziet, en niets dan enkel licht en ſchaduw der lichaamen gewaar word, men zig niets te wijten heeft, indien het gevolg niet aan de verwagtingen beäntwoord.

Ik acht ook alle voorbereiding nadeelig, wanneer het oog anders gezond en de lijder wél is. Het aderlaaten en buikzuiveringen, welken der operatie van den graauwen ſtaar laat vooraf gaan, verwekken dikwijls eene ongeregelde beweeging in de vogten, welke nadeelig is voor het goed gevolg. De verduiſtering van het krijſtallijnlichaam is gemeenlijk enkel een plaatslijk gebrek, hetwelk zeer wel door eene bekwaame hand kan weggenomen worden, zonder dat er eenig verder middel toe vereischt word, dan alleenlijk eene verlichte ondervinding. Om de natuur

wanneer het oog te diep in zijne holte geplaatst is; zo ook wanneer het hoornvlies te plat is; en eindelijk in kinderen, welke het oog noch het hoofd in de vereischte rust en plaatzing kunnen ſtil houden.]

te onderſteunen, behoeft men ſlegts de eenvoudigſte middelen aantewenden: te veel middelen, inzonderheid buiten noodzaaklijkheid en behoorlijke aanwijzing gebruikt, zijn altijd nadeelig. Het is genoeg, wanneer men den lijder des avonds voor de operatie eene klijſteer van lauw water laat geeven, om de eerſte wegen te openen, en den lijder tevens alle vaste ſpijzen verbied; men moet hem niets anders dan vleeschnat en water tot zijnen drank geeven.

Van de kentekens en onderſcheiden ſoorten van ſtaaren heb ik in mijne verhandelingen geſproken (*).

Wanneer men na behoorlijk onderzoek van het oog overtuigd is, dat de ſtaar niet met eene zwarte gepaard, of niet het regenboogvlies vergroeid is, het welk men uit de vrije en levendige beweegingen van dit vlies, met het welk de appel, zodra men de lichtſtraalen met de hand breekt en dezelve, wanneer het helder licht in het oog ſchijnt, zig bedektlijk verwijdert, ontdekt, kan men tot de operatie overgaan; maar het oog moet tevens vrij zijn van alle ontſteeking en pijn, en verder moet de lijder de beweegingen der duistere lichaamen en het helder licht van de duisternis ook kunnen onderſcheiden. Als de ſtaar de eenige oorzaak der blindheid is, dan is de operatie ook het eenig middel om het gezigt des lijders te herſtellen. Wij zullen nu de beide manieren, om het duister lichaam te verplaatzen, omſtandiger doorloopen.

Het verband beſtaat in eene genoegzaam groote wiek, om de beide oogen te bedekken, ſchoon men er maar een opereert, en eenen voorhoofdband nevens een ſtukje linnen, om de oogleden afteveegen, wanneer zulks voor, onder en na de operatie noo-

(*) *Memoires & Obſervations anatomiques, phyſiologiques & phyſiques ſur l'oeil & ſur les maladies, qui affectent cet organe, à Lyon 1772.*

dig is. De inſtrumenten tot het nederdrukken van de ſtaar zijn eene ronde wélgepunte naald en een lancet. Die tot het uitligten zijn een regte bistouri, welke zo lang en zo breed is als een gewoon lancet en alleen op de eene zijde eene ſneede heeft. Deze bistouri moet eene vierkante greep hebben en van eene genoegzaame lengte zijn, op dat men dezelve behoorlijk in de hand houden en beweegen kan; en dan nog een paar holle ſchaaren, eene curette en eenige kleine elaſtieke tangetjes.

In het nederdrukken van de ſtaar is de naald gemeenlijk voldoende, het lancet gebruikt men alleenlijk wanneer het morgaaniſche vogt donker is, in de voorſte kamer gaat en daar het waterig vogt verduistert. Ten einde deze vogtigheid te doen ontlasten, maakt men eene kleine inciſie beneden in het hoornvlies, door dit inſtrument daar in te drukken.

Tot het uitligten van de ſtaar heeft men eigenlijk ook maar één inſtrument noodig, namelijk de bistouri; de ſchaaren worden alleen gebruikt, in geval men de ſneede van het hoornvlies niet groot genoeg gemaakt heeft; want dezelve moet twee derden van den omtrek van dit vlies in zig bevatten. De curette begunſtigt de uitvloeijing der ſlijmige deelen van het kristallijnlichaam, en met de tangen vat men ditzelfde lichaam, als het duister is, en trekt het er mede uit. Maar deze handgreep verëischt veel behoedzaamheid en voorzigtigheid, want als men hetzelve te ſchielijk wilde uithaalen, zou men gevaar loopen, het regenboogvlies te klieven en te ſcheuren; ja men zou zelfs het glazen vogt mede uit kunnen trekken. Doch men kan deze toevallen vermijden, wanneer men de curette van de regter naar de linker, en van de linker naar de regter zijde beweegt, om dus langzaamerhand de vergroeijingen van het bekleedzel des kristallijnlichaams te kunnen wegneemen.

Als de lijder maar één ziek oog heeft, bedekt men het gezonde oog met eene kompres en eenen voorhoofdband, plaatst hem tegenover een venſter, zó, dat hij een weinig ſchuin zit, ten einde de operateur geen ſchaduw op het zieke oog geeft; een helper plaatst zig achter den lijder, houd het hoofd tegen zijne borst en vat met de eene hand de kin, terwijl hij met den voorſten vinger van de andere hand het bovenſte ooglid omhoog ligt zonder het te ſterk tegen den wenkbrauwboog te drukken. Deze moet ook zorg draagen, den oogäppel naar boven niet te zeer te drukken. De operateur plaatst zig tegen over den lijder, zó, dat de dijën van denzelven tuſſchen de zijnen komen. Ten einde deze operatie wel te kunnen doen, moet men met beide handen kunnen werken, men moet namelijk het linker oog met de regterhand en het regter met de linkerhand opereeren. Als men het linker oog wil opereeren, houd men het inſtrument met de regterhand even als eene ſchrijfpen, terwijl men met de vingers der linkerhand het onderſte ooglid nederwaard drukt; te zelfden tijd legt men den voorſten vinger van dezelfde hand in den grooten ooghoek, ten einde den oogäppel vast te houden (*), zonder denzelven te zeer ſaamen te drukken. Hierop ſtoot men de bistouri in het hoornvlies, op den afſtand van eene lijn van den rand van dit vlies en in eene regte lijn met het bovenſte gedeelte van de opening des oogäppels; als dan brengt men aanſtonds de punt van dit inſtrument tot aan het gedeelte van het hoornvlies, hetwelk het naast

(*) Het is bekend dat men hiertoe verſcheiden inſtrumenten heeft. Een der besten is zonder tegenſpraak dat van den heer CASAAMATA. Zie *Samml. der auserl. Abh. für Wundärtze* 2. *St. S.* 202. en CH. GOTT. HELLER *epiſt. de methodis ſuffuſionem oculorum curandi a Caſaamata & Simone cultis. Lipſ.* 1782. L.

aan den grooten hoek is, en eindigt de ſneede van boven naar onder; alsdan laat men de punt van de bistouri in den wond gaan, welke men in het hoornvlies gemaakt heeft en van daar in de opening van den oogappel, om het bekleedzel van het krijſtallijnlichaam te openen; door eene zagte drukking aan het onderſte deel des oogäppels bevordert men het uitgaan van het verduisterd lichaam, en men draagt behoorlijk zorg, uit de opening van den oogäppel alle de deeltjes, welken zig van het krijſtallijnlichaam zouden kunnen afgeſcheiden hebben, wegteneemen. Als dan laat men het oog uitrusten en vermaant den lijder, het eenige minuuten lang zorgvuldig vasttehouden. Eindelijk doet men het geen, waar van wij zullen ſpreeken, als wij de operatie door het nederdrukken zullen beſchreeven hebben.

Bij het nederdrukken van de ſtaar moeten zo wel de lijder, als de helper en heelmeester den zelfden ſtand neemen als bij het uitligten; alleenlijk in de uitvoering der operatie is eenig verſchil. Hetzelve beſtaat hierin, dat men de punt van de naald van den kant van den kleinen hoek in het harde vlies van het oog ſtoot en wel op den afſtand van twee en eene halve lijn van het hoornvlies. Als nu de punt van dit inſtrument agterwaard in de ſtaar gekomen is, hetwelk men uit de gemaklijkheid afneemt, met welke men het duister lichaam naar vooren kan beweegen, rigt men de punt van de naald naar het onderſte deel van het bekleedzel des kristallijnlichaams; ten einde hetzelve te openen; hierop ligt men de punt van het inſtrument, om dezelve aan het bovenſte gedeelte van de ſtaar te brengen en vervolgens naar onder in de achterſte kamer neêrtedrukken. Hier houd men het inſtrument eenige oogenblikken nedergedrukt. Wanneer de ſtaar niet weder om hoog ſtijgt, trekt

men de naald daar uit, en de lijder moet het oog geduurende eenige minuuten toehouden. Hierop onderzoekt men nauwkeurig, of uit de opening van den oogäppel het geheele duistere lichaam weg is, dan of de ſtaar weer opgeſteegen is. Is de opening van den oogäppel zuiver gebleeven, dan is de operatie voltooid, maar, wanneer in tegendeel het duistere lichaam weer opgeſteegen is, moet men de naald op nieuw in het oog brengen, en zo veel mogelijk ook weer in dezelfde opening, en alsdan moet men de ſtaar andermaal neêrdrukken, en langer dan de eerſte reis neêrgedrukt houden, zonder egter met het inſtrument te ſterk te drukken, of het te ſterk te beweegen. Want zulke ſtrijdige beweegingen zouden het werktuig des gezigts nadeelig zijn.

De operatie geëindigd zijnde, zet men den lijder met den rug naar het licht gekeerd, toont hem het een en ander voorwerp, om hem en de omſtanders te toonen, dat zijn gezigt herſteld is. Hierop bedekt men hem de beide oogen met eene wiek, welke men met eenen band bevestigt, dien men met ſpelden aan de muts vastmaakt. Alsdan legt men den lijder te bedde, waarin hij vijftien dagen lang geſtadig op den rug moet liggen, geeft hem zesendertig uuren lang niets anders, dan ſchoon water te drinken en ſpaart hier door het aderlaaten: ondertusſchen, wanneer de omſtandigheid het vordert, tapt men een of twee paletten bloed af; deze voorzorg zal inzonderheid van groote noodzaaklijkheid zijn, als de operatie moeilijk is geweest. Geduurende, dat men hem zo behandelt, mag hij niets ſpreeken, dan bij noodzaak, om iets te eiſchen e z. v.

Geduurende agt dagen geeft men hem dik rijstnat zonder zout, waarin men een weinig ſuiker doet, daarop geeft men hem goed vleeschnat en allengs

gewent men hem weêr aan zijne gewoone leefwijze. Voor den zestienden dag na de operatie mag men hem de oogen niet ontblooten; doch men moet alle dagen het verband met de wiek en wel telkens droog vernieuwen. Maar men moet zig van geen oogwaters bedienen, om het oog te bevogtigen, ten ware, dat zig eenig toeval opdeed, als bij voorbeeld veretering of zwelling der oogleden e. z. v. Ik wijze derhalven mijne leezers insgelijks naar mijne aanmerkingen, die ik hier over in mijne verhandelingen en waarneemingen over het oog e. z. v. aangehaald heb.

De eerſte dagen na dat men de oogen ontbloot heeft, moet men wél letten, dat men het gezigt aan geen ſterk licht bloot ſtelt; men kan dit trapswijze doen. De lijder moet nooit lang op een voorwerp zien, of in het vuur, of op eene brandende kaers of ander licht, wijl het oog door een te leevendig vuur niet alleen geprikkeld word, maar ook veel zou kunnen lijden, waaruit gevaarlijke toevallen zouden kunnen ontſtaan. Dergelijke toevallen heeft men te vreezen, wanneer men het oog voor den veertigſten dag na de operatie aan de vrije lugt bloot ſtelt.

Eindelijk mag men den lijder ook niet ten eerſten toeſtaan, oogglazen te gebruiken, of te leezen; hij mag zig eerst drie maanden na de behandeling en operatie van zulke middelen bedienen. Deze voorzigtigheid behoorlijk aanwendende, zal het gezigt niet geprikkeld worden en ten laatſten veel beter uitvallen.

Nu zal ik de vraagen nog beantwoorden, welken de heer LE BLANC mij opgegeeven heeft.

Eerſte vraag. Zal men een oog, dat met de ſtaar aangedaan is, opereeren, wanneer de lijder met het ander oog nog alles ziet?

Hierop antwoord ik, dat men in het algemeen wel hierop moet acht geeven, wijl het zien van het

geopereerde oog niet zo volkomen kan zijn, als dat van het gezonde, en wijl de vereeniging der perceptiën geen plaats zou kunnen vinden, zou zulks eene onduidelijkheid in het zien veroorzaaken, wanneer men zig van beide oogen wilde bedienen. Doch, er zijn egter uitzonderingen van dezen regel; bij voorbeeld in eenen graauwen ſtaar, welke na eenen geweldigen ſtoot op den oogäppel ontſtaat, moet men oogenblikkelijk tot de operatie overgaan: want indien men het uitligten verwaarloosde, zou het kristallijnlichaam met de achterſte vlakte des oogappels kunnen vergroeijen of verharden en alsdan zou het het gezigtwerktuig kunnen bederven, het uitligten beletten of ten minſten, indien het door het regenboogvlies uitgedrukt wierd, hetzelve ſcheuren en hierdoor eene verettering van den oogappel te weegbrengen, toevallen, welken men door de operatie kan voorkomen.

Daar zijn nog andere omſtandigheden, welken de operatie van het eene oog noodzaaklijk maaken, ſchoon het andere nog zeer gezond is; wanneer namelijk de ſtaar door menigvuldige oogontſteekingen verzeld is: ik verſta hier door zulke oogontſteekingen, welker oorzaaken alleen in de drukking beſtaan, die het kristallijnlichaam op het regenboogvlies verwekt. Dit geval is wel zeldzaam, doch de jonge wondheelers moeten er wel van onderrigt worden, ten einde zij in ſtaat zijn, om hulp toetebrengen. Een dergelijk geval is, wanneer de ſtaar door eenen val in de voorſte oogkamer gebragt en daar gebleeven was. Eindelijk moet men, om den lijder in den ongelukkigen ſtaat van blindheid niet te ſtorten, het zieke oog opereeren, zodra men beſpeurt, dat in het ander oog insgelijks een graauwe ſtaar gevormd word.

Tweede vraag. Zal men twee oogen met de ſtaar te gelijker tijde opereeren, of is het raadzaamer, eenen

tusschentijd van eenige maanden van de eene operatie tot de andere vaststellen?

Hierop antwoord ik, dat er geen gevaar in is, de beide oogen te gelijken tijd te opereeren, wanneer de lijder er in toestemt en men geen vergift van eenigerhande soort te vreezen heeft; maar veel meer moet het gelukkig gevolg bij de operatie van het eerste oog tot die van het tweede doen besluiten. Doch geheel anders zou het zijn, wanneer men een gebrek aan het gezigtswerktuig ontdekte, welk men voor de operatie niet kon bespeuren, als bij voorbeeld het aanwezen van een al te dun kristallijn vogt, of eene verzwakte werking van het regenboogvlies, om den oogappel te openen, of vergroeijingen van het kristallijnlichaam e. z. v. Eindelijk, wanneer de lijder zig onder de eerste operatie niet wel heeft gehouden, en er zig onwillekeurige saamentrekkingen der spieren het zij door de spieren der oogleden of des oogappels vertoonen. In alle deze gevallen is het voorzigtig, maar eene operatie tevens te doen.

Van de operatie van de staar volgens de manier van den heer GRANDJEAN.

De lijder zit op eenen stoel en wel zo, dat het dagligt het oog, hetwelk men wil opereeren, van de regter naar de linker zijde verlicht; het ander oog bedekt men met eene kompres, welke men met eenen band vastmaakt; de oogmeester zit of staat vóór den lijder en wel zo dat hij geen schaduw op het oog geeft, dat hij wil opereeren; achter den lijder plaatst zig een helper, die het hoofd van den lijder tegen zijne borst legt, en het bovenste ooglid om hoog ligt, terwijl de oogmeester het onderste met de vingers der linker hand naar beneden trekt, en in de regter het instru-

ment (Plaat 4. fig. 13.) houd, hetwelk hij van onder naar boven in het doorſchijnend hoornvlies aan deszelfs onderſte gedeelte eene halve lijn omtrent van den kring van het hoornvlies inbrengt.. Als hij het in de voorſte kamer gebragt heeft, ligt hij het in dezelve zo veel als mogelijk is, op, tot dat de punt van het inſtrument tot boven het bovenſte deel der opening van den oogäppel gekomen is, rigt de hand naar de zijde, daar hij de inciſie wil maaken en terwijl hij het inſtrument te rug trekt, vergroot hij de inciſie, en de eene zijde vergroot hebbende, ſteekt hij het op de andere zijde weêr in, zonder het uit de kamer uittehaalen; geeft wél acht, de inciſie kringvormig te maaken, en dat de inciſie groot genoeg zij, om het kristallijnlichaam er door te laaten, inzonderheid, wanneer het tamelijk groot en vast is. Deze inciſie moet halvemaanswijze gevormd zijn, parallel loopen met den kring van het hoornvlies, en half of twee derden van deszelfs middenlijn groot zijn. Ten einde aan deze inciſie des te gemaklijker de halvemaanswijze gedaante te geeven en den oogappel niet te bekeedigen, heeft GRANDJEAN het puntig en ſnijdend plat van zijn inſtrument krom laaten maaken en van de zijde, daar het gekromd is, uitgehoolt. (Pl. IV. fig. 12.) Als hij de ſneede nu groot genoeg gemaakt heeft, trekt hij het inſtrument een weinig terug, rigt deszelfs punt in het middenpunt van de opening des oogappels, om het bekleedzel van het kristallijnlichaam open te ſnijden; als dan drukt hij met den duim, welken hij op het bovenſte ooglid legt en met den voorſten vinger van de andere hand aan het onderſte ooglid den oogappel zeer zagt bij verpoozing, op dat het verduisterd kristallijnlichaam door de opening van den oogappel en vervolgens door de gemaakte opening in het hoornvlies uitkome.

Bij aldien er nog kleine ſlijmige vlakken in de voorſte kamer mogten zijn, die men door zagt drukken niet

niet kan doen daar uit komen, brengt men door de opening onder den halven maansvormigen lap van het hoornvlies eene kleine curette in, welke de gedaante van eenen oorleepel moet hebben, om deze vlakken daar uit te haalen.

Het bekleedzel van het kristallijnlichaam naar vooren duister zijnde, ſnijdt de oogmeester zo veel mogelijk kringswijze daar in, geeft acht, den oogappel niet te beleedigen, en trekt dit vlies met eene kleine fijne elastieke tang of met eenen kleinen haak daar uit (*). Dit vlies daar uit gehaald hebbende, drukt hij het kristallijnlichaam, zo als boven gezegd is.

Hij verbindt zijne lijders gemeenlijk met gegradueerde kompreſſen, welken hij op het oog legt en in een geestig vogt doopt, en laat de kompreſſen boven den band van tijd tot tijd met eene kleine ſpons bevogtigen, ten einde dezelven vogtig zouden blijven. Slegts om de vierentwintig of agt en veertig uuren neemt hij het verband af. Naar dat de omſtandigheden het vorderen, doet hij den lijder eens of tweemaal eene aderlaating, het zij op den arm of op den voet, ſchrijft hem eenen zagten en verfriſchenden leefregel voor, voornaamlijk de twee eerſte dagen. Als er geen toevallen bijkomen, zijn acht of tien dagen genoegzaam voor de heeling der wonde en men kan dan het oog allengs weer aan het daglicht blootſtellen (**) (k).

(*) De heer MOHRENHEIM heeft onlangs zulke haaken voorgeſlagen. Zie *Beobacht. verſch. Chirurg. Vorfälle. I. B. F. I. f.* 1.

(**) De ſchrijvers, welken de beste berigten over het uitlijgen van den graauwen ſtaar geeven, zijn genoeg bekend. Maar betreffende de nederdrukking, welke POTT en MOHRENHEIM onlangs weer aanbevoolen hebben, zo heb ik de gewigtigſte ſtukken, die deze manier aanbeveelen, in mijn *programma de ſuffuſionis per acum curatione*, *Lipſ.* 1783. 4°. voorgedraagen. L.

(k) Ter meerdere volmaaking van dit onderwerp, naam

XXIV. HOOFDSTUK.

Van de plaatſen, waar men fontanellen kan zetten, van de wijze om zulks te doen, van het gebruik der bloedzuigers en der kopglazen.

Men legt de fontanellen gemeenlijk in den nek, op den arm, de dije en de ſchenkel.

ik de vrijheid, om aan mijnen hooggeächten vriend, den heere G. TEN HAAFF, te ſchrijven; welke beroemde Heelmeester reeds in den jaare 1761 over het uitneemen van de *Cataracta*, eene alleſints oordeelkundige verhandeling heeft geſchreeven; en dezelve operatie, meer dan dertig jaaren, met een gelukkig gevolg, heeft geöeffend. Ik verzocht aan Zijn Ed. mij te willen melden, op hoedanige wijze deze operatie, na eene zo langduurige ondervinding, thans door Zijn Ed werd uitgeöeffend: en ik had het genoegen, de volgende korte, doch veelbevattende Leerſtellingen, van Zijn Ed. te ontvangen.

„ De wijze, op welke de *Cataracta*, door mij, behandeld wordt, is volgens deze ſchets:

1, „ De Lijder moet, naar vereiſch van derzelver geſteldheid, voorbereid worden.

2, De verkoozen inſtrumenten moeten, nevens het verband, vooraf vervaardigd zijn.

3, De Lijder moet op een hoogen ſtoel zitten, wanneer de Operateur verkiest om het werk ſtaande te verrichten.

4, De Lijder zit op een laagen ſtoel, en de Operateur op een hoogen, wanneer hij het werk zittende verricht.

5, Het licht daar de Lijder in geplaatst wordt, moet niet te ſterk zijn; want hier door wordt het oog te ſterk aangedaan en den *Iris* te ſterk toegetrokken.

6, Het oog, dat niet geopereerd wordt, moet door een compres en band geſlooten worden.

7, Het hoofd moet door een' helper, op eene zagte wijze, tegen de borst leunende, gehouden worden: en het bovenſte ooglid moet hy zo ophouden, dat een oogbal van boven geheel bloot is.

In den nek, juist in de holte, welke men tusschen de doorvlogten spieren (*complexus*) ontdekt, welken

8, Het linker oog moet met de regterhand, en in tegenstelling het regter, met de linker hand geopereerd worden.

9, Het mesje, welk een men ook verkiest, moet als een pen om te schrijven gehouden worden.

10, De Operateur haalt het onderste lid neêrwaards, en maakt met de twee voorste vingers een vast punt tegen den oogbal.

11, Het oog moet in een rustende staat gebragt worden, dat door een weinig stilte geschied.

12, De insnijding moet tegen over de pupil in het midden derzelve beginnen, en de punt van het mesje even in de pupil gaan, om tevens de capsul der Cataract te doorsteeken, op eene gelijke hoogte, dat is een halve lijn van de Conjunctiva moet het mesje uitkomen, zo dat bij de doorsnijding eene halve maanswijze lap gemaakt wordt, die niet te klein is, op dat de Cataract des te gemaklijker zoude uitkomen, en geen *cicatrix* voor de pupil kan gevormd worden. —— Indien de insnijding van boven neêrwaards, zijdelings gemaakt wordt, heeft men minder vrees voor een prolapsus van den *Iris*, ook minder gevaar dat het *humor vitrius* volgen zal.

13, Na deze welgemaakte insnijding geeft men het oogeen weinig rust, dan drukt men van onderen of ter zijden een weinig tegen den oogbal, en wel trapswijze; waar na de *Cataracta* dan doorgaans gemaklijk te voorschijn komt, die dan met het haakje, naalde of leepeltje, uitgehaald wordt, indien zij niet van zelve doorschiet.

14, Men veegt het oog met een sponsje, die in koud water doorvogtigd is, af.

15, Door het leepeltje of klein spateltje brengt men de pupil, zo die door den doorgang een wanfiguur heeft aangenomen, weer in den natuurlijken staat.

16, Dan neemt men de proef of de lijder zien kan; men zette hem met den rug naar het licht, en opene het oog met omzigtigheid; dan die proef moet niet lang duuren.

17, Men sluit dan het oog met een smal reepje plaaster, hierover een compres, die in een verkoelend oogwater, uit de *flor. sinci* en *aq. rosar.* vervaardigd, door-

op beide zijden aan de de bovenſte dwarslijn van het achterhoofdsbeen vast zijn (*l*).

trokken is, en die tot op het voorhoofd reikt; deze word door een band die als een neusdoek driehoekig gevouwen is, aan de ſlaapnuts door ſpelden gevest.d. — Dit verband laat men eenige dagen berusten; maar begint het oog te jeuken, dan moet de compres veranderd, en op nieuw doorvogtigd worden, dan het plaastertje laat men tot den 10 of 12den dag ſtil zitten, en het oog moet vooral niet geöpend worden, vooral dan niet wanneer men gezorgd heeft, bij het ſluiten van het oog, dat de haaren van het onderſte ooglid niet naar binnen gekeerd zijn. Ontijdig openen doet de lippen der wond van een wijken.

18, Heeft de Lijder pijn in het hoofd — is hij volbloedig, dan is het aderlaaten zeer noodig — en 1 of 2 grein Opium bij het gaan ſlaapen, doet dan wonderen.

19, Is de Lijder aan Rumatique toevallen onderhevig, is het noodig, tijdig een *Empl. Veſ.* tuſſchen de ſchouderbladen te zetten en deze lang met de *Empl. Diach. Cum gum. ungen D. althæ* open te houden.

20, Geduurende de dagen der geneezing moet de Lijder een ſober en gepast diëet houden, en gemaklijke ligging hebben.

21, De *Opthalmia* die na de geneezing van den wond veeltijds plaats heeft, moet door het voorgemelde oogmiddel in het oog te druipen, geneezen worden; zijn de traanen ſcherp, moet 'er een weinig *gum. arabicum* of *ſach. candi* in het oogwater gemengd worden.

22, Door de *ſpir. lavend. rosmarinus & ſal. ammon.* op de rand te ſtrijken, en dan voor het oog te houden, wordt het oog in het zien verſterkt. De rust en de tijd moet tot dat einde aangepreezen worden; wijders eene meer of min bultige bril na gerade dat het oog min of meer plat, door het verlies van het cristallijne vogt geworden is."]

(*l*) [Op deze plaats worden tegenwoordig zelden fontanellen aangelegd; maar wel de zogenaamde *ſeton* of halsdragt. Men zie de wijze om zulks te verrigten, bij VAN WIJCK, HEISTER, PLATNER, GESSCHER en veele anderen beſchreeven.]

Op den arm, in de vetrijke holte digt onder de plaats, daar de driehoekige armſpier (*deltoideus*) tusſchen de vork van de inwendige armſpier (*brachiæus internus*). Om deze plaats wel te ontdekken, laat men den lijder den arm uitſtrekken en dien om hoog heffen. Geduurende deze beweeging onderſcheid men deze holte, waar men de fontanel moet zetten, met den vinger, zelfs in zeer vleeschige en zwaarlijvige perſoonen.

Aan de dije, in eene vetrijke tusſchenruimte, welke men aan haar onderſte en binnenſte deelen vindt, tusſchen de inwendige en dikke ſcheenbeenſpier (*Faſtus internus*) en den binnenrand des knieboogs, welke door de gemeenſchaplijke pees van den eerſten en derden bondel der driehoofdige ſpier en van de peezen der ſnijderſpier, der dunne ſcheenbeenſpier en halfzenuwige ſpier, welken aan het ſcheenbeen vereenigd zijn, gevormd wordt. Om deze plaats wel te onderſcheiden, is het zelfs bij diklijvige lijders genoeg, de dije te buigen en uitteſtrekken; geduurende deze beweegingen onderſcheid men, als men den vinger op deze plaats zet, de vetrijke holte, daar men de fontanel moet zetten, zo duidelijk, dat men zig niet kan bedriegen.

Op de ſchenkel boven de binnenſte tweelingsſpier in een vetrijk punt, welk men ontdekt tusſchen deze ſpier en de hechtplaats der peezen, die den binnenrand des knieboogs vormen (*m*).

(*m*) [De fontanellen worden ook nog bij eene bijzondere kromming der ruggegraad, en eene daarop gevolgde lammigheid der onderſte ledemaaten, volgens het voorſchrift van den geleerden POTT, ter zijde deze kromming aangelegd. —— Ik heb in deze ziekte, door dit eenvoudige middel, de verbaazendſte uitwerking gezien. Men zie hier over *mijne waarneemingen* in het 9de deel der werken van het *Bataafsch Genootſchap der proefondervindelijke Wijsbegeerte, te Rotterdam*, geplaatst.

Als men de fontanellen op deze plaatſen zet, zijn zij aan de beweegingen in het geheel niet hinderlijk. Indien men dezelven door onachtzaamheid boven een groot vat zette, zouden er zig toevallen opdoen, of boven eene ſpier of pees, zouden zij de beweegingen hinderen en pijn veroorzaaken (*n*).

De meeste Heelmeesters bedienen zig van den bijtſteen. Wanneer men ſlegts eene geduurige uitvloeijing wil bevorderen, hebben oefening, ondervinding en waarneeming mij geleerd, dat het gebruik van dezen bijtſteen met veel moeilijkheden verzeld is, en ik zou altijd meer voor de inciſie zijn. De uitvloeijing word hier door oogenbliklijk bewerkt en zelfs ook met minder pijn; dan wanneer men zig van den bijtſteen of van andere middelen bedient. De verettering volgt gemeenlijk den derden, vierden of vijfden dag, terwijl in tegendeel bij het gebruik van den bijtſteen dezelve zig eerst vertoont na het afvallen van de korst, en dit geſchied gemeenlijk eerst den tienden, twaalfden of vijftienden dag. Daarenboven heb ik gezien, dat, onaangezien alle omzigtigheid om de uitbreiding te beletten, de korst, welke met dien ſteen voordgebragt was, grooter dan een guldenſtuk was geworden, daar

Over het geheel, worden de etterdragten, tot afleiding eener ziekte ſtof, gebeezigd.]

(*n*) [Men moet, in het zetten der etterdragten, altoos oplettend zijn, dezelve op geen ſpier, pees, groot bloedvat e. z. v. te plaatzen; uit hoofde de gevoeligheid dezer deelen bij de minſte beweeging niet op te wekken. —— Een niet genoegzaam ontleedkundig Heelmeester, zal egter de geſchiktſte plaats zeer wel kunnen vinden, wanneer hij aan de buiten boven arm, een hand breed onder de ſchoudergeleding; of aan de dije binnens beens, een hand breed boven de knie; of wel aan de binnenkant des beens, omtrend een hand breed onder het kniegewrigt; die plaats uitkiest, die het minst aan de ſchuuring der ſpierbeweeging bloot is: Hij ontdekt zulks, met de vinger op eene dezer plaatzen te zetten en het deel als dan te beweegen.]

men bij de inciſie verzekerd is, dat de uitvloeijing, welke men wil bewerken, geen grooter opening noodig heeft, dan die men er aan wil geeven. Dit alles doet mij aan de inciſie de voorkeur geeven.

Men kan deze inciſie zeer gemaklijk met eene ſoort van een klein rond ſnijdend inſtrument verrigten. Zulk een inſtrument heb ik reeds voor meer dan dertig jaaren gezien bij eenen oogmeester, die er zig van bediende om fontanellen te zetten.

Als ik met dit inſtrument wil opereeren, laat ik de huid, na dat ik de plaats, daar ik de uitvloeijing wil bewerken, met eene kleine inktvlek geteekend heb, over deze deelen uitſpannen, zet den ſnijdenden ring van dit inſtrument op de geſpannen huid, en ſnijde dezelve, door eene behoorlijke drukking van het inſtrument, hetzelve van de linker naar de regter hand draaijende, kringsvormig door tot op het celleweefzel; ligt dit ſtukje ronde huid met een tangetje op, ſcheide het met de ſcherpte van een lancet van het celleweefzel en neem het weg. Men kan dit zonder eenige pijn doen, want men ſnijdt alleenlijk het celleweefzel door, het welk zeer weinig gevoelig is. In dit gat leg ik eene erwt en daar over een blad van klimop en eene kompres, welke door eenen band wordt vastgemaakt. Als de verettering weêr begint te verminderen, neemt men, om dezelve weêr te doen toeneemen; in plaats der erwt, een ſtukje wortel van onze gemeene lieslelie.

Men kan de fontanel ook met een lancet maaken. Men vat namelijk de huid aan den eenen kant, en laat aan den anderen kant door eenen helper vatten, vormende op deze wijze eene dwarsvouw, welke men opligt en met een lancet tuſchen de vingers van den helper en de zijnen, op de gemerkte plaats doorſnijd, zo dat de vouw en de ſneede een knoopgat in de dwarste vormt,

hetwelk vier of vijf lijnen lang is, en waar in men de erwt legt e. z. v. (*) (o).

(*) Deze laatſte manier zou ik boven de eerſte verkiezen, ik zou juist ook niet gelooven, dat de bijtſteen in alle gevallen een middel is, dat verworpen moet worden. L.

(o) [De wijze om de etterdragten te zetten, geſchied 1. door de aanraaking van het brandijzer; 2. door een vermogend brandmiddel; 3. door het aanleggen van een ſpaanſchen vlieg plaaster; en 4. door de inſnijding.

De eerſte, ſchoon door de Ouden meestal gebezigd, is thans geheel buiten gebruik.

De tweede heeft haare nuttigheid; en word door veelen, boven allen den voorrang gegeeven. bij de kromming der rug-graad ſchijnt zij meerendeels noodzaaklijk; over het geheel egter, moet deze wijze, onzes bedunkens alleen gebruikt worden, ingevalle de Lijder eene volſtrekte afkeer van de *inciſie* heeft.

De derde, ſchoon door ſommigen aangeprees̈en, is in haare uitwerking meestal onvermogend of langzaam; en dus niet zeer aanteprijzen.

De vierde eindelijk, de inſnijding, zouden wij in de meeste gevallen, de voorkeur geeven. —— De wijze nogthans, op welke LE BLANC, door de uitdraaijing van een rond ſtukje huid, dit voorſtelt, is pijnlijk en omſlagtig en zal weinige bevallen. —— Even dit zelfde wierd reeds in de voorige eeuw door SOLINGEN in zijne *medicinaale en Chirurgicaale werken pag.* 1. voorgeſteld en beſchreeven; doch heeft weinig navolgers gehad: ook zo zal de andere wijze van onzen ſchrijver, om zulks met een *lancet* te doen, in eene harde en taaije huid, niet altoos zeker zijn.

Wij verkiezen de volgende wijze: een helper houdt, tusſchen zijn duim en voorſten vinger, de huid dwars, op de bepaalde plaats op, terwijl de Heelmeester ze op de tegenovergeſtelde zijde, vat; laatende maar eene plaats van weinig lijnen tusſchen hunne opvatting over; deze uitgerekte tusſchenruimte, doorſnijdt hij, met een ſcherpſnijdend mesje, tot in het vet-vlies. —— De wond behoeft niet grooter dan een vingerbreed, te zijn: en in welk wondje aanſtonds en vervolgens ieder dag, een erwt of rondſtukje gentiaan wortel, hier over eenig plukzel, een pleiſter, een compres en een wel ſluitende zwagtel, gelegd wordt.]

Van het zetten van bloedzuigers en kopglazen.

De bloedzuiger is eene ſoort van waterworm, welke, op de huid gezet zijnde, dezelve doorboort, en het bloed uitzuigt. De besten zijn die, welken men in wellen en ſtroomen van zuiver en helder water vindt, klein zijn, en eenen kleinen ſpitzen kop hebben, en welker rug met groene en geele ſtreepen geteekend zijn (*). Zulken, welken men eenigen tijd in flesſchen met water gehouden heeft, zijn ook beeter dan de versch gevangenen.

Als men eenen bloedzuiger wil zetten, doet men hem in een flesje, wrijft het deel met eenen warmen doek tot dat het warm en een weinig rood word, zet den hals van het flesje op de plaats, daar men wil, dat de bloedzuiger zal vatten en draagt zorg, dat de kop van den bloedzuiger naar den hals en de opening van het glas gerigt zij; door deze voorzorg zet hij zig juist aan ter plaatze, daar men wil, dat hij zal zuigen. Indien hij niet wil vatten, maakt men het deel nat met warm water of melk, of hoender of duivenbloed.

Als de bloedzuiger zig dik gezogen heeft, laat hij los en valt van zelven af. Wanneer men wil, dat hij zal loslaaten, behoeft men maar een weinig fijn zout op den kop te ſtrooijen en hij zal aanſtonds afvallen.

Men zal bij veele ſchrijvers vinden, dat men den bloedzuiger met eene ſchaar den ſtaert kan afknippen, op dat hij het bloed weêr losſe, zo als hij het inzuigt. Ik heb het verſcheiden maalen beproefd, en bevonden, dat de bloedzuiger na het afknippen aanſtonds loslaat. Het is reeds meer dan vijftig jaaren, dat PE-

(*) Zie J. L. SCHMUCKERS *vermischte ſchriften. I. B. S. 77. L.*

TIT ons zeide, dat dit middel op de ſtudeerkamer bedagt en de ondervinding het tegendeel geleerd had.

Om er nog meer bloed uittehaalen, na dat de bloedzuigers afgevallen zijn, kan men het deel in warm water baden, ja er zijn gevallen, dat men een kopglas op het deel zet, daar de bloedzuigers afgevallen zijn (*p*).

(*p*) [Het aanzetten der bloedzuigers, ſchoon over het algemeen tegenwoordig zeer verwaarloosd, heeft nogthans in veele ontſteekings-ziektens zijne nuttigheid. —— Men gebruikt ze, bij voorbeeld; in hevige oog- oor- keel- en borstontſteekingen; in tandpijn; in eene beginnende ſoort van ſijt; in opgeſtopte aambeijen; in beknelde breuken, met ontſteeking, e. z. v. —— De aanlegging geſchied in de meest mogelijke nabijheid van die gebreken, voor welken zij worden aangezet.

Het is altoos noodig meer dan eenen bloedzuiger, in voorraad, tot de operatie te hebben: vooral zo de ontlasting die men er mede beöogt, van eenig aanbelang moet zijn. —— Ook wil ſomwijlen de bloedzuiger niet vatten, en men is verpligt een anderen aan te leggen.

De aanlegging geſchied meerendeels, door den bloedzuiger, met de bloote vingers, of met een lapje linnen te vatten en op de bedoelde plaats aan te brengen. De wijze van LE BLANC, om zulks met een *ſleſje* te doen, komt ons egter beeter voor: HEISTER is ook voor deze wijze; zie zijne *Heelkundige onderwijzingen* 2. *deel*, bl. 531. —— GESSCHER nogthans wil, dat men dit met *een pijpje van riet*, dat aan beiden de einden open is, doen zal; zie zijne *Hedendaagſche oeffenende Heelkunde*, 3 *deel*, *bladz.* 89.

Na dat de bloedzuiger is afgevallen, laat men het bloed, dat gewoonlijk nog een weinig tijds uit het wondje uitvloeit, zo lang loopen tot het van zelve ophoud; ten zij, door de kwetzing van een klein flagäder takje, de uitvloeijing te lang of te ſterk aanhield; in welk geval, een ſtukje zwam, eenige tijd, met de vinger, op het wondje aangehouden, altoos genoeg voldoende is. ——

Men verzamelt de bloedzuigers het best in het voorjaar, bij warm weêr; vooräl in de maanden *Junij* en *Julij* bij eene warme zonneſchijn of ſtil weder. En men kan dezelven, in zuiver water, een geruimen tijd leevend bewaaren.

Als men koppen wil zetten, moet men eerst het deel, daar men ze wil zetten, wrijven en warmen, als dan ſteekt men in het kopglas een weinig hennip of gehekeld vlas, ſteekt dit in brand met een waschlicht en zet hetzelve ten eerſten op het deel, en bedekt het met eenen warmen doek. De huid verheft zig alsdan allengs onder het kopglas en word rood. Om nu deze plaats te ſcherven, moet men het kopglas afneemen en dit gaat des te gemaklijker, wanneer men de punt van eene ſpatel onder den rand van het kopglas brengt; alsdan dringt de lugt er aanſtonds in, en het kopglas valt af. Het gevormde gezwel ſcherft men alsdan met een lancet (*), doet weêr een weinig hennip in het kopglas, ſteekt het in den brand en zet het weêr op dezelfde plaats, bedekkende het ook weder met eenen warmen doek. Wanneer men nog meer bloed wil uittrekken, maakt men het kopglas ledig en ſchoon, en handelt als op voorgaande wijze.

Er zijn gevallen, waarin men verſcheiden kopglazen te gelijk zet, bij voorbeeld op den rug (*q*).

Over de ontleedkundige beſchouwing en ſoorten van den bloedzuiger, nevens deszelfs gebruik in veelvuldige ziektens, is bijzonder aanprijzenswaardig de *Verhandeling* van den beroemden SCHMUCKER, geplaatst in het eerſte deel zijner *Heelkundige Mengelſchriften*; —— welk werk door de Heer DAAMS reeds in het Nederduitsch vertaald is.]

(*) Het is bekend, dat men zig, in plaats van een lancet ook van een bijzonder daar toe uitgevonden inſtrument kan bedienen. L.

(*q*) [Het koppen, thans over het geheel, in een verminderd gebruik, is mede eene der oudſte kunstbewerkingen; en door de Vader der Genees- en Heelkenners HIPPOCRATES reeds aangepreezen.

Men prijst deszelfs gebruik in oog- oor- en keelöntſteekingen, in beroerte, verlammingen, zwaare langduurige hoofdpijnen, ſlaapziekte, aanhoudende pijnen der gewrigten, neusbloedingen, en in bijzondere en plaatslijke gebreken der huid.

Op alle plaatſen des lichaams, waar het kopglas, door

XXV. HOOFDSTUK.

Van de Operatien der Breuken (r).

DE volkomen geneezing der breuken beſtaat daarin, dat men de deelen weer in brengt, en belet weer

de ondergelegen huid kan gelloten worden, kan men dezelve werkſtellig maaken: meest egter zet men ze op het hoofd, in den nek, aan den hals, op de ſchouders, op den rug, in de lendenen, aan de heupen, op de kuiten, op de armen en op den rug der handen.

Welëer wierd het koppen alleen door waschlicht of eenige ontvlamde ſtof, in het op de huid aangezette, kopglas te brengen, verrigt: doch thans geeft men, over het geheel, aan de *lugtpomp* de voorkeur. En in de daad, deze laatſte wijze is zuiverder, minder omſlagtig en zekerder.

Wanneer men het kopglas, dat op de huid zeer naauwſluitend moet aangelegd worden, door de lugtpomp ledig gemaakt heeft, zo zwelt, de onder het kopglas bevatte huid, aanſtonds op; men neemt dan het glas af, en men opend de huid door verſcheide kleine inkervingen, met de punt van een lancet, of, dat beter is, door het zogenaamde kopwerktuig (zie de afbeelding hier van bij HEISTER *Heelk. Onderw. pl* 8. *fig.* 7.) Daarna zet men weder het kopglas op dezelfde plaats; wanneer de gemaakte wondjes niet zullen nalaaten, zo dra het glas, door de lugtpomp andermaal lugtledig zal gemaakt zijn, een min of meerder gedeelte bloed, in het kopglas uitteſtorten: het welk men na goedvinden, of op dezelfde of op de naastbijgelegene deelen hervatten kan.

Na de operatie kan men de mondjes, met eene afwaſſching en opiegging van witten wijn en water, of met het *water van goulard* geneezen.

Eene langduurige en hevige heuppijn, die alle middelen tegenſtond, heb ik door het gebruik van herhaalde koppingen, vry ſpoedig geneezen.]

(r) [Om eene Breuk in alle haare bijzonderheden wel te leeren kennen, wijze ik den jongen Heelmeeſter na de uitmuntende Verhandelingen van de Heeren HEISTER, PLATNER, GESSCHER en anderen; doch vooral na die van RICHTER en POTT, die dit onderwerp opzettelijk en

uittegaan; en eene wijze van opereeren, welke in de meeste gevallen aan deze beide einden beäntwoordt, verdient altyd de voorkeur.

nauwkeurig behandeld hebben. — De uitgebreidheid dezer ſtoffe, laat ter dezer plaatze geene verklaaring toe.

Wat de operatie eener breuk betreft, deze is zeker eene van de gewichtigſte Operatien der Heelkunst, en is aan veele bedenklijkheden onderworpen, die meestal uit den verſchillenden ſamenloop der verzellende omſtandigheden en toevallen haaren oorſprong ontleenen: en het zyn deze verzellende omſtandigheden, die een oordeelkundig Heelmeester, dan eens vroeger, dan eens laater, dan eens al, dan eens niet voor dezelve, by eene beklemming, doen beſluiten. — Immers zoude het tegen de regelen eener kennelykſte ondervinding, ſtryden, alle beklemde breuken, zonder onderſcheid, te willen opereeren; even als het tegen dezelfde ondervinding zoude aanloopen, alle breuken, alleen door het gebruik van in- en uitwendige hulpmiddelen, zonder de Operatie, aan haar eigen over te laaten. De nutuur, hoe werkzaam in zich zelven, is in veele gevallen onvermogend zich te kunnen redden; en in dit tijdſtip moet de hand des Heelmeesters haar te hulp komen. Dit *tydſtip* te kennen heeft echter ſomwylen den ervarendſten misleid. 'Er zyn byna geene zekere kenmerken, waar in wy vooraf, over het welſlagen dezer Operatie, beſliſſen kunnen. — Dit echter is zeker, dat wy in de meeste gevallen, de meer of mindere hevigheid der toevallen, ons ten richtſnoer moeten neemen.

In beknelde breuken, met hevige pyn en de daar by verzeld gaande toevallen, hebben veele geöeffende Heelmeesters ondervonden, dat een tijdverloop van 24 uuren, niet zelden doodelijk kan zijn; daar in tegen bij anderen, daar de pyn en toevallen minder hevig is, na verloop zelfs van verſcheide dagen, zonder de Operatie, ſomwylen herſteld worden. — Het zij mij gegund, dit door twee voorbeelden, nader te bevestigen.

Voor eenigen tyd wierd ik bij een man, met eene beklemde Liesbreuk, geroepen; dezelve was eenige uuren te voren ontſtaan; de hevigſte pijnen verzeld met onophoudelijk braaken, verhefte zich, in weerwil van alle aangewende hulpmiddelen: dit deed mij voor zijne toeſtand bedugt zijn; en ik oordeelde mij verpligt, ſchoon deze breuk, nog ſlegts maar 20 uuren was uit geweest, de Operatie voor te ſtellen. 'Er verliepen nog agt uuren, in welken tyd de pijn boven

Ik heb in mijne manier van breuken te opereeren [hier na beſchreeven] aangetoond, dat de aldaar be-

maaten opklom, eer men mij dit toeſtond. —— Na de opening van den breukzak vond ik den darm hevig ontſtooken, en wel met dat ſoort van ontſteeking, dat zich hoog bruin-rood voordoet, en meestal de naaste graad bij, of mogelijk reeds zelfs het beginnend Heetvuur is. —— Ik voorſpelde na dit gezigt, geene gunſtige uitkomst; en ſchoon men voorts nog alle ontſteekingweerende middelen aanwendde, zo overleed echter dezen lijder, eenige dagen na de operatie. —— Bij de opening van het Lijk, vond men het te vooren beknelde gedeelte darm, in nog eene verdere uitbreiding, reeds verſtorven. De Operatie was bij dezen man ſlechts 28 uuren na zijne ontſtaane breuk verricht, en was echter doodelijk. Dit leert ons, dat hoe ſpoedig wij deze Operatie ook ſomwijlen onderneemen, wij nogthans in ſoortgelijke dringende gevallen niet te voorzichtig met onze voorzeggingen kunnen zijn.

Het tweede geval is juist hier van het tegenovergeſtelde. — Een Jufvrouw, tuſſchen de vijf en zes maanden zwanger, liet, zints eenigen tijd, haaren band af, die zij gewoon was voor eene weleer uitgezakte breuk, te draagen; dit gaf gelegenheid dat deze breuk andermaal uitſchoot. Zij liet aanſtonds haaren gewoonen Heelmeester en daar na ook haaren Geneesheer roepen; dezen trachten te vergeefsch de breuk door de gewoone hulpmiddelen, terug te brengen. 'Er verliepen drie dagen in welken zij niets vorderden. De Heelmeester, ſchoon allezins kundig en ervaaren, vertrouwde zich echter dit geval niet langer alleen met den Geneesheer, te meer, daar hij zich voorſtelde, hier ligtelijk eene Operatie zoude moeten geſchieden, en daar deze vrouw zwanger was, hij zulks liever door een Chirurgijn, die tevens Vroedmeester was, wilden laaten verrigten. —— De tweede Heelmeester voerden echter, in nog twee opvolgende dagen, niet meer uit dan den eerſten. —— Reeds vijf dagen waren 'er verloopen en men was nog niets gevorderd: dit was huns oordeels, reden genoeg om de Operatie met kracht, als nog het eenigſte redmiddel, voor te ſtellen; en waar in ook de Lijderes bewilligde. —— Weldra klonk dit gerucht deze Hofplaats door, en ieder Menſchenvriend gevoelde deernis over deze ongelukkige, vooral uit hoofde der zwangerheid, waar in zij zich bevond. Eer het uur, waarin deze Operatie zoude geſchieden, genaderd was, wierd de man dezer vrouwe, van meer dan eene zijde, aangezogt,

ſchreevene manier in de meeste gevallen aan beide voorwaarden voldoet. De heer HOIN heeft in zijne

om mij alvoorens nog bij zijne huisvrouw te ontbieden. Dit geſchiedde omtrend een uur voor den bepaalden tijd der Operatie. —— Bij het onderzoek dezer breuk kon ik mijne verwondering niet ontveinzen, dat men voor had dezelve te opereeren. Ik vond de Lijderes zonder merkbaare toevallen en hoegenaamd geen pijn ter plaatze der breuk. —— Men ontdekte mijne verbaazing en men vroeg mij met nadruk wat ik 'er van dacht. —— Geene der Heelmeesters noch den Geneesheer was hier bij tegenwoordig; ik voorzag dierhalven hun ongenoegen, wanneer ik mij, buiten hun bijzijn, over dit gebrek, in eenige woordenwisſeling uitliet; doch ook aan den anderen kant zag ik mij, door het belang van moeder en kind, verplicht te antwoorden: dat de operatie mij voor als nog niet noodzaaklijk toeſcheen; dat 'er nog zagter middelen waren die alvoorens konden aangewend worden; en eindelijk dat ik haaren Geneesheer en Heelmeeſters, voor dat de Operatie geſchiedde, wenschte te ſpreeken. —— De operatie wierd hierop uitgeſteld, in weerwil van alle aangewende poogingen des tweeden geroepen Heelmeeſters, om dezelve echter te verrichten. Eenige uuren daarna wierd ik bij de Lijderes, in tegenwoordigheid der bovengemelde Heeren, geroepen: hier betoogde ik hun Ed. dat de operatie op deze breuk *te laat of niet noodzaaklyk* was: *te laat*, om dat door de vermindering der toevallen en pijnloosheid van het gebrek, 'er reeds verſterving aanwezig kon zijn; in welk geval de operatie den dood ſlechts verhaasten zoude: of *niet noodzaaklyk*, om dat, zo wanneer deze vermindering van toevallen uit geene verſterving voortkwam, het alsdan een onwederſpreeklijk bewijs was, dat de klemming niet van dien aart is, om voor als nog in dit geval eene operatie te vereisſehen; en hoewel deze breuk voor als nog niet kon ingebragt worden 'er echter geene zwaarigheid was, om nog alvoorens tot zodanige hulpmiddelen zijne toevlugt te neemen, die men gezien had, dat meermaalen in ſoortgelijke gevallen, van vrueht zijn geweest, en welker nut men hier nog niet beproeft had enz. —— Na veel redentwisten beſloot men de breuk dezer Lijderes nog eenmaal te onderzoeken. Dan —— wat gebeurd 'er? —— op de eerſte aanraaking van den, op de operatie zo verhitte Heelmeeſter, glijd de breuk van zelve in. Het aanleggen en aanhouden van een bekwaamen band, heeft deze vrouw wijders voor verdere toevallen bewaard.

proeven over de zeldzaame en minder bekende breuken beweezen, dat deze manier in de klemming van het gedarmte van alle ſoorten van breuken aangewend kan worden, en dat men dezelve boven de inciſie, welke de voorſtanders van de oude manier voorſlaan en welke zy by de opening van eene uitgegaane, geklemde breuk onderneemen, moet verkiezen. Ik zal hier niet ſpreeken van de voordeelen, welke boven de oude manier heeft, wijl ik zulks hier na breedvoerig aangetoond heb.

Wanneer de klemming van het gedarmte in eene breuk met ontſteeking verzeld is, volg ik den raad, dien de heer MORAND my, als zyn leerling, gegeeven, en in zyne werken aangeweezen heeft. „ Ik ge„ loof", zegt hy, „ dat ik den gelukkigen uitſlag in „ myne onderneemingen te danken heb aan de wet, „ die ik my heb voorgeſchreeven, van namelyk deze „ operatie nooit uittetſtellen, wanneer zig toevallen „ van de te geweldige klemming vertoonen en dat ik „ twee of driemaal te vergeefsch de middelen beproefd „ heb, welken men gemeenlyk aanwend om eene „ breuk intebrengen. Ik moet hierby aanmerken," zegt hy op eene andere plaats, „ dat men zomwylen „ met

De mededeeling van dit geval, is geenzins om de twee boven bedoelde kunstgenooten, in een ongunſtig daglicht te doen voorkomen; in tegendeel, ik betuig voor de bekwaamheden van den eerſten de hoogſte achting te voeden: en mogt de tweede 'er ſlechts uit leeren, om in het publiek met zijne kunstgenooten eene meerdere *discretie* te oeffenen, gelijk hij zich hier door overtuigd moet houden, dat omtrend hem geſchied.

Maar deze waarneeming ſtrekt vooral den jongen Heelmeester ten bewijze, dat, ſchoon eene beklemde breuk, eenige dagen is uitgeweest, dezelve nogthans niet altoos doodelijk is, en niet zelden, zonder de operatie, kan herſteld worden. —— Ik herhaale dus nogmaals: de verzellende en meer of minder dringende omſtandigheden, moeten in alle opzichten, het richtſnoer des Heelmeesters zijn.]

„ met goed gevolg den Lyder zo heeft gelegd, dat „ hy met het hoofd laag en met de voeten hoog lag. „ Inzonderheid," vervolgt hy elders, „ keur ik het „ geweldig aanraaken, wanneer men de breuk wil in- „ brengen, geheel af. De heer MARECHAL ver- „ zekert my, dat hy gezien heeft, dat de darmen „ berstte, door dien men, om de breuk intebrengen, „ de deelen te ruuw aantastte."

Schoon men in de manier van de breuken te opereeren volgens de menigvuldige verscheidenheid, waardoor zy zo zeer van elkander verschillen, verandering moet maaken, kan men des niet te min de wyze van opereeren beschryven. Een bekwaam heelmeester, die deze verscheidenheden kent, zal zijne behandeling volgens de verschillende gevallen veranderen.

Om eene geklemde liesbreuk te opereeren, moet men het deel met een scheermes van al het hair zuiveren, en de lijder moet op den kant van het bedde gelegd worden, op dat de heelmeester 'er beter bij kunne komen; deze vat de huid ter plaatze van den buikring met de vingers der linker hand en laat ze aan de andere zijde door eenen helper houden, om eene dwarsvouw te vormen; daarop ligt hij dezelve om hoog en snijd met een bistouri met eene bolle sneede de vouw tusschen de vingers van den helper en de zijnen door, zo, dat, wanneer men de vouw los laat, de sneede een langwerpig knoopgat maakt van drie of vier vingeren breed, hetwelk naar evenreedigheid van den omtrek en de grootte van den breukzak grooter of kleiner moet zijn. Deze incisie is voldoende en men behoeft geen tweede te maaken over het kruis, gelijk zeker laater schrijver (*) begeert (s); indien

(*) *Precis de Chirurgie par M. P. ***. p. 653.*

(s) [']Er zijn Heelmeesters, welke hebben kunnen goedvinden, om alvoorens de huid, die de breukzak dekt, in de dwerste te doorsnijden en daarna deze opening naar boven en

indien zij te klein mogt zijn, kan men ze immers langer maaken. Men moet de deelen, gelijk ik bij de verklaaring mijner manier aangetoond heb, behoorlijk afmeeten, zo dat, wanneer de deelen ingebragt zijn, de directie-lijn dezer incisie over het midden van den buikring ga. Op deze wijze komt de buikring, geheel vrij van alle bedekking, zig aan het oog van den heelmeester bloot leggen, het welk niet zou geschieden, indien men de incisie verder naar onder wilde maaken. Indien het gezwel reeds zo zeer mogt uitgezet zijn, dat men de huid niet meer kon vatten, om eene vouw te vormen, zou men de huid voorzichtig moeten openen, zonder den breukzak te treffen.

Zommige oefenende heelmeesters pleegen onmiddellijk na de eerste incisie om den breukzak te openen en de deelen, welken de breuk vormen, vrij te maaken, in de laagen van het celleweefzel, welken het gezwel uitmaaken, het einde eener gegroefde sonde te brengen; en hierop deeze laagen met een bistouri of schaar, welke zij op de insnede dezer sonde stieren, door te snijden.

Deze wijze van den breukzak te openen, doet de operatie langer duuren en maakt den lijder en de omstanders ongeduldig. Het is veel beter en eenvoudiger, zig niet te lang met deze moeilijke en nuttelooze ontleding bezig te houden, maar ten eersten met de nagels der linkerhand de bladen en laagen van het celleweefzel te vatten, en met de bistouri allengs, in schuine richting, tot op den breukzak te snijden. Het water, hetwelk gemeenlijk in denzelven is, vloeit door deze kleine opening uit. In dezelve brengt men de gegroefde sonde en klieft den zak op de holte der sonde, als dan brengt men den voorsten vinger der linker

onderen, in de lengte, te verwijderen. —— Dan deze wijze is, zo om de meerdere langwijlige omslachtigheid als om de daar door vermeerderde pijn, geheel af te keuren.]

hand, welke een veiliger geleider voor de bistouri is dan de ſonde, in denzelven en verwijdert daarmede de opening van den zak behoorlijk tot aan den buikring. Als de deelen nu op deze wijze ontbloot zijn, onderzoekt men, of zij niet met de eene of andere vlakte van den breukzak, voornaamlijk ter plaatze daar de darmen uitkomen, vergroeid zijn, ten einde dezelven voorzichtig afteſcheiden en met de bistouri lostemaaken: als men dit alles behoorlijk in acht genomen heeft en de heelmeester verzekerd is, dat de klemming enkel in de breukopening en nergens anders is, brengt men ter plaatze, daar de breuk uitkomt, het verwijdend werktuig (*) in, en maakt geheel langzaam en allengs de verwijding, zo als ik in mijne manier om de breuken te geneezen, aangetoond heb. Na eene genoegzaame verwijding kan men de deelen ſpoedig weer inbrengen.

De wijze, om de breukopening te vergrooten, zonder 'er eene inciſie in te maaken, welke ik in het begin van het jaar 1768 bekend gemaakt heb, komt overeen met die welke ARNAUD (**) voorſtelt, om de opening eener dijebreuk te verwijden en te vergrooten en in de operatie van zulk eene breuk bij een mansperſoon de opening der zaadſlagäder, welke onder en langs den band van FALLOPIUS gaat, te vermijden. De ondervinding leerde dien bekwaamen heelmeester, dat, wanneer hij dezen band, ten einde de opening te vergrooten en eene geklemde dijebreuk bij een mansperſoon intebrengen, doorſneed, gemeenlijk eene bloedſtorting volgde, waar aan de lijder overleed, zonder dat men zulks waarnam, wijl het bloed zig in het bekken uitſtortte en daar verſpreidde, (†). Om derhal-

(*) Zie de afbeelding van dit inſtrument op de II. Plaat, fig. 6.

(**) *Memoires de Chirurg. inprimés à Londres* 1768. *p.* 776.

(†) [Bij het opereeren eener dijebreuk volgens de ge-

ven reden van deze zo onverwachte verſchijning te kunnen geeven, zocht hij door middel der ontleding de oorzaak daarvan op en vond het geen nog niemand voor hem waargenomen had, dat de zaadſlagäder ſchier altijd onder dezen band, omtrent eene lijn van deszelfs buitenſten rand, heen loopt, en dat, wanneer men dezen band afſchilt, het bijna onmogelijk is, dezelve niet doorteſnijden, ja zelfs, wanneer men de ſneede in de dwarste rigt (*). Ten einde dit doodelijk toeval te vermijden, vond hij een inſtrument uit, waarvan hij eene beſchrijving en afbeelding geeft, waarmede hij de opening, zonder 'er eene inciſie in te maaken, vergrootte. Doch het is niet enkel uit vrees voor de bloedſtorting, dat ik zedert 1750, in plaats van de gevaarlijke ſneede, die men gemeenlijk bij eene geklemde breuk in het werk ſtelt, de trapswijze verwijding heb aangewend, gelijk ik in mijne manier om de

ne wijze, dat is door de openſnijding, is de bloedſtorting niet altoos zo gevaarlijk als onze Heer Sehrijver hier aantoont; in tegendeel, deze Operatie met de vereischte omziehtigheid gedaan, zal zelden eene doodelijke bloedſtorting ten gevolgen hebben: ja ervaaren Heelmeeſters hebben bij deze Operatie te recht aangemerkt, dat de bloedſtorting, de minſte der te duchten toevallen was. Zo ſchrijft, onder anderen, de zeer geoefende Utreehtſehe Heelmeester G. GREEVE; „ mij is nooit eene bloedſtorting van eenig „ aanbelang in mijne breukſnijdingen ontmoet. Ik heb in„ derdaad dijebreuken geopereerd en daarbij het buiten ge„ ſehooten darmnet en de breukzak weggeſneeden, waarin „ een zagt linnen doekje naauwlijks meer als met bloed even „ geverfd was, zo dat in andere gevallen ik in gemoede „ durf verzekeren, dat 'er geen twee oncen bloed in de ge„ heele bewerking, verlooren waren." *Zie zyne Brief* aan den Heer G. J. VAN WY, bladz. 43.]

(*) De heer MOHRENHEIM ondervond omtrent iets dergelijks van de bovenbuikſlagäder. Zie *Beobachtungen verſchiedener Chirurgiſcher Vorfälle. I. B. S.* 154., alwaar hij aanmerkt, dat hij in de liesbreuk de ſnede in den buikring, welke dwars binnenwaard naar de witte lijn gericht wordt, boven de andere verkiest. L.

breuken te geneezen verklaard heb. Ik reken het mij tot veel eer, dat ik met zulk een groot heelmeester, als de heer ARNAUD is, wegens de mogelijke vergrooting der breukopening, zonder eene incisie te doen, inzonderheid in eene dijebreuk, welke volgens hem veel moeilijker verwijd wordt, dan de buikring, gelijk de ondervinding zulks leert, op dezelfde gedachten gevallen ben. En volgens dezen grooten oefenenden heelmeester kan men, het zij nu met zijnen haak of met mijn verwijdend inſtrument, gelijk ik het reeds door veele waarneemingen beweezen heb, de opening van eene dijebreuk verwijden en vergrooten; hoe veel te meer zal men dan den buikring niet kunnen verwijden.

Om den darm, wanneer de opening der breuk genoegzaam verwijd is, intebrengen, brengt men het verwijdend inſtrument in de opening der breuk en ſpert en ſtelt het door middel van eene ſchroef omtedraaijen, op de wijdte, welke men 'er aan wil geeven, haalt den darm naar zig om de geklemde plaats buiten de opening te leggen en om te onderzoeken, of 'er misſchien ook eene vouw is, welke op de eene of andere plaats de holte des darms zamentrekt, gelijk de heer RITSCH zulks waargenomen heeft (*) om het zinrijk middel aantewenden, hetwelk hij, om het leeven van den lijder te redden, voorſtelt (**); hierop vat men den darm voorzichtig aan, drukt hem met de vingers zagtlijk ſamen, ten einde de lucht en grove ſtoffen daar uit te drijven. De uitgezakte darm dus ontleedigd zijnde, kan men hem gemaklijk weêr in brengen. Dikwijls, wanneer ik eene groote en oude breuk opereerde, heb ik opgemerkt, dat de buikring door het uitſchieten en de hier liggende deelen meer dan een

(*) *Memoires de l'Acad. Roy. de Chirurgie. Tom. IV. p.* 177.
(**) *Mem. de l'Acad. Roy de Chir. Tom. IV. p.* 177.

duim in de middenlijn vergroot, zeer hard was en de werking van den opſperrer belette. Dit zijn inzonderheid de gevallen, waarin men den uitgeſchooten darm naar zig haalen moet, ten einde in de opening een gezond ſtuk darms te brengen, welk door de klemming nog niets geleeden heeft. Als men hierop den darm aanvat en zagt ſamendrukt, brengt men de lugt, de vogten en vuiligheid, waardoor de darm opzwelt, zig uitzet, en als gewurgd wordt in het overige gedeelte van den darm, waardoor men het inbrengen zeer veel verligt. Wanneer een groot gedeelte van de darmen in de breuk geſchooten is, dan is 'er ook een gedeelte van het darmſcheel bij; in dit geval moet men, na dat men, gelijk ik zo even gezegd heb, zo veel mogelijk de lugt uitgedreeven en den darm hierdoor verkleind heeft, eerst het darmſcheel inbrengen, hetwelk de darm van zelven volgt.

Als men nu de opening der breuk genoegzaam verwijd heeft, als mede de lugt e. z. v. daar uit gedrukt, als dan kan men, wanneer 'er ook een weinig van het net mede uitgezakt is, doch het welk 'er op geenerlei wijze mede vergroeid is, dus gezond en in het geheel niet aangetast is en voornaamlijk, wanneer 'er ſlechts een zeer klein ſtuk uitgeſchoten is, dit het eerst inbrengen, gelijk de heer MARTIN zulks ook voorſtelt, ten einde des te gemaklijker een groot ſtuk van het gedarmte, hetwelk met het net de breuk uitmaakt, in te kunnen brengen.

Schoon het ſtuk net klein is en den heelmeester voor oogen ligt, zodra hij den breukzak geöpend heeft, zo is het echter altijd niet gemaklijk, hetzelve intebrengen, voornaamlijk in eene dijebreuk, gelijk ARNAUD aanmerkt (*) bij gelegenheid van eene netbreuk, welke hij door de Taxis wilde inbrengen.

(*) *Memoires de l'Acad. Roy. de Chirurgie. Tom. IV. p. 515.*

„ In de kleine breuken laat de hals van de breuk-
„ zak, welke wegens de nauwe en zamengetrokken
„ ruimte, die tusſchen de deelen is, welke dien door-
„ laaten, het net ſlechts met een klein ſtuk uitſchie-
„ ten: dit buigt zig dus over zig zelven in laagen, zo
„ als het doorſchiet en vormt eenen klomp: deze
„ word grooter, naar dat de laagen vermeerderen.
„ Als dezelve tot eene zekere grootte aangegroeid
„ is, bij voorbeeld tot de grootte van een ey, dan
„ is zijn omtrek naar evenredigheid veel grooter,
„ dan de middenlijn van den hals des breukzaks en
„ de middenlijn der opening, door welke hij uit-
„ ging," zelfs grooter, dan de opening, die men door den opſperrer kan maaken.

Als men nu het net in dien ſtaat vindt, en denkt, hetzelve, zonder hevige toevallen te veroorzaaken, in het onderlijf te kunnen terug brengen, moet men het met alle voorzichtigheid aanvatten, de vouwen allengs losmaaken, de laagen van elkanderen ſcheiden, ten einde hetzelve, onder het verwijden, in eenen omtrek te brengen, welke met de opening, door welke men het wil inbrengen, in evenredigheid moet ſtaan. Ik zeg, men moet het voorzichtig aanvatten, wijl men het kneust en kwetst, wanneer men het ſlechts een weinig te hard aantast, waarop hevige toevallen volgen, als het verſterven en de verrotting van deze vetrok, eiterverzamelingen in den onderbuik e. z. v.

Indien ik zulk een ſtuk net vond, zou ik hetzelve, al had het ſlechts de grootte van eenen vinger, liever afbinden, dan hetzelve door het losmaaken der vouwen e. z. v., om het weer in het onderlijf te kunnen brengen, aan het gevaar van verſterven bloot te ſtellen. Wanneer ik een klein ſtuk net weêr in het onderlijf bragt, heb ik opgemerkt, dat altijd, na de volkomen heeling der wonde, wanneer de lijder reeds zijn werk weêr verrichtte, dit klein ſtuk net weder

neêrſchoot en in de opening van de breuk ging, hetwelk altijd eene netbreuk veroorzaakte. Om dit ongemak te vermijden, verkies ik in de operatie, volgens het voorſchrift van ARNAUD, de afbinding van het net en ſnijde dit gedeelte onder de afbinding af.

Men moet wel letten, of het net, hetwelk in het eerst de breuk alleen ſchijnt uittemaaken, niet een ſtuk darms omwikkelt, het welk achterwaard aan den hals van den zak zou kunnen verborgen liggen, op dat men het van deze omkleeding zou kunnen losſchillen, en of het niet eene vouw vorme, welke den darm klemt, het zij nu aan den hals van den zak, of in het onderlijf, om dezelve doorteſnijden; en om dit los te ſchillen, ten einde deze ſneede te kunnen maaken, moet men het net of den darm naar zig haalen, ten einde de vouw, welke de klemming veroorzaakt, buiten de opening der breuk te brengen; alsdan brengt men onder de vouw de gegroefde ſonde, in welker fleuf men een knopbistouri brengt, om de vouw doorteſnijden. Indien het mogt gebeuren, dat het om de eene of andere oorzaak niet mogelijk mogt zijn, de vouw, welke de klemming veroorzaakt, buiten de opening der breuk te brengen, moet men in dit geval niet vertoeven, de opening der breuk opteklieven, ja zelfs eene genoegzaame inciſie te maaken, ten einde deze vouw te ontblooten, inzonderheid, wanneer het eene lies- of dijebreuk bij een vrouwsperſoon is; want, als men eene dijebreuk aan een' mansperſoon opereert, zou men, in het klieven van de opening der breuk, gevaar kunnen loopen, de zaadflagäder doorteſnijden, hetwelk eene gevaarlijke bloedſtorting zou kunnen veroorzaaken.

Indien men in de operatie van eene dijebreuk bij een' mansperſoon deze inſneede niet konde vermijden, zou men vooräf eene naald onder het ligament moeten brengen en de flagäder daar afbinden, om de bloed-

ſtorting te verhoeden. In dit geval bewerkt men de caſtratie, dewijl, de teelbal van deze ſlagäder geen bloed meer bekomende, verſterven moet.

In eene breuk, welke door eenen blooten darm gevormd wordt, moet men zorgvuldig onderzoeken, of hij niet van binnen door het net geklemd word, door hetwelk hij dwars door een gat, dat in dit vlies is, kan gegaan zijn, ſchoon het net geen deel van de breuk uitmaakt. Eene dergelijke klemming vind men somwijlen in eene navelbreuk of in eene breuk van het onderlijf.

Verder moet men onderzoeken, of het gezwel der breuk ook uit twee breuken beſtaat. Verſcheiden geoefende heelmeeſters (*) hebben, in het opereeren twee breuken gevonden, welken beiden door den buikring van dezelfde zijde gingen en ſlegts een gezwel in den balzak maakten. Elke van dezelven had eenen bijzonderen breukzak en in elken was een uitgeſchooten geboogen darm of een ſtuk van het net of beiden te gelijk. Of in een ander geval was de pisblaas door eenen bijzonderen zak, welke door den buikring uitging en een gedeelte van het gezwel hielp vormen, omgeeven. Een van deze zakken bevatte den darm en den teelbal en dit gaf gelegenheid tot de aanmerking van den heer ARNAUD, welke zegt (**), dat deeze ſoort van breuk eene aangeborene is, dat in deze breuk de darm in de natuurlijke ſcheede afgezakt is, welke door den buikring gaat en door zijne verlenging de zaadvaten bedekt en den teelbal tot een bekleedzel dient, en den naam van breuk van het ſcheedevlies bekomen heeft. Dat deze ſcheede in de kindsheid eene onmiddellijke vereeniging met de holte van

(*) De heer MERY, *Mem. de l'Acad. Roy. de Sciences ann.* 1701. *p.* 277. De heer MERTRUD en de heer ARNAUD, *Mem. de Chir.* 1768 *Lond. p.* 78 & 79.

(**) *Mem. de Chir. p.* 78 & 79.

den onderbuik heeft, dat de zak van de andere breuk, welke tevens met dezen aanwezend was, van de verlenging van het buikvlies, hetwelk zig dwars door den buikring uitzet, gevormd word, heeft ARNAUD insgelijks aangemerkt (*). Eindelijk heeft men nog opgemerkt, dat eene lies- en eene dijebreuk op dezelfde zijde maar één gezwel uitmaaken, hetwelk echter langwerpiger is. Wijl men de onderfcheiden breuken nu niet regt onderfcheidde, gebeurde het dat de beste Heelmeesters zig bedroogen hebben en dat de lijders de flachtöffers hunner dwaalingen werden. Het is derhalven van het uiterfte gewigt, dezelven wél van elkander te onderfcheiden, ten einde in het opereeren zijne maatregels daar naar te neemen, en geen grooten misflag te begaan, welken men niet zou kunnen verhelpen, en die grootlijks de eer van den Heelmeester zou verminderen.

Daarenboven moet men ook behoorlijk onderzoeken, of de zak niet misfchien op eene plaats famengetrokken zij en den darm klemme, het zij nu buiten den buikring of in het onderlijf, op dat men de klemming met een knopbistouri, welke men in eene gegroefde fonde ftiert, zou kunnen verwijden en affchillen. Als het gedeelte net, hetwelk de breuk vormt, knoestachtig of ontftooken is, moet men zig wel wagten, het zelve weêr in het onderlijf te brengen.

(*) Deze ftof is door ijverige pogingen der Heeren HUNTER, CAMPER, MECKEL, LOBSTEIN, GIRARDI, PALETTA en anderen zo wel ontleed- als heelkundig zo nauwkeurig uit elkander gezet en verklaard, dat ik mijne lezers met geen nieuwe verklaring van deze foort van breuken wil laftig vallen. De heer Prof. WRISBERG (*obf. anat. de testiculi ex abdomine in ferotum descenfie* in de *Comment Gotting. Vol. I.*) en de heer Prof. SANDIFORT (*Icones herniæ iquinalis congenitæ L. B.* 1781. 4.) hebben onlangs zeer wél hier over gefchreeven. Zie ook S. J. LIEUTAUD *Zergliederkunst* 2. *B. S* 624. L.

Het net knoestachtig zijnde, moet men het naar zig trekken, om het gezonde deel buiten de opening te krijgen, ten einde door eene of meer afbindingen met een ſnijdend inſtrument wegteneemen. Indien het tot in het onderlijf knoestachtig mogt weezen, zo dat, wanneer men de masſa zelfs naar zig haalde, men echter geen gezond deel daaruit kon haalen, zou men zig moeten wagten, hier geen afbindingen te doen; in dit geval zou het veel beter zijn, het der natuur overtelaaten, dan wanneer men eene afbinding wilde doen, welker uitwerking gevaarlijk zou kunnen zijn. Als het ontſtooken is, moet men het in de wond laaten, zonder eenige afbinding hoe genaamd te doen, tot dat de ontſteeking tot verſterving is overgegaan, als dan eerst kan men in het gezonde deel eene afbinding in het werk ſtellen. Als het met den zak of liever met deszelfs hals ſamengegroeid is, moet men deze vergroeijingen geheel voorzigtig losmaaken, ten einde niet mistchien de deelen, aan welken het vast is, te beledigen en hierop doet men de afbinding. Als het verſtorven is, raaden ſommige oefenende Heelmeesters aan, dat men al het geen men, zonder veel bloed te ſtorten, kan afſnijden, met een bistouri of eene ſchaar moet wegneemen; het overige in de wond laatende, zonder daar eene afbinding te onderneemen, en te wagten, tot dat de natuur zelve het losmaakt. Anderen breiden het uit en ſlaan het over den buik terug, gelijk de heer BOUDON deed.

Het is niet wel mogelijk, een groot ſtuk net weêr in te brengen, ſchoon het gezond is, zonder hetzelve te beledigen; waar op eene verſterving kan volgen. Zommige Heelmeesters willen in dit geval liever het ſtuk in den wond laaten, zonder het aftebinden, of ſpannen het over den buik uit, gelijk de heer BOUDON, ten einde het hier verdrooge en tot verrotting overga, en wagten, tot dat de verettering het van het

gezonde deel, hetwelk in het onderlijf of aan den ingang van den hals des zaks is, afſcheide, en wel uit vrees voor de toevallen, die nu en dan op de afbinding gevolgd zijn; anderen ſnijden het uitgeſchooten net digt bij de opening der breuk af en brengen het overige weêr in het onderlijf, zonder de afbinding te doen: ondertuſſchen heeft de bloedſtorting en het uitloopen van het bloed, hetwelk zig naderhand in de holte des onderlijfs uitſtort, deze wijze van handelen doen verwerpen. Anderen wederom en ik ook zelf zijn van gevoelen, dat men geheel digt aan de opening der breuk verſcheiden afbindingen moet doen; in geval het aangeſtooken is, moet men deze afbindingen, gelijk ik gezegd heb, aan het gezonde deel aanleggen, en de masſa beneden de afbindingen wegſnijden, ten einde zig 'er geheel van te ontdoen.

Men heeft veel voor en tegen de afbinding van het net in de operatie der breuken geſchreeven. De oefenende Heelmeesters hebben waarneemingen en ondervindingen verhaalt, welken hunne gevoelens van beide zijden ſchijnen te bewijzen.

Ik heb de afbinding dikwijls gedaan, zonder dat 'er eenig toeval op volgde; ik heb de handelwijze van den heer BOUDON verſcheidenmaalen beproefd en het verſtorven en ook het gezonde net over den buik geſlagen, zonder eene afbinding te doen of hetzelve in den wond te laaten. Onder de geenen, die ik volgens deze manier geopereerd heb, heeft 'er een naderhand kwaade, gevaarlijke en doodelijke toevallen gehad, een andere heeft 'er verſcheiden ongemakken van gehad. De eerſte was een man van twee en zeventig jaaren, dien ik aan eene dijebreuk opereerde; het net was gegangreneerd en ik liet het, zonder eene afbinding te onderneemen, in den wond; het begon te verzetteren, ſcheidde zig den twaalfden dag af, de wond ſloot toe en heelde den vijfentwintigſten dag volkomen

op. De lijder kreeg zijne krachten weder en ging aan zijn werk, zonder het minſte ongemak van zijne breuk, die niet weer uitging, te ondervinden: doch, drie maanden daarna kreeg hij een ſnijden en pijn in het onderlijf, welken hem in eenen beklaaglijken ſtaat bragten; hij leide hierop een treurig leeven en ſtierf zes maanden na de operatie aan de teering. Toen ik hem opende, vond ik het net geſmolten en tot aan deszelfs vereeniging met de maag en den boog des kronkeldarms beledigd; daarenboven was 'er veel ſtinkende etter in het onderlijf.

Den anderen had ik aan de liesbreuk geopereerd, bij welken ik een ſtuk net bedorven vond; ik breidde dit uit en ſloeg het over den buik uit; het ſcheidde zig door verettering digt bij de breukopening af. De lijder werd ras weer herſteld, alleenlijk bleef 'er nog een ſnijden omtrent de maag plaats houden, hetwelk hem zeer lastig viel. Ik oordeelde, dat zulks veroorzaakt wierd, door dat het net met de breukopening vergroeid waare, hetwelk waarſchijnlijk niet zou gebeurd zijn, indien men de afbinding in het werk had geſteld.

Onder al de ſchrijvers, die over de voordeelen en beletzelen geſchreeven hebben, die bij de afbinding van het net in de operatien der breuken voorkomen, als mede die hunne gedachten over de handelwijzen, welken in plaats daarvan voorgeſteld heeft, hebben gezegd, vindt men 'er weinigen, die deze ſtoffe beter en bondiger verhandeld hebben, dan de heer ARNAUD in zijne *Recherches ſur les Hernies de l'epiploon*, te vinden in het tweede deel zijner *Memoires de Chirurgie* 1768. 4.

Na eene verlichte beſchouwing, de onderzoeking en vergelijking van veele waarneemingen, die hij verhaalt, zegt hij bij gelegenheid der afbinding van het net: „ daar zijn zeer weinig gevallen, in welken men

„ dezelven kan nalaaten en het is altijd veiliger en be-
„ ter, dezelven in het werk te ſtellen . . . . . Ik
„ oordeel mij nooit vrij van de afbinding, dan alleen-
„ lijk in het geval, dat ik verzeekerd ben, dat de ont-
„ ſteeking of de verrotting zig te verre in het onder-
„ lijf uitbreid, of dat deszelfs zelfſtandigheid knoest-
„ achtig is. Men kan zig hiervan overtuigen, als men
„ het net een weinig naar buiten haalt: ik heb dit al-
„ tijd ondernomen, zonder eenige vrees te hebben
„ van het te ſcheuren.

„ De afbinding," zegt hij op eene andere plaats, „ heeft twee voordeelen; voorcerſt belet dezel-
„ ve het bloeden, en ſtuit het verder verbreiden
„ der verſterving. Maar zij heeft ook haare zwarig-
„ heden en ongemakken, van dewelken zommigen
„ oorſpronglijke, anderen daar op volgende zijn. De
„ eerſten zijn vreeſlijk en doodelijk, wanneer er ſlegts de
„ minſte verwaarloozing bij plaats heeft . . . . ., de
„ anderen zijn grootſtendeels niet te vreezen, derzel-
„ ver uitwerkzels zijn niet gevaarlijk en hangen van
„ dezelven niet af. Het is mij altijd voorgekomen,
„ dat de afbinding het veiligſte middel was, om de
„ bloedſtorting voortekomen, hetwelk ten minſten
„ niet gevaarlijk is en om het verſterven te beletten,
„ of den voordgang daarvan naar het onderlijf te
„ verhinderen, hetwelk het meest te vreezen is.
„ Wanneer men de afbinding niet met de behoorlijke
„ voorzigtigheid gedaan heeft, is er geen twij-
„ fel, of zij zal ſtremmingen of verſtoppingen in de
„ zelfſtandigheid van het net en der ingewanden, waarin
„ het bloed diende terug te vloeijen, kunnen
„ maaken". Hiervan komen de toevallen, welken op de afbinding volgen en maaken, dat de lijder er het leeven bij inſchiet, indien men hem niet ſpoedig te hulp komt, gelijk deze groote Heelmeeſter aanmerkt.

Hierop ſpreekt hij van de noodzaakelijke voorzich-

tigheid bij het gebruik der afbinding: „ in zulke ge-
„ vallen, waarin ik het noodig oordeel, een ſtuk ge-
„ zond net, hetwelk ik overtollig acht, afteſnijden,
„ verkies ik altijd, gelijk in de andere gevallen, eenen
„ dubbelen draad, welken ik in twee verdeel; aan el-
„ ken maak ik in het bijzonder eenen eenvoudigen
„ knoop en trek hem ſlechts maatig aan; onder den-
„ zelven ſnijde ik van het net af het geen ik 'er af wil
„ hebben, en laat het uitbloeden zo veel ik noodig
„ oordeel, om de vaten behoorlijk te ontledigen.....,
„ hier op ſtilt het bloeden zig van zelve in tien of
„ twaalf minuuten. Als dan haal ik de knoopen zo
„ vast toe, als mogelijk is, en maak elken met eenen
„ dubbelen knoop vast. Hierdoor zal ik het afval-
„ len van het ſtukje net, hetwelk zig moet afſchei-
„ den, verhaasten, en beletten, dat het verſterven
„ niet verder in het onderlijf voordga; want de bloed-
„ ſtorting is in het geheel niet gevaarlijk.". . . . .

Wanneer men de voorſchriften van den heer ARNAUD, om de afbinding van het net te doen, nu wel volgt, komt men gemeenlijk de oorſpronglijke toevallen voor, welken op de afbinding pleegen te volgen. Als het uitgeſchooten ſtuk net van eenen grooten omtrek is, maak ik liever op onderſcheiden plaatzen eene afbinding, ten einde des te minder deelen in den ſtrik van elke afbinding te vatten. Dit is een raad, die MORAND mij gegeeven heeft, en dien ik altijd gevolgd heb. Men vind dien in het tweede deel zijner Chirur. Schriften. S. 160.

Wanneer twee, drie of vier uuren na de operatie, in welke men de afbinding van het net gedaan heeft, en waarin men wegens het ophouden der toevallen van de klemming kan vertrouwen, dat de zaak eenen goeden uitſlag zal hebben, de lijder pijn omtrent tegen over den navel voelt, en 'er op nieuw walging, braaking en de hik ontſtaan, kan men deze toeval-

len aan de afbinding toeſchrijven. Zodra men dit beſpeurt, is het gevaarlijk een oogenblik te verliezen en te beproeven deze toevallen door aderlaating en blaartrekkende middelen e. z. v. te willen wegneemen. Men moet dan ten eerſten, gelijk ARNAUD dit aanraad, de afbindingen afſnijden, na dat men 'er anderen doorgetrokken, en dezelven zo gelegd heeft, dat men 'er zig van kan bedienen, ingeval het bloed, wanneer men deze afbindingen doorſneed, uitſtorten zoude. Van het oogenblik, dat men deze afbindingen doorſnijd, volgt eene bedaaring, de toevallen, welken den lijder dreigden, verminderen, verdwijnen allengs en de lijder komt tot ſtilte. In het jaar 1768 heb ik het beste gevolg van deze behandeling gezien in eene operatie, bij welke ik twee afbindingen in het net gemaakt had. De toevallen, welken zij veroorzaakt hadden, hielden oogenbliklijk na het doorſnijden der afbindingen op, en ik behoefde in het geheel geen gebruik te maaken van den tweeden draad, dien ik tot de afbinding doorgehaald had, wijl 'er geen bloed uitliep.

„ Twee uuren drukkens zijn genoegzaam," gelijk ARNAUD *S.* 627. waargenoomen en aangemerkt heeft, „ om alle vereeniging tuſſchen de bovenſte en „ onderſte deelen der afbinding, wanneer men ze al„ lengs zo ſterk als mogelijk ſamentrekt, te beletten." Hierop zegt hij: „ van meer dan agt honderd opera„ tien van breuken, die ik geduurende mijn leeven „ gedaan heb, heb ik meer dan een derde netbreuken „ gevonden, geloof ik, en ik durf verklaaren, dat „ ook niet een lijder aan de afbinding overleeden is."

„ De toevallen, welken op de afbinding volgen," zegt ARNAUD, „ en, wanneer men naar waarheid „ zal ſpreeken, enkel ongemaklijkheden zijn, zijn in „ vergelijking van de eerſten, welken men, gelijk wij boven gezegd hebben, gemaklijk kan voorkomen, als

als men de afbinding volgens ARNAUD maakt, en kunnen ook geſtild worden, wanneer men deze afbinding afſnijdt,) „ niet te vreezen, zij verontrusten „ alleenlijk en men kan niet juist zeggen, waar uit zij „ ontſtaan: zij zijn enkel een indirect gevolg, wijl men „ ze aan geen andere oorzaaken kan toeſchrijven. Zij „ beſtaan in hun teruggaan in het onderlijf en in „ het verblijf, hetwelk de afbinding nog lang na de „ geneezing der wond daar moet houden."

Hierop verhaalt hij verſcheiden waarneemingen, welken op deze aanmerkingen betrekking hebben, beantwoord de tegenwerpingen, welken men tegen de afbindingen gemaakt heeft, en na dat hij de aanmerkingen, die men tegen zijn gevoelen kan inbrengen, doorgeloopen heeft, zegt hij S. 677: „ Als het net gezond is, ben ik verzekerd, dat ik de „ verrotting kan voorkomen; is het min of meer „ bedorven, zo kan ik insgelijks zijne kwaade „ geſteldheid tegengaan, door gezonde deelen afte„ binden. Ik geloof, dat ik de ongegronde vrees van „ het te ſcheuren, wanneer men het naar buiten haalt, „ verdreeven heb. Doch de afbinding moet met de „ nodige voorzigtigheid geſchieden; haare uitwerkin„ gen moeten telkens wél in acht genomen en de „ toevallen van dezelven, gelijk ik getoond heb, te„ gengegaan worden".

Hij wil, dat men zo veel mogelijk de afbinding geduurende de eerſte dagen in de opening der breuk houde, ten einde dezelven, wanneer er naderhand nog toevallen bijkomen mogten, waartoe zij aanleiding kan geeven, doorteſnijden; hij raadt verder aan, dat men de draaden zo lang moet laaten als mogelijk is, ten einde men dezelven, wanneer zij in het onderlijf opgeſteegen mogten zijn, naar buiten te kunnen trekken, om dezelven, als er in het vervolg toevallen mogten bijkomen, afteſnijden. Alsdan toont hij door

verſcheiden waarneemingen, die hij verhaalt, dat derzelver terugtreeden in het onderlijf en verblijf aldaar, zelfs na de geneezing der wond, met geen gevaar verzeld zijn.

Eindelijk zegt hij *S.* 697: „uit al het geen ik van „ de afbinding van het net gezegd heb, volgt, dat „ onaangezien de herhaalde ondervindingen van een „ tegengeſteld gevolg bij deze handelwijze, dezelve „ niettemin, naar mijn oordeel, altijd veiliger is, voor„ onderſteld, dat men ze te regten tijde onderneemt „ en de gevaarlijke toevallen, die zij verwekt, weet „ wegteneemen." (*u*).

Voor dat ik van dit voortreflijk geſchrift afſtap, zal ik, ter leering van eerstbeginende, nog een uittrekzel geeven van de manier des ſchrijvers, waarvan hij zig bedient, om de taxis in eene groote netbreuk te maaken.

Aangemerkt hebbende, dat het moeilijk zij, regelen aan de hand te geeven, volgens welken men deze operatie kan onderneemen, en gezegd hebbende, dat 'er zeer veel bekwaamheid toe vereischt word, om ze behoorlijk te verrigten, zegt hij: (*) „ De eerſte „ maal, dat ik gelegenheid had, deze operatie te „ doen, ſcheen het mij, als of ik groote zwarigheden „ zou ontmoeten, ik oefende mij derhalven en nam „ eene runderblaas, lei dezelve in water, ten einde „ dezelve van binnen en van buiten te weeken en vul„ de ze met olie en ongel onder elkander gemengd, „ om dezelve op die wijze met de handen te kun„ nen behandelen.

(*u*) [Het uithangend gedeelte van het Net, kan bij deze Operatie, zonder voorafgaande binding, allergevoeglijkst en zonder gevaar worden afgeſneden. —— Men zie hier over onder anderen, den door ons, op bladz. 195, aangehaalden brief des Heeren G. GREEVE.]

(*) Ter aangehaalde plaats, *S.* 505. en volg.

„ Van dit mengzel deed ik 'er ſlechts zo veel in,
„ als ik nodig had, om drie vierden der blaas, wel-
„ ker opening ik met eenen draad vast toe trok, daar
„ mede te vullen. Hierop maakte ik in eenen groo-
„ ten doek een gat, welk omtrent zo groot was als
„ de buikring en omtrent twee duim middelijns had,
„ van welke grootte men het in de groote breuken on-
„ geveer vindt. Deze doek had omtrent de gedaante
„ van de ſpieren des onderlijfs. Ik bragt dus het
„ bovenſte deel der blaas door den buikring van de-
„ zen grooten doek; en drukte met de handen het
„ bovenſte der blaas, om het 'er door te brengen:
„ maar deze proeven vielen niet gunſtig uit, wijl het
„ mengzel op den grond zonk en onder mijne vingers
„ weggleed. Ik onderſteunde derhalven het onderſte
„ der blaas en dezelve ſamendrukkende, belette ik,
„ dat de weeke masſa niet in zulk eene groote menig-
„ te kon naar onder zinken. Allengs bragt ik de ge-
„ heele blaas door het gat, maar ik moest, om dit
„ te bewerkſtelligen, met mijne vingers de deelen hel-
„ pen, welken het digtſte bij het gat waren, om zij-
„ ne randen vrij te maaken. Deze oefening der hand-
„ greepen leide mij bij de uitvoering der operatie,
„ welke ik den volgenden dag moest doen. Schoon
„ de overeenkomst tusſchen deze beide operatien niet
„ volkomen was, kon echter de konſtig nagemaakte
„ eenigzints tot voorlichting der andere dienen .....
„ Als men den lijder eene behoorlijke ligging heeft
„ gegeeven, het achterſte namelijk zo verheeven, dat
„ de romp en het onderlijf geheel afhellende zijn,
„ kan men de operatie met veel gemak verrichten. In
„ deze ligging zijn de ſpieren ontſpannen, het middenrif
„ werkt niet zo ſterk op de darmen, de deelen in het
„ onderlijf zijn naar boven gerigt, en omtrent den
„ navel blijft eene ledige ruimte over, waar door de
„ uitgeweeken deelen in dezelve teruggebragt kunnen

„ worden. Een helper ondersteunt het onderdeel van
„ het gezwel, door het een weinig om hoog te lig-
„ ten. De Operateur bewerkt nu met de handen al-
„ les zo als ik het te voren van de blaas beschreeven
„ heb. Hij brengt de deelen voorzigtiglijk en allengs
„ met beide handen naar den buikring; als dan houdt
„ hij, ten einde zig eenen weg te baanen, het geen
„ hij te samengevat heeft, met de eene hand, terwijl
„ hij met de andere het werk van den helper verrigt

„ De plaatzing der handen boven het gezwel en de
„ wijze van die te laaten werken, kan niet wél be-
„ schreeven worden. Alles, wat ik daar omtrent kan
„ zeggen, is, dat de geschiktste en meest werkende
„ plaatzing die is, wanneer de eene hand over de an-
„ dere gelegd word; hier door brengt men de dee-
„ len naar den buikring, terwijl men met de andere
„ de deelen omdraait, zo dat zij geen grooter midden-
„ lijn hebben, dan de buikring, anders zou men de-
„ zelven niet weêr kunnen inbrengen, en zij zouden
„ bewerken het geen een kampernoelje zou veroor-
„ zaaken, welker hoofd van buiten en de steel van
„ binnen was.

„ Het net," vervolgt hij, „ is bij wijlen in vaste
„ lappen afgedeeld, welken van verschillende grootte
„ zijn: en men zou vergeefsche moeite doen, indien
„ men verscheiden te samen wilde vatten, want dit
„ zou eene verstopping veroorzaaken en het weder
„ inbrengen onmogelijk maaken, ook zou de omtrek
„ van zodanig deel de wijdte van den buikring over-
„ treffen. Men moet ze derhalven bij gedeelten vat-
„ ten en tragten intebrengen."

Het zijn alleen de vergroeijingen van het net met den hals van den zak, die bij het inbrengen van eene groote en oude netbreuk hinderpaalen in den weg kunnen leggen. Wanneer de vergroeijing alleen onder in den zak of aan eenige zijden is, kan men ech-

ter de breuk inbrengen en door eenen breukband inhouden.

De verhandeling van den heer ARNAUD en de aanmerkingen van den heer GOURSAUD over de onderſcheiden oorzaaken der klemminge van breuken (*) verdienen inzonderheid door jonge Heelmeeſters nageleezen te worden.

Zomtijds vindt men den zak zeer dik en zomwijlen zeer dun en men kan derhalven, de eerſte inſnede doende, niet te voorzigtig zijn, om juiſt niets meer, dan de huid doorteſnijden, op dat men niet oogenbliklijk in den zak doordringe, hetwelk den darm zou kunnen kwetzen, gelijk ik een dergelijk geval gezien heb bij gelegenheid van eenen zeer dunnen zak, die aan de huid kleefde, terwijl de darm juist ter plaatze, daar men de inciſie deed, met den zak vergroeid was.

In de meeſte oude breuken is de zak met het celleweefzel der nabuurige deelen vergroeid; in dit geval moet men, wanneer men de opening, zo als ik reeds heb gezegd, gemaakt heeft, denzelven van zijne vergroeijingen niet losmaaken, om dezelven, gelijk zommige ſchrijvers voorſlaan, weg te maaken. In andere, voornaamlijk in kortlings ontſtaane breuken; vindt men dikwijls nergens geen vergroeijing; in dit geval neemt men, de deelen ingebragt hebbende, een ſtuk van den afgeſcheiden zak met de biſtourie weg, doch draagt zorg, dat men er genoeg van in de opening der breuk laat, ten einde de wanden van dezen zak zamenkleeven en zig in deze opening vereenigen en met de wonde toeheelen kunnen, op dat er geen nieuwe breuk ontſta.

De zak, dien men bijwijlen geheel los en zonder eenige vergroeijingen vindt, maakte, dat de

(*) *Mem. de l'Acad. roy. de Chirur. Vol. IV. p.* 243.

overleeden PETIT op het denkbeeld kwam, denzelven te gelijk met de overige deelen, zonder hem te openen, weer in te brengen, maar ik ben volkomen overtuigd, dat deze groote Heelmeester, wiens leerling ik ben, nooit begeerd heeft, den zak, wanneer die met het celleweefzel der nabuurige deelen vergroeid was, door te snijden en van zijne vergroeijingen te scheiden, ten einde denzelven te gelijk met de deelen, zonder hem te openen, inzebrengen. Ik was derhalven zeer verwonderd, te leezen, dat de heer PETIT zegt: „ dat men den zak van zijne „ vergroeijingen los gemaakt hebbende, de deelen „ met den zak, zonder hem te openen, moet inbren„ gen (*)". Doch deze behandeling is gevaarlijk en PETIT heeft deze gedachte meer dan twintig jaaren voor zijnen dood, gelijk ik zeer wel weet, weer verworpen.

Dezelfde handgreep en dezelfde behandeling, welke ik zo even beschreeven heb, is niet alleen gepast voor de klemming der liesbreuk, maar ook voor eenen buik-, navel en dijebreuk e. z. v., terwijl men namelijk de handgreep volgens zulke verschillende omstandigheden, welken de breuken doen verschillen, schoon zij in het eerst van dezelfde soort en van dezelfde gesteldheid schijnen te zijn, moet veranderen.

Wanneer een stuk darm na eene wond, die in den buik gemaakt worde, uitschiet, dan behoeft men slegts, gelijk ik in mijne nieuwe manier om de breuken te opereeren, gezegd heb, mijnen opsperrer daarin te brengen en er eene genoegzaame uitzetting te maaken, en dit doet men zonder de wond met een snijdend instrument grooter te maaken. Indien het net er mogt uitgeschooten zijn, zou men de voorschriften

(*) *Précis de Chirurgie, p.* 653.

van ARNAUD moeten volgen, die hij in verſcheiden gevallen aan de hand geeft.

Wanneer de darm door het inſtrument, het welk de wond gemaakt heeft, mogt geopend zijn, of, dat men in de operatie eener breuk uit onvoorzigtigheid of uit eenige andere oorzaak, bij het doen der inciſie, den darm geopend had, of, eindelijk, dat men denzelven doorboord vond, gelijk in eene breuk, met het vuur verzeld, zou men, in plaats van den darm in te brengen, naar het voorbeeld van DE LA PEYRONIE het doorboorde ſtuk darms uit de opening der breuk moeten uithaalen en door het darmſcheel eenen draad trekken, ten einde de opening van den darm aan de randen der wond te houden en te beletten, dat de doorboorde darm niet weêr in den buik kan terug wijken en de vuiligheid daar uitſtorten. Zommigen prijzen in dergelijke verwonding van den darm de peltershechting aan. Doch de ondervinding en de waarneeming hebben getoond, dat deze hechting niet aan de bedoeling beantwoord, en dat het beter zij, deze vereeniging aan de natuur overtelaaten. Verſcheiden voorbeelden hebben geleerd, dat de wond eens darms met den tijd, door zig met de nabuurige deelen te vereenigen, vergroeit. Ook heb ik in mijne nieuwe manier van de breuken te opereeren, verſcheiden voorbeelden bijgebragt, dat een kunſtige aars zig toeſloot en enkel door hulp der natuur, zonder eenige tusſchenkomst der kunst geſlooten en geheeld werd (*).

Het eerſte verband moet geheel eenvoudig, zonder wieken en bourdonnets zijn. Als de ingebragte deelen gedurende de klemming iets geleeden hebben, moet men door de wond tot in den buik eene

(*) Zie *Opuscules de Chirurgie de* M. MORAND *Part. II. p.* 160. *et ſuiv.*, en de verhandeling van den heer PIPLET den ouden, in de *Mémoires de l'Acad. R. de Chirur. Vol. IV. p.* 104.

longuet van gerafeld linnen brengen, welke de etterachtige ſtoffen moet afleiden. Al de volgende verbanden moeten zonder zalven en digeſtieven gelegd worden.

In mijne meergemelde verhandeling, daar ik deze operatie breedvoerig ontleed heb, en in het geſchrift van den heer HOIN, het welk ik bij het mijne heb gevoegd, heb ik de behandeling der verſtorven breuken, gelijk ook van zulken, bij welke de darm doorboord is, beſchreeven.

NIEUWE MANIER

Om de breuken te opereeren.

Onder al de operatien, welken in de heelkunde voorkomen, zijn 'er weinigen, die moeilijker en gevaarlijker zijn en meer oplettendheid verdienen, dan de operatie der breuken, wijl de gewoone manier om dezelven te doen, alom door hinderpaalen omringd is. Deze operatie vereischt eene ſcherpe oplettendheid en eene bekwaamheid, die men alleen door lange oefening kan verkrijgen. Eene manier, welke gemaklijk geoefend kan worden en van alle gevaar bevrijd is, en dus ook door minder ervaaren Heelmeeſters kan gevolgd worden, is van te veel gewigt voor de menſchheid, dan dat wij eenige bedenking zouden hebben, om het geen eene oefening op eene bondige theorie gegrond, ons hier omtrent heeft laaten ontdekken, bekend te maaken.

Misſchien zal dezelve tegenſtreevers vinden, welken het oud gevoelen aankleeven en als ſlaaven van het vooroordeel alles verwerpen, wat hun voorkomt, nieuwigheden in de kunst te zijn; doch indien zij zig daarvan mogten ontdoen en gelegenheid zoeken, om dezelve te beproeven, zouden zij zig ras uit

eigen ondervinding overtuigen, dat deze manier de voorkeur verdient boven die, welke gemeenlijk door de ſchrijvers voorgeſchreeven wordt.

De proeven dezer nieuwe manier maaken haar in de oefening nog te gemaklijker en prijzen haar te meer aan, hoe minder toevallen zij ter gevolg heeft, hetwelk dér oude manier ondertusſchen te laſte gelegd kan worden. Welk kunstkundige of menſchenvriend zal dus in zulk eene gewigtige zaak geen proeven en onderzoekingen in het werk ſtellen, welken hij zonder eenig gevaar kan onderneemen? Wanneer volgens gebeurde zaaken, die wij zullen verhaalen, beſlisſende en zekere ondervindingen daaruit volgen, gelooven wij, dat het meer dan eigenzinnige hoofdigheid zou zijn, indien men zig de oude manier wilde blijven behouden.

Eene lange ondervinding en op nauwkeurige overweging gegronde kennis hebben mij niet enkel van de mogelijkheid van de uitzetting (*) des buikrings en van den boog der dije, maar zelfs ook van de voordeelen overtuigd, welke dezelve boven de verwijding heeft, die door de oude zo wel als door de laater ſchrijvers voorgeſchreeven wordt.

Ik zal deze op waare ondervindingen en grondſtellingen gegronde manier in drie afdeelingen verhandelen. In de eerſte zal ik over de voornaamſte vooruitzigten handelen, welken men bij de operatie der breuk voor oogen moet hebben. In de tweede zal ik de ondervindingen voordraagen, welken de mogelijkheid der uitzetting bewijzen, en ons bepaalen, om deze manier boven de operatie door de ſnede

(*) Ik noem uitzetting de verwijding van den buikring en den weg onder den boog der dije. Dit woord uitzetting is oneigenlijk gebruikt door de ſchrijvers, die over de operatie der breuken ſpreeken, welke door de ſneede of door de verwijding des buikrings geſchied.

en door de verwijding te verkiezen. De derde afdeeling eindelijk zal door eene lichtvolle theorie de ondervindingen ondersteunen, ten einde dezelven des te meer te staaven.

EERSTE AFDEELING.

Van de voornaamste grondstellingen in de geneezing der breuken en van de vooruitzigten, welken men in deze operatie moet hebben.

Al de schrijvers, zo wel de ouden als de laateren, komen daarin met elkander overeen, dat een voornaame grondstelling in de geneezing der breuken is: *de uitgegaane deelen weêr op de behoorlijke plaats te brengen, en te beletten, dat zij niet weêr op nieuw uitgaan* Wij zullen derhalven dezen grondregel op de operatie toepassen en zien, of men in de gewoone manier daar niet van afgeweeken is.

In eene breuk, welke uitgaat en gemaklijk weêr ingebragt kan worden, belet een aangelegde band, dat de deelen niet weêr op nieuw uitgaan. Eene breuk, welke reeds met eene klemming dreigde, door alle de middelen der kunst ingebragt zijnde, voldoet een aangelegde band onfeilbaar de tweede vereischte der grondstelling. Wanneer derhalven deze grondstelling in de geneezing van elke soort van breuk moet aangewend worden, mag men bijgevolg in de operatie nooit daarvan afwijken. Ik zal derhalven de voorgeschreeven regels onderzoeken, of zij aan de beide vereischten dezer grondstelling voldoen.

Als men tot aan den breukzak gekomen is, welke van de verlenging van het buikvlies gevormd wordt, snijdt men dien zak voorzigtig open en ontbloot hem van de deelen, in welken hij ingeslooten is. Daarop snijdt men met een geknopte bistourie, welke men op eene

gegroefde ſonde of op den vinger voert, den buikring of den dijeboog op, ten einde de opening te vergrooten en de deelen weêr intebrengen.

Het gevaar (§ 6.), welke deze verwijding verzelt, heeft voor dezen de grootſte Heelmeeſters voornaamlijk bezig gehouden en aanleiding tot het uitvinden van veele inſtrumenten gegeeven, door welken men hetzelve zogt te vermijden. Van daar de breukbiſtouris van de heeren BIENAISE, LE DRAN, PETIT en MORAND, de uitgehoolde ſonde, welke van eene zijplaat voorzien is, ten einde den darm voor de ſnede van het inſtrument te beveiligen (*). Doch de ondervinding heeft ons geleerd, dat deze inſtrumenten, niettegenſtaande eenigen van dezelven zeer zinrijk uitgedacht zijn, nogthans het gevaar, welk met de opening en verwijding gepaard gaat, niet geheel verdrijven, en men heeft in plaats van dezelven een eenvoudige geknopte biſtourie voorgeſlagen. Zommigen gebruiken de ſonde van MORAND nog, en anderen gebruiken de vinger in plaats van de ſonde.

De laatſten, welken over deze operatie geſchreeven hebben, ſchrijven voor, dat men de breuk moet losſchillen en eene ſnede met het inſtrument maaken. Dit voorſchrift, welk men in de ſchoolen der heelkunde leert en de Heelmeeſters ook volgen, voldoet volkomen aan de eerſte vereischte van de hoofdgrondſtelling; hierdoor wordt de weg, dien de breuk gemaakt heeft, genoegzaam verwijd, zo dat men de deelen van den darm gemaklijk kan inbrengen. Maar, is deze handgreep, welke met zo veel gevaar verzeld is, niet ſtrijdig tegen de tweede vereischte van de hoofdgrondſtelling, volgens welke men moest beletten, dat de deelen, welken men eens weer ingebragt heeft, niet weêr

(*) Men vindt ook eene verbeterde ſonde in MOHRENHEIMS *Beobachtungen verſchiedener chirurgiſcher Vorfälle, Tab. I. fig. 3 und 4.*, afgebeeld.

uitgaan. Ik durf volgens de ondervinding en de grondſtellingen, welken uit den aart en de geſteldheid der doorgeſneeden deelen kunnen afgenomen worden, gelijk ik dit in de afdeeling, daar ik de hiertoe behoorende theorie (§ 3.) verhandel, zal aantoonen, beweeren, dat in plaats van te beletten, dat de deelen niet weêr kunnen uitſchieten, de verwijding en het losſchillen den weg grooter maakt, en dienvolgens het uitgaan der deelen, welken ingebragt zijn geworden, te zeer bevordert, ja zelfs wanneer de wond reeds opgeheeld is.

Om derhalven het gevaar en de toevallen te vermijden (§ 6 en 1) welken deze manier naar zig ſleept, moet men eene andere behandeling daarvoor volgen, welke tevens aan de tweede vereischte der hoofdgrondſtelling beantwoord. Volgens de aanmerkingen, die ik over de geſteldheid der vezelen, welken den buikring uitmaaken, en over de trapswijze verwijding in de operatie van de ſteenſnijding, die ik zedert 1748 heb aangenomen, gemaakt heb, geloof ik, dat de natuurlijke middenlijn van de opening des buikrings, door welke de vaten en de overige deelen afſchieten, genoegzaam uitgezet en verwijd kan worden, om de uitgezakte deelen weêr te laaten teruggaan; dat de vezelen, uit welken de buikring zamengeſteld is, (§ 2.) die men ſlegts matiglijk en trapswijze uitſpant, naardien zij zig onmiddellijk, na dat zij uitgeſpannen zijn, weêr zamentrekken en in den natuurlijken ſtaat brengen (*); dat dit zamentrekken

(*) De buikring vormt in zijnen natuurlijken ſtaat eene vrije opening, welker wijdte bij de mannen naar de grootte en den omtrek van den zaadſtreng en bij de vrouwen naar den omtrek van den ronden band der baarmoeder geëvenredigd is. (De zaadſtreng is grooter dan de ronde band, en de natuurlijke middenlijn van den buikring der mannen grooter, dan die der vrouwen, bij welken ſlechts een zeer kleine zaadſtreng pleegt doortegaan. Hieruit kan men verklaa-

het uitzakken der ingebragte deelen tegenhoudt, en dienvolgens aan de tweede vereischte der grondtelling

ren, waarom de vrouwen veel zeldzaamer aan liesbreuken onderheevig zijn, dan de mannen, en waarom deze ongemakken bij de vrouwen gevaarlijker zijn, dan bij de mannen) De aponeurotiſche vezelen, welken zig ſchuin zijdwaard klieven, om den rand van den boog des buikrings te vormen, zijn omtrent ſamengeſteld als peezige vezelen, welken den rand der ronde opening van het middenrif vormen, door hetwelk de holäder gaat; hierdoor wordt de middenlijn van deze beide openingen bepaald.

In eene liesbreuk word de natuurlijke opening van den ring ten eerſten uitgeſpannen en door den breukzak vergroot, welken men, met de hierin geſlooten deelen ingezonken vindt. Het uitſpannend inſtrument maakt in de operatie de uitſpanning nog grooter, maar, zo dra deze uitſpannende kracht ophoudt op de vezelen van den buikring te werken, zo zamelt zig niet alleen haare veerkracht tot op het punt tot hetwelk zij voor de aanwending van het uitſpannend inſtrument uitgezet was, weêr aan, maar gaat zelfs tot de natuurlijke opening weer terug, indien 'er in het geheel niets in den weg is.

In eene navelbreuk van eene aanmerklijke grootte, welke zeer ligt uit- en inging, zag ik den navelring tot de grootte van een ſchelling en nog meer uitgezet, want, de breuk ingebragt zijnde, kon men vier toppen der vingers daarin dringen. Toen men die weer ingebragt en met eenen band voorzien had, zo dat zij in den tijd van drie maanden niet eens uitgingen, vond ik den navelring zo ſamengetrokken, dat men 'er ter nauwer nood den kleinen vinger in kon brengen. Deze waarneeming nu toont aan, dat de veerkragtige vezelen des buikrings altijd geneegen zijn, zig ſamen te trekken, als 'er niets is, dat zulks hindert. Eveneens moet het met den buikring geleegen zijn, want dezelve beſtaat uit dergelijke veerkrachtige vezelen De waarneeming, welke men *S.* 338. *I Theil* der *Sammlung von Streitſchriften*, door den heer MACQUART vertaald, vindt, bewijst insgelijks mijne ſtelling Die, welke ARNAUD (*Traité des Hernies T. II. p.* 143.) van eene ingewortelde breuk verhaalt, welke zonder operatie volkomen geneezen wierd, leert voor eerst, dat de buikring, welke door de deelen, die de breuk uitmaakten, niet meer uitgeſpannen en uit zeer veerkrachtige vezelen ſamengeſteld was, zo dat hij zeer ſamengetrokken kon worden, geneegen is, zig weêr in den ſtaat te her-

voldoet. Volgens deze aanmerkingen heb ik zedert 1750 eene manier bedacht, om de opening van den breukzak genoegzaam te verwijden, zonder eene incisie te maaken. De ondervinding heeft de mogelijkheid van deze uitspanning getoond en het voordeel boven het losschillen en wijder maaken door eene snede duidelijk beweezen.

stellen, waarin hij voor de uitspanning geweest was; ten tweede, dat de breukzak, welke in de ingewortelde breuken, waarvan ARNAUD verhaalt, niet met den darm scheen terug gebragt te zijn, doordien hij met den buikring vergroeit was en de wanden der holte van dezen zak onder elkander samengeheeld waren, de zak namelijk en de ring niets dan een vast lichaam, of, om mij duidelijker uittedrukken, een stopsel vormden; en dit stopsel belet nu het uitschieten der deelen.

ARNAUD (ter aangehaalde plaats. *T. II. p.* 145.) zegt, dat hij bij de opening van een lijk (dat, in zijn leven, zonder operatie van eene ingewortelde breuk geneezen was.) gezien had, dat de wanden van den breukzak zo vast aan elkander waren gegroeid en vereenigd, dat de deelen in het geheel geen ruimte hadden, om weêr daarin te dringen. Deze vereeniging van de wanden des breukzaks wordt in dit geval voornaamlijk door eene soort van samentrekking van den breukzak over het deel des zaks, welk hier doorgaat, voordgebragt.

Als de buikring, gelijk in de gewoone operatien, losgeschild of ingesneeden is, maakt dit eene veel grooter opening, en hij kan zig niet samentrekken, om zijne natuurlijke middenlijn weêr te bekomen. De wanden van den breukzak kleeven dan niet meer zo ligt samen, dat zij zig als vereenigen.

Ik vond in het lijk van een' mensch, dien men vóór meer dan twintig jaaren eene liesbreuk door de gewoone verwijding geopereerd had, den boog des buikrings als verdweenen, dezelve was naar boven langwerpig en hier door schooten de deelen in de teelballen af; het buikvlies vormde geen zak meer voor de deelen, welken deze breuk uitmaakten.

TWEEDE AFDEELING.

Bewijzen, welken de ondervinding beveſtigt.

Ik heb tot in het jaar 1750 de manier gevolgd, welke de ſchrijvers gemeenlijk voorſchrijven, en ik heb, even als zij, in alle gevallen het affchillen en de verwijding door de ſnede ondernomen; maar, toen ik bij mij zelven door mijne waarneemingen overtuigd werd, dat deze behandeling niet voldeed aan de tweede vereischte van de hoofdgrondſtelling, bediende ik mij in derzelver plaats van de trapswijze uitſpanning.

Eerſte waarneeming.

In maij 1750 beproefde ik voor de eerſte maal de manier der uitſpanning, bij de operatie van een mansperſoon van zeven en twintig jaaren. De klemming had reeds zedert zes dagen geduurd en de toevallen vermeerderden zig tot den uiterſten trap. Toen ik den zak geopend had, vertoonde zig de darm; dezelve was alleen tegenwoordig, zeer uitgeſpannen en vormde een zeer kleine vork; ik trok denzelven met de linker hand een weinig naar mij toe, om te zien, of het mij mogelijk was, de plaats des darms, welke geklemd was geweest, buiten den buikring te brengen, ten einde mij te verzeekeren, dat hij met de andere deelen niet vergroeid was. Op deze wijze trok ik dus het geklemde ſtuk darms buiten den buikring; bragt daar op den voorſten vinger der regterhand in den buikring, om te zien, of ik dien daar in kon brengen, zonder den darm te beledigen; ja ik voer voord denzelven langzaam en trapswijze om hoog te brengen en merkte op, dat de buikring op de minſte poging om hem uitteſpannen, mede gaf. Terwijl ik denvinger langzaam inbragt, hield ik met de linkerhand de vork des darms, op dat dezel-

ve de beweging van den vinger niet zou volgen, voor dat deze eene genoegzame uitſpanning bewerkt had; doch ik hield den vinger zo, dat deszelfs binnenſte vlakte den darm, maar de boven zijde den boog des buikrings raakte. In deze houding verwijdde ik allengs den buikring, den geheelen vinger langzaamerhand er in brengende, en door middel van deze uitſpanning kon ik met weinig moeite den darm weêr inbrengen, waar op ik dan den lijder op de gewoone wijze verbond. Op deze eerſte proeve volgde eene gelukkige en ſpoedige geneezing.

Tweede waarneeming.

In Januarij 1751 opereerde ik volgens de zelfde manier en met even zo gelukkig gevolg eene dame, welke zeven en twintig jaaren oud was; zij had eene liesbreuk, bij welke de darm en het net geklemd waren. Na eene langzaame en voorzigtige verwijding met den vinger, kon ik den darm in de holte van het onderlijf terug brengen. Ik nam een ſtuk van het net, hetwelk bedorven was, weg, en de wond genas in korten tijd toe.

Derde waarneeming.

In auguſtus 1752. vond ik, dat jufvrouw B., welke 23 jaaren oud was, eene kleine breuk had. Dezelve was reeds zedert tien dagen geklemd. Ik, de heeren THEVENEAU, FAUVIN en DEJEAN raadpleegden over deze lijderes en vonden de toevallen zo gewigtig en dringende, dat wij allen daar in overeenkwamen, dat het blijkbaar gevaarlijk zou zijn, indien men de operatie nog langer wilde uitſtellen: men ging derhalven aanſtonds tot de operatie over. Ik ſtelde voor, de operatie niet door de verwijding met de ſnede te doen, maar de uitſpanning te beproeven De andere heeren be-

begreepen de redenen, waarom ik die verkoos, en mijne ondervindingen bepaalden hen ten volle daartoe. De heer THEVENEAU maakte de eerſte inciſie, opende den breukzak, en ontblootte den darm. Hierop verzogt hij mij de uitſpanning te verrigten, gelijk ik dan ook deed, even als in de andere gevallen, den vinger onder den ſchaamboog brengende. Eene genoegzaame uitſpanning gemaakt hebbende, ging de darm zeer gemaklijk in. De lijderes werd wél geneezen en de wond heelde in vijftien dagen, en zedert dien tijd heeft zij niets meer van eene breuk beſpeurd.

Vierde waarneeming.

Een vijftigjaarige viſſer had reeds zedert langen tijd eene liesbreuk, welke nooit was ingebragt. Op een' tijd van Nantes naar Orleans keerende met eenig geld in zijnen zak, had de zwaarte en het wrijven van dit geld op de breuk zulk eene ſterke ontſteeking veroorzaakt, dat dezelve met een ettergezwel eindigde. Toen men dit gezwel opende, vond men op den bodem van hetzelve eene breuk, over dewelke de lijder nooit geklaagd had, hebbende dezelve nogthans reeds tien jaaren gehad, gelijk hij op dien tijd zeide. De etter had den breukzak zeer fijn en dun gemaakt; de darm was op verſcheiden plaatzen aangewaſſen, welken ik met behoorlijke voorzigtigtigheid losmaakte. Na eene zeer maatige uitſpanning, die ik met den vinger bewerkte, bragt ik den darm met weinig moeite ſpoedig weêr in. De lijder genas, ging weêr aan zijn gewoon werk zonder eenen band te draagen en de breuk ging nooit weêr uit.

Vijfde waarneeming.

De heer THEVENEAU opereerde eene boerin, welke dertig jaaren oud was, en eene breuk met klemming gepaard, had, alleen door de uitſpanning, welke hij met zulk een goed gevolg had zien verrigten, en de lijderes kon na de operatie haar werk weêr verrigten, zonder dat de breuk zig weêr vertoonde.

Zesde en zevende waarneeming.

Zo heb ik ook in tegenwoordigheid van verſcheiden andere Heelmeeſters nog twee operatien enkel door de uitſpanning gedaan, door ter plaatze, daar de breuk uitging, langzaamerhand twee vingers intebrengen, wijl één vinger niet genoeg ſcheen te zijn. De lijders werden ſpoedig geneezen, zonder op nieuw eene breuk te beſpeuren. Schoon zij een werk verrigten, waartoe veel kragten vereischt worden, draagen zij egter geen breukbanden meer, hetwelk zij te voren hadden moeten doen.

Agtſte waarneeming.

De heer DE LA CROIX, welke dikwijls mijne operatien bijwoonde, beſloot, zig insgelijks van mijne manier te bedienen. In October 1754 nam hij de eerſte proeve met eene dijebreuk, welke de vrouw van den heer BARRAULT, Heelmeeſter te Baugencij, had gekrégen. Zij was veertig jaaren oud en de heer DE LA CROIX vond den darm verſtorven en doorvreeten: desniettegenſtaande klemde de opening van den buik den darm; hij verwijdde dezelve derhalven met den vinger en trok eenen draad in het darmſcheel, omvatte met dien draad het darmkanaal tegenover de plaats, daar de

darm doorgevreeten was, en liet de beide einden van den draad buiten uithangen; dit alles deed hij om de opening van den darm in de wond te houden en te verhoeden, dat de ſtoffen uit den darm in de holte des onderlijfs niet zouden ſtorten. In dezen ſtaat vertrouwde hij de lijderes aan haaren man, den heer BARRAULT. Onaangezien alle aangewende voorzorg van dien bekwaamen Heelmeeſter kon hij egter niet beletten, dat er een drekfiſtel overbleef, door welke geduurende negen maanden de vuiligheid uitging; doch eindelijk heelde dezelve toe op de volgende wijze.

In Julij 1755 te Baugencij zijnde, vraagde de heer BARRAULT mij om raad en verzogt mij het verband, hetwelk men dagelijks des morgens en des avonds deed, bijtewoonen. Zo dikwijls als men de lijderes verbond, loosde zig door de opening eene aanmerklijke menigte galagtige vuiligheid, doch om de zeven, agt of tien dagen ging door den natuurlijken weg vaste vuiligheid af, waaruit ik beſloot, dat ook nog een gedeelte naar de onderſte darmen zijnen weg nam, en dit gaf mij hoop, dat nog eene volkomen geneezing zou kunnen bewerkt worden.

Ik ried derhalven den heer BARRAULT de heelwijze met klijſteeren te beginnen, de lijderes Caſſia en eenen ſtrengen leefregel voorteſchrijven, haar vleeschnat tot voedzel en eene ligte adſtringerende ptiſane tot gewoonen drank te geeven, verder maar één verband te doen, waarbij hij altijd met den heiſteen de vleeschige keemen, welken het fiſtelgat omgeeven, moest beſtrijken, waarop hij ten eerſte geſchaafd plukzel en eene wiek ruuw plukzel, kompreſſen en het koorn-air verband moest aanleggen; ten einde op allerlei wijzen den afgang der ſtoffen te beletten, de vuiligheid naar de onderſte darmen te leiden en door eene goede toeheeling de fiſtel te ſluiten.

De heer BARRAULT volgde mijnen raad zeer ſtipt en

in veertien dagen tijds waren alle de vleeschige keemen weggenoomen en de fiſtel floot zig toe. De lijderes was geduurende deze veertien dagen niet afgeweest: ook droeg men zorg, de daarop volgende veertien dagen, door middel van het koorn-air verband, een kusſen van plukzel op het lidteeken vast te houden. Geduurende deze veertien dagen nam zij om de twee of drie dagen eene klijſteer en een weinig casſia, om daar door de persſingen tot den ſtoelgang te verminderen. Allengs ontwende zij zig weêr van de klijſteeren en maakte 'er ſlegts in tijd van nood gebruik van. Zij ging hierop naar buiten op het land, om eenigen tijd de verſche lugt inteademen, en wijl zij hier vier dagen was, zonder afgang te hebben, ſcheurde zij de wond op nieuw open, als zij aan deze natuurdrift wilde voldoen. Aanſtonds drong veel vuiligheid door de opening en wel met veel hevigheid. De lijderes, welke hier over zeer verſchrikte, vertrok op ſtaande voet weêr naar Bangencij. Haar man gebruikte ten eerſte weêr dezelfde middelen. De vuiligheid nam voor de tweedemaal weêr haaren natuurlijken weg, de wond floot zig vast toe en werd met een vast lidteeken bedekt. Thans is zij gewoon alle weeken eens of tweemaal eene klijſteer te neemen, en zedert dat zij dit doet, geniet zij eene volmaakte gezondheid. In het Jaar 1766 zag ik haar gezond en wél in het vleesch, ook was haare breuk nooit weêr uitgegaan. Ik geloof derhalven, dat alleen de vergroeijing van den darm met de vliezen de eenige oorzaak was, welke de breuk belette weêr uittegaan.

Deze waarneeming bewijst duidelijk, dat er gevallen zijn, waarin de toeheeling van eenen kunſtigen aars omtrent de lies, welke men voor eene gewigtige heeling houd, niet altijd zo bedrieglijk is, als men mij verweet (*). De zeſtiende waarneeming zal deze

(*) *Dictionn. Encyclop. Tom. VIII. p. 178.*

waarheid op nieuw bewijzen. LE CAT heeft mij insgelijks verſcheiden gelukkige voorbeelden verhaald, welken veele jaaren daar na de gegronde heeling nog beveſtigden (*). De heer DE CLUNY heeft mij eene waarneeming van eenen kunſtigen aars omtrent den navel medegedeeld. „ Een jongeling van vijftien „ jaaren had eenen kunſtigen aars bij den navel, door „ welken geduurende drie maanden de vuiligheid der „ darmen uitliep; deze kunſtige aars heelde toe, zon„ der hulp der kunst, en de vuiligheid nam haaren „ natuurlijken weg. Hij is thans veertig jaaren „ oud en heeft nooit eenig ongemak weêr daarvan „ ondervonden, genietende zelfs de beſte gezond„ heid".

De heer DUBOIS heeft ons twee waarneemingen over eenen kunſtigen aars in de lies medegedeeld. In het eerſte geval ging de vuiligheid gedurende twee maanden door de fiſtel; hierop nam zij haaren natuurlijken weg weêr; en de fiſtel ſloot zig toe en heelde zonder bijkomende kunst. Hij voegde bij deze waarneeming bij, dat de vrouw, welke hier het voorwerp was, zedert haare heeling nooit kolijkpijnen ondervonden heeft, uitgezonderd, wanneer zij eene verſtopping had gehad. In het tweede geval ging de vuiligheid bijna twee maanden lang door den aars, die zig in de lies gevormd had. Maar een goed en vast lidteeken ſloot deze fiſtel en de vuiligheid nam haaren gewoonen loop weêr. Hij merkt aan, dat de vrouw, van welke in het eerſte geval geſproken word, nu en dan kolijkpijnen had, wanneer zij eene verſtopping had, en dat de beide perſoonen zedert dien tijd eene goede gezondheid hebben genooten, en geen ongemak meer zijn gewaar geworden (*v*).

(*) Men vindt dergelijke gevallen in SCHMUCKERS *vermiſchten Schriften I. Band, S.* 296. L.

(*v*) [De opening van den darm is bij eene breuk meestal

Negende waarneeming.

Den 14 Maart 1755 opereerde de heer DE JEAN volgens dezelfde manier de vrouw van den wijngaarde-

het gevolg eener verſterving, waar in een meer of minder gedeelte van den darm vernietigd wordt; zo dit gedeelte den geheelen omtrek van de darmbuis beſlaat, en de darm reeds in den onderbuik is ingebragt, dan meenen wij meestal zeker te mogen beſluiten, dat de uitkomst doodelijk zal zijn; ten zij men, dit toeval voorzien hebbende, het bovenſte gedeelte van den verſtorven darm aan de buiten wond vast hechtte; in welk geval een konſtige aars den dood misſchien nog zoude voorkomen. Maar is de geheele omtrek van de darmbuis niet verſtorven, verliest dezelve ſlechts maar een gedeelte van haaren kring, dan wordt de doorlaating der drekſtoffe, naar de onderſte deelen, niet volſtrekt gehinderd; de darmbuis houd haaren eigen loop; en ſchoon de drekſtoffen, voor een tijd, door de buiten wond, als nu ruimer zijnde, worden uitgeſtort, zullen zij echter, naar maate hun hier de uitgang, door de ſluiting der wond, eindelijk betwist wordt, noodzaaklijk in het onderſte gedeelte der darmbuis, dat voor hun nog open ſtaat, indringen, en alzo, volgens de gewoone weg der Natuur, zich ontlasten: in welk geval de darm gelegenheid heeft om zich, of door de deelen der voorige wond, of door andere nabijliggende, geheel te ſluiten en een vast lidteken te maaken. —— Dit laatſte was waarſchijnlijk het geval, waar van de Heer LE BLANC ſpreekt. —— Wij hebben het genoegen dit met twee gevallen te bevestigen

Het eerſte was bij een Man van omtrend vijftig jaaren oud; dezelve kreeg eene dijebreuk; alle bekende hulpmiddelen wierden vruchteloos aangewend, en tot de operatie wilde de Lijder, noch zijne Famielje, niet beſluiten. De breuk was zeer pijnlijk en zelfs toonden de huid, in den geheelen omtrek der breuk, zich ontſtooken; de beknelde darm ging wel dra tot verſterving over en de bekleedzels der breuk vormde zelfs een ettergezwel dat op den 8ſten dag van zelve openbrak en een menigte etter te gelijk met veel dunne drekſtoffe ontlaste. Men voorſpelde eenen ſpoedigen dood, maar integendeel; de ontlasting der drekſtoffen bleef aanhouden, en de Lijder gevoelde zich, in weerwil van dit alles, van tijd tot tijd beter. Na verloop van eenige dagen hield de ontlasting van eene ſtinkende etter op, en 'er vloeide bij ieder verband, eene aanmerklijke hoeveelheid

nier B. Het was eene dijebreuk, hij maakte de uitſpanning met den vinger en de wond genas volmaakt toe en vormde in veertien dagen een ſchoon lidteeken.

drekſtoffe uit den geopenden darm. —— Dit duurden omtrend drie maanden, in welken tusſchentijd de wond echter zodanig verkleinde, dat men alle moeite had dezelve open te houden. —— Op mijn voorſtel waagde men het, de Natuur hier in te laaten begaan; men liet de wond omtrend tweemaal 24 uuren geſlooten; men zette den Lijder driemaalen daags een klijſteer, en dit was van dit gevolg, dat, na dat men zulks eenige dagen verricht had, de drekſtof door den aars ontlast wierd. In de tusſchentijd dezer proeve en nog eenige dagen daarna wierd den Lijder een zagt buikopenend middel toegediend; wijders ſloot de wond en de Lijder vond zig van zijne laſtige kwaal geneezen.

Het tweede geval was bij eene Jongeling van 18 jaaren, deze had eenige dagen met eene beknelde Liesbreuk geworſteld, en na de opening, die op den vijfden dag geſchiedde, vond men een gedeelte van den darm reeds verſtorven. Men bragt den darm weder in den onderbuik; doch zóó dat het verſtorven gedeelte met eenen draad, tegen de buitenwond wierd aangehecht. Weldra vloeiden de drekſtoffen uit den darm naar buiten uit. Dit hield verſcheide weeken aan, in welken tusſchentijd men tevens waarnam, dat de Lijder ook ſomwijlen volgens den gewoonen weg eene ontlasting had Men maakte dus geene zwaarigheid de wond geheel digt te houden en de drekſtoffen daardoor te noodzaaken, haare gewoonen loop te neemen: dit geſchiedde, de wond genas en de Lijder was herſteld.

Bij deze twee zoude ik nog eene derde, doch met eenen ongelukkiger uitſlag, kunnen voegen.

In het voorleeden jaar 1789, wierd ik door den Chirurgijn van het dorp *Scheveningen* (nabij *'s Hage*) verzogt aldaar eene vrouw te komen zien met eene beknelde dijebreuk. Alle middelen waren ter haarer herſtelling vruchteloos, en zij konde tot de Operatie niet beſluiten. De breuk ſcheen eer tot verzweering dan tot verſterving over te gaan, en ik kon duidelijk na verloop van omtrend agt dagen, eene vogtgolving in het gezwel ontdekken, dat daar en boven, van buiten zeer geſpannen rood en pijnlijk was. Ik ſtelde voor dit gezwel te openen, in afwagting wat de heilzaame Natuur, bij deze Lijderes nog tot haar beste, zoude willen verrichten; na verloop van nog eenige dagen, en wel toen,

Tiende waarneeming.

Insgelijks opereerde de heer DEJEAN eenen wijngaardenier, die eene liesbreuk had. Hij maakte de uitſpanning met den vinger en de lijder werd geneezen en de opening heelde in agtentwintig dagen toe.

Elfde waarneeming.

Den 4 October 1756 opereerde de heer DE LA CROIX in mijne tegenwoordigheid in ons hoſpitaal een' man van vijf en dertig jaaren enkel door de uitſpanning. Wijl hij geloofde, dat één vinger geen genoegzaame verwijding zou kunnen maaken, bragt hij er trapswijze twee in. Hierop kon hij den darm met zo veel gemak inbrengen, als of hij eene groote inciſie in den buikring had gemaakt, gelijk de heer SHARP voorſchrijft. Een ſtuk van het net, hetwelk mede ingeklemd en verſtorven was, onderbond hij en ſneed het af; waarop de toevallen ophielden en de lijder in korten tijd geneezen wierd. Den 3 November verliet hij het hoſpitaal.

Twaalfde waarneeming.

In het jaar 1757 liet de wijngaardenier TALBERT zig naar het hoſpitaal brengen, wijl hij eene liesbreuk

wanneer de pijnen dezer ongelukkige vrouw ondraagelijk wierden, vergunde men mij dit gezwel te openen. Ik deed zulks met alle mogelijke regelen der voorzigtigheid, laag voor laag ſcheide ik; (Ik kon de uitgeſpannen en bijzonder gevoelige huid niet opvatten) doch nauwlijks had ik weinige dezer doorſneden, of het ingeſlooten vocht, ſtortte zich met een zodanige kracht en in een zodanige hoeveelheid uit, dat ik mij verpligt vond de opening te ſtoppen —— Verſcheiden dagen bleef de uitvloeijing dezer dunne drekſtof aanhouden; in weerwil van alle aangewende middelen, en tegen onze hoop, om ook deze te behouden, ſtierf zij.]

had, die met zwaare toevallen verzeld was. De heer DE LA CROIX opereerde hem in mijne tegenwoordigheid weer op dezelfde wijze. Tot de uitſpanning bediende hij zig van den opſperrer (*), welke ik tot deze operatie uitgevonden heb. De toevallen hielden op en de wond was den vijf en twintigſten dag toegeheeld. Ik heb hem na dien tijd weer onderzogt en de breuk gaat niet meer uit; want het lidteken vormt over den buikring eenen vaſten knoop, welke belet, dat de deelen kunnen uitſchieten.

Dertiende waarneeming.

In het zelfde jaar bragt men eenen ſchrijnwerker, die twee en veertig jaaren oud was, wegens eene gekiemde liesbreuk in het hospitaal. De heer DE LA CROIX opereerde hem in mijne tegenwoordigheid, en de wond genas in agtentwintig dagen zo wel, dat de breuk nooit weêr uitging.

Veertiende waarneeming.

Den 15 februarij 1758. Verwijdde ik met mijn inſtrument, in tegenwoordigheid van twee mijner collegás, de opening van eene dijebreuk eener vijftig jaa-

(*) Daar zijn gevallen, dat men het einde van den vinger niet, dan met veel moeite in den buikring of onder den dijeboog kan brengen, voornaamlijk, wanneer men eene geheel verſche breuk aan een perſoon opereert, die van eene drooge en levendige lichaamsgeſteldheid is, wiens vezelen ſtijf en vast zijn, zo dat de darm in gevaar is, dat 'er het vuur aankomt, wanneer hij ſlechts een weinig geklemd is of ſlechts eene kleine vork vormt: in deze gevallen moet men zig van het verwijdend inſtrument bedienen, waarvan ik op het einde dezer verhandeling eene beſchrijving zal leveren. Ook heeft de ondervinding mij geleerd, dat men in alle gevallen met dit inſtrument de verwijding veel gemaklijker kan maaken, dan met den vinger.

rige dame, welke van eene drooge en levendige lichaams geſteldheid was en deze breuk reeds zedert twintig jaaren had gehad. De opening dezer breuk ſcheen zig tegen mijne pogingen om die te verwijden, te verzetten, ook ſcheen de lijderes ſmert te gevoelen, maar, met de uitſpanning langzaam en trapswijze voordgaande, gaf dezelve mede en werd genoegzaam uitgeſpannen, zo dat ik den darm zeer wel kon inbrengen. Na verloop van drie dagen hielden de toevallen op. Na agttien dagen was de wond volkomen toegeheeld.

Den vierden dag na de operatie onderzocht ik, de wond zonder eenige ontſteeking zijnde, of de weg onder den dijeboog zig reeds weer te zamen getrokken had, en nauwlijks kon ik het einde van eene ſonde daar in brengen, een klaar bewijs, dat dezelve reeds weêr merkelijk was gefloten. Indien dit bewijs van de zamentrekking der opening van deze breuk niet voldoende mogt zijn, om de geenen die 'er geen geloof aan geeven, te overtuigen, behoeft men flegts in aanmerking te neemen, dat deze dame, welke twintig jaaren voor de operatie eenen band droeg, om de breuk om hoog te houden, zig in het geheel niet meer daar van bedient en dat desniettegenſtaande de breuk niet weêr uitgegaan is. Zij had de goedheid ons te veroorlooven, dat wij, in 1766, het lidteken onderzogten, en wij vonden hetzelve vast, diep en aan den boog aangewasſen.

Vyftiende waarneeming.

Den 16 October 1758 opereerde de heer SERGENT eene dijebreuk volgens dezelfde manier aan een ongehuuwd vrouwsperſoon van twee en zeſtig jaaren. De wond genas binnen twintig dagen volkomen wel toe en de breuk ging nooit weêr uit.

Zeſtiende waarneeming.

In November 1759. opereerde ik twee mijlen van Orleans, eene vrouw van agtentwintig jaaren aan eene dijebreuk. De darm was zo bruin, als of hij op het punt was van te verſterven. Ik bragt 'er het inſtrument in, en maakte de verwijding, zonder dat de vork des darms in het minſte gedrukt of gekneld was, niettegenſtaande de opening zeer nauw was. Zo dra ik de breuk ingebragt had, hielden de toevallen op. Ik gaf hierop de lijderes aan eenen Heelmeeſter over, welke een uur van haar af woonde. Deze berigtte mij naderhand, dat den derdendag vuiligheid door de wond was uitgegaan en dat dit reeds drie weeken aangehouden had; dat de natuur alleen deze drekfiſtel toegeſloten en geheeld had; want hij had haar maar viermaal verbonden, wijl haar man, die de onkoſten wilde ſpaaren, haar zelf met droog plukzel verbonden had. In het jaar 1766 bezocht zij mij te Orleans Ik vond het lidteken vast en wel toegeheeld, de breuk was nooit weêr uitgegaan en de lijderes zelve genoot de beſte gezondheid.

Zeventiende waarneeming.

Den 25 Maart 1760 opereerde de heer DE LA CROIX volgens dezelfde manier, in mijne tegenwoordigheid en die van drie andere collega's, eenen JAKOB FANNET, een ſchrijnwerkers knegt, die agtentwintig jaaren oud was; zo dra men den darm ingebragt had, hielden de toevallen aanſtonds op.en in vijfentwintig dagen was de wond toegeheeld Deze breuk welke hij zedert zijne tedere jeugd gehad had, ging zedert niet weer uit, terwijl zulks voor de operatie telkens gebeurde; ſchoon hij nu zijn zwaar handwerk ſteeds oefende, zonder eenen band te

draagen. De heer DE LA CROIX en ik bezogten hem den 10 Julij van het volgende jaar, en onderzogten zelfs, door hem te laaten hoeſten, of de buikring genegen was, de deelen te laaten uitſchieten. Doch wij vonden het lidteken vast en onmiddellijk met den buikring vergroeid.

Agttiende waarneeming.

Den 22 April 1760 opereerde de heer DEJEAN in tegenwoordigheid van den heer DE LA CROIX volgens dezelfde manier eene dijebreuk aan eene vrouw van veertig jaaren, bij welke de wond na verloop van tien dagen toeheelde. Voor de operatie moest deze vrouw eenen band draagen, om de breuk daarmede om hoog te houden, doch zedert dat zij geopereerd is, gebruikt zij dien niet meer, en waarſchijnlijk zal zij dien niet meer behoeven te gebruiken.

De heer GUILLON, mijn leerling, behandigde mij eene verhandeling, in welke hij twee waarneemingen bekend maakt.

„ Ik zal", zegt hij, „ in het geheel niet breedvoe-
„ rig over de operatie der breuken handelen. Het
„ eenigſte, dat mijne aandagt verdiend heeft, is, bij deze
„ operatie te bepaalen, of de uitſpanning van den
„ buikring en den dijeboog boven de ſnede te
„ verkiezen is, om de geklemde deelen weêr in te
„ brengen. Verſcheiden en dikwijls herhaalde waar-
„ neemingen laaten in mij geen twijfeling over, of ik
„ beweer deze ſtelling met regt. Ik zou een groot
„ getal voorbeelden kunnen bijbrengen, welken van
„ het beſte gevolg zijn geweest, indien de beide
„ volgenden, welken ik voor korten tijd gehad heb,
„ mij niet voldoende voorkwamen ".

Negentiende waarneeming.

„ JOHANNA MATHIEU, eene dienstmaagd van veer-
„ tig jaaren oud, had zedert drie maanden eene
„ dijebreuk; wijl men geen moeite genomen had,
„ om dezelve te geneezen, was dezelve ten eerſten ver-
„ zeld van eene klemming, en van zulke ſchroomelijke
„ toevallen, dat ik de operatie, die ik in tegenwoor-
„ digheid van den heer DE LA CROIX deed, nauwlijks
„ vijf uuren durfde uitſtellen. Toen ik den darm
„ ontbloot had, vond ik den boog der dije zo nauw,
„ en den darm derwijze geklemd, dat ik vreesde de
„ uitſpanning niet te zullen kunnen bewerken. On-
„ dertusſchen kwam ik 'er egter na herhaalde proeven
„ met den vinger in, en aanſtonds volgde de darm
„ denzelven met alle mogelijke gemaklijkheid. De
„ lijderes werd in vijftien dagen weêr ten vollen
„ herſteld, en zij heeft zedert dien tijd geen ongemak
„ van de breuk weêr gehad, ſchoon zij geen band
„ heeft gedraagen.

Twintigſte waarneeming.

„ In Januarij 1760 opereerde ik met dezelfde ge-
„ maklijkheid en volgens dezelfde manier eene gemee-
„ ne vrouw MARIA FICHET genoemd. Het gevolg
„ was in deze operatie even zo gelukkig, als in het
„ even verhaalde geval. Ik zal tevens aanmerken,
„ dat deze vrouw voor de operatie niet alleen eene
„ dijebreuk, maar ook te gelijk eene breuk der moe-
„ derſchede had, en ik had reeds voorgenomen, haar
„ eenen moederring aanteleggen. Maar zedert de
„ operatie is noch het eene, noch het andere ongemak
„ weer zigtbaar geworden, ſchoon zij zedert dien tijd
„ bij aanhoudendheid haaren zwaaren arbeid verrigt
„ heeft, zonder eenen band te draagen. In het jaar
„ 1768 heb ik het lidteeken weêr onderzogt, en

„ vond het vast en gesloten en de breuk is zedert de „ operatie nooit weêr uitgegaan."

Deze beide waarneemingen schijnen den heer GUILLON genoegzaam te bewijzen, dat de uitspanning boven de snede verdiend verkoozen te worden.

Een en twintigste waarneeming.

In November 1761 opereerde ik met mijn verwijdend instrument eene vrouw van agt en vijftig jaaren. Zij had eene dijebreuk, welke reeds zedert zes dagen geklemd was. De opening was zeer zamen getrokken, en het klein uitgegaan stuk darms zo geklemd, dat het reeds eene bruinroode koleur had en dreigde te versterven. Ik bragt het instrument met veel voorzigtigheid in, verwijdde de breukopening langzaamerhand, zonder den uitgeschooten darm, welke zeer uitgespannen was, te drukken, en bragt den darm in. De toevallen verminderden en de wond heelde den vijftienden dag, en deze vrouw draagt geen band, schoon zij veel akker werk moet verrigten en heeft nooit weêr bespeurd, dat de breuk weêr wilde uitgaan, gelijk ik mij, in het jaar 1766, daarvan bij onderzoek overtuigd heb.

Het gelukkig, menigvuldig en gestadig gevolg bewijst, naar mijn gevoelen, zeer duidelijk de mogelijkheid van de uitspanning en het voordeel, dat zij boven de verwijding met eene snede heeft. Ik zou nog veel meer dergelijke waarneemingen hier kunnen bijvoegen, indien ik niet geloofde, dat dezen voldoende waren ter staving van het geen ik beweer. Alleenlijk zal ik er bijvoegen, dat toen ik in 1757 deze manier om breuken te opereeren, aan mijnen waardigen vriend, den beroemden LE CAT, mededeelde, hij mij den 3 Junij van hetzelfde jaar antwoordde: „ dat hij mij „ voor mijn berigt, ten aanzien van de uitspanning „ der breukopening, bedankte, en dat hij voornee-

„ mens was, dezelve zodra hij gelegenheid zou heb-
„ ben, te beproeven".

Zedert dien tijd oefent deze beroemde Heelmeester onze manier met goed gevolg.

Ik kan niet beter aan den dag leggen, hoe gaarn deze groote man die manier zig eigen gemaakt heeft, dan wanneer ik eene plaats uit zijne schriften (*) aanhaal, daar hij van dezelve spreekt, en wanneer ik tevens den brief hier invoege, welken hij in de *Mercure de France* (**) geplaatst heeft.

Brief van den heer LE CAT.

„ Ik nam derhalven zodra ik uwe verhandeling in
„ het jaar 1757 geleezen had, de eerste gelegenheid
„ waar, welke zig opdeed om de operatie door de
„ uitspanning te verrigten, en had het genoegen, dezelve
„ wél te zien gelukken. Doch ik moet bekennen,
„ dat uw gorgeret mij een weinig te zwak voorkomt
„ tot de uitspanning (***). Behalven dat is het zeer
„ gemaklijk aan eene eens gedaane goede uitvinding
„ iets tot verbetering te doen. Ik heb eene soort van
„ staalen slangentong, waarmede de plaatsnijders de
„ valsche trekken en streepen op de koperen plaaten
„ wegneemen. Dit instrument, hetwelk, als het regt
„ glad is, gemaklijk ingebragt kan worden en
„ zeer sterk is, schijnt mij zeer gevoeglijk onder den
„ buikring gebragt te kunnen worden, voornaamlijk
„ wanneer men er eene kromme gedaante aan geeft.
„ Ik heb dit aan eenen messenmaaker tot een
„ modél gegeeven, en die heeft mij zulk een
„ hefijzer gemaakt, hetwelk, mijns oordeels, aan

(*) *Parallele de la Taille*, *p.* 158.
(**) *Janvier* 1761. *Vol. II p.* 131.
(***) Ik ben naderhand bedacht geweest, dit gebrek te verhelpen, en ik bedien mij thans van een veel sterker uitspannend instrument.

„ alle uwe wenſchen zal beantwoorden, en ik kan
„ u derhalven niet verzwijgen, dat ik, hoe zeer an-
„ ders de vinger de voorkeur voor alle inſtrumenten
„ verdient, egter geloof, dat hij bij eenen geklemden
„ darm niet wel in den buikring kan gebragt worden,
„ wijl het zomwijlen zelfs moeilijk valt, eene
„ gegroefde ſonde daar in te brengen (*); een
„ buikring, waarin men den vinger kan brengen, zal
„ ook even zo gemaklijk toelaaten, dat de darm met den
„ vinger ingebragt worde, en alsdan zal er geen
„ klemming zijn, maar ſlegts eene werkloosheid van
„ den darm, en dit is zo zeldzaam niet eens, als men
„ wel meent. Maar, wanneer men den buikring in
„ de daad moet verwijden en men, om er den
„ vinger intebrengen, denzelven tuſſchen den ring en
„ den darm heen en weer moet beweegen, kan men
„ dan. wanneer men ſlegts een weinig geweld ge-
„ bruikt, niet grootlijks in gevaar zijn van den
„ darm te beledigen, ja zelfs te ſcheuren? Ik ben
„ derhalven van gedagten, dat men in deze omſtan-
„ digheden den vinger, ten minſten in de meeſte
„ gevallen, niet moet gebruiken, en dat het inſtru-
„ ment, waarvan ik u hier eene afteekening zend, in
„ alle opzigten veel voordeeliger te gebruiken zal zijn.
„ Volgens afbeelding ontdekt men ras, dat ik het kleine
„ einde N. (*Fig.* 4 *en* 5 *Pl. I.*) onder de
„ opening der breuk ingebragt en met eenig geweld
„ naar boven toe de uitſpanning gemaakt hebbende,
„ alsdan de greep M., welke ſteviger en dikker is, in
„ geval het einde N. alleen geen genoegzaame
„ uitſpanning zoude bewerken, en deszelfs geheele
„ lengte heen en weer kan beweegen".

Rouaan, den 12 *Dec.* 1760.

De

(*) Om die reden verkies ik mijn verwijdend inſtrument altijd boven den vinger.

De uitgeever van de *Mercure de France* heeft het inſtrument, welk LE CAT voor mijne operatie uitgevonden heeft niet in koper laaten brengen, om die reden heb ik het zelve op Pl. I. fig. 4 en 5 laaten afbeelden.

De heer HOIN Heelmeeſter te Dijon, welke ik van mijne manier berigt heb gegeeven, ſchreef mij den 16 augs 1761., ., dat hij vaſtlijk beſloten had, mijne „ manier te volgen, wanneer er zig eene gelegenheid „ zou aanbieden, om dezelve te oefenen." Hij heeft ook zijn woord gehouden en twee breuken door middel van mijn verwijdend inſtrument met de grootſte gemaklijkheid geopereerd, en wij zullen een uittrekzel mede deelen uit den brief, dien hij ons den 12 februarij 1765. ſchreef.

Twee en twintigſte waarneeming.

„ Ik geef u hier weer een nieuw berigt," zegt de heer HOIN, „ van eene operatie, welke ik met uw „ verwijdend inſtrument verrigt heb."

„ Den 4den Januarij 1765 vond ik des morgens in „ het hoſpitaal eene vrouw van zeven en vijftig jaaren, „ DENISE BOUSCEAU genaamd, welke men even „ te voren daar gebragt had. Zij had op de linker „ zijde eene dijebreuk, welker klemming, die niet bo„ ven de vier en twintig uuren kon plaats gehad heb„ ben, met koorts, verſtoptheid, hikken en braaken „ eener zeer ſtinkende ſtoffe verzeld was. De toevallen „ waaren ſchroomelijk. Ik ondernam derhalven in „ tegenwoordigheid mijner collega's de operatie."

„ Wanneer men eene breuk opereert, hoe veelen „ van dezelven men ook gezien mag hebben, vind „ men nogthans gemeenlijk verſchil. Dus deed ik hier „ ook eene gewigtige waarneeming, ik vond namelijk „ den breukzak ongemeen dun, ſchoon dezelve reeds

„ veele jaaren oud was. Deze zak was zo fijn, dat men
„ hem voor doorzigtig had kunnen houden, bevatte
„ geen droppel water, en ik voelde met den vinger
„ reeds een ſtuk net, dat uitgeſchoten was, toen een
„ zeer bekwaam Heelmeeſter wilde, dat ik de vettige
„ deelen niet had moeten van een ſcheiden. Ik breidde
„ derhalven het ſtuk net, het welk reeds zeer belee-
„ digd was, uit, waarop ik den geklemden darm ont-
„ dekte, die zo bruinrood was, dat hij dreigde te
„ verſterven. Ik ſneed ten eerſten alles, wat van
„ het net afgeſchoten was, af, en verwijdde den
„ boog met een inſtrument; maar, vreezende, dat de
„ geklemde darm zou berſten, indien ik hem met ge-
„ weld naar de opening der ſamengeſperde armen van
„ het uitſpannend inſtrument drukte (*), trok ik het
„ terug, en de boog trok zig oogenbliklijk weer zaa-
„ men. Ik ontdekte nog eenen anderen hinderpaal,
„ daar ik den darm weêr inbrengen wilde, namelijk een
„ verhard ſtuk net, het welk boven aan den
„ zak aangewaſſen was. Ik ſneed het derhalven
„ met de ſchaar door, doch zonder dat ik die
„ onder den boog bragt, en na eene tweede
„ trapswijze uitſpanning met uw inſtrument bragt ik den
„ darm in, die zodanig was aangetast, dat zes dagen
„ nauwlijks voldoende waren, om hem tot zijne
„ verrigtingen weêr bekwaam te maaken. Geduurende
„ deze zes dagen hield het hikken, het braaken, de
„ opgezwollenheid van het lichaam, de verſtoptheid, de
„ zwakke pols nu met meer, dan met minder hevig-
„ heid aan. Om die reden kon men ook geen
„ aderlaating doen. De maag nam zo min caſſiawater,
„ als afkookzel van koortsbast naar zig, maar gaf het
„ telkens, naar dat men volgens de omſtandigheid het een
„ of het ander ingegeeven had, weêr van zig Doch een

(*) Om die reden heb ik het inſtrument beter laaten po-lijsten.

„ weinig vleeschnat hield de lijderes binnen. De
„ weekmaakende klijſteeren deeden in het geheel geen
„ werking. Den vijfden dag kon ik het eerst zo verre
„ brengen, dat een zagt buikzuiverend middel open
„ lijf maakte en eerst den zesden dag kon ik eene
„ voldoende buikontlaſting te weeg brengen. Van
„ dien tijd af werd de lijderes gerust en het werd da-
„ gelijks beter met haar. De wond hield bij aanhou-
„ dendheid eene goede geſteldheid, dagelijks werd zij
„ geheel op nieuw verbonden, en den 9 februarij was
„ dezelve volkomen geheeld. Ik heb dien tijd willen
„ afwachten, ten einde u een berigt te kunnen gee-
„ ven van den uitſlag van het gebruik uwer manier
„ in het opereeren."

Nog zal ik deze waarneemingen beſluiten met eene operatie, welke ik den 20 Maart 1765 met mijn collega den heer GUIGNEUX verrichtte.

Drie en twintigſte waarneeming.

De weduwe GIRARD te Orleans, welke tagtig jaaren oud was, had eene dijebreuk: het was eerst zedert drie dagen, dat zig dezelve had geopenbaard, en wel eensklaps, als zij eenen leuningſtoel wilde opbeuren. De toevallen, die de klemming verzelden, hielden van het oogenblik af, dat de breuk uitging, niettegenſtaande men de beste middelen aanwendde, tot aan de operatie ſteeds even ſterk aan. Wijl de proeven, om de breuk weêr intebrengen, niet gelukt waren, begeerde de lijderes zelve, dat men haar door de operatie zou helpen. Het goed gevolg, waarmede ik voor twintig jaaren haaren zoon geöpereerd had, deed haar insgelijks verlangen om geöpereerd te worden. Het gezwel was klein, rond, hard, pijnlijk en echter beweeglijk. De breukzak was ongemeen dun, bevatte ook niet het minſte water, en 'er was ſlechts

een klein ſtuk net voorhanden. De deelen ontbloot hebbende, bragt ik het einde van den uitſpanner in de opening, die zeer ſamengetrokken was; toen ik het inſtrument hier op langzaamerhand verder inbragt, verwijdde ik dezelve, terwijl ik tevens den boog om hoog ligtte en op die wijze bragt ik de deelen behoorlijk weêr in. Ik voegde alleenlijk de lippen der wonde aan elkander en leide 'er linnen op, eene kleine longuet van fijn linnen en eene genoegzaame hoeveelheid ruuw plukzel, nevens eenige compreſſen en het koornäir verband. De toevallen hielden op, en de lijderes was zelfs den dag der operatie zo vergenoegd en te vreeden, als iemand die de volmaakſte gezondheid geniet. Toen ik den derden dag het verband ligtte, liet ik de longuet liggen, en liet 'er een weinig arcæusbalzem met St. Jans-kruidölie gemengd, op druipen, ten einde dezelve 'er naderhand gemaklijker te kunnen afneemen. Den vierden dag ligtte ik 'er de longuet af, leide op het linnen, hetwelk deze wond bedekte, enkel een weinig geſchaafd plukzel en daarover een plaaster van diapalma (*).

Door middel van dit eenvoudig verband genas de wond in negen dagen volkomen. De breuk verſcheen niet weêr, ſchoon de lijderes zig nooit van eenen band bediende, en nogthans haar gewoon werk verrigtte. Zij geniet thans, den 1 November 1766, de beſte gezondheid.

Zo zond de heer HOIN mij van Dijon een nieuw bewijs van het goed gevolg mijner manier van breuken

(*) De koorts en de andere toevallen, welken plaats hebben na de inciſiën, die men bij de operatie moet doen, kunnen, gelijk te reeht aangemerkt is, van het te veel plukzel afhangen, waar mede men zulke wonden pleegt optevullen. Het is derhalven niet te verwonderen, dat deze toevallen zig bij onze lijderes niet vertoonden, wijl wij de wond in het geheel met geen plukzel opvulden.

te opereeren, het welk ik hier ommiddellijk zal laaten volgen.

Vier en twintigſte waarneeming.

„ Heden morgen, den 23 Julij 1766, naar het „ hospitaal gaande, ſprak men mij aan wegens eene „ vrouw, welke reeds zedert verſcheiden dagen aan „ de toevallen eener geklemde breuk leed.

„ Ik zeide, dat men haar ten eerſten naar het hos- „ pitaal zou brengen. De heer CHAUSSIER, haar ge- „ neesheer, die uwe verhandeling in de akademie hal „ hooren voorleezen, was begeerig, uwe manier te „ zien oefenen en ging derhalven met mij naar het hos- „ pitaal. Hier vonden wij die vrouw, welke vier en „ tagtig jaaren oud, en MARGARETHA CAILLOT „ genaamd was. Zij had eene zedert drie dagen geklem- „ de dijebreuk; het gezwel was aanmerklijk groot in „ den omtrek, en met eene plaatslijke pijn verzeld. „ Onder de toevallen was ook een braaken van eene „ zeer mislijk ruikende ſtof; de pols was ondertuſſchen „ ſterk genoeg, zo dat men een goed gevolg van eene „ ſpoedig te verrigten operatie kon verwagten. Ik liet „ nog eenigen van mijne collega's roepen, en wij von- „ den de operatie zeer noodzaakelijk. Ik vond in den „ breukzak een groot ſtuk net, hetwelk de vork van „ den geklemden donkerbruinen darm zeer digt om- „ wond. Ik bragt den vinger boven den rand van den „ dijeboog in, en vond geen bijzondere ledige plaats. „ Ik tragtte den darm zeer zagt in te brengen, maar ik „ kon hem niet naar binnen ſchuiven; te dien einde „ bragt ik uw verwijdend inſtrument in, opende de „ armen zeer voorzigtig, trok het weêr terug, en hier- „ op bragt ik met weinig moeite de geheele vork van „ den darm met een ſtuk net in de holte van het „ onderlijf, het overige ſtuk van het vettig netvlies,

„ hetwelk bedorven was, ſneed ik af. De kunſtkun-
„ digen bij de operatie tegenwoordig verzekerden mij,
„ dat zij niets meer voelden in de holte, daar de breuk
„ doorging, en betuigden volmondig, dat uwe ma-
„ nier door de uitſpanning den voorrang verdient
„ boven die, volgens welke men de operatie door de
„ verwijding met de ſnede. Een Heelmeeſter van
„ Salins, welke er bij was, is zo zeer overtuigd van
„ de voordeelen uwer manier, dat hij niet van hier
„ wil vertrekken, zonder uw verwijdend inſtrument
„ mede te neemen tot zijn gebruik.

„ Na de operatie hielden het braaken en de verſtopt-
„ heid op. Heden namiddag is de lijderes van zelve
„ ter ſtoel gegaan, en heden avond liet ik haar eene
„ klijſteer zetten, welke veele grove ſtoffen afdreef.
„ Ik denk u in eenen eerstvolgenden brief te kunnen
„ berigten, dat de geneezing ras volkomen geëindigd
„ zal zijn."

Den agtſten Auguſtus daaraanvolgende ſchreef hij mij: „ de wond mijner laatſte lijderes, die ik volgens
„ uwe manier opereerde, is bijna geheel toegeheeld,
„ en de lijderes heeft in het minſte geen toevallen ge-
„ had."

In eenen anderen brief van den 22ſte der zelfde maand ſchrijft hij: „ MARGARETHA CAILLOT
„ is weêr volkomen herſteld, en den 19 dezer is
„ zij uit het hospitaal gegaan, nadat zij zedert agt
„ dagen herſteld was; zij droeg, in plaats van eenig
„ verband, nog een weinig geſchaafd plukzel en een
„ kleine plaaster van diapalma; maar anders in het ge-
„ heel geen kompreſſen, noch eenig ander verband,
„ zonder dat de breuk gedreigd heeft, weêr te voor-
„ ſchijn te komen."

Den 15 September ſchreef hij wederom, dat de lijderes nu volkomen geneezen en herſteld was, en ſprak met ongemeen lof van mijne manier.

Dit zijn de waarneemingen, die de mogelijkheid en het goed gevolg, en dus ook het voordeel bewijzen, hetwelk de uitſpanning boven de verwijding door de ſnede heeft.

De gevallen, waarin men de operatie kan uitſtellen, die, waarin zulk uitſtel gevaarlijk zou kunnen zijn, en de behandeling bij het verbinden zijn wezenlijk noodzaaklijke kundigheden en z o nauw verknogt met de manier van opereeren, dat dezelve geen gewenscht gevolg kan hebben, wanneer de Heelmeester over dezelven niet kan oordeelen. Ik zal derhalven van deze gewigtige zaaken nog het een en ander zeggen, voor dat ik de bewijzen bijbreng, welken uit de beſchouwing ontleend zijn, en de deugd mijner manier ten vollen zullen bevestigen.

Wanneer een oude breuk, welke gemaklijk uit- en ingaat, geklemd word, kan men de operatie uitſtellen, wijl het behoorlijk gebruik van de middelen der kunst de inbrenging kan bewerken.

Het is een geheel ander geval, wanneer het eene nieuw ontſtaane breuk is, die op eens door eenig geweld of inſpanning van krachten uitgegaan is en daar nooit eene ontſteekende klemming van den darm bijkomt en eene ſpoedige hulp vereischt. Wanneer men in dit geval de operatie uitſtelt, is zij naderhand meestendeels van een ongunstig gevolg. De roodheid en gevoeligheid van het gezwel, de ſpanning en de pijn van het onderlijf, de koorts, de zwakke ſaamgetrokken pols, de hik, het braaken, hetwelk gemeenlijk de klemming verzelt, neemen in deze ſoort van breuken zo ſchielijk toe, dat men het grootſte gevaar zou loopen, indien men de operatie langer wilde uitſtellen; want in zulke gevallen eindigt de ontſteeking van geklemde deelen maar al te ſnel met het vuur.

Een vrouwsperſoon van veertig jaaren, doch ongehuuwd, kreeg op eens eene kleine liesbreuk nevens de

toevallen van klemming. Na eenige verkeerd aangewende proeven om deze breuk weêr in te brengen, ſtelde men de operatie nog eenen geheelendag uit, het vuur kwam er aan, de darm werd doorboord en de vuiligheid ſtortte in het naaſtliggend celleweefzel. Hiervan bleef een drekfiſtel na, door welke de vuiligheid geduurende negen maanden uitging; doch deze opening genas en heelde toe van zelve, zonder eenige kunſtbewerking. Thans is de lijderes volkomen weer herſteld en beſpeurd in het geheel geen kolijkpijnen meer.

MERY verhaalt eene waarneeming (*), welke leert, dat eene uitgeſtelde operatie dikwerf den dood veroorzaakt.

LIEUTAND zegt (**) „wanneer men zonder ge„volg beproeft de breuk weêr intebrengen, blijft er „niets meer over, dan de heelkundige operatie, tot „welke veel kundigheid en bekwaamheid vereiſcht „wordt; maar het gevolg is altijd ongelukkig, wanneer „de darm door het vuur aangetast is. Men geeft „hier dikwijls gelegenheid toe, wanneer men door „te geweldige en onvoorzigtige proeven de deelen te „zeer vrijft, of de operatie te lang uitſtelt."

In de meeſte verouderde liesbreuken, in welke de buikring door den uitgeſchooten darm en door het gewoonlijk inbrengen der deelen tot eenen zekeren trap wijd geworden is, vertoonen zig gemeenlijk in het eerst geen teekens of toevallen van klemming, deze openbaaren zig eerst allengs en neemen langzaamerhand toe even als die, welken zig bij de klemming van eene breuk vertoonen, welke ſchielijk ontſtaat en op eene ſterke beweeging volgt. In oude breuken word de klemming dikwijls door verzameling van winden en vuiligheid, welke zig in de deelen van den darm

(*) *Memoires de l'Acad. Roy. des Sciences, année* 1701. *p.* 279.

(**) *Precis de Medicine Pratique. p.* 528.

vergaderen, verwekt. Eene bloote onwerkzaamheid van den darm is ook veeltijds de oorzaak, welke dergelijke ſoorten van breuken in het inbrengen hinderlijk is. In zulke gevallen moet men uitwendige middelen gebruiken, welken de eigenſchap hebben, van te zeer verſlapte deelen ſamentetrekken en aan dezelven de behoorlijke veerkragt weêrtegeeven, opdat de darm zig ſamentrekkende, de winden of de vuiligheid in den darm, die de breuk vormt, voorgeſtuuwd en in het daar mede vereenigd kanaal gebragt worden. In zulk geval kan men koude indrijvende middelen op het gezwel leggen, hetwelk in eene pas ontſtaane geklemde breuk nadeelig zou zijn. Men kan ondertuſſchen derzelver gebruik in het eerſte begin in eene plotslijk geklemde breuk beproeven; doch wanneer zij de gewenschte uitwerking niet hebben, zou de aanhouding van derzelver gebruik nadeelig en gevaarlijk zijn.

Het traaglijk toeneemen der toevallen in eene oude breuk heeft de Heelkundigen reeds dikwerf bedroogen. Bij eene raadpleeging om te beſlisſen, of het nodig zij, eene oude breuk te opereeren, bepaalde de meerderheid, dat men nog moest wagten, en wel om reden, dat de toevallen zig langzaam vertoonden, wijl 'er geen dringende oorzaaken toe waren, wijl de toevallen, welke alsdan boven het tijdmerk van den aanwas waren, verminderden en wijl men derhalven kon hoopen, dat zij volkomen zouden aflaaten. Dus op deze ijdele hoop bouwende, golden de meeste ſtemmen; de lijder had ook in de daad eenigen ſchijn van herſtelling; hij kon zelfs uitgaan en eene wandeling doen. Maar eene zagte ſluipkoorts bleef hem bij aanhoudendheid bij en de breuk ging ook niet weêr in. De lijder bragt vijf en twintig dagen in dien toeſtand door, en de geneesheeren, die tegen de operatie waren geweest, wenschten zig geluk. Maar het duurde

niet lang, of de toevallen kwamen weder en met meer geweld. Men riep de geneesheeren weer bij elkander en hield op nieuw raad, waar bij, doch ongelukkiglijk een weinig te laat, de operatie als onvermijdelijk noodzaaklijk geoordeeld werd. Men deed derhalven, onaangezien den hachlijken toeſtand des lijders, de operatie. Zodra men den breukzak opende, liep de vuiligheid daar uit; waarom eenigen der aanwezende geneesheeren meenden, dat de operateur den darm geopend had; doch men ontdekte ras, dat zulks niet waar was. Wij vonden namelijk den darm gezwollen, ontſtoken, verrot en doorboord, hebbende eene opening, daar men wel twee vingers kon doorſteeken, ook was dezelve aan den zak aangewaſſen. Wij maakten deze vergroeijing los, haalden eenen draad door het darmſcheel, om den darm te omvangen, en hielden de opening tegen over de wond, zo dat de vuiligheid kon uitloopen, en belet werd in de holte van het onderlijf te komen; maar de kwaade toeſtand des lijders maakte al onze voorzorgen vrugtloos en de lijder ſtierf des nagts.

Een vrouwsperſoon eene kleine dijebreuk hebbende, welke zedert drie dagen geklemd was, werd de operatie na gehoudene beraadſlaging nog eenen dag uitgeſteld. Den volgenden dag vonden wij het vuur aan den darm en den darm zelven doorboord, en de lijderes ſtierf. In een ander geval, waarin de operatie ook allernoodzaaklijkst was, liet een geneesheer dezelve uitſtellen, niettegenſtaande de raad der Heelmeeſters was, dat dezelve ſpoedig behoorde te geſchieden. Hij verzekerde, dat hij dezelve weêr zou inbrengen door eene pap van ſchaapendrek en koemest, welker nut hij bij ondervinding kende. Doch dit middel deed geen gewenſchte uitwerking. De toevallen blijvende aanhouden, begeerde de lijder gelijk ook de familie, hoe-

wel te laat, dat men tot de operatie zou overgaan. Wij vonden den darm door het vuur aangetast en met verſcheiden gaten, ook ſtierf de lijder.

De ſpanning, de roodheid en de gevoeligheid van het gezwel ontbreeken zomwijlen in dijebreuken. Ik heb dergelijke waarneeming aan de koninglijke akademie der Heelmeesteren medegedeeld.

Eene Jufvrouw van vier en twintig jaaren werd door eene hevige kolijk aangetast, welke verzeld was van braaken, ſpanning van den buik, gezwollenheid, ſlaauwten en eenen zwakken en ſaamgetrokken pols; de afgang bleef weg, zo dat de klijſteeren, die haar gezet werden, weer zo afgingen als zij gegeeven waren. Het aderlaaten op den arm en den voet, de verzagtende dranken, de baden enz. bragten geen verligting aan. Men hield deze kwaal voor eene darmjigt en wilde der lijderesſe te dien einde kwikzilver ingeeven. Ik werd met den heer FAUVIN daar bij geroepen. Ik vraagde de lijderes, of zij ook bij geval eene breuk of een klein gezwel in de lies of elders had. Doch zij verzekerde mij, dat zij daar nooit iets van beſpeurd had. Ik onderzogt haar en vond in de regte lies een gezwel, het welk als een kleine noot en tamelijk hard was; dit gezwel met de vingers ſamendrukkende, gevoelde de lijderes niet de minſte ſmert. Ik liet haar hoesten, doch beſpeurde geen beweeging in het gezwel. Geduurende dit onderzoek riep de lijderes bij aanhoudendheid: „ mijn ongemak is daar niet, ik heb „ daar nooit de minſte ſmert niet ondervonden; het „ moet in den buik geleegen zijn." Deze onderzoeking en het zeggen van de lijderes deeden vermoeden, dat dit klein gezwel niets anders was, dan eene gezwollen en knoestagtige klier, te meer, wijl dezelve beweegbaar was en zig heen en weer liet drukken.

De vrugtloosheid der aangewende middelen zedert tien dagen, dat de kolijk geduurd had, de trapswijze

vermeerdering der toevallen, en de aart der kenteekens, welken eene klemming aanduiden, gaven mij te kennen, dat dit klein onpijnlijk gezwel, hetwelk men voor eene klier hield, een klein ſtuk darms, hetwelk geklemd was, kon bevatten; en ſchoon men zelfs ſtelde, dat het in de daad eene klier was, zou men egter kunnen vermoeden, dat agter deze klier een klein ſtuk darms was, hetwelk met dezelve vergroeid was en onder den dijebreuk geklemd was. De ſpoedige hulp, welke de toeſtand der lijderes vorderde, de aanhoudende toevallen, en de onzekerheid wegens de werking van het kwikzilver, hetwelk men haar wilde geeven, deeden mij den voorſlag doen, om dit gezwel te openen, wijl wij allen verzekerd waren, dat zulk eene kleine operatie van geen gevaarlijke gevolgen kon zijn. Met een woord men nam mijnen voorſlag aan.

Na dat ik het gezwel van het omgelegen celleweefzel losgemaakt had, zag ik, dat hetzelve voordliep, en eene ſoort van ſteel had, zig onder den dijeboog verbergende, ook ontdekte ik eene ſtip, welke een weinig bloedwater bevatte. Ik opende dezelve en zag 'er omtrent zo veel helder volgt uitloopen als in eene halve haazenootenſchaal gaat. Hierdoor werd ik overtuigd, dat dit gezwel indedaad eene waare breuk was. Het fijn en doorzigtig vlies, hetwelk ik geopend had, en daar dit helder vogt uitgekomen was, was niets anders dan de breukzak, welke aan den darm, dien hij inſloot, was aangewaſſen. De nauwe vergroeijingen van den darm met den zak maakten, dat ik den draad niet volgde, welken men mij gaf, om hem namelijk door te ſnijden. Ik ſcheidde alleenlijk het gezwel van het celleweefzel af, den darm onder den boog afſchillende, volgens het voorſchrift der ſchrijvers, wijl ik toen mijne nieuwe manier nog niet bedagt had; hierop bragt ik den darm met den zak, als onmiddel-

lijk daarmede vereenigd zijnde, weer in. Aanſtonds na de operatie hielden de toevallen op. Weinige minuuten daarna eischte de lijderes het onderſteekzel, en zij raakte eene groote menigte vuiligheid kwijt. De volgende nagt was zeer gerust voor haar, en zij ſliep zeer wel. Den volgenden dag was het onderlijf in zijnen natuurlijken ſtaat. Zij werd in korten tijd geneezen, egter ging de breuk na de geneezing op dezelfde plaats weer uit, en ongetwijfeld wijl de boog ingeſneeden of door de ſnede wijder was geworden. De lijderes moest zig van eenen band bedienen om de breuk intehouden.

Misſchien verwonderen mijne lezers zig, waarom dit ſtukje darms, welke geduurende tien dagen onder den dijeboog geklemd was geweest, niet op de eene of andere wijze bedorven was, en waarom het gezwel, daardoor gevormd, niet ſmertlijk was geweest. Wanneer men let op de vergroeijingen van dit ſtukje darms met den breukzak en van dezen met het nabuurig celleweefzel, zal men bemerken, dat deze breuk reeds eene oude breuk was, bij welke de toevallen der klemming gemeenlijk, gelijk wij aangemerkt hebben, veel langzaamer toeneemen, dan die op de klemming van eene nieuw ontſtaane breuk volgen, welke door eene geweldige beweeging ontſtaan is (*). Daarenboven ontſtonden de pijnen, welken in den buik, waaruit alle toevallen komen, zo gevoelig waren, voornaamlijk van den beletten doorgang der vuiligheid door de

(*) Ondertusſchen zijn 'er ook oude breuken in welken de toevallen der bijkomende klemming niet zo langzaam toeneemen; maar in tegendeel reeds in het begin verſchijnen, gelijk HOIN een dergelijk geval in de twee en twintigſte waarneeming aangemerkt heeft. Hier komt het nu aan op de ſcherpzinnigheid van den Heelmeester, welke moet waarneemen, dat de operatie niet meer uitgeſteld kan worden.

darmbuis, welke, wijl dezelve hier eenen hinderpaal vond, naar de maag terug moest loopen, daar integendeel in eene versch geklemde breuk het gezwel en de ontsteeking der deelen, voornaamlijk de ziekte uitmaaken en al de toevallen verwekken. In dit laatste geval volgt zeer schielijk het versterven en het vuur der deelen, gelijk wij reeds gezegd hebben, wanneer de geklemde deelen niet spoedig weêr in hunnen natuurlijken staat gebragt worden: en zulke verschijnselen zig vertoonende, is het tijd, de operatie niet langer uitteſtellen.

De heer MALAVAL, aan wien de akademie opdroeg, een berigt van deze waarneeming te leeveren, zegt, „ Het gevoel van eenen bekwaamen Heelmeester weet de oorzaak van eene ziekte te ontdekken, „ welke men niet verdagt had en welke zig door kenteekens openbaarde, die indedaad niet dubbelzinnig „ waren. Want de ronde gedaante, de hardigheid en „ beweegbaarheid van het gezwel zijn in dijebreuken „ zeer gemeen, doch men moest hier nog bij reekenen de karakteriſtieke kenteekens en toevallen, „ welken gevolgen van de klemming der breuk zijn. „ Dit geval moet de Heelmeesters oplettend maaken, „ om den buik der lijders, welken kolijken hebben, „ nauwkeurig te onderzoeken, wijl zij moeten vreezen, uit gebrek van kennis van het ongemak hunne „ lijders te laaten omkomen; ja ik ben verzekerd, dat „ de verwaarloozing van zulk eene onderzoeking dikwijls oorzaak van den dood der lijders is geweest, „ enkel doordien de Geneesheeren te weinig daarop „ bedagt waren."

De aanmerking van dezen ervaaren man bewijst voldoende, hoe ik in zeer veele dijebreuken en nog onlangs bij het opereeren van den 20 maart 1765, welke in de ſtoffe van verhandeling is in de drie en twintigſte waarneeming, opgemerkt heb, dat de ronde

gedaante, de hardigheid en de beweegbaarheid van het gezwel ſchier altijd in de dijebreuken, met welken eene klemming gepaard gaat, plaats hebben, ja zelfs bij zulken, die pas ontſtaan zijn, ook heb ik opgemerkt, dat veelen geen pijn veroorzaaken, en dus moet men uit deze gevoelloosheid niet beſluiten, dat het gezwel, welke deze breuken vormen, geen waare breuken zijn.

De wond, welke men moet maaken, om de deelen, die de breuk vormen, te ontblooten en het einde van het verwijdend inſtrument in de opening te brengen, ſluit zig ſpoedig en heelt ſchielijk op, wanneer men de lippen ſlechts wel aan elkander voegt. Men kan ook de lijn, welke door de beide aaneengebragte lippen gevormd wordt, eene kleine longuet van fijn linnen leggen, en dezelve met een weinig daarop gelegd ruuw plukzel, eenige kompreſſen en de *Spica* (*) vastmaaken. Men moet het verband voor den derden of vierden dag niet weer daar afneemen. Als de linnen longuet dan nog vast kleeft, laat men 'er dezelve zo lang op, tot dat zij van zelve losgaat. Om deze longuet des te eerder te kunnen afligten, ſmeert men een liniment uit arcæusbalzem en olie van St. Janskruid daar over. Wanneer men nu bij het tweede of derde

(*) Dit vooronderſtelt echter, dat de deelen alle volkomen wel weêr ingebragt moeten zijn. In het tegengeſtelde geval, waarin de ingebragte deelen eene verettering zoude leiden of derzelver oppervlakte etter en ettervogt uitzweet, zou deze manier uit hoofde der uitgeloopene ſtoffe en het zweeten der deelen in den buik doodelijk zijn. Ik heb dergelijke gevallen waargenomen en LE CAT heeft ook verſcheiden zulke gevallen gezien. In zulke omſtandigheden moet men bij elk verband door de breuköpening tot in de holte des buiks een reepje linnen brengen, hetwelk men, zodra de verettering over is, niet meer mag gebruiken. In dit geval moet men in aanmerking neemen, dat de toeheeling der wond niet eerder plaats kan hebben, dan na dat de ettering opgehouden heeft.

verband de longuet afneemt, legt men op deze als ware het de vereenigde wond een weinig geſchaafd plukzel, en daar over eene diapalmplaaster. De wond vereenigt zig op deze wijze even als alle enkele wonden, ſchier zonder verettering. Agt of tien dagen zijn genoeg tot eene volkomen toeheeling, gelijk zulks het geval was van de oude vrouw van 80 jaaren, hetwelk ik in de 23ſte waarneeming beſchreeven heb. Wanneer bij lieden, welken naar onze methode geopereerd zijn, de wond langer tijd tot toeheeling nodig heeft gehad, is het geweest, om dat men de wond met te veel droog plukzel opgevuld heeft, gelijk men zulks altijd bij de gewoone methode pleegt te doen (*).

De heer HOIN billijkt insgelijks deze mijne eenvoudige wijze van verband en brengt dezelve in praktijk; ook berigt hij mij, dat de heer MERTRUD (**) reeds dergelijke voorſlagen tot het verband heeft gedaan, met weglaating van alle wieken, poppen enz.

De heer MERTRUD de operatie door middel van de verwijding door de ſnede beſchreven hebbende, zegt in dezen brief: „ wanneer ik de operatie gedaan „ en de deelen, welken niet verſtorven noch ontſtoken zijn, behoorlijk heb terug gebragt, wat vereischt dan eene wond, welke met een ſnijdend inſtrument als een bistouri gemaakt is? Is hier behalven de vereeniging nog iets anders nodig, dan „ mogelijk wieken, kapittelſtokken of poppen? Ik „ geloof neen. Volgens mijne methode ziet men ligtlijk, dat men door middel van dezelve den lijder „ in zeven of agt dagen kan geneezen, in plaats, dat „ men anders gemeenlijk zes weeken, twee maanden „ en

(*) Bij de gewoone methode legt men, zodra men de deelen terug gebragt heeft, eene met plukzel gevulde linnen pop op den bnikring, en vult de wond met plukzel.

(**) *Merc. de France. Jan.* 1745.

„ en meer tijd nodig heeft; en men vermijd door de-
„ zelve alle pijn, welke het langduurig verband ver-
„ oorzaakt."

„ Het goed gevolg, dat ik daar van gezien heb," vervolgt hij, „ en hetwelk mijne Collega's mij ook „ moesten toeſtemmen, doet mij hun inzonderheid „ aanraaden, *de wond enkel te vereenigen en dezelve „ als eene eenvoudige wond te verbinden.* Die ſlegts „ een weinig kennis heeft van de ontleedkunde zal „ mij toeſtaan, dat men enkel de uitwendige be-„ kleedzels der huid en eenige vezelen van de buiten-„ ſte ſchuine buikſpier doorſnijdt. De buitenſte be-„ kleedzels der huid vereenigen zig gemaklijk en dus „ is 'er niets dwaazer, dan zig van een vreemd lichaam „ te bedienen, hetwelk zulks zou kunnen verhinde-„ ren. En wat de vezelen van de buitenſte ſchuine „ buikſpier betreft, men kan nooit hoopen, dat dezen „ zig zo zouden kunnen vereenigen, dat de buikring „ ſamengetrokken en geſloten zou kunnen worden (*). „ Alle ontleedkundigen zullen mij toeſtaan, dat de ve-„ zelen van den buikring geneigd zijn, zig telkens „ van elkander te ſcheiden en dat dienvolgens de ka-„ pittelſtokken en poppen, welken men tot heden al-„ tijd bij voorkeur heeft aangeraaden, alleenlijk deze „ van eengaaping der vezelen nog meer vermeerderen, „ dat zij de koorts verheffen en de ontſteeking grooter „ maaken; en zodanige ontſteekingen vereenigen zig „ ras met de deelen, die in het bekken liggen, waar-„ op aanmerklijke veretteringen volgen, waaraan de

(*) Dat de ſpiervezelen van de doorgeſneeden buikſpie-ren zig niet geheel vereenigen, willen wij volgens de waar-neemingen van den heer DESAULT gaarn gelooven. Deze maakte proeven over de vereeniging dezer ſpieren bij dieren en ook aan het lijk van eene vrouw, aan welke men de keizerſnede gedaan had, en ondervond, dat deze ſpieren zig nooit geheel vereenigden. L.

„ lijder moet ſterven (*), ſchoon de operatie behoor-
„ lijk geſchied en de darm en het net zeer wel inge-
„ bragt wierd."

Deze waarneemingen, nevens de mijnen en die van den heer REGNAUD (**) bewijzen genoegzaam, hoe veel voordeeliger het eenvoudig verband boven dat heeft, welk voortijds in gebruik was.

Zommige oefenende heelmeesters plegen ook nog, na dat zij de deelen behoorlijk ingebragt hebben, in de opening van de breuk, welke zij door de inciſie vergroot hebben, eene meer of minder lange en vaste wiek te ſteeken, zonder twijfel om te beletten, dat de weder ingebragte deelen niet onmiddellijk na de operatie weer uitzakken. Zij gelooven naamlijk, dat de gemaakte inciſie in den buikring den weg grooter en wijder maakt, (§. 4.) en dat dienvolgens de in den buik terug gebragte deelen zeer ligtlijk weêr te voorſchijn kunnen komen. Bij onze wijze van behandeling is dit het geval niet. De vezelen, die den buikring uitmaaken, elaſtiek zijnde, gelijk ik dit in de volgende afdeeling zorgvuldiger zal aantoonen, verkrijgen zij onmiddellijk na de uitzetting, wanneer zij allengs uitgezet en verlengd worden, haare natuurlijke veerkracht weder en om die reden trekt de opening van de breuk zo te ſamen, dat zij alsdan van zelve het weder uitkomen der deelen verhindert. (§. 5.) Deze ſamentrekking hebben wij bij de veertiende waarneeming aangemerkt en de heer HOIN heeft ons dezelfde ondervinding in de twee en twintigſte waarneeming geleverd. Men begrijpt ligt, dat de elaſtieke vezelen, wanneer zij onbeledigd zijn gebleeven en men ze noch

(*) Zo zag ik na eene operatie van eene breuk door middel van de verwijding door de ſnede eene dergelijke zig in het celleweefzel van den onderbuik uitbreiden en de lijder ſtierf 'er aan.

(**) *Journal de Medicine, Juin.* 1766. *p.* 540.

doorgeſneden, noch afgeſchild heeft, na de uitzetting zeer ras haare veerkragt weer moeten aanneemen en dienvolgens moet de opening der breuk haare natuurlijke middenlijn bekomen.

Wij hebben nu geſproken van gevallen, waarin men de operatie kan uitſtellen, van zulken, waarin het uitſtel gevaarlijk zou zijn, en van de wijze, hoe men het verband moet doen. Maar, eer wij deze afdeeling beſluiten, moeten wij nog iets van de plaatzing zeggen, welken men den lijder moet geven, om met gemak eene liesbreuk door de taxis intebrengen; want het zou altijd onverſtandig zijn gehandeld, wanneer men, zonder voor af alle middelen, welken de kunst aan de hand geeft, om de reductie te bevorderen, aangewend te hebben, tot de operatie wilde overgaan, en wel des te meer, hoe dikwijler men de breuken zonder operatie heeft zien geneezen.

Zommige oefenende heelmeesters plegen nog heden den lijder op eene tafel te laaten liggen en leggen het hoofd en de borst laager, dan het overige gedeelte. Wanneer men acht geeft op de rigting der ſpiervezelen en der aponeuriſche vezelen van de groote ſchuinſe buikſpier, en op de plaatzen, waar dezelven vast zijn, bemerkt men, dat, wanneer de lijder op de tafel ligt, de buikring ſamengetrokken is, en dat deze dienvolgens den weg der breuk ſluit en het inbrengen der deelen belet.

Men weet, dat drie van de uittandingen der groote ſchuinſe ſpier zig aan de drie valſche ribben zetten en dat deze ſpier alsdan een vleeschig ſtuk vormt, het welk tot de buitenſte lippen van de kam des darmbeens gaat en zig hier van het bovenſte verheven deel dezer kam tot aan de bovenſte ſpitze van dit been zet, hetwelk door vijf andere uittandingen, welken aan de tweede en eerſte valſche, en zevende, zesde en vijfde waare ribben vast zijn, eene groote zenuwachtige apo-

neurosis ontstaat, van welke een gedeelte naar het schaambeen nedergaat, daar dezelve zig weder in twee andere banden verdeelt, welken zig aan dit been zetten, en de eivormige opening maaken, welke men den buikring noemt (*). Zo leert ook de strekking en vasthechting der spier en zenuwachtige vezelen van dit stuk van de groote schuinse buikspier, dat, wanneer men den lijder op eene tafel legt, de beide bovengemelde banden, welken den buikring vormen, noodwendig gespannen en naar de ribben getrokken moeten worden, aan welken de vleeschige uittandingen, van welken de beide aponeurische banden ontstaan, vastgemaakt zijn. Wanneer men in tegendeel het hoofd en de borst naar het bekken en het bekken naar de borst buigt (**), zal men de ribben, aan welken het spierachtig gedeelte zich zet, het schaambeen doen naderen, en hier door zullen de beide banden, die den buikring vormen, slap worden: door deze verslapping word de buikring losser, en nu kan men met minder moeite de deelen inbrengen, die de breuk maaken. Hier uit ziet men, dat het leggen van den lijder op eene tafel hinderlijk is aan het inbrengen van den darm.

Om eene dijebreuk in te brengen moet men den lijder omtrent in dezelfde houding plaatsen, als ik zo even voorgeschreeven heb en de dije op de zijde, daar de breuk is, naar het bekken laaten keeren. Als de breuk op de regte zijde is, laat men den lijder zig op de linker zijde liggen, en omgekeerd in het tegengestelde geval.

(*) WINSLOW *Expos. anat. Traité des muscles*, nom. 78 — 81.

(*) Zie LE CHAT DE LA SOURDIERE *Thesis in* DE HALLER *Disert. Chir. Tom. III.* 4. en *Dictionn. encyclopedique. Tom. XIII. p* 882.

DERDE AFDEELING.

Theoretiſche bewijzen, nevens bevestigingen van andere ſchrijvers.

Indien het noodig ware, enkel om eene wijze van operatie intevoeren, bewijzen bijtebrengen van het gelukkig gevolg derzelve, zouden die, welken uit onze waarneemingen volgen, voldoende zijn, om de wijze, welken wij voordraagen, voor goed te verklaaren. Maar men weet, dat in de artzenijkunst het gelukkig gevolg ons dikwijls bedriegt, en dat het dikwerf van een toeval of van de krachten der natuur afhangt, dat zelfs de ondervinding menigmaal bedriegt, of ten minſten niet altijd volkomen met de theorie overeenſtemt. Indien de theorie, welke wij thans willen voordraagen, met het gelukkig gevolg en de ondervinding mogt overeenſtemmen, zou de vereeniging der theorie en der ondervinding alle vooroordeelen wegneemen, en men zou onze methode alsdan voor de veiligſte in de geneezing der breuken moeten houden.

§. 1.

Als wij de meeste ſchrijvers, die over de wonden der aponeuriſche deelen geſchreeven hebben naleezen, vinden wij doorgaands, dat de ſcheiding dezer deelen van treurige gevolgen verzeld waren (*), ook

(*) „ De toevallen, welken bij de wonden van zenuw-
„ achtige, aponeuriſche en peesachtige deelen komen, zegt
„ PAREUS *Lib. II. de vuln. cap.* 33., zijn eene hevige pijn,
„ vloeijing, ontſteeking, koorts, flaauwte, ettergezwellen,
„ het vuur, eene volkomen verſterving van het deel, kramp,
„ en zelfs dikwijls de dood; en dit komt van de vereeni-
„ ging en de nauwe verbindnis, welke zij met de hersſe-
„ nen en met de edele deelen hebben. Onder alle wonden
der zenuwachtige deelen is de ſteek de geen, die de vreeſ-

vorderden dezelven, dat men de aponeuroſen alleen in den uiterſten nood zou doorſnijden.

lijkſte toevallen veroorzaakt. . . . De gevaarlijkſte wonden na dezen zijn die, in welken de zenuwen, peezen en vliezen alleen ter helfte of ſleehts gedeeltelijk doorgeſneeden zijn, wijl alsdan het doorgeſneeden deel zig terugtrekt en door zijne vereeniging met de overige deelen eene hevige pijn en kramp veroorzaakt. Deze wordt men voornaamlijk gewaar bij hoofdwonden, wanneer het pericranium half door geſcheiden is, of ook dan, wanneer men de inciſie maakt om de trepaan te zetten. Want, wanneer hetzelve maar half doorgeſneeden is, worden de pijn en de bijkomende toevallen veel grooter, dan wanneer het geheel doorgeſneeden is. Om die reden is de zenuwachtige wond het best te heelen, in welke de zenuwdraaden allen doorgeſneeden zijn, en wel zo veel te beter, hoe minder zij met andere naar boven liggende deelen ſamenhangen, en hoe minder tegenſtand zij in het terugtrekken vinden. Het is ook waar, dat deze deelen zwak blijven en van derzelver werking en beweging beroofd worden.

De buikring en dijeboog beſtaan uit aponeuriſche vezelen, dienvolgens is de verwijding door de ſneede of de kleine wond, welke de ſchrijvers in de gewoone breuköperatien voorſchrijven te maaken, volgens het gevoelen van PAREUS gevaarlijker en met gevaarlijker toevallen verzeld, dan wanneer men de aponeuriſche vezelen ten vollen doorſnijdt. Doch volgens de oude methode ſnijdt men ze niet geheel door, wijl men meent, dat hier op eene breuk van eenen grooten omtrek zou volgen.

Verder ziet men uit de woorden van den grooten PAREUS, dat die deelen, welken uit aponeuriſche vezelen ſamengeſteld zijn, zeer elaſtiek zijn en zig ligt weer ſamentrekken, gelijk wij zulks insgelijks beweeren, want hij zegt: „ de vezelen, die doorgeſneeden zijn, trekken zig ſamen." Verder zag deze heelmeester zeer wel in, dat eene kleine wond, gemaakt in een vlies of in een aponeurisch deel, geweldige pijn, kramp enz. veroorzaakt. Dit is derhalven eene reden te meer, om de oude methode te verwerpen.

LE DRAN leert insgelijks, volgens zijne eigen waarneemingen, welke gevaarlijke toevallen op de verwonding van peesachtige en aponeuriſche deelen volgen.

Men zou nauwlijks kunnen geloven, dat volgens al deze waarneemingen het nog mogelijk zou zijn, dat heelmeesters de elaſticiteit der vezelen van den buikring en den

Ondertusſchen zijn 'er gevallen, in welken aponeuriſche vliezen zig niet genoegzaam uitzetten en met het ontſteekingachtig gezwel der deelen, welken zij omgeeven, te gelyk uitbreiden kunnen en als dan trekken zij zamen en drukken dezelven geweldig. Al de vaten, welken deze deelen helpen ſamenſtellen, zwellen op, ontſteeken en worden door dezelven werklijk geklemd; hieruit ontſtaan de hevigſte toevallen, als verplaatzingen der ſtoffe, verſterven der deelen, koud vuur enz In deze gevallen vordert de kunst, dat men door de ſnede eene verwijding maake en zelfs groote inciſien in deze vliezen maake, om de ontſtoken deelen, welken dezelven omgeeven en inſluiten daardoor vrij te maaken. Het gevolg bij de verwijding van de aponeuroſis der *faſcia lata* door de ſnede toont bij de ontſtoken deelen, welke dit ſterk vlies inſluit, het nut en de noodzaaklijkheid van deze inciſie; maar, indien men dit vlies kon uitrekken, zo, dat het deze deelen niet meer ſamenperſte en klemde, ben ik verzekerd, dat de toevallen zouden ophouden, en dat de Heelmeesters de uitrekking boven de inſnede zouden verkiezen. Het is derhalven alleen de onmogelijkheid, van dit vlies niet te kunnen uitrekken, welke ons verpligt, hetzelve door de ſnede te verwijden. Geheel anders ls het met de uitrekking der vezelen van den buikring en den dijeboog, en met de vergrooting der breukopening.

§. 2.

Alle Heelmeesters komen daarin met elkander overeen, dat, wanneeer het nodig is, eene te naauwe opening, als bij voorbeeld die der baarmoeder of der blaas te verwijden of te vergrooten, om 'er een vreemd

dijeboog kunnen ontkennen en onze methode onbeproefd laaten.

lichaam door te haalen, allengſe en langſaame verwijdingen altijd boven de ſneden te verkiezen zijn.

Men weet ook, dat zenuwachtige vliezige of aponeuriſche deelen uit ongemeen fijne vezelen ſamengeſteld zijn (*), en dat zij dienvolgens eene ongemeene uitrekking kunnen lijden (**).

De ſterke uittrekking, welke de baarmoeder allengs geduurende de zwangerheid ondergaat, zonder dat een enkel vezeltje ſcheurt, zonder dat haar natuurlijk weefzel zal bersten, en zonder de minſte ſtooring der dierlijke huishouding, is hiervan een duidelijk bewijs.

De allengſe verwijdering van de opening dezes ingewands bij het baaren toont ons, dat deze verwijding der inciſie, welke men daar wilde maaken, om deze opening te verwijden en te vergrooten ten einde daardoor de ontbinding van het kind gemaklijker te maaken, of de vreemde lichaamen, welken zig hier konden gezet hebben, daaruit te trekken, voorverkieslijk is (***).

(*) *Traité de l'action muſculaire par Mr.* LE CAT.

(**) *Recueil de Pieces concernant l'opération de la taille*, 1749. 8°.

(***) In de verhandeling van LOUIS van de ſteenachtige ſamengroeijingen in de baarmoeder (*Mem. de l'acad. R. de Chir. T. II. p.* 148. *ſeqq.* 4) leest men het volgende: „Er „ zouden zig nu en dan gunſtige omſtandigheden tot het uit„ trekken der ſamengroeijingen in de baarmoeder kunnen „ aanbieden; als wanneer bij voorbeeld eene door den mond „ in de baarmoeder ingebragte ſonde met weinig moeite „ tusſchen de wanden van dit werktuig inging, en de baar„ moeder ook geen neiging tot eene kankeragtige ontſte„ king te kennen gaf, zou men de operatie kunnen onder„ neemen, —— —— het zou niet moeilijk zijn den mond te „ vergrooten." LOUIS ſlaat namelijk voor deze vergrooting door twee zijſneden met eene ſoort van regte ſchaar, welken ſnijdende is aan de buiten zijden, te maaken. Ook voegt hij 'er nog bij, „ dat de ineiſie bij gebrek van eene „ gevoeglijke verwijding van den mond dezes ingewands „ kan aangewend worden." In deze laatſte gevallen, is het dus alleen gepast deze beide inciſien te maaken.

De grenzen, welken wij ons bij dit werk geſteld hebben, veroorloven ons niet, al de bewijzen aantehaalen, welken de ſchrijvers bijbrengen, de theorie beveſtigen en welken volkomen aantoonen, dat de vlies- en zenuwachtige deelen zig zeer uitzetten (*).

§. 3.

Om de mogelijkheid en voorverkieslijkheid der uitzetting voor de verwijding door de ſnede nog beter te bewijzen, zullen wij de plaatzing der vezelen van den buikring, welken wij voorſtaan, uitterekken, ontleedkundig beſchrijven.

De wezenlijke deelen, waar uit deze buikring beſtaat, zijn veerkragtige vezelen. De aponeuriſche voordzetting van de groote ſchuine-ſpier, welke nederwaard naar de ſchaamdeelen gaat, verdeelt zig weder in twee anderen, in eene bovenſte of voorſte en eene onderſte of agterſte. De eerſte gaat over de ſchaambeens vereeniging heen en zet zig aan het ſchaambeen der andere zijde, zig met de tegenoverſtaande kruisſende. De onderſte gaat dieper naar het midden deel der ſchaambeens verëeniging, alwaar zij zig vast hecht. Deze beide voordzettingen vormen eene bijna eivormige opening, welke omtrent twee vinger breed lang, onder nauwer en boven wijder en even als een oor toegerond is, hetwelk men den naam van buikring gegeeven heeft. De rand of omtrek van dit oor wordt bij een volwaſſen perſoon door meer ſchuin door elkander gevlogten breedpeezige vezelen, welken zig ſchuin op de zijden verdeelen en van elkander ſcheiden, gevormd en hier door vaster en ſter-

(*) Zie de verhandeling in het *Recueil de Pieces par* LE CAT.

ker (*). Als wij deze vezelen nauwkeurig onderzoeken, vinden wij, dat zij omtrent zo geſteld en onder elkander gevlogten zijn, zo als de teenen den rand van eenen korf of mande vormen. De natuurlijke opening van den buikring gelijkt ten aanzien van den omtrek en de ſtelling der vezelen naar de ronde opening van het middenrif, waar door de holäder gaat. Van deze is het bekend, dat dezelve voor geen verwijding en geen ſamentrekken, welke het middenrif zou kunnen bewerken, vatbaar is (**); want de afwisſelende beweging van het middenrif zou dezelve nauwer maaken en ook verwijden, indien de rand of de omtrek derzelven niet zo ſamengeſteld was. Door middel van de ſtelling der vezelen, welken den rand of den omtrek van het oor des buikrings vormen, brengt het van zelven eene vrije opening voord, welker middenlijn bij de mansperſoonen geëvenredigd is naar de grootte der zaadſtrengen en bij de vrouwen naar de ronde banden der baarmoeder. Ook moeten wij aanmerken, dat de zijvezelen, welken zig zijdwaard ſchuin verdeelen en den kleinen rand vormen niet altijd bij de kinderen zigtbaar worden (***).

LIEUTAUD van den buikring ſpreekende, zegt: „ hij is naar boven door veele peesachtige vezelen, „ welken in eene ſchuine rigting de langwerpingen „ doorſnijden en haar bedekken, verſterkt. . . . . „ Zij zijn onder elkander parallel en vormen door „ haare ſamenkomst een zeer vast weefzel, welk ge„ noegzaam verhindert, dat dit deel niet geſcheurd en „ de buikring zig ook niet te zeer kan uitzetten (****)."

(*) *Extrait de l'expoſition anat. de* WINSLOW, *Traite des Muſcules no* 84.
(**) WINSLOW *Traite des Muſcules nom.* 671.
(***) WINSLOW *Traite des Muſcules nom.* 84.
(****) *Eſſays Anatomiques* 1766. *p.* 221.

De beſchrijving der peesachtige vezelen van den buikring, welke LIEUTAUD ons geeft, komt met die van WINSLOW grootſtendeels overeen.

Volgens deze ontleedkundige opheldering ziet men, dat alleen het ſtuk des buikrings, de kleine toegeronde rand, welke door het ſchuin onder elkander vlechten der ter zijde liggende vezelen gevormd en vast ſamen geweven wordt, nodig is, om zig tegen de verwijding te verzetten en haar te weêrſtaan. Maar, deze tegenſtand kan zeer ras door de trapswijze uitzetting, welke ik bij mijne methode voorſla, weggenomen worden, gelijk de ondervinding het bij de bovengemelde waarneemingen getoond heeft.

Wanneer de te weêrzijde liggende vezelen, welken zig zo wel van de eene, als van de andere zijde afſcheiden, om het oor van den buikring vast te maaken, bij bejaarden, zo als bij de kinderen ontbraken, zouden de breuken menigvuldiger zijn, wijl de langwerpige vezelen der aponeuriſche voortzettingen der ſpier, indien zij ontbloot waren van de geenen, die 'er van de zijde bijkomen, enkel tegen elkander zouden liggen. Dit eenvoudig op elkander liggen zou, gelijk men ligt inziet, het uitgaan der in den buik vrij hangende deelen zeer weinig wederſtand bieden. Want deze deelen zouden altijd tragten te ontglippen door de plaats, welke aan dezelven zo weinig tegenſtand doet. Om die reden zal ook, hoe jonger de perſoon is, de rand het deel des buikrings des te meer uitzetten, wijl bij kinderen de van de zijde bijkomende vezelen, welken dit deel uitmaaken, niet altijd voorhanden zijn. Hierin ligt ook de grond, waarom de kinderen eerder, dan volwasſenen, voor breuken bloot ſtaan.

De van de zijde bijkomende vezelen ontſtaan dienvolgens, om zo te ſpreeken, eerst allengs en bekomen

ook eerst met den ouderdom haare vastigheid, wijl men ze bij de kinderen in het geheel niet gewaar wordt. Zomwijlen worden zij in den ouderdom, doch zelden, zo als ook de langwerpig afloopende, hard, droog, kraakbeenachtig en beenderen.

§. 4.

Het getal der geenen, welken de operatien naar de methode, volgens welke men den buikring door eene inciſie verwijd, doorgeſtaan hebben, is zeer aanmerklijk en de ondervinding bewijst, dat zij genoodzaakt zijn, eenen band te draagen, en wel om reden, dat de van de zijde bijkomende vezelen, welken den ronden rand of het oor des buikrings vast ſamen weven, bij de operatie doorgeſneeden zijn en wijl door de inciſie de randen der van een geſcheide deelen zig verre van het middenpunt der ſnijding verwijderen en van elkander gaapen, gelijk de heer MERTRUD dit in het uittrekzel zijns briefs aanmerkt, en wij zulks bij de ſcheiding van elk vliezig deel zien gebeuren. Wanneer men het oor, het welk den buikring vormt, opſnijd, ſplijten de randen van elkander en 'er blijft eene groote opening over, door welke de in den buik bevatte deelen zeer ligt kunnen uitvallen; om welke reden een band ook nodig is. Wanneer daarenboven deze inciſie ook ſlegts den buikring dien der kinderen gelijk maakt, bij welken de ter zijde liggende vezelen niet ligt gezien worden, of liever naar gewoonte ontbreeken, zal de lijder na de toeheeling der wonde even als de kinderen aan het ligt uitgaan der in den buik onderhevig zijn bevatte deelen, wijl het deel, het welk geſchikt was, om zulks te verhinderen, bij de operatie doorgeſneden is.

§. 5.

Bij mijne methode is dit geheel anders. De elaſtikſte vezelen, waaruit de buikring en de ſchaamboog beſtaat, laaten zig allengs uitrekken en verlengen, trekken zig even als de vezelen der baarmoeder of van een ander vliezig en zenuwachtig deel te ſamen en bekomen allengs derzelver lengte en veerkragt weder (*). Het ſamentrekken van den navelring (**), van den dijeboog (***) en de waarneeming van HOYN bevestigen deze waarheid. Als de vezelen van den buikring en dijeboog elaſtiek zijn, moeten zj, zodra de uitrekkende oorzaak ophoud op dezelven te werken, het vermogen hebben, om zig weer in haaren voorigen ſtaat te ſtellen; door dien zij zig nu zo ſamentrekken, trekken zij de opening der breuk toe, welke ongemerkt haare natuurlijke middenlijn weer aanneemt. Ten einde nu deze vezelen die heilzaame werking zouden kunnen verrigten, moeten de vrij hangende deelen niet meer door deze opening uitgaan; want, wanneer zij maar een weinig uitgaan, zetten zij haare vezelen uit en overweldigen de kragt der elaſticiteit, welke ſamentrekkend werkt, wijl, wanneer deze vezelen nog geen vastigheid genoeg bekomen hebben, de drukking niet kunnen weerſtaan, welke deze deelen veroorzaaken, om 'er uit te gaan. Wanneer eene breuk, zonder uittegaan, terug gebleeven is, bekomt de breukopening haare natuurlijke middenlijn weder, krijgt haare voormaalige vastigheid en tegenſtand op nieuw en omſluit het deel van den breukzak, welke nog terug bleef; en door middel van dit zagt ſamentrekken, kleeven de wanden van den zak over elkander en vereeni-

(*) LE CAT *Memoire ſur l'extenſibilité. Mem. ſur l'action muſculaire.*

(**) Bladz.

(***) I: Waarneeming, bladz. 233.

gen zig zo te ſamen, dat de in den buik vrij hangende deelen niet meer kunnen doorzinken. Dit deel van den zak, wanneer het zo ſamengedrukt en omwikkeld is, vormt tevens door de vaste en weerſtaande breuk-opening eenen vasten wand, welke eene nieuwe uitzakking der breuk weêrſtaat. Door dit mechanismus bewerkt de natuur eene volkomen geneezing eener breuk, welke men in het geheel niet geopereerd had. Hier door kan men ook de volkomen geneezing van de gewende breuk van DASLESME, van welke ARNAUD ſpreekt, (*Tom. II. p* 143) verklaaren.

Het voorbeeld, welk deze Heelmeester naar F. HILDANUS bijbrengt volgens de ziekte-geſchiedenis van eenen edelman, welke van eene breuk geneezen werd, die hij agt en twintig jaaren lang gehad had, na dat hij uit hoofde van eene andere ziekte zes maanden het bed gehouden had, bewijst insgelijks, dat de buikring, wanneer dezelve niet meer door de deelen, welken de breuk uitmaaken, uitgerekt wordt, zig met den tijd over het gedeelte van den breukzak, welke bij zijne opening terug blijft, ſamentrekt en de wanden van den zak ſamenkleeven en met elkander vereenigen, zo, dat hier door de in den buik vrij hangende deelen niet meer in de breuk-opening kunnen treden en de breuk als dan niet meer kan te voorſchijn komen.

Wij ſtemmen wel toe, dat de tegenſtand, welke deze ring, als hij over het gedeelte van den zak, het welk in de opening terug bleef, ſamengetrokken is, veroorzaakt, misſchien een tweedemaal door eenigen ſtaat, eenige kragt, die denzelven overtrof, kan overwonnen worden. Maar wanneer men bedenkt, dat de zak, welks wanden op elkander gekleefd en met elkander vereenigd zijn daar, waar de buikring zig opent, eene ſoort van ſtopſel vormt, welke meer of minder vaſt is, zo zal men opmerken, dat eene breuk zig veel minder aan dezen buikring vertoonen zal, dan aan dien,

waar aan nooit eene tegenwoordig is geweest; want in het laatſte geval vormt de zak geen ſtopſel, hetwelk zig tegen het uitgaan der deelen zou kunnen verzetten, gelijk in het eerſte geval.

Bij een teder perſoon, wiens vezelen zwak en ſlap zijn, verzet zig de buikring weinig tegen de deelen, welken willen uitſchieten, en de breuk gaat bij de minſte drukking uit. Hetzelfde geval heeft plaats bij een mensch, wiens kragten door eene langduurige ziekte uitgeput zijn. In zulke gevallen zal de breuk al zeer ligt weer uitgaan, zelfs wanneer men de operatie naar onze methode gedaan heeft; want men moet dit toeſchrijven aan de zwakheid en verſlapping van al de deelen des lichaams, welken om zo te ſpreeken derzelver veerkragt verlooren hebben.

De gevallen zijn zeldzaam: bij lieden, die ik naar mijne methode geopereerd heb, zijn 'er mij geen voorgekomen. De lijders, welken naar mijne methode geopereerd worden, behoeven geen band te gebruiken, gelijk die, welken door de verwijding met de ſnede geneezen zijn, wijl, gelijk ik reeds getoond heb, de vezelen geheel blijven.

Men kan voorzeker vertrouwen, dat men deze heilzaame werking zal bereiken, wanneer men ſlegts bij de inciſie in de huid acht geeft, dat na dat men de deelen, die de breuk uitmaaken, ingebragt heeft, de directielijn dezer inciſie over het midden van den buikring gaat.

§. 6.

Men heeft zedert langen tijd geloofd, dat de klemming van eene breuk hoofdzaaklijk voordkomt van de ontſteeking des buikrings of des dijeboogs, maar deze deelen zijn in eene geklemde breuk zeer zelden ontſtoken. De ondervinding heeft integendeel getoond, dat de oorzaak der klemming de ſpanning, de zwel-

ling en de ontſteeking der deelen is, welken de breuk vormen. Wanneer derhalven de buikring niet ontſtoken is en, gelijk men lange vermoed heeft, de voor-onderſtelde ontſteeking de oorzaak der klemming niet is, zal dezelve zig des te gemaklijker laaten uitrekken. Daarenboven moet, wanneer dezelve eene genoegzaame uitrekking en zulk eene groote kan verdraagen, als de verwijding door de ſnede ooit kan bewerken, gelijk de ondervinding dit geleerd heeft, de uitrekking zonder tegenſpraak den voorrang boven alle inciſie verdienen. En hoe veel gevaar ontwijkt men niet op deze wijze. Niettegenſtaande de beste voorzorg bij de verwijding door de ſnede, en ondanks de beste inſtrumenten, om alle gevaar te vermijden, heb ik egter de kundigſte Heelmeesters den darm en de bovenbuikſlagader zien openen. En in het algemeen zijn de kwaade gevolgen dezer operatie genoegzaam bekend.

Wanneer men de hevige pijn, die de lijder bij de inciſie ondergaat, welke men in den buikring maakt, om denzelven te verwijden, vergelijkt met de geringer ſmerte, welke de allengſe en gemaatigde uitrekking veroorzaakt, dient dit nog tot eenen grond te meer, om aan onze methode den voorrang te geeven. Zij, die de breuken door middel van de verwijding door de ſnede geopereerd hebben, zullen opgemerkt hebben, dat de meeste lijders op het oogenblik der ſnede hevig geſchreeuwd hebben.

„ Ik heb verſcheidenmaal, zegt LE CAT (*), de „ operatie der liesbreuk door de ſnede in den buikring „ boven den breukzak gedaan, en bij al deze opera„ tien ſneed ik de aponeuroſis van de buitenſte ſchuine „ ſpier door en zag duidelijk de aponeuriſche vezelen, „ welken deze ſpier mede helpen uitmaaken. Ook „ ſtaat het mij zeer wel voor, dat telkens de lijders „ bij

(*) *Diſſertation ſur la ſenſibilité des membranes p.* 269.

„ bij deze operatie geweldig ſchreeuwden en 'er is in „ het geheel geen twijfel, of de lijders moeten bij de„ ze incisie hevige pijn uitſtaan " De heer PERRON, welke zig voornaamlijk met de geneezing der breuken ophoudt en zeer veelen door de verwijding met de ſnede geheeld heeft, heeft mij verzekerd, dat hij altijd bemerkt heeft, dat de lijders eene geweldige pijn leden, wanneer de buikring of de dijeboog door de ſnede verwijd werd.

Maar bij onze methode is dit het geval niet; al de geenen, welken ik geopereerd heb, hebben geen blijk van eene hevige pijn gegeeven, wanneer ik de uitrekking ondernam. Ook weet men in het algemeen, *dat hoe grooter de pijn in eene operatie is, des te gewigtiger zijn ook de daarop volgende toevallen; en hoe minder deelen men van een ſcheidt, des te minder pijn en toevallen volgen daarop.* Volgens dezen grondregel moet men alle mogelijke pijn vermijden.

Daarenboven moet men eene wond, die, gelijk deze, in de huid gemaakt wordt, om den darm te ontdekken en in de opening der breuk het verwijdend inſtrument te brengen, even als eene eenvoudige wonde beſchouwen en behandelen, ook volgt op zulk eene wonde geen toeval, wijl zij geen vliezig of aponeurisch deel mede in zig bevat. Misſchien zal men zig herinneren, dat deze wond niet bloot de huid in zig vat, wijl men den breukzak klieft, welke zig uit het verlengd buikvlies vormt. Maar, wanneer men bedenkt, dat deze vliezige zak, de breukzak naamelijk, enkel uit een klein ſtuk buikvlies gevormd is, het welk enkel de buitenſte verlengingen van zijne cellige zelfſtandigheid verzelt, enkel de grondvlakte en het begin dezer verlengingen bedekt, zonder de oppervlakte daarvan te veranderen, zal men geern toeſtemmen, dat dit klein ſtuk buikvlies, hetwelk in den natuurlijken ſtaat den buikring van binnen be-

kleed, ongemeen klein is. Wij zullen ſtellen, dat het een vierde duim breed is; maar dit ſtukje buikvlies, welk zig zeer rekt, verlengt zig in de opening van de breuk, in welke het van de deelen, die de breuk vormen, gedrukt wordt, daar het zig zo uitrekt, dat het eenen zak maakt, welke geëvenredigd is met den omtrek der deelen, die hem vormen. Men begrijpt zeer ligt, dat zulk een klein ſtukje vlies, zig op het punt uitgerekt vindende, op welk het door eene groote breuk uitgerekt wordt, allengs alle gevoel moet verliezen. Ik heb bij meer dan eene operatie van eene versch ontſtaane breuk, naamelijk van zo eene, welke op eens door eene geweldige beweging ontſtaat en waarbij zig ook aanſtonds de toevallen der klemming opdoen, waargenomen, dat de zak alsdan nog gevoeliger is, dan de zak van eene groote en oude breuk, en wel uit hoofde, wijl dezelve zijne gevoeligheid nog niet geheel verlooren had, de lijder gaf ook teken van pijn, als ik den zak doorſneed; in plaats, dat bij eene groote en oude breuk de huid het eenige, nog gevoelige deel was.

Dat de keizersſnede, welke aan eene leevende vrouw ondernomen werd, een gelukkig gevolg had; dat de ſteenſnede met den hoogen toeſtel, of die, welke men aan een ander deel van het lichaam der blaas onderneemt, gelukte, het was, om dat deze ingewanden ten tijde der operatie aanmerklijk uitgezet waren en de wond ſlegts eene kleine hoeveelheid der beſtaandeelen van dit ingewand aantaſtte. Eene wond bij voorbeeld van vier duim lang, die men in eene door opſpuitingen uitgezette blaas maakt, zo als bij voorbeeld bij de ſteenſnede volgens FOUBERT, zo groot als men die ooit kan maaken, ſcheidt ſlegts een klein getal van vezelen, uit welken de blaas beſtaat. Wanneer zij door het uitvloeijen van de bevatte vogtigheid ledig wordt, trekt zij zig zelve over elkander ſaa-

men zoo dat eene wonde van vier duimen lang ten minſten zeven agtſten vermindert en dienvolgens maar een halven duim groot is, wanneer de blaas haare natuurlijke grootte weder bekomen heeft. Deze wonde van vier duim lang derhalven, welke men in de uitgezette blaas maakt, ſcheidt ſlegts eenen halven duim der vezelen, uit welken dit ingewand is ſamengeſteld. Evenzeens is het met den breukzak, en er komt nog bij, dat hoe ouder en grooter de breuk is, de vezelen, welken dezen zak helpen vormen, ook des te meer uitgerekt zijn, en hoe meer zij uitgerekt zijn, des te minder gevoel zij ook zullen hebben. En eene wond, die men in eene huid maakt, welke geen gevoel meer heeft, zal ook geen toeval tot gevolg hebben, welke van deze gevoelbaarheid zou kunnen afhangen.

§. 7.

De bloote ontleedkundige uit elkander zetting van den dijeboog, onder welke de deelen, die de breuk van dezen naam vormen, weggaan en ontglippen, leert ons, dat de verwijding hier nog veel gemaklijker plaats vindt, dan bij den buikring. Deze boog is voornaamlijk uit eenen aponeuriſchen band ſaamengeſteld, welke tuſſchen de voorſte boven verhevenheid van het darmbeen en de verhevenheid van het ſchaambeen uitgezet is, alwaar het vast is; het is in de lengte en in het midden zeer dun, maar naar deszelfs einden, daar het vast is, breed (*). Men noemt het *liesband*, of de *band van Fallopius*. Onder denzelven is veel celleweefzel, hetwelk bij de minſte drukking meêgeeft. Maar zijvezelen, gelijk bij den buikring, welken de opening, waardoor de deelen, die de breuk uitmaa-

(*) *Extract de l'Expoſ. anat. de Windlow, Traite: des bleſſ. n.* 129.

ken, doorgaan, ſterker maakten, zijn 'er niet; dit is de reden, waarom deze doorgang des te gemaklijker meêgeeft. Want de uitzetting werkt voornaamlijk op de zijdevlakten van het celleweefzel. Wanneer men met het toegeronde deel van den opſpalker het dunſte gedeelte van dezen band opligt, en het een weinig naar de zijden drukt, vergroot men deze opening genoegzaam, om daar door de uitgezakte deelen intebrengen, gelijk de ondervinding zulks bevestigd heeft.

§. 8.

Zo dikwijls men een weinig van den uitgezakten darm, welke de breuk vormt, kan uittrekken, om het geklemde ſtuk darms buiten den buikring te brengen, gelijk ik dit bij de eerſte waarneeming beſchreeven heb, en bij verſcheiden anderen in oefening gebragt heb, zal men altijd den darm des te gemaklijker kunnen inbrengen, en wanneer de buikring niet ongemeen ſterk is, zal men de uitrekking ook enkel met den vinger kunnen doen. Doch, ſchoon dit mogelijk is, verkies ik egter liever mijn verwijdend werktuig te gebruiken.

Een beſchroomd heelmeeſter zou kunnen zorg draagen, den darm niet te beledigen, wanneer hij den vinger in den buikring brengt. Maar, wanneer hij den geklemden darm buiten den buikring trekt en in den doorgang een gedeelte van den darm laat, welk niet ſaamengedrukt was geweest, kan hij zeker zijn, dat hij den darm door den ingebragten vinger niet zal beledigen, ſchoon de buikring met de eerſte poogingen niet wil meêgeeven. Doch wanneer men met het verwijdend inſtrument wil opereeren, behoeft men het ſtuk darms niet eerst naar zig te trekken.

§. 9.

Zomwijlen kan de verwijding, ſchoon zij mogelijk is, ook niet altijd genoegzaam groot gemaakt worden, om eenen darm van eenigen omtrek intebrengen. Ik zal een voorbeeld hiervan aanhaalen. De heer DE LA CROIX riep mij eens nevens meer anderen van onze kunst bij eene raadpleeging over eene ongemeen groote liesbreuk, welke geklemd was. Wijl ik mijn verwijdend werktuig niet by mij had, dagt men, dat de verwijding met den vinger niet toereikende zou zijn, om den uitgezakten darm van zulk eenen aanmerklijken omtrek, uit welken de breuk gevormd was, weer in te brengen. Men kwam overeen, dat, om den buikring door de ſnede te verwijden, het genoeg ware, den uitgezakten darm een weinig naar zig te trekken, en met de handen ſamen te drukken, ten einde de lugt 'er uit te drijven, om dus denzelven, wanneer de omtrek des darms daar door kleiner was geworden, des te gemaklijker in te kunnen brengen. Men deed dienvolgens de operatie door de ſnede. De breukzak geopend zijnde, zag men, dat deze groote breuk uit den geheelen blinden darm, een groot ſtuk van den aarsdarm en een nog grooter ſtuk van den kronkeldarm beſtond. De lijder werd geneezen, maar de breuk gaat ligt uit en in, en hij moet dezelve door eenen breukband om hoog houden.

Als de darm in den omtrek des rings aangewasſen en het niet mogelijk is hem losteмaaken, zonder den buikring te ſnijden, moet men denzelven door de ſnede verwijden. Als de darm boven den buikring in de holte des buiks zelve geklemd is, moet men de verwijding door de ſnede volbrengen, ja zelfs eene groote inciſie in den buikring maaken, ten einde de knopbistouri tot in de holte des buiks te brengen en de

vouw, welke de klemming maakt doorteſnijden en de verwasſing afteſcheiden.

Er kan eene breuk plaats hebben, waarin een klein ſtuk darms door den buikring zo diep ingeklemd, en daar zo ſamengetrokken is, dat het niet mogelijk ſchijnt, het einde van eene ſonde te kunnen inbrengen. Schoon dit onmogelijk kon ſchijnen, ben ik egter verzekerd, dat men door bekwaamheid en geduld mijn verwijdend inſtrument zoude kunnen inbrengen (*), en wel zonder noch den darm, noch den buikring, welke eenen onoverwinlijken tegenſtand ſchijnt te bieden, te kwetzen. In zulk geval moet men noodzaaklijk met ons verwijdend inſtrument opereeren of den buikring door de ſnede verwijden.

De heer BORDENAVE maakte mij in eenen brief de volgende tegenwerping: „ men heeft nooit ge„ twijfeld, dat uwe methode gelukt zij, en dat zij „ niet dikwijls toereikend kan zijn; maar, wanneer „ eene aanmerklijke inklemming plaats heeft, ſchijnt „ mij niet alleen de uitrekking met den vinger zeer „ moeilijk plaats te vinden, maar de drukking van den „ vinger en het ſchier gedwongen inbrengen van den„ zelven doen mij vreezen, dat die darm zou kunnen „ ſcheuren."

Deze vrees zou gegrond zijn, indien ik vorderde, dat men deze verwijding met den vinger zou maaken; maar, wanneer men zig van het verwijdend inſtrument bedient, kan ik verzekeren, dat, hoe zeer de darm mogt ingeklemd zijn, men nogthans het inbrengen van dit inſtrument, en de verwijding door

(*) Indien men dit inſtrument te groot mogt oordeelen, en gelooven, dat men het in zulk eene breuk niet in de breukopening zou kunnen brengen, kan men zeer ligt een kleiner en puntiger laaten maaken, en zig altijd van meer dan een voorzien, om keus te hebben.

hetzelve kan onderneemen, zonder voor het ſcheuren van den darm te vreezen, zelfs, wanneer hij reeds door verrotting mogt aangedaan zijn.

Indien de buikring of de ſchaamboog zig uitdruklijk mogt verzetten tegen de poogingen, welke tot verwijding van denzelven aanraade, met mijn verwijdend inſtrument te maaken; een geval, welk zeer zelden zal voorkomen, en mij nog nooit voorgekomen is; en dien volgens de uitrekking onmogelijk maaken, moet men denzelven door de ſnede verwijden.

Met een woord, in alle gevallen, die ik tot dus verre geſtelt heb, ſtelt men zig in het geheel aan geen gevaar bloot, wanneer men de uitrekking beproeft, want door bloote proeven kan geen toeval ontſtaan.

Bij eenen ouden grijsaart, die eenen harden kraakbeenachtigen buikring heeft, kan men geen uitrekking onderneemen. Maar deze uit dien grond onmogelijk zijnde, zal de verwijding door de ſnede het insgelijks zijn.

Schoon de uitrekking zo wel, als de verwijding door de ſnede bij eenen grijsaart, die eenen kraakbeen- of beenachtigen buikring heeft, onmogelijk is, moet men egter alle hoop niet zo ten eerſten opgeeven. Geſteld, mij kwam eene ingeklemde breuk met eenen beenachtigen ring voor, zo, dat ik denzelven noch uitrekken, noch door de ſnede verwijden kan, zou ik egter beproeven mijnen lijder uit de armen des doods te redden, den darm openen, en hem aan de huidbekleedzels vastmaaken, ten einde 'er een kunſtige aars uit zou kunnen ontſtaan. Maar, indien de buikring enkel kraakbeenig was, zou ik onder deszelfs rand eene knopbistouri tragten te brengen, eene genoegzaam groote halve maanswijze inſnede maaken, om den darm des te gemaklijker intebrengen. Op zig zelven zie ik hier ook geen gevaar bij; doch indien dit middel al eenig gevaar mogt na zig ſleepen, zie

ik niet, waarom de toeſtand des lijders ook niet buiten alle hoop is, wanneer men hetzelve niet aanwendt (*w*).

(*w*) [Wij verwonderen ons, dat deze wijze van den heer LE BLANC om den buikring of den band van POUPERT te verwijderen, niet meer algemeen gevolgd word: te meer, daar zij in de meeste gevallen gemaklijk te verrichten is en boven de doorſnijding veele voordeelen inſluit. — En zijn 'er al eens gevallen waar in zij, of om de te groote gevoeligheid van het deel, of om de te ſterke klemming des darms, niet kan werkſtellig gemaakt worden, dan nog is 'er niets verlooren en men kan de openſnijding beproeven.

Veele Heelmeesters egter, en die van deze wijze om de breuken te opereeren niet onkundig konnen zijn, hebben 'er, in hunne ſchriften, over dit onderwerp, niets van gemeld. — RICHTER nogthans, een onzer beroemdſte Heelkundigen, heeft 'er met nadruk van geſproken, daar Hij zegt: „ de „ heer LE BLANC, een zeer ervaaren en achtingswaardig „ Heelmeeſter te *Orleans*, vindt bij de verwijding des buik„ rings door inſnijding, zo veel zwaarigheid en gevaar, „ dat hij het doorſnijden van den buikring geheel verwerpt, „ en aanraadt om denzelven zonder inſnijding te verwijden.' Hierop laat de heer RICHTER de wijze, op welke de heer LE BLANC deze verwijding verricht volgen, en vervolgt daarna: „ deze *methode* van den heer LE BLANC om den „ buikring uit te rekken, is van de meeste Heelmeesters „ verworpen, verzuimd, maar voornaamlijk door den heer „ LOUIS beſpot geworden. Ik geloof dat dezelve in de „ daad onze opmerking verdient, want men kan niet ont„ kennen, dat het goed was, als men het doorſnijden van „ den buikring ontwijken kan. Bij de konstbewerking op „ de dijebeuk is het gevaar om de buikſlagader of de zaad„ vaten te kwetzen, voornaamlijk zeer groot; waarom ik „ de *methode* van den heer LE BLANC, bij deze breuken „ vooral aanprijze: ik zou, ten minſten bij Mansperſoonen „ niet ligt beſluiten, om den band van POUPERT door te „ ſnijden, maar hem altoos door deze handelwijze alleen „ tragten uit te rekken, vooral daar deze band zich veel „ gemaklijker laat uitrekken dan de buikring. En waarom „ zou men in dit geval deze *methode* niet beproeven, daar „ zij noch moeilijk noch gevaarlijk is? En geſteld dat de „ proeve mislukte, kan men dan niet nog altijd het mes ge„ bruiken, als men ziet dat het onvermijdlijk nodig is? Ook „ heeft deze mislukte proeve geene kwaade gevolgen.

„ Bij Lieſchbreuken kan men in tegendeel deze *methode*

AANMERKINGEN.

Op het gebruik dezer methode bij de inklemming van de navel- en buikbreuk.

De inklemming bij eene navelbreuk of bij eene buikbreuk is ſchier op dezelfde wijze geſteld en heeft

„ ontbeeren, dewijl hier de inſnijding geen gevaar heeft.
„ En nogthans is zij ook hier niet te verwerpen, wanneer
„ het zo zeker als waarſchijnlijk is, dat de ſnede ligtelijk
„ de volkomen geneezing hindert, en dat dezelve in tegen-
„ deel na de uitrekking doorgaans volgt.

„ Ik houde dus de uitrekking van den buikring ten uiter-
„ ſte voordeelig, en in zekere gevallen hoogst nodig. Maar
„ op die wijze, op welke de heer LE BLANC haar ver-
„ richt, zou ik het niet doen. De deelen die in den buik-
„ ring liggen, ontſteken en misſchien nabij de verſterving
„ zijnde, moeten noodzaaklijk door den vinger gedrukt en
„ gekwetst worden; en ik kan mij in het geheel niet over-
„ tuigen, dat deze drukking en kwetzing, niets beduidend
„ en zonder gevolgen is. De heer LE BLANC trekt wel
„ altijd den darm wat voorwaards, om dat gedeelte van
„ denzelven dat in den buikring ligt, en dat het meest ge-
„ leden heeft, van de drukking des vingers te bevrijden;
„ ook verzekert hij, dat de darm ſomtijds zeer nabij de
„ verſterving, en reeds zeer teder geweest is, en nogthans
„ door de drukking van het werktuig of van de vingers niet
„ geopereerd of gekwetst is geworden.

„ Maar dit neemt alle vrees niet weg: want, om niet te
„ ſpreeken van de onmogelijkheid die ſomtijds plaats heeft
„ om den darm te kunnen voorthaalen, nadien hij dikwils
„ binnen in den buikring aangegroeid is, zo kan men zich
„ onmogelijk verbeelden, dat een vinger of een ſtaalen
„ werktuig, in den buikring die ten ſterkſten met darmen
„ opgevuld is, zonder kwetzing en geweld gedrukt kan
„ worden. Dit is de voornaame reden die zo veelen tot
„ hier toe afgeſchrikt heeft, om hunne volkomene goed-
„ keuring aan deze *methode* te geeven, en ook de reden
„ welke maakt dat deze, op zich zelfs zeer gewigtige uit-
„ vinding, zo laat en zo langzaamen opgang maakt; want
„ de heer LE BLANC heeft dezelve reeds voor vijf- en-
„ twintig jaaren bekend gemaakt." Zie het Werk van de-

dezelfde oorzaaken tot eenen grond, welken bij de lies- en dijebreuken plaats hebben (*x*). Wanneer de klemming van eene lies- of dijebreuk onder zekere omſtandigheden eene ſpoedige hulp vordert, zo vordert eene navel- of buikbreuk dezelve niet minder en

zen uitmuntenden Heelmeester *over de Breuken*, *1ſte deel*, pag. 196 enz. volgens de vertaaling van den heer DAAMS.

De wijze, waar aan de heer RICHTER, boven deze van den heer LE BLANC de voorkeur geeft, is die, volgens de *methode* van den heer ARNAUD, en beſtaat in eene gladde dunne haak, twee lijnen breed en met een lang en ſterk omgebogen handvatzel voorzien. Deze haak bragt hij onder den bovenſten rand des buikrings in, en trok dezen rand daar mede ſterk opwaards tegen den navel. Zie ARNAUD *traité des hernies &c.* Door het gebruik van eene zodanige haak kan den darm zeker niet gedrukt noch gekwetst worden: en het is ook misſchien daarom dat de heer GESSCHER in naarvolging van RICHTER aan de wijze van ARNAUD boven die van LE BLANC in beklemde dije- navel- en buikbreuken enz. den voorrang geeft. *Oeff. Heelk.* III. D.]

(*x*) [De geſchiktheid van de navel en der buikſpieren, tot eene aanmerklijke verwijding, geeft zelden gelegenheid tot eene beklemming: en dit is de reden, dat men in deze deelen zo weinige beklemde breuken aantreft: doch dat zij 'er egter zijn kunnen dit heeft de ondervinding bevestigd.

Het is dus bij de operatie der Navelbreuk eene aanmerking van belang, dat men namentlijk indachtig zij, dat bij volwaſſenen, bij dewelke de breuk met geweld ontſtaan is, zelden eene breukzak gevonden word. —— LA FAYE zegt: „ het buikvlies is hier altoos geſcheurd en nimmer in eene „ breukzak uitgerekt." Zie zijne aantekeningen op DIONIS, *Cours des operations p.* 107. —— De reden hier van is, zegt RICHTER, dat het buikvlies bij den navelring zo vast met de witte linie en navelvaten vereenigd en als een lidteken ſamengegroeid is, dat, als een hevig uitwendig geweld, dat eene breuk veroorzaakt, op hetzelve werkt, het daar eerder ſcheurt, dan zich laat uitrekken, *Verhandeling over de breuken*, *Ned vert.* 2. D. p. 60.

Doch bij kinderen, bij dewelken deze ſlap en meêgeevende zijn, wordt meest altoos eene breukzak gevonden. Zo ook bij die, welke, ſchoon in meerder jaaren zijnde, in hunne jeugd aan dezelve zijn onderhevig geweest. Men zie hier over SCHMUCKER, RICHTER en meer anderen.]

men kan insgelijks verzekeren, dat, indien het gevaarlijk is, de operatie uitteſtellen, zo is het in het geval van eene geklemde navelbreuk, vooral wanneer dezelve klein is. Ik zal hier van een voorbeeld bijbrengen.

Eene vijftigjaarige dame had zedert eenige jaaren eene kleine navelbreuk, welke zij door eenen band inhield. Eens de onvoorzigtigheid gehad hebbende, vroeg zonder band uittegaan; toen zij weder te huis kwam, werd zij door alle toevallen der inklemming aangevallen. De heer FAUVIN mijn kollega, welke oogenbliklijk daar bij geroepen werd, bragt haar alle mogelijke hulp toe, welke de kunst hem voorſchreef; maar toen hij zag, dat de toevallen ſteeds meer toenamen, riep hij mij en den heer DE LA CROIX denzelfden dag des middags. Wij kwamen overeen, dat wij nog eenige andere middelen zouden aanwenden en de breuk dan niet kunnende inbrengen, de operatie te doen. Wij kwamen te half drie bij elkander, doch het was niet meer mogelijk, de operatie in het werk te ſtellen, de lijderes ſtierf voor onze oogen. Des avonds openden wij het lijk en vonden geen andere oorzaak des doods, dan een klein ſtuk darms, hetwelk door den navelring ingeklemd was.

Wanneer nu derhalven de klemming van eene navelbreuk of van eene buikbreuk omtrent even zo geſteld is, als eene lies- of dijebreuk, moet men onze methode even zo wel bij deze inklemmingen aanwenden. De inciſie, welke de ſchrijvers bij de inklemming van eene navel- of buikbreuk voorſlaan, is ſtrijdig tegen de twee voorwaarden van onze hoofdſtelling, welke voorſchrijft, het uitzakken der deelen op nieuw te verhinderen. Met deze gronden ziet men duidelijk, dat de opening der breuk na de inciſie zelfs, na de toeheeling der wonde grooter en wijder moet worden, aan zij voor de operatie was en dienvolgens zal zij dan

ook meer deelen doorlaaten. Om dit voortekomen en deze breuk volkomen te heelen, zal het altijd beter zijn, wanneer men, om deze opening te vergrooten, zeer voorzigtig mijn verwijdend inſtrument in dezelve brengt en hierdoor zal men dezelve, zonder eenige inciſie te maaken, welke ten aanzien van de navelbreuk door een beroemd ſchrijver (*) als zeer gevaarlijk en altijd als doodelijk beſchouwd wordt, vergrooten. En de uitrekking kan hier even zo gemaklijk in het werk geſteld worden als bij den buikring. De vezelen van den navelring en die der andere toevallige openingen, welken zig hier of daar in den omtrek des buiks bevinden, bekomen, wanneer zij allengs verlengd en uitgerekt worden, langzaamerhand haare lengte en vederkragt weder en de naad, welke boven te ſamenkleeft, vormt eenen vasten knoop, welke het uitgaan der loshangende deelen verhindert. (§. 5.)

Een man kreeg niet ver van den navel eenen ſteek met eene bajonet en een ſtuk net en een ſtuk darms, welk zig inklemde, gingen uit. Toen men mij riep, wagtte ik mij wel, deze wond met eene bistouri te verwijden, gelijk de ſchrijvers dit voorſchrijven. Ik liet aanſtonds mijn verwijdend inſtrument haalen en verwijdde de wond genoegzaam met hetzelve, bragt de uitgeſchooten deelen zeer wel terug, maar de hechting door de ſchrijvers voorgeſchreeven, liet ik met voordagt weg. De wonde ſloot toe, genas en de darm is zedert dien tijd niet weêr te voorſchijn gekomen (y).

(*) DIONIS *Cours d'opérations de Chirurgie p.* 88.

(y) [Een ongelukkig gevolg van eene beklemde buikbreuk heb ik gezien bij een jong Mansperſoon, welke zich in eene krankzinnigheid, met een klein ſmal mesje, in den buik ſtak. De daar bij geroepen Heelmeester vond ſlegts eene eenvoudige wond der uitwendige bekleedſelen en verbond dezelve zonder verdere opmerkzaamheid. In twee da-

De beroemdſte oude ſchrijvers, AVICENNA, PETER FRANCO, AMBROSIUS PAREUS, HIERONYMUS en WILLEM FABRICIUS, PIGRÆUS, HEYSTER en meer anderen wilden, dat men bij de operatie van de breuk niet alleen de uitgezakte deelen zou inbrengen, maar ook alle middelen zou aanwenden, om te beletten, dat zij niet weer op nieuw te voorſchijn kwamen. Ik heb (§. 4.) ook gezegd, dat de verwijding door de ſnede, welke zij voltrokken en welke men tegenwoordig nog oefent, tegen deze grondregels is, wijl de inciſie den weg grooter en wijder maakt. De ondervinding en de theorie ſteunen met elkander overeen, en bewijzen op eene onbedrieglijke wijze, dat de allengſe en voorzigtige uitrekking niet alleen het eerſte bedingis van den voornaamſten

gen was ook deze wond geſlooten en de lijder was ſchijnbaar geneezen. Dit duurden egter niet lang; weldra kreeg de lijder alle de toevallen eener beklemde breuk; pijn, opzwelling van den buik, belette afgang, braaking en hik volgde van trap tot trap elkanderen; en hierbij was eene zagte opzwelling ter plaatze der kwetſing van den buik. Ik ſtelde den Heelmeester, welke mij dit berigtte, voor, de bekleedſelen van den buik, ter plaatſe huner eerſte kwetſing te openen, in welk geval ik hem verzekerde, dat hij eene beknelde breuk tusſchen het buikvlies of tusſchen de ſpieren van den buik zou vinden. De Heelmeester kon egter hiertoe niet beſluiten; het zij dat eene onvergeeflijke kleinmoedigheid hem terug hield, of wel dat hij deze verſchijnſelen aan eene andere oorzaak toeſchreef. Het gevolg hier van was, dat deze lijder na de hevigſte toevallen, eindelijk ſtierf. Ik verzogt met nog een Geneesheer en den voornoemden Chirurgijn, het lijk te openen; wanneer wij, tot beſchaaming van dezen laatſten bevonden, dat een gedeelte darm tusſchen de wond, die het mes in de ſchuinſche ſpieren des buiks gemaakt had, bekneld zat, en welk gedeelte in eene veel grooter uitgeſtrektheid naar binnen, geheel verſtorven was. —— Zou deze lijder, indien de Operatie op eene beklemde buikbreuk, volgens de *methode* van onzen ſchrijver, of door de verwijdering der buikſpieren met het mes, bij tijds gedaan was, niet herſteld zijn geworden?]

grondregel, maar ook aan het tweede voldoet, doordien men de vezelen, welken de opening maaken, onaangeroerd laat, namelijk dezelven noch doorſnijd, noch verwijd.

De klemming en de opening der breuk is de eenige oorzaak niet, welke gevaarlijke toevallen kan verwekken, 'er zijn nog anderen aan den breukzak, welken de ſamentrekking door eene vouw, die in eenig punt van de oppervlakte des zaks gevormd worden en zelfs zig nu of dan op twee onderſcheiden plaatſen, gelijk ARNAUD (*) dit aangemerkt heeft, bevinden (z).

De grootſte heelmeesters hebben zulke inklemmingen gevonden (**). Als zij onder den buikring liggen,

(*) *Traité des Hernies T. II. p. 6.*

(z) [Voor weinig tijd, verhaalde mij de zeer ervaaren Haagſche Heelmeeſter HOFFMAN, een geval van deze zelfde aart, alhier in 's Hage, bij een jongeling, welke zijn Ed. van eene beklemde liesbreuk opereerde, waargenomen te hebben. —— Na dat de buikring namelijk doorſneden was, konden darm met geen mogelijkheid ingebragt worden; men onderzogt derhalven de deelen binnen den ring, en men bevond omtrend een duim breedte binnen denzelven eene beklemming om den darm, en welke doorgeſneden zijnde het uitgeſchoote gedeelte darm, in een oogenblik van zelve deed binnen glippen. —— Opmerkzaam bij dit geval was, dat de heer HOFFMAN bij de Operatie geen breukzak vond. — Waarſchijnlijk is bij deze breuk het buikvlies geſcheurd geweest; en zou deze opening geene oorzaak der beklemming hebben kunnen zijn? —— Hoe het zij, dit geval leert insgelijks, den jongen Heelmeester vooreerst, dat ingeval de buitenſte beklemming is opgeruimd, 'er egter van binnen nog eene tweede en ſomwijlen meerder beklemmingen kunnen plaats hebben, die de inbrenging der breuk volſtrekt onmogelijk maaken; en ten anderen ziet Hij ook hier uit, dat bij de Operatie der breuken, niet altoos eene breukzak gevonden word.]

(**) LE DRAN *Obſ. Chir. T. II Obſ. LVII. & LVIII.* ARNAUD *T. II p. 6 & 31.* VACHER *ibid Obſ. LV. & LVI.* DE LA FAYE *Oper. de Dionis edit.* 1740. *p.* 324. HOIN, THEVENEAU, en anderen.

vergenoegen de meesten zig, met de vouw door de ſnede van het inſtrument open te ſpouwen, zonder de opening van de breuk te kwetzen en alsdan kunnen zij den darm zeer gemaklijk inbrengen. De heer DE LA PEYRONI (*) verhaalt van eene inklemming, welke in de nabijheid des buiks lag en door eene vouw ontſtond, welke het net, dat boven den buikring met het buikvlies vergroeid was, voordbragt (**). Bij der-

(*) *Memoires de l'acad. roy. de Chirurgie.* T. I. p. 693.

(**) De heer HOIN heeft mij, des avonds van den 13 december 1766 eene dergelijke waarneeming medegedeeld.

„ Voor drie uuren kwam ik eerst uit het hospitaal, al-
„ waar de heer MARET mij bij eene breuk in de regte
„ ſchaamlies riep, welke zedert donderdag morgen inge-
„ klemd was; eene breuk, welk een jong mensch zedert
„ zijne kindsheid gehad had, en welke hij altijd zeer ge-
„ maklijk had kunnen inbrengen. Wij oordeelden de ope-
„ ratie allerdringendst en de heer MARET volbragt dezel-
„ ve. De buikring veroorzaakte in het geheel geen hin-
„ dernis bij het inbrengen van den darm; doch dezen,
„ welken men van eenen zak des nets, voor dat men hem
„ in den buik kon terug brengen, moest losmaaken, kon
„ men op de behoorlijke plaats niet inhouden, wijl men
„ de inklemming nog niet losgemaakt had. Deze werd
„ door het net twee vinger breed van den buikring voord-
„ gebragt en men moest derzelven, om bij dezen hinder-
„ paal te geraaken, van een ſneiden. Deze hinderpaal
„ beſtond in eenen vasten band, welke ten minſte een
„ halven duim breed was en door een ſtuk verhard net ge-
„ vormd werd, welk de beide einden van eene vork van
„ eenen omtrent vier of vijf duim langen darm omgaf en
„ inklemde. Zodra men dezen band doorgeſneden had,
„ ging de darm zeer ras in den onderbuik terug. Men ont-
„ dekte in het geheel geen eigenlijken breukzak. Ook
„ kwam 'er geen drop wateragtige vogtigheid uit, voor
„ dat de vouw in den onderbuik doorgeſneden was. On-
„ dertuſſchen was de regte zijde van den balzak vol van
„ het gezwollen net, welk half verrot was, en om die re-
„ den wegnam. Naar het ſcheen, vormde het net alleen
„ den breukzak en ik ben verzekerd, dat de inklemming
„ digt bij dezen zak ver boven den buikring was. De heer
„ MARET zou zig gaarn van uwen verwijder bediend heb-

gelijke inklemmingen kan ons verwijdend inſtrument niet gebruikt worden, wij ſtellen het alleen voor, om de opening der breuk uitterekken en te verwijden, in welke gevallen namelijk de inciſie gevaarlijk en dikwijls van toevallen verzeld is, welken ik in de aantekening onder §. 1. bl. 76. aangehaald heb.

„ ben, doch het kon hier niet wezen, gelijk gij zelf ziet. „ De lijder verhaalde, dat hij donderdags des morgens ge„ braakt en pijn in het lijf had gehad, zonder dat de breuk „ naar buiten had geſtaan en beweerde, dat hij eerst des „ donderdags avonds, als denzelfden dag, voor de eerſte „ maal in den balzak was nedergezakt." In eenen brief van den 1 maart 1767 verhaalde de heer HOIN mij, dat deze mensch volkomen genezen was, zijnde de wonden omtrent het midden van februarij toegeweest.

EINDE VAN HET TWEEDE EN LAATSTE DEEL.

VER-

VERKLAARING DER PLAATEN.

I. PLAAT.

Eerſte afbeelding.

De kleine zak van fijn linnen, welke ſamen genaaid, en aan de beide ringen van den draad des kinbands vast gemaakt is. Men ziet hier deszelfs onderzijde, in welke de uitſnede B zig bevind, welke, wanneer de machine aangelegd is, den tongband vat. Door deze uitſnede bevind zig de wond naar boven door den kleinen zak bedekt, ſchoon dezelve zig tegen over den tongband of nog hooger moge bevinden.

Tweede afbeelding.

De kinband, welke uit eenen zilveren of ijzeren draad a. a. gevormd wordt en met eenen band b. b. b. voorzien is, welke aan de armen van den kinband vast genaaid is.

A. De tong, welke zig in den buidel B. bevind.

B. Een ſtuk van den kring, welke geheel anders, dan bij den kinband van den heer PIBRAC gedraaid is, zo, dat dit gedeelte van eenen kring niet tegen de verhevenheid der lugtpijp aanſtoot en den lijder in het geheel niet hinderlijk is, gelijk zulk plaats heeft met de machiene van PIBRAC.

Om den kinband op zijne plaats vast te houden, trekt men agter het hoofd de beide einden van den band door, kruist dezelven in den nek en brengt ze weder tot aan het voorhoofd, daar men ze ſamennaait. Zie fig. 3.

Derde afbeelding.

De aangelegde machiene.

Vierde afbeelding.

Het inſtrument van den heer DURAND tot het doorſnijden van het hoornvlies bij het ligten van de graauwe ſtaar volgens deszelfs natuurlijke grootte.

A. De lancet, welke aan haar voorſte vlakte van haar einde tot aan de punt gekromd is.

B. Het agtereinde van deze lancet, welke niet gehard is, en naar willekeur gebogen kan worden, en waaraan men de nodige kromte kan geven, om een diepliggend oog des te gemaklijker te kunnen opereeren.

C. Een zilveren ringje.

D. Een ebbenhouten handvat, welke agt kanten heeft en vier duimen lang is.

Vyfde afbeelding.

De kromme troiscar van den heer FLEURANT, welke met haare buigzaame buis voorzien is, om de pisblaas te doorbooren, naar haare natuurlijke grootte.

Zesde afbeelding.

De bronchotoom van den heer BAUCHOT, welke met haare ſchede voorzien is.

Zevende Afbeelding.

De zilveren pijp, welke tot eene ſchede der bronchotoom dient.

B. De ledige plek, welke de ſnede van de bronchotoom inneemt, als zij met haare ſchede voorzien is.

Agtſte afbeelding.

De opening dezer ſchede.

Negende afbeelding.

Het inſtrument, welk dient om de lugtpijp vast te houden en de bronchotoom te leiden. A. het halfmaanvormig ſtuk, waarmede men de lugtpijp vasthoudt. B. het handvat van het inſtrument, welk de operateur tuſſchen den duim en den wijsvinger der linke hand vat.

II. PLAAT.

Eerſte afbeelding.

De verwijdende gorgeret, voor de ſteenſnede bij de mansperſoonen met het laage gereedſchap, hetwelk toegeſloten is, en van de zijde der groeve gezien wordt.

Tweede afbeelding.

Hetzelfde inſtrument in deszelfs grootſte verwijding van de zijde van deszelfs bolligheid.

A. A. de handvat.

B. de ſchroef, welker knop zo gevormd is, dat men hem met den duim en wijsvinger kan vatten, zo dat men ze naar goedvinden kan open en toeſchroeven.

De ſchroefmoer, in welke deze ſchroef gaat, doorboort het linke deel van het handvat A. langs deszelfs dikte.

C. (fig. 1) een dwarsbalk, welke zig insgelijks in eene uitſnede bevindt, welke op beide zijden van het handvat AA. ingegroefd is, om dezen dwarsbalk te vatten Deze dwarsbalk is in her punt C. in den regten arm van het handvat met een klingnagel onder en boven vastgemaakt.

D. (fig. 1.) Een doorgebroken ſtuk in den dwarsbalk C., waardoor de cijlinder of de ſteel der ſchroef B. gaat, wanneer men de armen van het inſtrument opent of toeſluit.

Als men de beide armen EE. tegen elkander wil brengen, gelijk men dit op de eerſte figuur kan zien, op dat zij in dezen ſtand blijven en men kan beletten, dat zij niet opengaan, zelfs wanneer men het handvat ſamendrukt, moet men de ſchroef B. van de linke naar de regte zijde draaijen, en terwijl men deze ſchroef aantrekt, word de dwarsbalk C op de linke zijde van het handvat A zo vast aangetrokken, dat de beide armen EE zig niet van elkander kunnen begeeven en men kan de gorgeret inbrengen, als of dezelve uit één ſtuk beſtond.

F. De ſtompe tong, waarin de regte arm eindigt, door

middel van welken men het inſtrument op de groef der ſonde tot in de blaas brengt.

G. Het einde van den linken arm, welk een weinig toegerond is.

H. H. De helft der groeve met effen zijden, welke in de dikte van den linken arm ingewerkt is, en welke met de andere helft, die in de dikte van den regten arm ingegraven is, de groeve met effen zijden vormt, wanneer de beide armen door de ſchroef B, gelijk men fig. 1. ziet, aan elkander gebragt en vastgemaakt worden.

I. I. De ingang in de groef of fleuf, om den traanvormigen knop van de urethrotoom, vaardig en gemaklijk daarin te kunnen brengen, wanneer de beide armen EE aan elkander gebragt en door de ſchroef B. vastgemaakt zijn.

Derde afbeelding.

De Urethrotoom aan een gekant handvat van ebbenhout vastgemaakt.

L. De knop, welke naar eene traan gelijkt; deze belet, dat dit inſtrument niet uit de fleuf glipt.

M. De grootte der ſnede.

N. Het agterſte gedeelte der kling, welke toegerond is, ten einde zij niet kan ſnijden.

Vierde afbeelding.

Eene geſloten verwijdend gorgeret voor de ſteenſnede bij vrouwsperſoonen en voor het hooge gereedſchap.

Vijfde afbeelding.

Hetzelfde inſtrument, zo als het tot eenen zekeren trap opgeſperd verſchijnt.

AA. het handvat.

B. De ſchroef, om de beide armen EE vast te zetten.

C. De dwarsbalk.

D. Het doorboorde ſtuk in den dwarsbalk.

De ſchroef B en de dwarsbalk C zijn zo ſamengeſteld en gevormd, als de ſchroef en de dwarsbalk van de gorgeret fig. 1.

EE. De armen van het verwijdend inſtrument.

F. De knop in gedaante van eenen vetdroppel, welken de einden der armen vormen.

G. (fig. 4.) is de kleine voeg, in welke de urethrotoom of bistouri ingevoerd wordt, om den pisweg en een gedeelte van de pisbuis aan de zijden open te ſplitten.

De beide randen van deze gorgeret zijn naar derzelver uitholing toegekromd, zo. dat de armen, wanneer zij aan elkander gebragt en door de ſchroef B vastgemaakt worden, gelijk fig. 4. vertoont, als eene voore vormen, welke het inbrengen van dezelve tot in de blaas, om het agtergedeelte der pisbuis en de ſluitſpier van den hals der pisblaas trapswijze te verwijden, ongemeen veel gemaklijker maakt.

Zesde afbeelding.

De verwijdende gorgeret voor de opening der breuk.

A. Het handvat, hetwelk bijna even zo gemaakt is, als het handvat van de gorgeret, fig. 4 en 5.

BB. De armen.

C. De knop in de gedaante van eenen vetdroppel, welke de einden der beide armen vormen, als zij op elkander komen te liggen.

D. De ſchroef, om de beide armen BB vast te zetten.

Alle deze inſtrumenten zijn naar derzelver geſtalte, grootte en der nauwkeurige evenredigheid der deelen onder elkander voorgeſteld.

III. PLAAT.

Eerſte Afbeelding.

De ſteentrekker, welkers armen de een aan den anderen gelegd worden, ten einde denzelven gemaklijk in de blaas te kunnen brengen, om den ſteen door het hooge gereedſchap uittehaalen.

Tweede Afbeelding.

Hetzelfde inſtrument, hetwelk met zijne armen eenen ſteen omvat.

De letters naast de beide figuuren toonen altijd dezelfde deelen van het inſtrument aan, het zij de armen op elkander liggen, gelijk in de eerſte afbeelding, of dat zij open zijn, gelijk in de tweede afbeelding.

A. De vaste onbeweeglijke arm.

B. De eerſte beweeglijke arm.

C. De tweede beweeglijke arm.

D. D. Zijn de knoppen, op welken men de duimen rust, om de beweeglijke ringen, den eenen naar de regte en den anderen naar de linke zijde te draaijen, en de armen naar dezelfde rigting te openen, ten einde zij den ſteen mogen omvatten, gelijk men in de tweede afbeelding ziet.

E. Eene veêr, welke eenen der beweeglijke armen in zijn punt van opſperring vasthoudt.

E. Eene dergelijke veder, dienende tot hetzelfde einde voor den anderen beweeglijken arm. Elke dezer veeren heeft de gedaante van eenen zwaluwſtaart, in elken ring met een van haare einden vastgemaakt.

Elke knop is met eene ſchroef voorzien en aan het beweeglijk einde van elke veer vastgemaakt. Zij eindigen beiden, elke in eenen kleinen cijlinder, welke van het einde der veder, daar elke knop vast is, vrij door den ring gaat en door middel der veder in een gat, dat in de as, waaraan de ring draait, gewerkt is, inſchiet. Deze beide beweeglijke armen kunnen, wijl zij in den trap der van elkanderſperring, op welke zij geſteld zijn, door de punt van den kleinen cijlinder, die zig in het bovengemelde gat, dat in de as is, voegt, vastgehouden worden, niet uitwijken en zig niet verſchuiven. In dezen ſtand maaken zij dus, met den onbeweeglijken arm, eenen volkomen driehoek, welke bijzonder geſchikt is, om eenen grooten ſteen; zo als fig. 2., te omvatten.

M. De vaste onbeweeglijke ring, waaraan de vaste arm A door eene ſchroef, welke eveneens is als die, welke met G geteekend is, vastgemaakt is.

N. De eerſte beweeglijke ring, aan welken de beweeglijke arm B. door de ſchroef G. vastgemaakt is; deze ſchroef moet eenen platten knop hebben en in de dikte des arms ingelaaten zijn, ten einde het op elkander leggen der armen niet te hinderen.

O. De tweede beweeglijke ring, waaraan de beweeglijke arm C. door eene ſchroef, even als de ſchroef G. vastgemaakt is.

Wanneer de beide beweeglijke armen in derzelver opſperringspunten door de punt des cijlinders van elken knop, welke in het gat der as ingaat, vastgemaakt zijn, vat men den knop met den duim en wijsvinger en trekt hem naar zig toe, om de beweeglijke armen te ſamen te ſlaan en onder den vasten arm terug te brengen, gelijk de eerſte figuur aantoont. Den knop op deze wijze terugtrekkende, gaat de punt van den cijlinder uit het gat, waarin hij door de veder vast gehouden wérd, en alsdan kan men ook aanſtonds den ring naar willekeur draaijen, om den eenen beweeglijken arm onder den vasten te leggen, en op deze wijze kan men de beide beweeglijke armen onder den vasten brengen.

De hoek of as, welke van het eene einde tot het andere door de greep doorgaat en de rol, aan welke de beide beweeglijke armen draaijen, vormt, is agter door de ſchroef H. en voor door de ſchroef I. in het hegt vast. De beide beweeglijke ringen, welken zig aan de as bevinden, waarop zij zig naar willekeur laaten draaijen, worden door het ſtuk L., dat met de ſchroef I. de as van het inſtrument begrenst, nauwkeurig aan elkander gehouden en vastgemaakt. Deze ſchroef gaat geheel vrij in een gat, hetwelk in het midden van het ſtuk L. gemaakt is, om zig in eene ſchroefmoer, welke in het middenpunt van den uitgang der as gedraaid is, te draaijen en vast te maaken. De ſchroef H. is op dezelfde wijze in eene ſchroefmoer, welke zig aan het agtereinde van den hoek, die door de greep doorgaat, bevind, vastgemaakt.

De greep is van ebbenhout en zo gewerkt, dat men ze te deeg kan vasthouden. De andere ſtukken zijn van gepolijst ſtaal. De armen zijn dun, zeer buigzaam en in het geheel niet gehard; men kan den driehoek, welken zij na de losmaking vormen, zonder veel moeite, enkel met de handen naar willekeur vergrooten en verkleinen. Dienvolgens is één ſteentrekker, als figuur 1 en 2, genoegzaam, om eenen grooten en middenmaatigen ſteen uittehaalen, doordien men zijne armen behoorlijk en naar maate van den omtrek des ſteens kan opſperren.

Derde Afbeelding.

Eene tang, welker armen, even als de kromme vroedmeesters tang van den heer LEVRET, van elkander geno-

:en en weer ſamengeſchroefd kunnen worden. Met deze tang heb ik door het hooge gereedſchap eenen ſteen, die meer dan elf oncen woeg, zo als die tusſchen de lepels der tang afgebeeld is, uitgehaald.

A. De as met eenen ſchroefgang; B. de ſchroefmoer, welke met den ſchroefgang op de as geſchroefd wordt.

Vierde Afbeelding.

Deze figuur verbeeld het mes met de bolle ſnede tot losmaaking der leden; [tot de doorſnijding, bij de afzetting van groote ledematen, gebruiklijk,] het is nauwkeurig naar deszelfs grootte en evenredigheden geteekend.

A. De kling of de lemmer.

B. De zilveren ring.

C. De greep van ebbenhout.

De ſteel der kling is niet in de greep vast geklonken, maar is vierkant en vult de greep volkomen, en wordt daar en boven door den knop D., welke tevens de plaats van eene ſchroefmoer bekleed en op den ſchroefgang, waarin de ſteel uitgaat, geſchroefd wordt, vastgemaakt. Men kan de kling met eene kleine tang aan en afſchroeven en de Operateur kan naar willekeur eene grooter of kleiner kling in de plaats brengen.

IV. PLAAT.

1. 2. 3. 4. 5. 6 *en* 7. *Afbeeldingen.*

Deze figuuren verbeelden het nieuwe inſtrument van den heer LEVRET, om de afbindingen in diepe plaatzen, als in de moederſchede enz, te brengen.

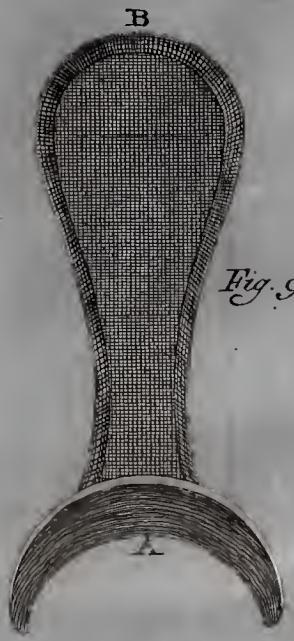

Fig. 9.

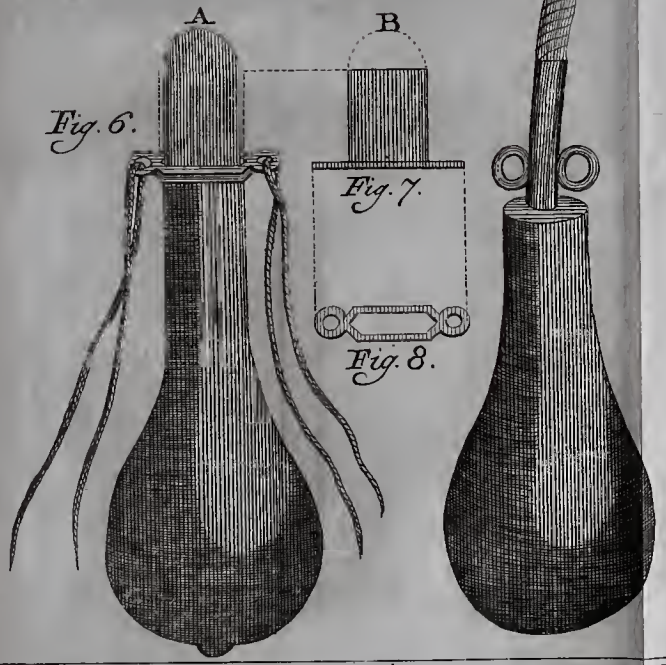

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

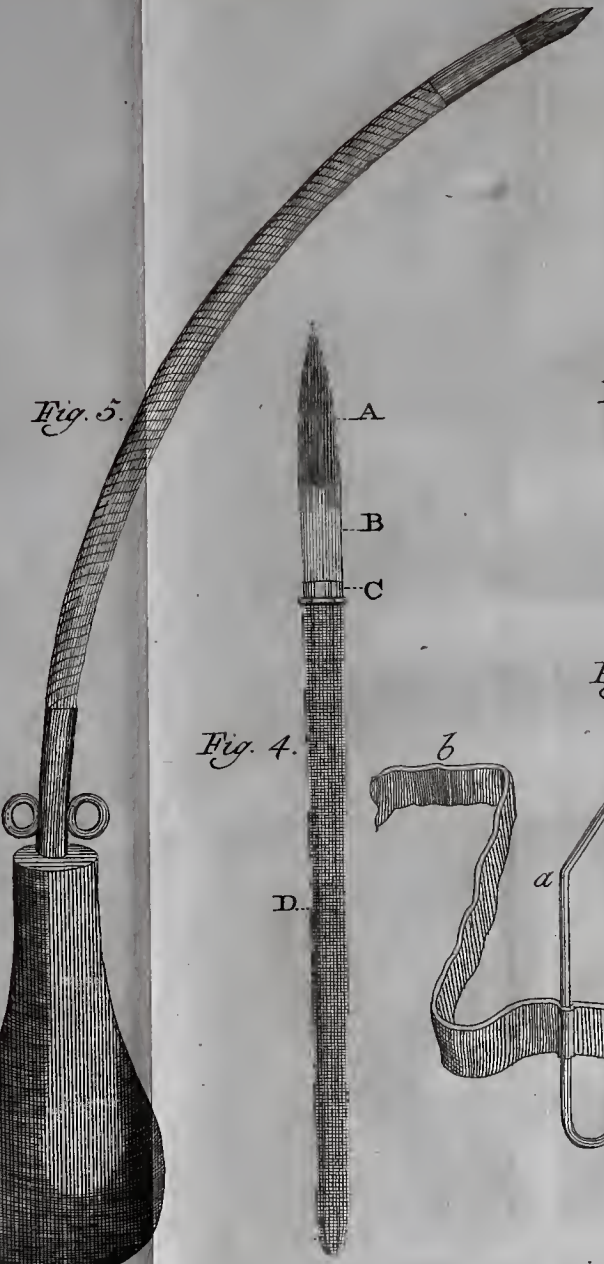

Fig. 5.

Fig. 4.

Fig. 3.

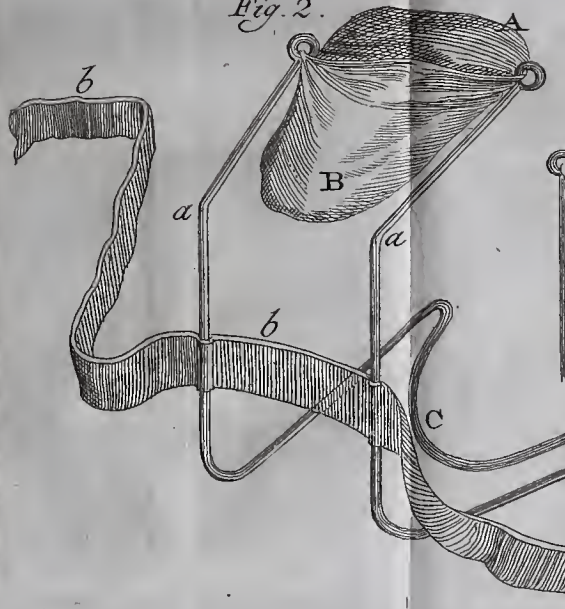

Fig. 2.

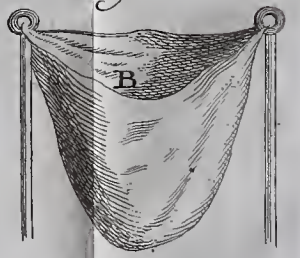

Fig. 1.

Fig. 1.
A
E
F
G
C
D
E
B
A
Fig. 2.
G
H
H
i
A
B
F
A
Fig. 3.
L
M
N
Fig. 4.
A
C
E
F
D
E
G
B
A
Fig. 6.
B
A
D
B
C
Fig. 5.
E
C
D
A
B
A
E

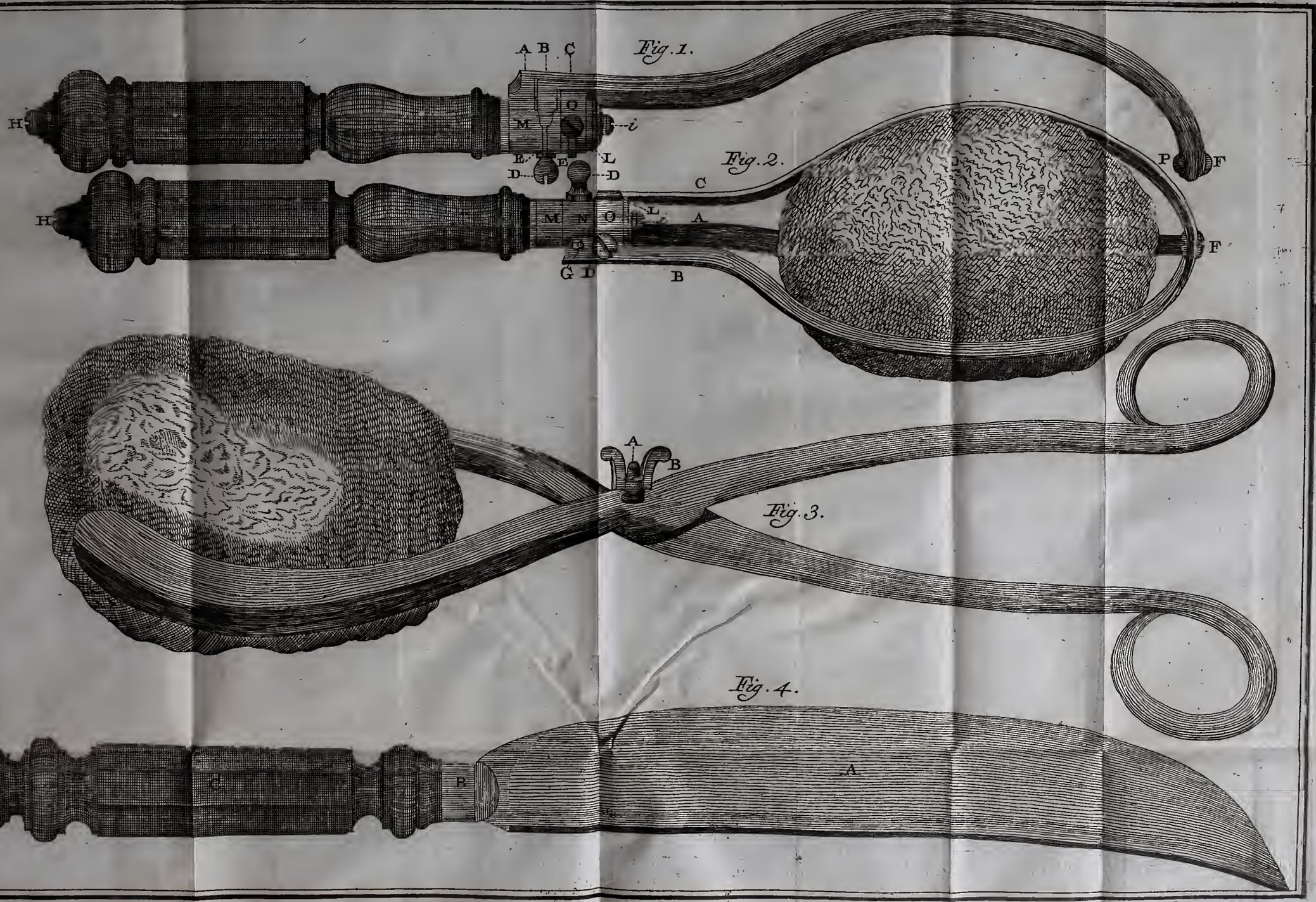
A B C
H
M
O
i
E E
L
D D
Fig. 1.
C
P F
H
M N O
L
A
F
G D
B
Fig. 2.
A
B
Fig. 3.
Fig. 4.
D
B
A

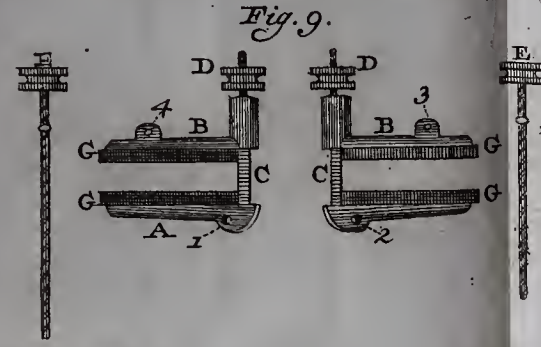

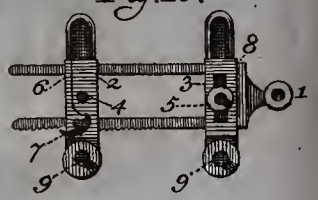

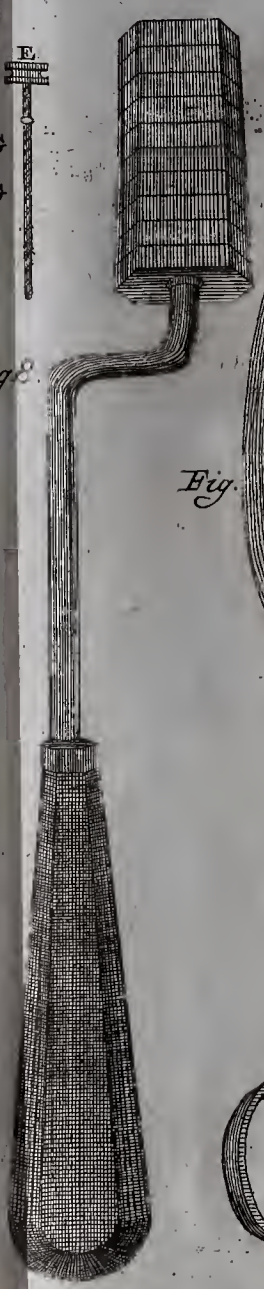

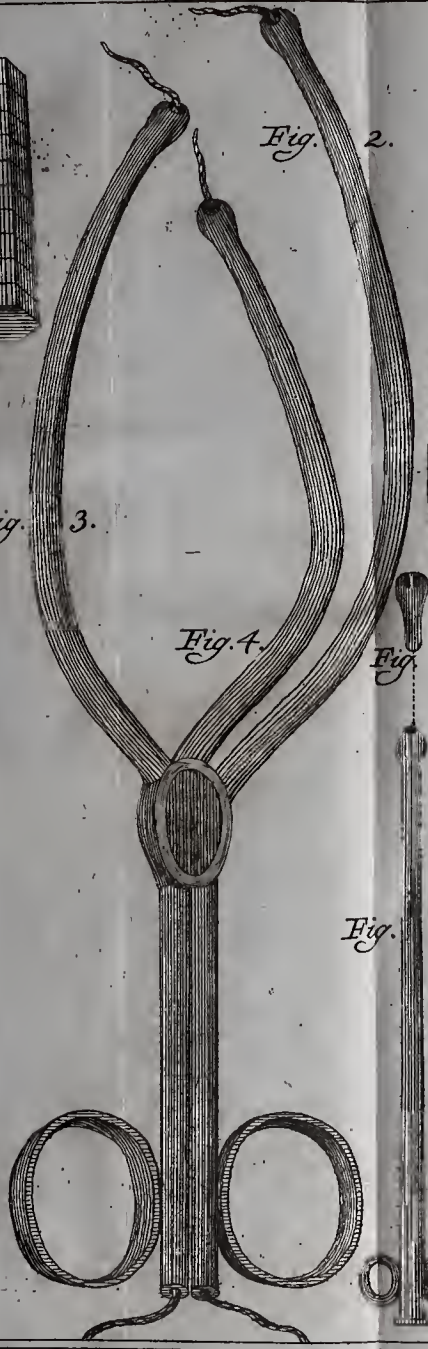

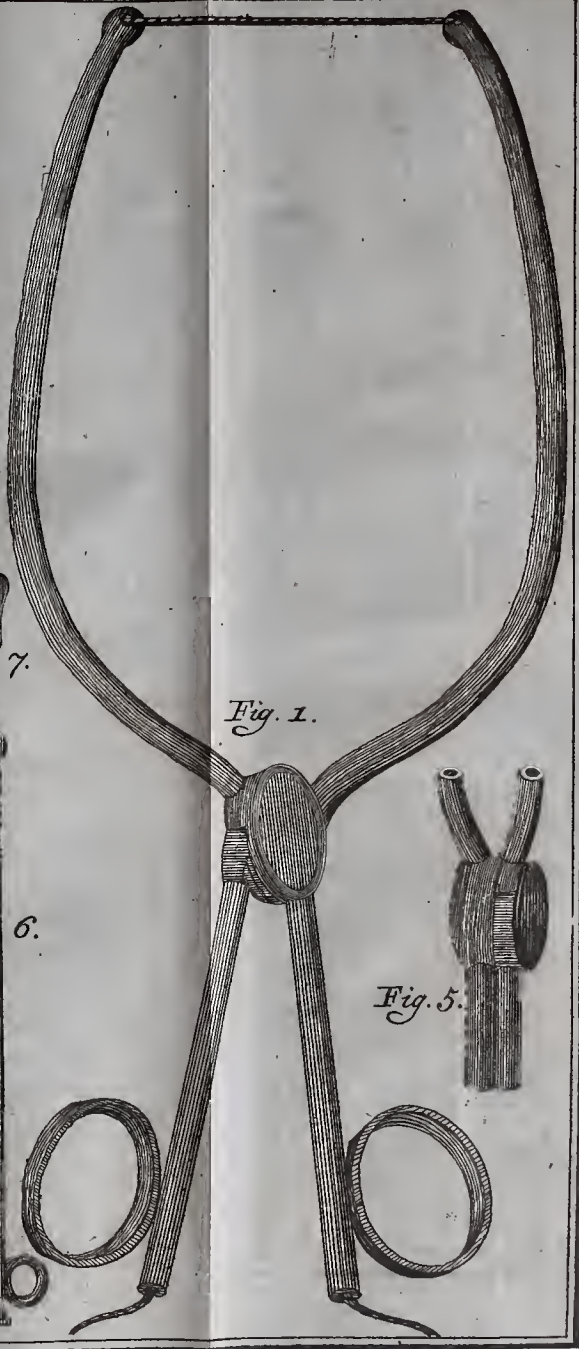
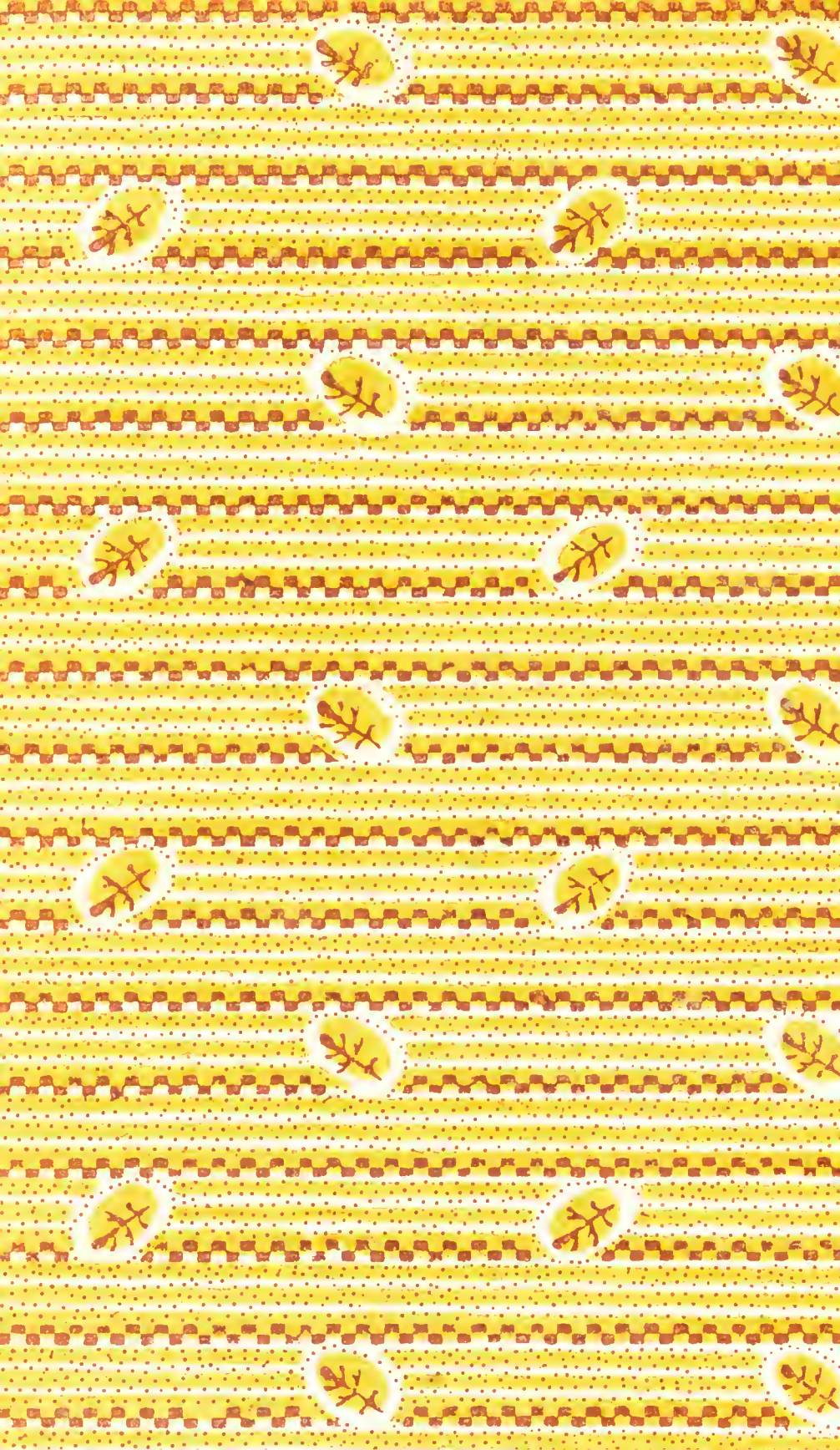
T. van Kilerop Omaie fec.